

4p

4p

4p

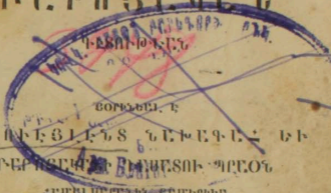

ՅՏՈՒԳՎՍՄ Է 1967 Բ.

17

ՍԿԶԻՈՒՆՔ

Բ. Ե. Բ Ո Յ Ե. Կ Ե. Ն

Ֆ. ՈՒԷՅԼԷՆՏ ԵՆԵԻԳՆԷՆ ԵՒ

ԲԵՐԵՍԵԿԻ ԲԱՍԵՏՈՒՊԵՐՕՆ

ՀԱՄԱՍԵՐԵՍԻՆ ԵՄԵՐԻԿԵ

ԹՎԲՊՄԱՆՆԵՆՅ

ՅԱՆԳՂԻԱԿԱՆԷՆ Վ. Վ. Ա.

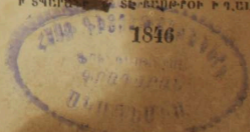
~~ՄԼԿ~~

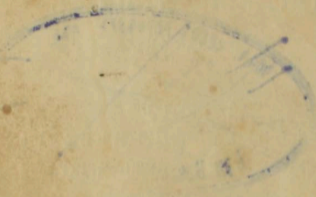

(ՄԵԿ)

Ի ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

110

Մատթ 24. Եւ ի Քաղաքս քաղաքս

Ի ճամբոս-Տի-նը ասին արարաս-ասին
+ արեւըն ասլի է. եւ ասին արարաս-ասին
Բան զանկիս զաճիւր :

Սակայն հոգ-այն արեւոս-Տի-նը Բա-
րե ի :

Աստ

Handwritten text in cursive script, likely a signature or name, possibly including the initials "W. C. W." and "W. J.".

Բարոյական գիտութեան նպատակը մարդս բարի և առաքինի ընել է :

Այս գիտութիւնը՝ մեր վարքը և բարքը կառավարող օրէնքները այնպէս պարզ և յայտնի բացադրելու է՝ որ ցուցնէ մեզի՝ թէ մեր պարտքերը ինչ և որոնք են . և անոնց գործադրութեանը և կատարմանը համար՝ առ մարդ և առ Աստուած ունեցած պատասխանատուութիւննիս մեզի իմացունէ :

Այս գիտութեան նպատակը սրբաներնուս մէջ առ ճշմարտութիւն և առ սրբութիւն սէր մը զարթուցանել, և զանձներնիս կառավարելու, առ Աստուած զուտ և ճշմարիտ բարեպաշտութեան և ջերմեռանդ սիրոյ, և առ մարդ բարեսիրութեան հար-

Ի

կաւորութիւնը սորվեցրնել է, որ կարող բլանք այն դերասանիձան կըջանկութիւնը ձեռք ձգել՝ որուն ընդունակ կ'ըք:

Բարոյականի դիրք մը՝ որ յարմարութիւն չունի առաջնորդել և համոզել զմարդիկ՝ որ աշխատին և ջանան այս յիշեալ նպատակները ստանալ, անանկ դիրքը ոչ միայն անօգուտ և անպիտան է, այլ և բարոյական ատուներ վրան առնելու ալ արժան չէ:

Բարոյականի վրայ դրուած մատենից և ճասից մէկ մեծ սխալմունքը և սրահասութիւնը առ է, որ իրենց մէջ ջուցված չէ՝ թէ Սուրբ Գիրքը Աստուծոյ բարոյական կառավարութեան ամենահարկաւոր և խիստ օգտակար միջոցներուն մէկ է՝ կատարելապէս յարմարած մեր բարոյական բնութեան, և բարոյական այն ամէն ճշմարտութեանց և սկզբանց՝ որ առանց յերկնից յայտնու-

Թեան, յի առանց Սուրբ Գրոց կե-
 մացվին . և թէ խիստ կարեւոր է ա-
 սարթնի կեանք մը վարելու առաջ-
 նորդող շարժառիթներուն մեծ զօ-
 րութիւն ստալու :

Ճշմարտ է որ ասարթնութեան
 շատ պարտքերը և սկզբունքները ա-
 սանց յերկնից յայտնութեան կը-
 դիտոցրվին . բայց առ ալ նմանապէս
 ճշմարտ է որ մեր ախորժակները, կիր-
 քերը և անխայել բաղձանքները բը-
 նական ասարթնութեանց որ և իցէ
 շարժառիթներէն շատ զօրաւոր են,
 անանկ որ անշուշտ յաղթող կը դըրա-
 նըրվին . և ասանկով մարդկային բնու-
 թիւնը՝ բարւոյն ըստ մասին գիտու-
 թեամբ և շարին գործածութեամբ
 խառնուրդ մը եղած է միշտ :

Այս կերպով բնական ասարթնու-
 թիւնը և բնական կրօնը մի և նոյն
 աստիճան են :

Բնութեան լոյսը բաւական է՝
 Աստուծոյ էութեան և ստորոգելաց
 կամ յայտնութեանց շատերը ծանու-
 ցանելու . և տակաւին մարդս երբ որ
 բնութեան լուսոյ թողվի , միշտ կը-
 ռապաշտ եղած է , և բնական կրօնից
 սորվեցուցածն ալ իր մտքէն գրենէ
 դուրս կրմերժէ :

Սոկրատէս՝ հեթանոսաց բարոյա-
 կան փիլիսոփաներուն գլխաւորն և
 վեհագոյնը , մարդուս բարոյականին
 անյոյս վիճակը այնպէս զօրաւոր ըզ-
 դաց , որ կըսնդէր թէ ոչ մէկը կարող
 է զանիկա նորոգել կամ դարմանել ,
 թէ որ յերկնից Աստուածային ու-
 սուցիչ մը չգայ՝ որ երկրայելի բա-
 ները որոշէ , և տկար շարժառիթնե-
 րը զօրացունէ :

Բայց հիմայ բարոյականի հեղի-
 նակ մը որ Սոկրատէսի փնտռած ուսու-
 ցիչը ունի , թէ որ զանիկայ մերժէ ,
 հեթանոսէ մըն ալ նուաստ է այն-

պիսին , և մինչ և անդամ հեթանոսական իմաստութենէ ալ յեանեալ :

Բարոյական գիտութեան շատ դրութեանց մէկ ուրիշ սխալմունքը և թերութիւնն ալ աս է որ՝ շնն ցուցրներ թէ մարդս անկեալ էակ մըն է . և թէ ոչ միայն Աստուածային յայտնութեան , այլ և Աստուածային օգնականութեան ալ կարօտ է՝ այն մաքուր բարոյականը ստանալու համար՝ որ մեր էութեան ամենէն գերադոյն վիճակն է :

Այս գիտութեան վրայ գրված բազմահասոր գրեանց մէջ հաղիւ հաղկամ ոչ երբէք ցուցված է թէ՛ ժամանակաւոր և վաղանցիկ պարգևներուն համար անդամ , մանաւանդ՝ յաւիտենական բարիքներու և օրհնութիւններու համար՝ ստէպ և թախան ձական աղօթք կարևոր և օգտակար է , որ այսպէս ընել մեր անկեալ վիճակին հարկաւոր և անհրաժիշտ է :

Այս համառօտ՝ բայց ընտիր գիրքը՝ որ ընթերցողաց կը մատուցանենք, աղատ է այս երկու մեծ պահառութիւններէն և սխալմունքներէն, որոնք այնչափ դրեանք բոլորովին անպիտան և անգործ թողուցին, և բաղմաց միտքն ալ բարոյական կատարելութեան աղբիւրէն խոտորեցին:

Բայց ասիկա ոչ թէ հե՛նամոռական առաքինութեան դրութիւն մը կամ ընթացք մը նէ, այլ՝ Բրիտանիական և թէ՛ Անգղիայի թէ՛ Միացեալ Նահանգաց բաղմաթիւ դպրոցներու մէջ իրաւամբ մեծ համբաւ առած է:

Այ միայն հասարակաց ախորժակին յարմար դալուն հոգ տարված է, այլ և դպրոցներուն ալ յարմար և օգտակար ընելու համար, ամէն դիտոյ և յղօուածոյ վերջը հարցմունք ալ դրված է:

Աղէկ կերպմը կըսեպենք, որ դասատուութիւնը նախ առանց հարց-

մանց ըլլայ . բայց անատենն ալ աշա-
 կերտը այնպէս ուշադրութեամբ սոր-
 վելու է որ՝ համարը մասնաւորապէս
 միտք առնէ , որ ուսուցչին պատմել
 կարողանայ : Իսկ հետեւեալ համարը
 անցեալ յօդուածոյ կամ դիմոյ հարց-
 մունքները ըլլալու է , որ անցեալ դա-
 սը վերստին կարդալով՝ յարմար պա-
 տասխանս դտնէ , որ առաջին դասը
 քաղուած ընել ըսել է :

Հարցմանց ոմանց ճշգրիտ և ուղղա-
 պէս պատասխան չդանըվեր հատարին
 մէջ . աս անոր համար է որ՝ աշակեր-
 տը իր քովէն օրինակ դտնէ և այս կամ
 այն սկզբունքները բացադրէ , և ասի-
 կա աղէկ կերպ մըն է : իմանալու՝ թէ
 աշակերտը նիւթը աղէկ հասկըցն ր է
 կամ չէ :

Ուսուցիչը իր քովէն ուրիշ հարց-
 մունքներ հարցունելու է , և աշակեր-
 տաց աղօտ երևցած կամ չհասկըցած
 բաները , և մութ տեղերը պարզել և

Ը

բայադրելու է, որ ասանկով՝ դասը
զուարճալի և միանդամայն օգտակար
կըլլայ աշակերտաց :

Այս դիրքը մասնաւորապէս հայ-
կազեան մանկանց կմատուցանեմք, յու-
սալով թէ ասիկա միջոց և առիթ մը
պիտի ըլլայ՝ իրենց սրտերնուն մէջ
այս խիստ ասնիւ և խիստ պատուա-
կան և օգտակար գիտութեան սէր մը
զարթուցանելու, և բարոյական մըրու-
թեան և առաքինութեան համար ջանք
և փափաք դրդուելու և զօրացունելու :

Աթէ այս դիրքը այս միտքով ընդու-
նելի ըլլայ, մենք ալ մեր նպատակին
կը հասնինք. և կը յուսանք որ շատ
չանցած՝ մարդուս բարոյական կարո-
ղութեանց և ընդունակութեան վրայ
ալ դիրք մը կը հրատարակենք՝ ցան-
կացողաց փափաքը և կարօտելոց կա-
րօտութիւնը լեցունելու :

ՍԿԶԲՈՒՆՔ

ՕՒՐՈՅԵԿԸՆ ԳԻՏՈՒԹԵԼՆ

ՍՄԸՍՆ · Ը :

ԳԼՈՒԽ · Ը :

Բարոյական օրէնք, Գործք եւ
Գիտաւորութիւն :

ՅՕԴՈՒԱԾ · Ա :

Բարոյական օրէնք :

Բարոյական գիտութիւնը՝ բարոյական օրինաց վրայ եղած գիտութիւնն է :

Մարդիկ երբոր կրտեսնեն թէ երկու գիպուածներ այնպէս կապված են իրարու, որ մէկը պատահածին պէս միւսն ալ միշտ կրճետելի անոր, այն կապակցութիւնը օրէնք կրկոչեն : Սակայն առջի գիպուածին պատճառ, եւ երկրորդին՝ գործը կրտեսն. զոր օրինակ երբոր կրտեսնեն թէ ջուրը այս ինչ աստիճան կըցրտանայ նէ,

կարծր մարմին կըլլայ, կամ կըսառի. աս-
կէ բնաւոյժները օրէնք կըդրենեն թէ՛ ջուրը
այս ինչ մասնաւոր աստիճան հասնի նէ
կըսառի :

Ղարձեալ՝ կըտեսնեն որ ջուրը երբոր
այս ինչ աստիճան կըջեռնու, կեռայ կամ
շոգի կըլլայ. ասկէց ալ ուրիշ օրէնք մը
կըհաստատեն թէ՛ այս ինչ աստիճանի մէջ
ջուրը կ'եռայ: Ասանկով այս ընդհանուր
ճշմարտութիւնը կըհանեն թէ՛ երբոր այս
ինչ պարագայներուն մէջ դիպուածներուն
մէկը կըպատահի, միւսը հարկաւ կըհե-
տելի. եւ կըսեն թէ ցուրտը ջրոյ սառե-
լուն, եւ տաքը՝ եռալուն պատճառն է :

Իսոյց այս յայտնի է թէ երկու դիպ-
ուածներ միշտ կապակցած չեն կրնար ըլ-
լալ, եթէ զանոնք այսպէս կապակցող զօ-
րութիւն մը, եւ եթէ այն զօրութիւնը
միշտ եւ ամէն տեղ գործածող էակ մը
չ'ըլլայ :

Ուստի բնութեան օրինաց գոյութիւնը
այն Վերագոյն Աշակին՝ բոլոր բաներուն
Արարչին եւ Պաշտպանողին էութիւնը կը-
ցուցընէ. եւ ամէն փոփոխութիւններ՝ որ
կըտեսնենք, Այ էութեանը սպասցոյց են :

Վաեւ յայտնի է թէ Արարիչը Տեղ ու ու-

դէլու- համար այսպէս իրար կապեց զիպուածները. ինչպէս, ջրոյ եռացմանը հետ այս ինչ աստիճան ջերմութիւն կապելով՝ մեղի սորվեցընել կուզէ թէ, եթէ ջուրը եռացընել ուզենք, պէտք է որ այս ինչ աստիճան ջերմութեան հաննեք զանիկա : Այլ որովհետեւ ինքը առ հասարակ անփոփոխ է իր դրած օրինաց վրայ, վասն որոյ անոր սահմանած ընթացքէն դուրս տարբեր կերպով բնաւ գործք մը չենք կրնար կատարել, թէեւ շատ ջանք ալ ընենք :

Արդ այս օրէնքը դարձընենք Բարոյախանի : Ա՛մէն մարդ գիտէ թէ այս ինչ տեսակ գործքերը բարի են եւ այն ինչ տեսակը՝ չար : Ա՛յլ չըզգար թէ ստախօսութիւնը, մարդասպանութիւնը, գողութիւնը, անգթութիւնը, չար գործքեր են. եւ ո՛վ չգիտեր թէ ճշմարտախօս, արդար, գորովալից, երախտագէտ, եւ բարերար ըլլալը բարի գործքեր են : Տղայ մը անգամ քիչ մը խորհելու ըլլայ, կ'իմանայ թէ այս երկու տեսակ գործքերէն միշտ հետեւանքներ կրճագին. զօր օրինակ, եթէ մէկը չար գործքեր գործէ՝ սուտ խօսի, գողութիւն ընէ կամ ուրիշ անձինքը

նեղէ, իր մէջը մասնաւոր տհաճութիւն մը կամ ապերժանկութիւն մը կրողայ, որ կրամի յանցանաց զգացումն, կրվականայ թէ ըրածը կրյայտնըվի, եւ կողէ որ ըրած չ'ըլար, ինչու որ գիտէ թէ՛ եթէ յանցանքը յայտնուի, մարդիկ իրեն յեն հաճիր եւ իր վարուցը համար զինքը կանարգեն :

Ինչ հակառակն, եթէ բարի գործէ, ճշմարիտ խօսի, երախտագէտ ըլլայ, շարին փոխարէն բարի հատուցանէ, մասնաւոր հաճութիւն մը կամ երջանկութիւն մը կ'զգայ իր մէջը, ըրածին կրհաւնի, եւ գիտէ թէ ամէն մարդ պիտի յարգէ զինքը :

Արդ՝ որովհետեւ այս գիպուածները եւ շատ ուրիշներն ալ միշտ այսպէս յօդեալ կրյտնուին, վասն որոյ այս կապակցութիւնը օրէնք կրկոչենք, եւ որովհետեւ այս կապակցութեան հիմը՝ գործքի մը բարոյական բնութիւնը կրկոչվի, անոր համար այս օրէնքը կանուանենք օրէնք բարոյական : Աւ որովհետեւ կրգանանք որ այս գիպուածները անփոփոխ են, բարի գործոց հաճութիւն կրհետուի միշտ, եւ շար գործոց՝ արամութիւն : Ասկից որոշ կիմանանք թէ՛ անոնց այսպէս անբաժա-

նելի կապը Վստուած, մեր Վրարիչը եւ
 Օսայրագոյն Վատաւորը կապեց. եւ շատ
 յայտնի է որ մեզի սորվեցընելու միտքով
 այսպէս ըբաւ, ուրեմն ասկէց կրնանք սորք
 վիլ թէ ինչպէս կուզէ Վստուած որ մեն-
 գործենք: Ինչպէս եթէ Վստուած բարե-
 գործութեան հետ՝ հաճութիւն, եւ շա-
 րագործութեան հետ՝ տշտմութիւն կա-
 պեց միշտ, ասով մեր բարի ըլլալ ուզե-
 լը այնչափ յայտնի է, որչափ որ պիտի
 ըլլար՝ եթէ երկինքէն պատգամով իմա-
 ցընիր: Աթէ տերութեան մը մէջ ամէն
 մարդասպանի պատիժ մահ ըլլայ, ասիկա
 առանց տերութեան արգելման զիր մը հը-
 բաաարակիւնը այնքան յայտնի ուզողու-
 թիւն եւ զգուշութիւն մըն է մեր վարու-
 ցը, որքան պիտի ըլլար՝ տերութեան ամէն
 կողմը մարդասպանութեան արգելման հ-
 րովարտակ հրատարակելով:

Վործքերուն հետեւութիւնները այս-
 պէս քննելով՝ շատ բաներու մէջ մեր ա-
 բարչին օրէնքը կամ կամքը ինչ ըլլալը
 կրնանք սորվիլ: Վսկէց ի զատ Կուրբ գը-
 բոց մէջ իր կամացը յայտնութիւնը ու-
 նիւք, որ կըսորվեցընէ թէ ինչպէս պիտի
 գործելք, նաեւ կիմացընէ թէ հնազան-

դուժեան եւ անհնազանդութեան ինչ հետեւանքներ զուգեց : Ահա այս օրինաց կարգադրութիւնը եւ բացատրութիւնը բարոյական գիտութիւն կ'ըսուի :

Հարցումներ :

1. () օրինակ մը տուր բնական օրէնքի վրայ, այսինքն, դիպուածի մը՝ որուն միշտ ուրիշ դիպուած մը կը հետեւի :

2. Բարոյական օրէնքէն օրինակ մը տուր :

3. Աստուծոյ էութիւնը ի՞նչպէս կը յայտնես :

4. () օրէնքի մը օրինակ տուր, որով Աստուած մեզ ուղղել կուզէ :

5. Կենաց մէջ պատահած դիպուած մը կը յիշե՞ս, որուն մէջ բարի գործքերէն յառաջ եկած երջանկութիւնը, եւ չար գործքերէն յառաջ եկած տրտմութիւնը զգացիր :

6. Ինչո՞ւ Աստուած այնպէս կարգադրեց որ տեսակ մը գործքերուն տրտմութիւն, եւ ուրիշ տեսակ մը գործքերուն՝ հաճութիւն հետեւի միշտ :

7. Աթէ այն հաճութեան եւ տրտմութեան ուշ գնենք մեր պարտականութիւնը

եւս առաւել չե՞նք մի ճանչնար, եւ եր-
ջանկագոյն չե՞նք մի ըլլար :

8. Արեմն ինչո՞ւ անոնց միտք չենք դը-
ներ ու անոնց համեմատ չենք գործեր :

9. Հասկըցա՞ր մի ի՞նչ ըսել է ոարոյա-
կան գիտութիւն, բացադրէ :

ՅՕԴՈՒԱԾ . Բ :

Վարայական գործք է՝ զիպատուորուլիւն :

Ի՞նչ է բարոյական գործք :

Վործ կըսվի ինչ որ մարդս զիպատու-
կամ գիպատուլ կըգործէ : Սարդիկ եւ
կենդանիները շատ բաներ գիտմամբ կը-
գործեն : Անդանիները շատ անգամ ի-
րարու եւ մարդոց ալ վընաս կընեն՝ ճիշտ
վընասելու մտք : Վայց կենդանեաց գործ-
քերը մարդոց գործքերուն հետ թէ որ
բաղդատենք՝ տարբերութիւնը խիստ մեծ
է : Անդանիները շէն գիպէր եւ շէն իբնոր
գիպատու թէ իրենց գործեքրը շոր են, բայց
մարդիկ կարող են այս որոշումը ընելու :
Վոր՝ որովհետեւ կենդանին բարին ու չա-
րը չ'կընար որոշել, վասնորոյ անոր գործ-

Քերը Բարսեղիան գործոց կարգը շենք դասեր : Իսկ մարդը այս որոշումը կրնայ ընել, վասնորոյ իր գործքերը Բարսեղիան գործք կըսեպիլին : Բայց մարդիկ երբեմն դիպուածոյ գործքեր ալ կըգործեն, ինչպէս, մարդ մը չըտեսնալով՝ քար մը կամ գունտ մը կընետէ մէկուն ու կըվընասէ : Եւսանկ գործքի մը մէջ յանցանաց զգացումն շենք զգար . թէպէտեւ եղած բանին վերայ կըցաւինք : Անք խղճմտանքը մեզ չըյանդիմաներ, երբոր վընաս ընելու մտքով եւ կամ բոլորովին անհոգութեամբ շենք գործեր :

Սակեւ երբեմն բարի գործք մը վերջը վընաս կըզատաճառէ՝ ինչպէս . ըսենք թէ հիւանդ բարեկամիս աղէկ կերակուր կըխորկեմ, բայց եթէ կերակուրը անոր վընաս տայ, կըցաւիմ անոր քաշած վնասին վերայ, բայց իմ գործքիս տհաճութիւն չեմ ցուցըներ, քանզի գիտաւորութիւնս Բարի էր : Եւս եւ ասոր նման օրինակներէն կըսորվինք, թէ գործքերուն բարոյական յատկութիւնները՝ դիտաւորութենէ գատելու է :

Դիտաւորութիւնը զանազան կերպով շար կ'ըլլայ : Ա. Երբոր ուրիշը կըվընաս-

սենք բարկութեամբ անոր զարնելով կամ
անոր վրայ գէշ խօսքեր հրատարակելով
մի միայն այն մտքով որ ուրիշները սը-
խալ կամ գէշ համարումն ունենան ա-
նոր վրայ : Բ . Արբոր միայն անձերնիս
հաճեցունել կրնայինք՝ առանց նկատելու
ուրիշին պատճառած վնասներնուս :

Այսպէս կըլլայ՝ երբոր մէկը ծաղր ընենք
ղթօսանքի համար թէպէտեւ ատելութիւն
չենք ցուցըներ : Արաւունք չ'ունինք որ
անձերնիս հաճեցունելու համար ուրիշ-
ներուն երջանկութիւնը խանգարենք : Ա-
սանկով ընդհանուր կանոն մը կրնայ
հաստատուիլ թէ , մեր դիտաւորութիւնը
չար է , երբոր Աստուծոյ օրինաց մէկուն
դէմ անգամ դործելու դիտաւորութիւն
ունինք , եւ այս օրէնքը երկու պատուի-
րանաց մէջ կ'ամփոփի . “ Վու Տէր
Աստուածդ բոլոր սրտէդ պիտի սիրես ” :
“ Ինչպէս կուզես որ ուրիշները քեզի ը-
նեն , եւ դուն նոյնպէս ըրէ անոնց ” : Գ .
Արովհետեւ դործքի մը բարոյական յատ-
կութիւնը դիտաւորութենէ կ'որոշվի , ա-
նոր համար եթէ չարութիւն ընելու միտք
ունենանք , թէեւ իրօք չըգործենք ալ՝ դի-
տաւորութիւնը չար է : Այլ երբոր իրօք

միտքերնիս կըդնենք թէ բարի գործենք, թէ եւ դիտաւորութիւննիս կատարելու կարող ալ չ'ըլլանք, մեր դիտաւորութիւնը Մատուծոյ ընդունելի է: Ինչպէս, Մատուած դաւթին հաճեցաւ վասնդի դաւիթ Գիսուհի ունէր տաճարը շինելու. թէպէտեւ Մատուած չըթողուց որ շինէ: Մասնկալ աղքատներուն բարի կամքը եւ բաղձանքները Մատուծոյ առջին հարուստներուն ըրած ողորմութեանը հաւասար ընդունելի են: Գ. Արովհետեւ ընդունելի գործք մը ընելու համար բարի դիտաւորութիւն պէտք է. վասնորոյ եթէ Մատուծմէ հրամայուած գործք մը կատարենք առանց բարի դիտաւորութեան, Մատուծոյ առջեւը ընդունելի չէ ան գործքը: Եւրի է աղքատ որբեւարիի մը արդարութիւն ընել, բայց անիրաւ դատաւորը, որ ոչ Մատուծմէ կը վախնար, ոչ ալ մարդոցմէ կ'ամըշնար, ու միայն քաշած թախանձանացը պատճառաւ որբեւարիին դատաստանը տեսաւ, ընդունելի գործք մը չըրաւ. ինչու որ իր միտքը միայն նեղութենէ ազատվիլ էր: Մասնկալ տղայ մը եթէ բարի եւ յօժար սրտով եւ սիրով չ'կատարեր ծնողացը կամքը,

անհնազանդ տղայ է, թէպէտեւ ծնողացը ըսածը կրկատարէ : Այս ալ քրննելու արժան բան է թէ, առաջուց ունեցած զգացումնիս մեր դիտաւորութեանը վրայ շատ ներգործութիւն ունի : Ան որ նախանձ, վրէժխնդիր եւ չար զգացումներ ունի, շատ հաւանական է որ նոխանձութեան, վրէժխնդրութեան եւ չար գործքեր առաւել եւս գործէ քան թէ ան մարդը՝ որ բնաւ սյսպիսի խորհուրդներ չունի իր մէջը : Աստի կրատենք թէ ան զգացումները՝ որ զմեզ չար գործքերու կառաջնորդեն, ինքնին չար են : Այն սյս բանն է՝ որ մեր օրհնեալ Վրկիչը կիմացընէ մեզի, « Երտէն կ'ելլէն չար խորհուրդները » ըսելով :

Հարցումներ :

1. Կենդանիները եւ մարդիկ ալ դիտմամբ կըգործեն մի :
2. Սարգոց եւ կենդանեաց մէջ Տեծ տարբերութիւնը ի՞նչ է :
3. Սարգոց վրայ իշխանութիւն կրնանք ունենալ, կենդանեաց վրայ ունեցած կերպէն տարբեր կերպով :

4. ()րինակով մը բացատրէ :
5. Սարգոց վրայ իշխանութիւն ունենալու լաւագոյն կերպը ո՞րն է :
6. Աթէ մարդիկ չեն իշխելը չարը ու բարին գիտնալով, ինչի՞ նման են :
7. Պատանիները երբեմն այսպէս կը ներն մի :
8. Այսպէս գործելը յարգելի՞ է թէ անարգելի է :
9. Աթէ մէկը մեզ վրնասէ դիպուածով, այն գործքը չար սեպել պէտք է : Աթէ ոչ, ինչո՞ւ : ()րինակ :
10. Աթէ մէկը բարերարութիւն ընելու մտքով մեզի վնաս մը պատճառէ, շնորհակալ ըլլալու ենք, թէ տհաճութիւն ցուցնելու ենք : Ինչո՞ւ : ()րինակ :
11. ()րինակ մը տուր անխորհրդաբար եղած չար գործքի մը համար :
12. Այսպէս գործքեր ըրած ես մի :
13. Չար բանի մը օրինակ մը տուր, որ իրօք գործքը չէ կատարված :
14. Բարի գործքի մը օրինակ տուր, որ առանց բարի դիտաւորութեան եղած է :
15. Յուցուր թէ մարդիկ ինքըզինքնին ի՞նչպէս չար կընեն չար խորհուրդներ գործածելով :

ԳՈՒՒՅԻՆ . Բ :

Խղճմտանք :

ՅՕԴՈՒԱԾ . Ա :

Թէ ինչ է խղճմտանքը , եւ խղճմտանքը թե՛
ի՞նչպէ՞ս իրենց համար ի՞նչպէ՞ս շարժուի :

Յայտնի է որ երբոր բան մը կը կրնենք ,
ուրիշ բան մը պէտք է որով ան բանը ը-
նենք : Ինչպէս քալելու համար՝ ոտք պէտք
է , տեսնելու համար՝ աչք պէտք է , լսելու
համար՝ ականջ , եւ այլն : Ճիշտ այսպէս
է մեր ներքին կամ մտաւոր գործողու-
թիւններն ալ , ինչպէս , խորհելու կամ
զգալու համար միտք պէտք է որով խոր-
հինք կամ զգանք , յիշելու համար յի-
շողութիւն մը՝ որով յիշենք :

Արդ՝ ամէն մարդ գիտէ թէ ուրիշ
մարդոց գործքերուն մէջ բարին կամ չա-
րը որոշելու կարողութիւն ունի եւ գի-
տէ ալ թէ իր գործքերուն չար կամ բարի
յատկութիւնն ունենալէն մասնաւոր ըզ-

դացումներու ենթակայ է : Ան կարողութիւնը , որ մարդս ունի ու կենդանին չունի՝ խղճմանս կրկոչենք , որով այս որոշումը կրնենք , ու երջանկութեան եւ ապերջանկութեան զգացումներ կրկայելենք եւ կրկրենք : Աննենք ու պիտի գտնենք որ չարի կամ բարւոյ զգացումն՝ թէ առ Աստուած ու թէ առ մարդիկ ունեցած գործքերնուս կրվերարերի : Աթէ տղայ մը սուտ խօսի՝ թէպէտեւ մարդ չիմանայ , ու երգնու՝ թէպէտեւ մէկը չըլսէ , կամ սուրբ օրը այսինքն կիրակին չ'պահէ՝ թէպէտեւ մէկը չ'տեսնէ , ինքը կ'զգայ թէ Աստուծոյ դէմ մեղանչեց եւ կրվախնայ թէ Աստուած զինքը պատժէ իրաւամբ : Աթէ իր գրացինին ստացուածքը գողնայ , կամ իր ընկերները խարէ կամ զարնէ ու նախատէ , կ'զգայ թէ զանոնք վնասելուն համար յանցաւոր է . կրխպնի անոնց երեսը նայելու , եւ գիտէ թէ իր վարքին համար պատժոյ արժանի է ¹ :

Աստի կրսենք թէ խղճմանքը մտքին ան կարողութիւնն է , որով թէ առ Աստ-

(1) Այս զգացումներուն ոմանք խաւիճանք , երբոր անասունները չարաչար գործածենք :

ուած եւ թէ առ ընկեր ըրած գործքեր-
նուս չարը ու բարին կ'որոշենք : Այլ ո-
րովհետեւ թէ մեր եւ թէ ուրիշներուն
գործքերուն մի եւ նոյն վճիռները կու-
տանք , անոր համար կըսենք թէ խղճ-
մտանքը մտքին ան կարողութիւնն է , ո-
րով բարոյական գործողութեան չարը ու
բարին կ'որոշենք , եւ նոյն կարողութիւնն
է որ մեզ կըստիպէ բարի գործելու եւ
կ'զգուշացընէ չար գործելէն . նաեւ մէկ
կերպովը հաճութիւն կ'զգանք ու միւսովը
տրտմութիւն :

Խորհինք քիչ մը բարւոյ ու չարի վը-
րայ ունեցած զգացումներնուս վրայ , որ
տեսնանք թէ խղճմտանքը մեզ ինչ կեր-
պով կըխրատէ : 'Ասխ' գիցուք թէ գործք
մը պիտի ընենք եւ կըխորհինք թէ ընել
պէտք է արդեօք թէ չէ . զորօրինակ ը-
սենք թէ տղայ մը այնչափ չար է որ իր
հօրը կըբարկանայ եւ կըխորհի թէ ար-
դեօք զարնէ հօրը : Հաւանական է որ ա-
մէն բանէն առաջ կըխորհի թէ իր հայրը
իրմէ զօրաւոր է եւ կըպատժէ զինքը , ա-
նանկ գործք մը ընելը խելացութիւն չսե-
պեր . ինչու որ շահածէն առաւել պիտի
կորսնցընէ : Բայց ըսենք թէ իւր հայրը

Տիւանդ պատկած է եւ այնպէս տկար է որ չ'կրնար պատժել զինքը ըրած չարութեանը համար : Եւ այց եթէ տղան վայրկեան մը խորհի, պիտի իմանայ թէ հօրը շարժելը շարժելն է եւ թէ տարբերութիւն չկայ հայրը զինքը պատժելու կարող եղեր է թէ չէ : Աւ տղայ մը տեսնէ որ տղին մէկը կրցածին չափ աղեկութիւն ընելու փոխանակ հօրը կրղարնէ, պիտի ըսէ թէ այն տղայն չար է և պատժոյ արժանի :

Եւսկ եթէ հօրը զարնելու ջանք ըրած ժամանակը ինքըզինքը սաստիկ վնասէ, թէպէտեւ ամէն մարդ պիտի ցաւի, սակայն բոլորն ալ պիտի ըսեն որ իրաւամբ եղաւ եւ արժանի էր :

Եւարձեալ ըսենք թէ տղայ մը կ'զգայ որ իր հօրը զարնելը չարութիւն է, նոյն ժամանակին ուրիշ բան մընալ կ'զգայ իր մէջը, որ այս չարութիւնը չընելու կատիպէ զինքը, եթէ տղայն բարկացած է՝ իր մէջը երկու տեսակ զգացումներ կունենայ. բարկութեան զգացումները զինքը պիտի ստիպեն որ ընէ, եւ խղճմտանքը պիտի խրատէ որ չընէ : Այլ թէ խղճմտանքին հնազանդն՝ բարի տղայ է, եւ եթէ

բարկութեան Վերիցը հնազանդի՝ շար տը-
ղայ է :

Ուրիշ օրինակ մը առնենք : Վիցուք
թէ տղի մը քիչ մը ստակ տուին որ եր-
թայ իրեն համար խաղալիք գնէ . երբոր
խաղալիքները առնել կերթար՝ խեղճ կը-
նոջ մը պատահեցաւ , որուն զաւակները
անօթութենէ կրկորնչէին : Ասաղին վրայ
ունեցած սէրը կ'ստիպէր զինքը որ երթայ
խաղալիքները առնէ . բայց իր խղճմտան-
քը պիտի խրատէր կամ ստիպէր որ խեղճ
տղոցը ողորմի : Անձնասէր տղայ մը խա-
ղալիքներուն վրայ ունեցած սիրոյն պիտի
հնազանդէր եւ թողուր ան տղաքը որ սո-
վամահ կորնչին . իսկ բարի տղայ մը իր
խղճմտանքին պիտի հնազանդէր եւ ինքը-
զինքը պիտի զրկէր խաղէն , ու զրամը ան
ազբատ տղոցը տար :

Վործք մը կատարելէն ետքը ունեցած
զգացումնիս քննելով կ'իմանանք թէ խղճ-
մտանքը մեզ ինչպէս կըխրատէ :

Աննենք վերոյիշեալ օրինակը : Աթէ
տղայ մը բարերարութիւն ընէ երջանկու-
թիւն կ'զգայ , եւ ըրածին կըհաւնի : Աւ
եթէ ուրիշ տղայ մը սյոսպէս գործքերը
տեսնէ՝ կըսիրէ զանիկա եւ կըցանկայ որ

իր գործքին համար աղէկ հատուցում մը
ընդունէ այն տղան : Ատքը եթէ ան տղա-
շան փողոցէն անցնելու ժամանակ աղ-
քատ տղոցը տուած ստղկին երկուքին շափ
դրամ գանէր , բոլոր մարդիկ ուրախ կըլ-
լային եւ կըսէին թէ այս հատուցմանը
արժանի էր :

Անդ հակառակն՝ եթէ տղայ մը ան աղ-
քատ տղոցը բարերար ըլլալու փոխանակ
թողու որ կորնչին , ու անոնց նախատական
անուններ ալ կանչէ կամ զօրնէ , երբոր
կանցնի կերթայ , ու կըխորհի իր ըրածին
վրայ շատ կամըշնայ կըտրամի . ու շատ
անհանդիստ կըլլայ . եւ կըվախնայ որ դժ-
բաղդութիւն մը կըպատահի իրեն : Աթէ
այսպէս գործք գործող մէկը տեսնենք՝
շատ տհաճութիւն կըցուցընենք , անոր հե-
տը ընկերանալ շէնք ուղեր , ու կըսենք
թէ պատժոյ արժանի է : Չարագործ ան-
ձանց այնպէս վախկոտ եւ երկչօտ ըլլալ-
նուն եւ բարեգործ անձանց այնչափ հա-
մարձակ ըլլալնուն գլխաւոր պատճառը այս
է որ՝ շարագործը իր պատժոյ արժանի ըլ-
լալը գիտէ , վասնորոյ կըվախնայ որ մար-
դիկ զինքը կըպատժեն : Վսկ բարեգործը
գիտէ որ բարի հատուցման արժանի է , ու

նոր համար մէկէն վախ չունի : Այլ այս պատճառաւ է որ շարագործները ընդհանրապէս կը յայտնելին : Ան որ շարութիւն կընէ կը վախնայ կամ ընչայ . իր դէմքին վրայ եւ գործքերուն մէջ կը ցուցընէ իր յանցանքը . եւ որչափ որ ծածկել կը ջանայ , այնչափ կը յայտնելի :

Հարցումներ :

1. Կ'ըսվի թէ բան մը ընելու համար ուրիշ բան մը ունենալու ենք որ անով ընենք : () Ինչակ մը տուր :
2. Ի՞նչպէս գիտես թէ խղճմտանք մը ունիս :
3. Արբոր ծնողացդ անհնազանդ կ'ըլլաս ի՞նչ զգացումն կ'ունենաս :
4. Աստուծոյ դէմ մեղանշես նէ ի՞նչ զգացումն կ'ունենաս :
5. Ի՞նչ բան է այն որ աս զգացումները յառաջ կը բերէ :
6. Արբոր բարի գործես , ու Աստուծոյ հնազանդիս ի՞նչ զգացումն կ'ունենաս :
7. Ի՞նչ է որ այս զգացումները յառաջ կը բերէ :

8. Ինքան կենդանիները այսպէս զգացումներ ունի՞ն : Ինչո՞ւ :

9. Արբոր այս ինչ մասնաւոր չար գործքը ընել կամ չընել կըխորհէիր նէ բնաւ բան մը չողգացիր, որ մի ըներ կ'ըսէր քեզի : Ի՞նչ է որ քեզ արգիլեց :

10. Արբոր այս ինչ բարի գործքը ընել կըխորհէիր, բնաւ բան մը չ'ըգացի՞ր որ քեզ կըստիպէր ընելու : Ի՞նչ է որ քեզ կըստիպէ այսպէս :

11. Ստասոս, աւաղակ եւ անգութ մարդոց տհաճութիւն չե՞ս ցուցըներ : Ի՞նչ բան է որ այսպէս զգալ կուտայ քեզի :

12. Տլոյ մը չարութիւն գործելէն ետքը տուն գայ նէ, աղէկութիւն ըրած ժամանակին պէս երջանիկ կ'ըլլայ : ()րինակ :

13. Ինչո՞ւ համար չար մարդը շուտով կը յայանըվի :

14. Արբոր չարութիւն կ'ընեն մարդիկ ինչո՞ւ համար այնքան կը վախնան :

15. Բարեգործ անձինք ի՞նչու շատ անգամ երջանիկ են մեռած ժամանակին :

16. Ինչո՞ւ չարագործ անձինք թշուառ են մեռնելու ժամանակին :

ՅՕԴՈՒԱԾ . Բ .

Թե՛ ե՛նչ կեցողով յառաջ կեցեալ կամ ինչ
 զըրանայ . կամ թե՛ ե՛նչպէս կըլնուի կամ
 կըրկարանայ խղճարանքը :

Հայտնի է թէ մեր կարողութիւնները
 զօրանալու կամ տկարանալու ընդունակ
 են . ոմանք իրենց հասակը եղողներէն զօ-
 րաւորագոյն են . մէկը իր բազուկովը զօ-
 րաւոր է , մէկալը իր ոտքովը : Ասանկ է
 ներքին կարողութեանց ալ . մէկը քաջ
 եւ զօրաւոր յիշողութիւն ունի եւ ուրիշը՝
 տկար . մէկը դիւրութեամբ դրելու ըն-
 դունակ է՝ ուրիշը գժուարութեամբ կը-
 դրէ . եւ այլն :

Այլ թէ քննենք՝ ան կարողութիւնները
 որ շատ կը գործածվին , զօրաւորագոյն են :
 Արդանանք որ ան մարդը որ ուրիշէն ու-
 ժով է , իր ուժը շատ կը գործածէ : Արուն
 գործքը որ բազկի գործողութիւն կը պա-
 հանջէ , անոր բազուկները զօրաւոր են .
 եւ ով որ շատ կը քալէ կամ կը վազէ՝ զօ-
 րաւոր եւ ուժով սրունդներ ունի :

Ան որ իր յիշողութիւնը ունակութար

կըգործածէ, դիւրաւ կը յիշէ. այսինքն զօրաւոր յիշողութիւն մը կը ստանայ : Իսկ ան որ չիջանար լսած կամ կարգացած բանը յիշելու, շուտով կը անկարգանայ : Եւ չիշողութիւնը : Ա՛ս անկով մարդիկ այս ընդհանուր հետեւութիւնը կը հանեն թէ բոլոր կարողութիւնները գործածութիւնով կը զօրանան, եւ չգործածելով կը անկարանան :

Ա. յս կանոնը խղճմտանքին ալ կը վերաբերի զանազան կերպերով :

Ա. Արչափ ստէպ գործածենք մեր խղճմտանքը գործքերուն բարին ու չարը որոշելու ու գատելու, այնչափ դիւրաւ եւ ուղիղ գատել կը սորվինք :

Ա՛ն որ գործքը գործելէն առաջ խորհրդածութեամբ ինքը զինքին կը հարցընէ՝ արդեօք այս բանը բարի՞ է թէ չար, քիչ անգամ կը սխալի : Տղաքներն ալ կարող են ընել ասիկայ :

Բ. Ա՛ս եւ մեր խղճմտանքը կը զարգանայ կամ կը զօրանայ բարի գործքերու վերայ խորհելով, ու առաքինի անձանց վերայ մտածելով : Արքան յաճախ ընենք այսպէս, այնքան դիւրաւ կարող ենք եւ կը մերժենք չար բաները : Ա՛ս որ համար է

որ մեր օրհնեալ Փրկչին կատարեալ բար-
քին վրայ շատ խորհելու ենք՝ եթէ մեր
խղճմտալքները զարգացնել եւ առաքի-
նութեան մէջ աճեցունել կուզենք: Ա-
նանկ ալ երիտասարդները Սուրբ Վրոց
մէջ Սամուէլին, Յովսէփին, Վանիէլին
եւ ասոնց նման բարի անձանց վրայ կար-
գալու եւ անոնց վարուցը եւ բարուցը վը-
րայ խորհելու են:

Բայց զանազան պարագաներով բարո-
յական օրոշում ընելու կարողութիւննիս
կըտկարացընենք:

Ա. Եթէ մեր գործոց բարոյական յառ-
կութիւնները քննելը զանց առնենք: Եթէ
տղայք կամ մարդիկ առանց քննելու եւ
օրոշելու պատահածին պէս գործեն չարը
ու բարին, վերջապէս շատ քիչ հոգ կը-
տանին թէ որը կընենկոր, եւ շատ բանե-
րու մէջ հաղիւ թէ չարը ու բարին օրո-
շելու կարող կ'ըլլան:

Աղէկ գիտենք թէ ան տղայքը որոնք ի-
րենց ծնողքէն կրթուած են չարը ու
բարին օրոշելու, լաւագոյն գիտեն իրենց
պարտքերը կատարել՝ քան թէ ան տը-
ղայքը՝ որոնց ծնողքները երբէք այնպէս
կրթութիւն մը չտուին իրենց:

Բ. Բարոյական գործքերը ուղիղ գա-
տելու զօրութիւնը կըտկարացընենք ստէպ
չար բաներ տեսնալով կամ լսելով կամ
թէ մտքերնուս մէջ չար խորհուրդներու
տեղի տալով : Տղայ մը եթէ առաջին ան-
գամը լսէ որ մէկը յիշոցք կընէ, չար բան
մը կըսեպէ, բայց եթէ անոր հետ ընկե-
րանայ, քիչ ժամանակէն հոգ չընել, եւ
ինքն ալ կսկսի նոյնը ընել : Աոյնպէս կըլ-
լայ ստախոսութեան, անգթութեան, գէշ
խօսքեր գործածելուն եւ ուրիշ չարու-
թեանց ալ :

Վ. Ս մեղի կըցուցընէ թէ շատ բազմա-
հոգ եւ զգոյշ ըլլալու ենք չար ընկերու-
թիւններէն, եւ ընաւ չխառնըվիլ անոնց
հետ, որ չարագործութիւնը սովորական
գործ է եղեր իրենց :

Բսվեցաւ թէ բոլոր աս բաները խղճմը-
տանքով կընանք քննել, ինչու որ խղճ-
մտանքը անանկ հրաման մըն է՝ որ կ'սախ-
պէ բարի գործելու : Վ. ս հրամանը կըզօ-
րանայ կամ կըտկարանայ գործածութեան
համեմատ, զօր օրինակ, ան որ խղճմտան-
քին հրամայածը միշտ կըկատարէ, քիչ
անգամ փորձութեան մէջ կիյնայ : Վ. ն որ
միշտ կըլլանայ արշարձ ըլլալ, օ. ընաւ

մէկը չ'իսրել ամէնէն փոքր բանին մէջ
անգամ՝ ոչ կատակով եւ ոչ իրօք, իւր
մտքին մէջ զօրաւոր ընդդիմութիւն մը
կ'ըլլայ անարդարութեան դէմ, բայց ան
որ երբեմն սուտ կըլսօսի կամ կըլսարէ,
ստութեան կամ անարդարութեան դէմ
ունեցած ընդդիմութիւնը քիչ քիչ կը-
տկարանայ, եւ շատ բան է՝ եթէ վերջա-
պէս աղէկ եւ համարձակ գող կամ ստա-
խօս մը չ'ըլլայ:

Վիտնալու է թէ այս վերջի երկու կա-
նոններն ալ իրարու վրայ ներգործութիւն
ունին, որչափ որ շար ու բարի գործքեր-
նուս վրայ խորհելու ունակութիւն ունե-
նանք, այնչափ զօրաւոր հակամտութիւն
կ'ունենանք բարի գործքերու: Այլ որչափ
որ զգուշութեամբ բարի կընենք, այնչափ
գիւրաւ կորոշենք բարին ու շարը: Վար-
ձեալ՝ ըսի թէ խղճմտանքը հաճութեան
ու տրամութեան աղբիւր է, բայց գործա-
ծութեան համեմատ: Արքան յաճախ բա-
րի գործենք, այնչափ մեծ երջանկութիւն
կըվայելենք: Տես բարի եւ մարդասէր ան-
ձինք միշտ ինտո՞ր երջանիկ են: Վիտէ,
թէ ան մարդիկը՝ որ քիչ անգամ բարի
կըգործեն, դէժէժէ ահաճութեամբ կընեն:

Բայց ճշմարիտ բարեւեր եւ բարի ան-
ձինք միշտ երջանկութիւն կը վայելեն ու-
րիշները երջանիկ ընելեն : Այլ եթէ բա-
րի ընելէն այսչափ երջանկութիւն կելլէ ,
պարտինք մեծապէս երախտադէտ ըլլալ
Մատուծոյ , որ մեզ անանկ աշխարհի մը
մէջ դրաւ , ուր շատ բարեգործութիւններ
կան ընելու . եւ թէ աղքատ թէ հարուստ ,
թէ մեծ եւ թէ պղտիկ ուղածնուն չափ
այս երջանկութիւնը կրնան վայելել :

Այլ ընդ հակառակն , մարդիկ որքան չը-
հնազանդին իրենց խղճմտանքներուն այն-
քան քիչ տրտմութիւն կը դգան չարու-
թիւն ընելնուն համար :

Արբոր տղաք առջի բերան կըսկըսին
սուտ խօսիլ կամ գէշ խօսքեր գործա-
ծել , կը դգան թէ յանցաւոր են եւ շատ
անհանգիստ կը լլան . բայց եթէ այն գէշ
գործքերուն մէջ շարունակեն անանկ որ
իրենց ունակութիւն ըլլայ , ալ անկէց ե-
տեւ անհոգութեամբ կը գործեն , եւ մին-
չեւ անգամ կը հպարտանան իրենց չար
գործքերուն վրայ : Այսպէս է գողութիւ-
նը կամ որ եւ իցէ չարութիւն :

Վուցէ առաջին անգամը՝ չարագործ
անձանց վրայ ընծայած բարեք մը պիտի

տեսարի ասիկայ, ինչու որ առանց ներդու-
թեան կամ առանց խղճի խայթին չարու-
թիւն կրգործեն : Մայց եթէ քիչ մը
մտադրութեամբ խորհինք, ճիշտ հակա-
ռակը պիտի գտնենք : Ասան զի երբոր մե-
կը կը վախնայ չարութիւն ընելու եւ խիղ-
ճը զինքը կը տանջէ, հազիւ թէ չարու-
թիւն կրգործէ. կամ գործէ ալ նէ գաղտ-
նի կընէ : Մայց երբոր աս տանջանքէն կա-
զատի համարձակ կ'ըլլայ եւ ըրած չարու-
թիւնը յայտնապէս կ'ընէ, եւ շուտով ար-
ժան պատիժը կ'ընդունէ : Մսկէց ի զատ
Մտուած գթութիւն կ'ընէ, որ մեզ մեր
խղճմտանքներովը սյսպէս կըխրատէ չա-
րութիւն ըրած ժամանակնիս :

Երբոր խղճմտանքը կը դադարի մեզ խը-
րատելէն, ապացոյց մըն է թէ Մտուած
մեզի բարկացեր է, եւ կըթողու որ դէպ
ի կորուստը երթանք՝ առանց խղճին զգու-
շութեանը : Մսկէց ի զատ խղճմտանքին
սյս թմրութիւնը միայն քիչ մը պիտի
տեսէ : Շատ անգամ խղճմտանքը հի-
ւանդութեան ժամանակ մահուան անկո-
ղինին վրայ կ'արթըննայ, նա մանաւանդ՝
յաւիտենականութեան մէջ խիստ մեծ զո-
րութիւն մը պիտի ստանայ, որուն նման

երբէք չունեցաւ երկրիս վրայ : Աստի եւ
 թէ չարութեամբ ապրինք եւ չարութեան
 մէջ մեռնինք , խիղճերնիս յաւիտեանս
 տանջանաց աղբիւր պիտի ըլլան մեզի :

Բսածներէս քանի մը բան յայտնի կե-
 րելին : Ա . Որչափ ստեպ բարի գործենք ,
 այնչափ դիւրաւ կը գործենք եւ առաւել
 հաճութիւն կը վայելենք բարի ընելէն :

Որքան փորձութեան դէմ գնենք , այն-
 չափ դիւրաւ դէմ կը կենանք , չէ թէ մի-
 այն այն փորձութեան , հապա շատ ուրիշ-
 ներուն ալ : Աւ այսպէս առաքինութեան
 մէջ յառաջանալու ամէն քայլին եւս ա-
 ռաւել պատրաստ կ'ըլլանք առաքինի ըլ-
 լալու , եւ մեր բնաւորութիւնները եւս
 հաստատուն հիման վրայ կը հաստատվին :
 Բ . Ընդ հակառակն որչափ շատ չարու-
 թի , նենք նայնչափ դժուար կը ըսյ փորձու-
 թեան դէմ կենալը . եւ առաւել եւս
 պատրաստ կը գանձովինք մեզաց մէջ իյնա-
 լու , եւ խղճմտանքին խայթը սակաւ կը-
 ներգործէ ու քիչ քիչ կոչընչանայ : Աս-
 տի մեզաց մէջ որքան յառաջ կերթանք
 այնքան դժուար է առաքինութեան գառ-
 նալը , եւ մեր նորոգութեան յոյսն ալ կը-
 պակսի : Գ . Աստի կիմանանք թէ ամէն

փորձութեան դէմ կենալու եւ ամէն կարելի պարագայներուն մէջ բացարձակ բարի գործելու մեծ եւ երեւելի օգուտը ինչ է : Անձուանդ կըսորվինք որ եթէ չար սովորութիւն մը ստացած ենք նէ, հիմայ է զանհկայ մէկ դի ձգելու ամէնէն յարմար ժամանակը : Այրկեան մը շինք կրնար ուշանալ բանը առանց եւս առաւել գէշի դարձընելու՝ մէյ մը դժուարութիւնը շատցընելով, մէյ մըն ալ ան դժուարութեան յաղթելու զօրութիւնը տկարայրնելով : Այթ է այս սյսպէս է մարդոց դէմ մեղանշելովնիս, զորչափ առաւել Մտուծոյ դէմ մեղանշելովնիս :

Մ.յս ըսածնիս առաւել կատարեալ բացատրելու համար, հետեւեալ աղբու եւ վայելուչ օրինակը գնել աղէկ սեպեցինք :

Չարթուցիչ ժամացոյց :

Տիկին մը առտրվըները ուղած ժամանակը արթննալու դժուարութիւն կրելուն համար, զարթուցիչ ժամացոյց մը գնեց : Մ.յս տեսակ ժամացոյցները սյնպէս հընարված են որ՝ կրնաս անանկ լարել որ ուղած ժամուդ բարձր ձայնով եւ աղմուկով զարնէ : Տիկինը ժամացոյցը անկո-

զինին՝ գլխոյն կողմը դրաւ, եւ սոհմանած
 ժամուն ժամացուցին շառաշիւնէն ար-
 թընցաւ, շուտով հնազանդեցաւ ժամա-
 ցուցին ձայնին, եւ շատ գոհ էր կանուխ
 ելելուն համար. քանի մը շարած այս-
 պէս շարունակեց: Բայ ժամացոյցը հա-
 լատարմարար իր պաշտօնը կը կատարէր.
 եւ կինը քանի որ հնազանդութիւն կը-
 ներ, անոր ձայնը կը լսէր: Բայց ժամա-
 նակէ մը ետքը տիկինը կանուխ ելելէն
 ձանձրացաւ եւ երբ որ ազդարարին աղա-
 դակը ու բարձր ձայնը կը լսէր՝ մէկ կող-
 մէն միւսը կը դառնար եւ դարձեալ կը քնա-
 նար: Քանի մը օրէն ետքը ժամացոյցը
 բոլորովին դադարեցաւ զանիկայ արթնցը-
 նելէն: Թէպէտեւ սոփորական կերպով
 կը զարնէր, բայց կինը մըտիկ չէր ընել,
 ինչու որ անոր ձայնին ան հնազանդ ըլլա-
 լու սոփորեցաւ: Արջայպէս գտաւ որ այս
 ընթացքովը ժամացոյցէն օգուտ մը չէր
 շահեր, անատենը իմաստութեամբ որոշեց
 որ եթէ ժամացուցին ձայնը լսէ՝ շուտով
 ցաթիկէ ելլէ, եւ միտքը դրաւ որ ալ ան-
 հնազանդ չ'ըլլայ:

Տ'իշտ այսպէս է խղճմտանքին ալ:
 Աթէ անոր խօսքերուն մտիկ ընենք՝

մինչեւ անդամ փոքրագոյն բաներու մէջ,
 միշտ իր ձայնը յ'յանի ու զօրաւոր կը-
 լանք: Տայց եթէ այն բաները ընենք,
 որ կըխիթանք թէ բարի են, աստիճա-
 նաւ կընկղմինք քնոյ մէջ, որ վերջա-
 պէս խղճմտանքին ձայնը մեղ արթնցը-
 նելու կարողութիւն չունենար:

Հարցումք:

1. Կ'ըսվի թէ՛ թէ՛ մարմնոյ եւ թէ՛
 մտաց կարողութիւնները գործածելով
 կըզարգանան կամ յառաջ կերթան:
 ()րինակ:
2. Աւ կ'ըսվի թէ չըգործածելով ալ
 կըտկարանան: ()րինակ:
3. Երբեք թեան եւ ծուլութեան մէջի
 տարբերութիւնը ի՞նչ է: ()րինակ տներ
 մտաց համար ալ մարմնոյ համար ալ:
4. Ուրեմն Լ'ոտուծոյ օրէնք որ այս-
 պէս է, մեզի ի՞նչ սորվեցընել կուզէ:
5. Չար ու բարի գործքերնուս վերայ
 խորհինք նէ, ի՞նչ երկու օգուտ կըբա-
 ղենք:
6. Բարի եւ առաքինի անձանց հետ
 ընկերութիւն ընելէն ի՞նչ օգուտ կայ:

7. Ի՞նչ երկու մնաս կրկրենք առանց բարոյական մտածութիւն ընելու գործենք նէ:

8. Չարերու հետ ընկերութիւն՝ ընելուն հետեւութիւնը ի՞նչ է: ()րինակ:

9. Իսկնք թէ՛ մէկը իւր խղճմտամբին չըհնազանդիր ի՞նչ է հետեւութիւնը: ()րինակ:

10. Ինչո՞ւ բարի մարդիկ, այսինքն, առնոնք որ աղէկ կըգործեն, բարոյական բաներուն վերայ ուրիշներէն լուսադոյն դատողութիւն ունին: Արեմն՝ որոնց խրատաներուն առաւել հետեւելու ենք:

11. Եթէ երջանիկ ըլլալ կուզենք, ի՞նչ պէս գործելու ենք:

12. Եթէ մէկը առանց խղճին խայթը զգալու կըգործէ, բարի՞ կամ չար նշան մըն է ասիկայ:

13. Ուղիղ գործելու ունակութենէն ի՞նչ օգուտ կ'ընդունինք: ()րինակ տուր:

14. Ի՞նչ մնաս կ'ելլէ չար գործելու ունակութենէն: ()րինակ տուր:

15. Չարութիւն գործելը ե՞րբ ձգելու է եւ ուղիղը գործելու սկսելու է: ()րինակ:

ՅՕԴՈՒԱԾ . Գ :

Բարոյտիան շարոյ կանոնէր :

Գործ մը ընելու վճռելէն առաջ կանոններ կան քննելու :

Ա. Ամէն բանէն առաջ հարցուր քեզի թէ սյս գործքը բարի՞ է : Այս հարցմանը պատասխանելու կարող ըլլալու համար, Աստուած քեզի խղճմտանք մը ու Սուրբ Գիրք մը տուաւ : Այն քու պարտքերդ ստուգելու համար սյս միջոցները չես գործածեր, շատ չար ես, եւ Աստուած քեզ յանցաւոր պիտի սեպէ : Այս հարցումը ըրէ միշտ գործքի սկսելէդ առաջ . ինչու որ սկսելէդ ետքը կամ ընելու վճռելէդ ետքը ժամանակ անցած է եւ հաւանական է որ օգուտ պիտի չընէ : Բ. Յիշէ անանձանց վրայ ըսածներս որ իրենց խղճմտանքին չ'հնազանդելով կը տկարացընեն զանիկայ : Գուք ալ շատ անգամ սյսպէս ըրած էք եւ հարկաւ ձեր խղճմտանքը պէտք եղածին պէս ուղիղ առաջնորդ չէ : Ուստի շատ բաներու վրայ

տարակոյս ունիք . եւ երբոր տարակոյս
 ունիք թէ արդեօք այս ինչ գործքը՝ բա-
 րի՛ է թէ ոչ , բնաւ պէտք չէ որ ը-
 նենք , բայց միայն անատենը պիտի ընես
 որ չընելն ալ մեղք կըսեսպես : Գ . Հաս-
 տատ կանոն մը ըրէ միշտ ան բանը ը-
 նել՝ որ խղճմտանքդ քեզ ընելու կ'ուզ-
 շէ . եւ ձգէ ան գործքը՝ որ կ'արգիլէ
 ընելու : Հոգ չէ՝ թէ գործքով թէ
 խօսքով եւ թէ խորհրդով , թէ հրա-
 պարակաւ եւ թէ սուանձին , միշտ ան
 բանը ըրէ , որ կըհաւատաս թէ բարի է :
 Չարութիւն գործելէն առաւել գէշու-
 թիւն մը չ'կրնար պատահիլ քեզի . եւ
 27/8 բնաւ այնքան մեծ օգուտներ չես կարե-
 նար ձեռք ~~ծախել~~ , որքան որ բարի գոր-
 ծելէն յառաջ կուգան : Մենեւին հոգ
 չէ ո՛վ քու կողմանէդ է կամ ո՛վ քե-
 ղի հակառակ , միշտ ամէն բանէն վեր
 բռնէ Մատուծոյ հնազանդիլը :

Գործքը կատարելէն ետքը գործա-
 ծելու կանոններ :

Ա . Ունախ-ի-ն ըրէ ըրած գործ-
 քերուդ վրայ մտածելու եւ որոշելու
 թէ արդեօք բարի՛ էին կամ չար . աս
 կ'ըսվի անձնաքննութիւն : Մտիկայ ըրէ

Խորհրդաժողովէմք, եւ պէտք է որ մինակ
ու առանձին տեղ ընես, եւ թէ որ ասոր
համար մասնաւոր ժամանակ չունիս, բը-
նաւ շեւ կրնար կատարել :

Դասաւորութիւնք ըրէ : Այլ որ ու-
ղիղ վճռես, ինքըզինքդ ուրիշ անձանց
տեղը բռնէ, եւ սեպէ թէ քու ըրած-
ներդ անոնք ըրեր են, եւ ապա հար-
ցուր անձիդ թէ ի՞նչ վճիռ տալու է
անոնց :

Դատուծոյ օրէնքը եւ Հիսուս Վրիս-
տոսի օրինակը քու աչացդ առջեւը բեր,
եւ տես թէ քու գործքերուդ հետ ի՞նչ
համեմատութիւն ունին : Պատանիներուն
չատ օգտակար է որ իրենց ծնողացը եւ
իրենցմէ խելացի բարեկամներուն հետ
այս բաներուն վրայ խօսին, ու անոնց-
մէ սն գործքերուն համար խրատ առ-
նեն եւ խորհուրդ հարցունեն, որոնց
վրայ իրենք կարող չեն աղէկ վճիռ
մը ընել :

Վիցուք թէ ինքըզինքդ քննեցիր եւ
ըրած գործքերուդ վճիռ կտրեցիր :

Ասա՛ եթէ բարի ըրիր՝ Դատուծոյ շը-
նորհակալ եղիր որ կարողացուց քեզ
բարի գործելու, եւ թող քու վայելած

խաղաղութիւնդ եւս առաւել հաստատէ
 քեզ առաքինութեան մէջ : Արկրորդ՝
 եթէ գործքերդ խառն եղեր են, այս-
 ինքն՝ շարժառիթներէդ ոմանք բարի են
 եղեր եւ ոմանք չար, ջանք ըրէ ստու-
 գել թէ ինչպէս եղեր է որ իրար խառ-
 ներես, եւ մէկ դի ձգէ քեզ սխալ-
 մունքի մէջ ձգող պատճառները : Ար-
 րորդ՝ եթէ խորհելով գտնաս թէ
 գործքերդ չար են եղեր : Ա. Խորհէ ա-
 նոնց վրայ մինչեւ անոնց որքան չար
 ըլլալը աղէկ մը հասկընաս : Բ. Կամաւ
 խղճմտանքին խայթը ընդունէ, ուրիշ
 գործ մը ընելով քու խորհուրդդ մէկ դի
 մի ձգեր, հայա կամաւ խղճմտանքին
 տանջանքը քաշէ որ ապագայ ժամանակ
 շարութիւն գործելու հաճութիւնը մեր-
 ժես : Գ. Խորհուրդդ մի մոռնար մին-
 չեւ որ գործքիդ շարութիւնը իմանալով
 հաստատ որոշես բնաւ մէյ մըն ալ չը-
 նել : Դ. Աթէ ըրած մնասդ կրնաս
 փոխարիներ՝ շուտով ըրէ : Աթէ սուտ
 խօսեցար՝ շուտով գնայ խոստովանէ ո-
 րուն որ սուտը խօսեցար : Աթէ քուկդ
 չեղած բան մը առիր, շուտով ետ տէ-
 րոջը դարձուր, եւ եթէ հատուցումը
 նելու անկարող ես, գոնէ գնայ տէրո-

ջը խոստովանէ քու յանցանքդ : Ե . Եւ
 որովհետեւ ամէն չար գործքը Մատու-
 ծոյ դէմ մեղք է , ճշմարիտ զղջումով
 անկէց թողութիւն խնդրէ Տէր Յիսուս
 Քրիստոսի իր Արդւոյն արժանաւորու-
 թեամբը : Վնենէ՛ խորհուրդներդ եւ բո-
 նած ընթացքդ , եւ հոգ տար որ ա-
 պագայ ժամանակ ալ չ'գործես նոյն չա-
 րութիւնը : Զ . Բոլոր այս բաները ըրէ
 խոնարհութեամբ խորհելով թէ այն
 գթած եւ ամենուրեք Վշակէն է քու
 կախումդ , որ միշտ պատրաստ է իր պատ-
 ուիրանքները պահելու համար պէտք
 եղած օգնութիւնները մեզի տալ . եւ
 թէ որ հեղութեամբ մեր բոլոր յոյ-
 սերը անոր վրայ դնենք , ան բնաւ մեզ
 ձեռքէ չ'ձգեր ու չ'մոռնար :

Մտածներէս յայտնի կ'իմանանք թէ
 ամէն մարդ թէ ծեր եւ թէ պատա-
 նի իրենց գործքերուն համար անհրա-
 ժեշտ պատասխանատու են Մատուծոյ :
 Մարդուս մէջ կարողութիւն մը կայ՝
 որ միշտ կը խրատէ զինքը եւ կ'իմա-
 ցունէ իւր առ Մատուած եւ առ մար-
 դիկ ունեցած պարտքերը : Մնանկ կա-
 րողութիւն մը՝ որ ամէն տեղ ներկայ

է, եւ միշտ անոր ազդարարութիւնները կ'իմանանք երբոր մտիկ ընելու կը հա-
 ճինք, եւ երբոր ուզենք որ լռէ, տա-
 կաւին շատ անգամ կըխօսի: Անոր հա-
 մար է որ եթէ չարութիւն գործենք
 մեր Արարչին առջեւը անպատասխանի
 կ'ըլլանք: Աննաւանդ եւս առաւել սար-
 սափելի է երբոր խորհինք թէ՛ այս
 խղճմտանքը տասնապատիկ զորութիւնով
 միշտ մեր հետը պիտի բնակի եւ յա-
 ւիտենականութեան մէջ կամ երջան-
 կութեան եւ կամ թշուառութեան ազ-
 բիւր պիտի ըլլայ մեզի: Արովհետեւ
 պատանիներն ալ ծերերուն նման խղճ-
 մտանք ունին, անոնք ալ նոյնպէս անոր
 հնազանդելու պարտական են. եւ Տէրը
 նոյն կերպով զանոնք ալ պիտի պատժէ
 եթէ անհնազանդ ըլլան իրենց խղճին

Հարցմանք:

1. Գործքի մը սկսելէն առաջ ի՞նչ
 չարքմունք ընելու է: () րինակ մը տուր:
2. Գործքի մը ուղիղ ըլլալուն վրայ
 տարակոյս ունենանք նէ ի՞նչ ընելու
 է: () րինակ:

3. Բսենք թէ կը հաւատանք որ այս ինչ գործքը մեր պարտքն է. ի՞նչ բան կրնայ արգիլել մեզ որ չընենք:

4. Բրած գործքերդ կը քննես, թէ չար են կամ թէ բարի:

5. Ղշմարտապէս կ'ուզես գիտնալ Աստուծոյ հաճելի ճամբով գործել:

6. Երբոր պատանիները իրենց պարտքերնին չեն գիտեր, ի՞նչպէս սորվելու են:

7. Բսենք թէ աղքատի ստակ տուիր, կէս մը մեղքընալուդ, կէս մըն ալ փառասիրութենէդ. հետեւեալ անգամը ի՞նչ ընելու ես:

8. Բսենք թէ մեկը սուտ խօսեցաւ, թէ որ ուղիղը ընել կ'ուզէ ի՞նչ ընելու է:

9. Թէ որ շարութիւն ընենք ի՞նչ ջատագովութիւն կրնանք ընել. որովհետեւ խղճմտանք ունինք:

10. Սարդ մը մահէն ետքը իր խղճին ձեռքէն կրնայ խալըսիլ:

11. Մեր խիղճերը յաւիտեանս կամ երջանկութիւն կամ թշուառութիւն պիտի պատճառեն մի.

12. Թէ որ կ'ուզենք որ խիղճերնիս մահէն ետքը մեզի երջանկութիւն պատճառեն, ի՞նչպէս ապրելու ենք:

ԳՂՈՒԽ • Գ :

Սնորդ զարա՞հ է լի Բարի գործեց՝ եր-
բոր խղճութանսը զինսը շքանդիմաներ :

Հատ անշամ կրտեսները որ ոմանք
այս ինչ բաները ընելուն համար խղճ-
մտանքէն ամենեւին չեն յանդիմանվիր
եւ ոմանք որ նոյնը կը գործեն, կ'իմա-
նան որ շատ յանցաւոր են : Ինչպէս
ոմանք յիշոցք կ'ընեն, եւ կ'ըսեն թէ
գէշ բան մը չեն ըներ կոր . քանի որ ու-
րիշները որ նոյնը կ'ընեն, կ'զգան թէ
չար գործք գործեցին :

Արդ՝ այս բանը ի՞նչպէս պիտի մեկ-
նըվի, եւ Աստուծոյ առջեւը իրօք յան-
ցանք պիտի սեպվի՞ թէ չէ : Աս ան սկզ-
բանցը վրայ կը մեկնըվի, որ արդէն պատ-
մեցինք . ըսինք թէ խղճմտանքը կը-
վնասվի անոր ազդարարութիւններուն մը-
տիկ չընելով : Այլ թէ տղայ մը հայհո-
յութիւն ընէ եւ իր խղճմտանքին ըրած
յանդիմանութիւնը մտիկ չընէ, հետեւ-

եալ անդամը առջինէն քիչ պիտի յան-
դիմանէ, եւ վերջապէս բոլորովին կը-
դադարի զանիկայ յանդիմանելէն: Բայց
աս բանը գործքին չարութիւնը չ'թե-
թեւցընէր: Բսենք թէ մէկը արեգակին
վրայ կը նայի ու իր աչքերը կը փնասէ.
դարձեալ կը նայի, եւ առաւել եւս կը-
փնասէ եւ վերջապէս իր աչքերը կը կու-
րացընէ, անանկ որ ալ չ'տեսներ: Այս
բանը չ'ցուցընէր թէ արեգակը չ'ծագիր:
Ուստի կը տեսնենք թէ՛ որովհետեւ մենք
ամէնքս ալ մեղաւոր ենք, շատ գործքեր
կ'ընենք՝ որ չար չենք սեպեր, որոնք
Մատուծոյ առջեւ իրօք չար են:

Չար զաւակ մը չիմանար թէ իր ծը-
նողացը անհնազանդ ըլլալը չարութիւն
է, բայց իր չ'գիտնալը իւր չարութիւնը
չ'պակսեցունէր: Արշնպէս մենք ալ շատ
անգամ Մատուծոյ անհնազանդ ըլլալնուս
եւ բոլոր իր բարութիւնները մոռնալ-
նուս համար մենք զմեզ յանցաւոր չենք
սեպեր, բայց ասանկով Մատուծոյ առ-
ջեւը մեղանշական ըլլալնիս չ'թեթեւ-
նար: Այլ որովհետեւ խղճմտանքին այս-
պէս թմբութիւնը մարդուս բուն իր
յանցանքն է, անոր համար նոյն աս բա-

նին համար մեղադրելի է, եւ իր վերջին մեղքին համար ալ՝ որուն համար խիղճը բնաւ չ'յանդիմանեց զինքը, նոյն իրաւամբ պիտի պատժուի, ինչ իրաւամբ որ պիտի պատժուի առաջին մեղքին համար, որուն համար իր խղճմտանքը զինքը սաստիկ կը տանջէր :

Եւ այս տեղ յարմար կուգայ Անակուժեան վրայ խօսելու :

Մարդ մը երբոր մէկ բանը յաճախ կընէ, շատ դիւրութեւն եւ առանց խորհելու կընէ, եւ վերջապէս չընելիք չ'կրնար ընել : Արտեսնես մարդիկ ինչ շուտով երաժշտական գործիքներ եւ այս ինչ բաները գործածելու սովորութիւն կըստանան :

Ըստր նման է բարոյական գործքն ալ : Բարի գործքեր ստէպ ընելով՝ զանոնք գործելու ունակութիւն մը կըստանայ՝ անանկ որ ի հարկէ կընէ զանոնք : Ընդ հակառակն՝ մէկը չար գործքեր գործելու ունակութիւն կըստանայ նոյն կերպով, անանկ որ առանց խորհելու կընէ :

Հիմայ խնդիրը այս է թէ՛ չար գործք մը ունակաբար գործըվելուն պատճառաւ թեթեւագոյն կ'ըլլայ :

Ոչ ինչու որ եթէ Մատուած արգիլեց զանիկայ, մեր ունակութիւն ստանալնիս անոր հրամանը չ'փոխեր: Մատուած ըսաւ մի գողանար եւ իւր հրամանը չբացիտի փոխէ: Աթէ գողութիւն ընելնիս չուզեր, ո՞րքան էվելօք տհաճութիւն կըցուցընէ գողութիւն ընելու սովորութիւն ունենալնուս համար: Աթէ մէկը քեզի զարնէ ու իր խիղճը խսցթէ զինքը, կըսես թէ պէտք է որ արամի եւ ալ չընէ: Արդարեւ պիտի խորհիս թէ անոր արդարանալու պատճառ մը չէ որ քեզի ամէն տեսած ժամանակը կըզարնէ՝ անանկ որ ալ խղճմտանքը երբէք չ'յանդիմաներ զինքը. պիտի ըսես թէ անգամ մը զարնելը չարութիւն է, հասպա ո՞րչափ էվելօք չարութիւն է, ամէն տեսած ատենը զարնելու ունակութիւն ստանալը: Աթէ այս այսպէս է՝ ո՞րքան չար է չար ունակութիւններ ունենալը, եւ առանց խորհելու կամ մտածելու չար գործքեր գործելը, որ չատերը այս վտանգին մէջ ինկած են:

Հարցումներ:

1. Աթէ գործքերդ Մատուածոյ օրինաց

Հետ բաղդատես, պիտի չգտնան որ Մստուծոյ արգիլած չար գործքերը գործերես, ու չար սեպած չես: () Բինակ մը տուր:

2. Մտուած այս գործքերուդ համար՝ համար տալու պիտի կոչէ՞ զքեզ թէ ոչ:

3. Մյսպէս գործքերը, ուրիշ գործքերէն ներելի պիտի ըլլայ:

4. Գիցուք թէ տղայ մը սուտ կըխօսի եւ հոգ չընէր թէ ճշմարիտ կըխօսի թէ չէ, այս բանը իւր յանցանքը կը թեթեւցընէ: Ինչո՞ւ:

5. Գիցուք թէ տղայ մը անգամ մը յիշոցք մը ըրաւ, եւ իւր խիղճը յանդիմանեց զինքը, եւ ուրիշ տղայ մը սյնքան յիշոցք ըրաւ որ չէր խորհեր թէ երբ ըրաւ: Արը առասել յանցաւոր է: Աւ ինչո՞ւ:

6. Մարդիկ ընդհանրապէս իրենց կարծածէն աւելի շար են թէ բարի: Աւ ինչո՞ւ: Մս հատուածը բարի ունակութիւն ստանալուն օգտին վրայ ի՞նչ կը սորվեցընէ:

ԳՎ ՈՒՒՍ . Գ :

Երջանի-բիւն :

Արարիչը մեր շուրջի տարբեր առարկաներուն համար զանազան բաղձանքներով ստեղծեց մեզ :

Այս բաղձանաց կատարվիլը կ'ըսվի երջանկութիւն կամ հաճութիւն : Ինչպէս . այս ինչ կերակուրը , ըմպելիքը , երաժշտութիւնը , գոյնը եւ տեսարանը կը սիրենք . ասոնք կ'ըսվին զգայութեան հաճութիւններ : Արդալ , գիտութիւն , բանաստեղծութիւն , ճարտարասպետութիւն կը սիրենք . ասոնք ալ կ'ըսվին մտաւոր հաճութիւններ : 'Արձեալ' երջանիկ ենք բարեկամներու՝ եւ ազգականներու ընկերութեամբը . ասոնք ալ կը կոչվին ընկերական հաճութիւններ : 'Ասեւ երջանկութիւն կը քաղենք բարի գործելէն եւ առաքինի ըլլալէն . այս կ'ըսվի բարոյական հաճութիւն կամ երջանկութիւն :

Արդ՝ որովհետեւ Արարիչը բոլոր այս աղբիւրներէն երջանկութիւն ստանալու ընդունակ ստեղծեց զմեզ եւ այս առարկաները մեր շուրջը դրաւ, յայտնի է թէ կ'ուզէ որ զանոնք բոլորը վայելենք, այսինքն անոնցմով երջանիկ ըլլանք: Ինչպէս, կ'ուզէ որ տեսակ մը երջանկութիւն հանենք ան բաներէն, որ կը լսենք կը ճաշակենք, եւ ուրիշ տեսակ մը՝ այն բաներէն, որ կը կարդանք եւ անոնց վրայ կը խորհինք, ուրիշ տեսակ մըն ալ բարի գործելէն եւ ամէն բանի մէջ Աստուծոյ հնազանդելէն:

Իայց գիտնալ պէտք է թէ թէպէտեւ բոլոր այս բաները երջանկութեան աղբիւր են. եւ մեր Արարչին կամքն ալ ան է, սակայն յայտնի է որ միայն այսինչ սահմաններուն մէջ այսպէս է: Ինչպէս. թէպէտեւ կերակրոյ սէրը երջանկութեան աղբիւր մը ըլլալ կարգը ված է. այլ գիտենք որ եթէ չափէն աւելի ուտենք՝ մտաւոր եւ բարոյական հաճութեան համար ունեցած ընդունակութիւննիս կը խանգարի, եւ չէ թէ միայն այսչափ. այլ զգուանք, հիւանդութիւն կամ մահ յառաջ կը բերէ: Ինչ

Հաճութիւններ որ փնտրուենք սահմանէ դուրս, այն Հաճութիւնները կատարելու կարողութիւնները կը տկարանան. եւ եթէ յետին աստիճան ետեւէ ըլլանք, հետեւութիւնը խելագարութիւն է: Մարոյական Հաճութիւնները անգամ այսպէս են: Օրորինակ այս կենցաղիս մէջ ջերմեռանդութեան այնքան ետեւէ կրնան ըլլալ, որ առողջութիւնը վնասվի եւ կենդանի եւ շահաւէտ բարեպաշտութեան փոխանակ, սրտաբեկութիւն եւ յուսահատութիւն յառաջ գայ:

Ուստի թէպէտեւ ճշմարիտ է որ մարդկային երջանկութիւնը բաղձանաց կատարումն է, եւ Մրարչին դիտաւորութիւնն ալ այն է, սակայն այս ալ յայտնի է թէ մարդկային երջանկութիւնը, այս բաղձանաց՝ Մատուծոյ կարգադրած սահմաններուն մէջ կատարելովը կ'ըլլայ: Մյս սահմաններէն դուրս ելածնուսպէս, հետեւանքը երջանկութեան փոխանակ՝ թշուառութիւն է: Արեմն, ամէնէն մեծ երջանկութիւնը որուն ընդունակ ենք, բարոյական՝ ընկերական՝ մտաւոր եւ Փիզիզական օրինաց հնազանդութեան մէջ կը գտնուի, զորս Մատուած սահմանեց:

այսինքն, ամէն բանի մէջ մեր Արարչին սուրբ՝ խմաստուն՝ արդար եւ գթած կամքին հնազանդութեան մէջ :

Երբոր մեր Արարչին օրէնքէն դուրս որ եւ իցէ կերպով մը մեր բաղձանքները կատարել կ'ուզենք, մէկէն ի մէկ թշուառութեան մէջ կ'իյնանք : Երկրիս վրայ խիստ ապերջանիկ անձինքը անոնք են, որ Աստուծոյ օրէնքները չեն նկատեր, եւ միայն զբօսանաց համար կ'ապրին : Աստի մենք որ երջանիկ ըլլալ կ'ուզենք հարկաւոր է որ քանի մը կանոններ քննենք :

Ա. Բարեխոսան ըլլալու ենք, այսինքն մեզի օգուտ չեղած ուտելիքը ու խմելիքը գործածելու չենք եւ մեզի օգտակար եղածին չափ ուտելու ու խմելու ենք : Երբոր այնչափ ուտենք որ մինչեւ ցաւ պահնք եւ քնէած ըլլանք, դիտնալու ենք որ անբարեխոսան ենք : Բ. Աշխատասէր ըլլալու ենք : Առանց աշխատութեան շուտով կը տկարանանք ու հիւանդոտ կ'ըլլանք, նաեւ առանց աշխատութեան ոչ կարգալէն ոչ ալ գիտութենէ հաճութիւն կ'զգանք : Օրուութիւնը ինչպէս մարմինը, անանկ ալ միտ-

քը կը տկարացընէ : Գ. Ինչէրցասէր ըւ-
 լալու ենք : Իսել չեմ ուզեր որ բոլոր
 ժամանակնիս ուսման մէջ անցունելու
 ենք. ինչու որ այս անկարելի է : Ե. Ս
 ըսել կուզեմ թէ ամէն մարդ որքան որ
 գործը կը ներէ քիչ մը ժամանակ տայ
 կարգալու կամ մտքին մշակութեանը :
 Ե. սանկով քիչ ժամանակէն հաճութեան
 մեծ աղբիւր մը պիտի ըլլայ իրեն եւ մե-
 ծապէս ալ օգտակար : Պարագ ժամա-
 նակները այս կերպով անցընելէն էր որ
 Ֆրանկլին իր մեծութեան հիմը դրաւ,
 եւ ինքըզինքը աղքատ տպագրիչի մը վե-
 ճակէն երեւելի փիլիսոփայի մը ու աշ-
 խարհաւարի մը աստիճանի բարձրացոյց :
 Գ. Ի՞նչ ըլլալու ենք : Ե. Ս ինքն ամէն
 բանի մէջ Ե. ստուծոյ հնազանգելու ու
 անոր ծառայելու ջանք ընելու ենք : Ե.-
 սանկով բաց ի օրական ընդունած պար-
 գեւներէն երախտագիտութեան հաճու-
 թիւն մըն ալ կ'զգանք. նաեւ նեղութեան
 մէջ՝ հանգստութիւն. մեր ամենապատ-
 ուական բարեկամին՝ երկնաւոր օրը հետ
 ունեցած բերկրալից հաղորդակցութեան
 բոլոր հաճութիւնները, եւ մեռելէն վեր-
 ջը յաւիտեանո երջանիկ ըլլալու յոյսը

կը վայելենք : Ամէն մարդ կը խոստովանի
 թէ, ճշմարտապէս կրօնասէր մարդ մը՝
 թէ ծեր եւ թէ պատանի, ուրիշ մար-
 դոցմէ երջանկագոյն է : Ե. Բարեւեղ
 ըլլալու ենք : Այսինքն ուրիշները երջա-
 նիկ ընել ջանալու ենք՝ որ Աստուծոյ լա-
 ւագոյն ծառայութիւն մըն է : Մեր եր-
 ջանկութիւնը փնտրուելէն առաւել հա-
 ճելի է ուրիշները երջանիկ տեսնելը :
 Գիտութիւնը մեր բաղձանացը կատար-
 մանը համար սորվելէն լաւագոյն է ու-
 րիշներուն օգուտ ընելու համար սորվելը .
 եթէ երիտասարդները եւ ծերերը հան-
 դերձի եւ անօգուտ զէղխութեան համար
 վասնած դրամին, ուրիշները երջանիկ
 ընելու համար խարձէին, որքան առաւել
 երջանկութիւն կամ հաճութիւն պիտի
 զգային :

Հարցումք :

1. Մարդկային երջանկութեան զանա-
 զան տեսակներու վրայ օրինակներ տուր :
2. Ի՞նչպէս գիտես թէ Աստուած կ'ու-
 զէ որ խնձոր ուտես, ծիածանին վրայ
 նայիս, կամ առաքինութիւն գործես :

3. Ի՞նչպէս գիտես թէ Մատուած պըտուղ ու չէ թէ տերեւ սահմանեց ուտելու:

4. Ի՞նչպէս գիտես թէ Մատուած մէկ անգամին քանի մը խնձորէն աւելի ուտելդ չ'ուզէր:

5. Ի՞նչպէս գիտես թէ Մատուած ուսման հետեւիլդ կ'ուզէ, բայց չէ թէ բոոր օրը:

6. Մեր վրայ եղած ազդեցութիւններով ին՞չպէս կ'իմանանք թէ Մատուծոյ օրէնքէն անցանք:

7. Աթէ մէկը օրը երջանկութեամբ անցընել կ'ուզէ ի՞նչպէս անցունելու է:

8. Արբոր այնպէս կը գործես չե՞ս զգար թէ շատ երջանիկ ես:

9. Որն է առաւել ցանկալին զգայութեանց կամ մտաւոր հաճութիւնները:

10. Որն է առաւել բաղձալին, զգայութեանց կամ ընկերական հաճութիւնները:

12. Որն է եւս առաւել փափաքելին, զգայութեանց կամ բարոյական հաճութիւնները: Ի՞նչ ասոնք բացառէ:

12. Անդամները ի՞նչ տեսակ հաճութիւն կ'զգան:

13. Դիցուք թէ մէկը իր հաճութիւն-

ները միայն ուտելէն եւայլն կը հանէ՝
ի՞նչ բանի նման է անանկ մարդը :

ԳՂՈՒԽ Ե :

Խղճմտանքն Անկատարել-Է-նը :

Արդէն ըսվեցաւ թէ խղճմտանքը մեր
ուրիշ կարողութիւններուն նման վայել-
լուչ գործածութիւնով կը զօրանայ եւ
չարաչար գործածելով կը տկարանայ :
Խղճմտանքը չարաչար կը գործածենք,
երբոր չարութիւն կ'ընենք : Հայտնի է
թէ բոլոր մարդոց խղճմտանքը անկա-
տար է :

Թէպէտեւ մեր խղճմտանքը այսպէս
անկատար ըրինք, սակայն Աստուծոյ օ-
րէնքը նոյնը կը մնայ. այսինքն, նոյն
պարտականութիւնները կը հրամայէ մեզի,
նոյն հատուցումները կը հատուցանէ, եւ

նոյն պատիժները կ'սպառնայ : Կարգոց անհնազանդութիւնը իր օրէնքները փոխելու պատճառ մը չէ :

Եթէ ծնողք զաւակը արդիւնն այս ինչ գործը գործելէն, բայց տղան իւր ականջները գոցէ որ չ'լսէ, ինքը պարտի պատժուիլ շար գործքերը գործելուն համար որքան որ պիտի պատժուէր եթէ ականջները չ'գոցէր, ինչու որ ականջները գոցելը ու չ'լսելը իր յանցանքն է : Եւ եթէ մենք այսպէս մեղանշական եղանք մինչեւ Աստուծոյ ձայնը շնք լսեր երբոր մեր խղճմտանքովը կը խօսի մեզի, եւ եթէ այսպէս անխորհրդաբար առաջ կ'երթանք Աստուծոյ դէմ մեղանշելով, ու անոր դատապարտութեան ենթակայ ըլլալով, մեր վիճակը շատ թշուառ պիտի ըլլար եթէ ուրիշ լոյս մը չ'տար մեզի : Կարէ դար մարդիկ եւս քան զեւս մեղանշական պիտի ըլլային եւ բոլորն ալ առանց փրկութեան յուսոյ պիտի մնային :

Երդ՝ մարդոց հիմայ ճիշտ այս կերպով յառաջ երթանին, եղած գործքերէն յայտնի է : Եւմ ըսեր թէ մարդոց մէջ առաքինութիւն չ'կայ, այլ կը-

սեմ թէ Մատուծոյ օրէնքը կատարեալ
հասկանալով թիւն կը պահանջէ աղէկ հա-
տուցում մը հատուցանելու համար :

Սա եւ չէ թէ միայն հնազանգութիւն
չեն ցուցըներ, հապա այնքան անհնա-
զանգ ալ եղած են, որ իրենցմէ պա-
հանջած պարտքերը խղճմտանքին լուսովը
չեն տեսներ : Ա. Շատ պարտքեր կան
առ Մատուած եւ առ ընկեր, որ մարդ
իր անօգնական խղճմտանքովը չ'կրնար
գիտնալ : Ճանրորդներուն հեթանոս աղ-
գաց վրայ ըրած պատմութիւնները եւ
քարոզիչներուն ըրած պատմութիւնները
կարգացողները աղէկ կը հասկընան այս
բանը : Բ. Յայտնի է թէ ուր սեղ որ
այս պարտականութիւնները գիտցըված
են, մարդիկ շատ անգամ զանոնք կա-
տարելու կերպին մէջ կը սխալին՝ եթէ
միայն բնութեան լուսոյ թողութիւն : Անչ-
պէս հեթանոսները՝ որ կը խոստովանին
թէ Մատուծոյ երկրպագութիւն ընելու
է. խիստ անարգելի եւ ապականեալ ա-
րարողութիւններ կը կատարեն իբրեւ եր-
կրպագութեան գործքեր : Արխոստովա-
նին թէ տղաք իրենց ծնողքը սիրել
պարտական են, բայց շատ անգամ եր-

բոր ծերանան կամ հիւանդանան կըմեռ-
ցընեն զանոնք: Գ. Սարգիկ առ հասա-
րակ իրենց վայելած լուսոյ պէս չեն ապ-
րիր, այսինքն այնքան բարի չեն որքան
որ գիտեն թէ պէտք է ըլլալ: Ասիկայ
հեթանոսները եւ քրիստոնէութեան կա-
տարեալ ներգործութեան տակը եղող-
ները անգամ կը խոստովանին: Ամէն
մարդ գիտէ թէ մարդիկ հակամիտ են՝
վաղանցիկ եւ սնտախ բաղձանքներուն կա-
տարվելուն համար, առ Աստուած ունե-
ցած պարտքերնին մէկ դի ձգելու:

Արդ՝ եթէ մեր վիճակը այսպէս է,
եթէ Աստուծոյ օրէնքները աւերելու հա-
կամտած ենք, եւ եթէ ամէն աւերմանը,
ահարկու պատիժ սպառնացած է չէ թէ
միայն աս աշխարհիս մէջ, այլ գալու
աշխարհին մէջ ալ, եւ եթէ մեր պարտ-
քերը սորվեցընելու համար խղճմտանքին
լուսէն ուրիշ բան մը չ'ըլլար, մեր վի-
ճակը բոլորովին անյոյս պիտի մնար: Այց
գիտենք որ Աստուած ինչպէս որ խիստ
արդար է, անանկ ալ խիստ ողորմած է,
ուստի շատ հաւանական է, որ ուրիշ
տեղ եկութիւն մը տայ մեզի այս բանին
վրայ: Անհամար ապացոյցներ ցըցուցած

է թէ՛ իր արարածներուն բարի գործելը եւ անոնց երջանկութիւնը կ'ուզէ : Այս վերջի երկուքը մեծ վստահութիւն կուտան որ մեր պարտականութեանց համար անօգնական խղճմտանքով եղած ծանօթութիւններէն կատարելագոյն աղգարարութեան ակն ունենանք : Այս ալ ծանօթութիւնները եւ աղգարարութիւնը բնական լուսէն եւ Աստուածային յայտնութենէն կը սորվինք :

• Հարցմանք :

1. Բացատրէ թէ ի՞նչ պիտի ըլլար մարդոց վիճակը, եթէ անօգնական խղճմտանքով եղածէն ուրիշ կերպով չ'իմանային իրենց պարտքերը :

2. Ա՛րսվի թէ եթէ խղճմտանքէն զատ ուրիշ լոյս մը չ'ըլլար, առ Աստուած եւ առ ընկեր ունեցած շատ պարտքերուն վրայ տգէտ պիտի ըլլար մարդս : () ինչնակ մը կրնաս տալ :

3. Ա՛րսվի որ մարդիկ գիտեն թէ այս ինչ պարտքը կատարելու է, բայց չեն գիտեր թէ ինչ կերպով կատարելու է՝

որ Մատուցոյ ընդունելի ըլլայ : () րինակ
մը տուր :

4. Սարգիկ ընդհանրապէս զիացածնուն
պէս կը գործեն մի :

5. Աթէ Մատուած քեզ հաշիւի կան-
չէ կենաց բոլոր գործքերուդ համար որ
առանց խորհելու իրեն կամքին դէմ ը-
րիր, ինչ պիտի ըլլայ քու վիճակդ :

6. Աթէ մենք այսպէս տղէտ եւ մե-
ղանչական ենք, եւ Մատուած այնպէս
բարի է եւ կը ցանկայ որ բարի գոր-
ծենք, ինչ բան հաւանական կ'երևի՝
որ մեզի համար ընէ :

ԳՎՈՒԽ . Գ :

(Նախան լուսոյ բնութիւնը եւ պատճառ-
բնութիւնը :

Նախան լուսոյ բնութիւնը աղէկ բացատրելու համար հետեւեալ օրինակով պիտի սկսիմ: Ղիցուք թէ տղայ մը դժբաղդութեամբ խուլ ու մունճ է (ինչպէս որ ոմանք են) ու իր ծնողացը խօսքերը չ'ըսեր: Աւ զիցուք թէ իւր ծնողքները շատ իմաստուն՝ արդար եւ բարերար անձինք են, եւ տղայն ալ աղէկ գիտէ ասիկա: Բսենք թէ այս տղայն կը տեսնէ որ երբոր տեսակ մը գործքեր կ'ընէ զոր օրինակ, կը բարկանայ, շարութիւն կ'ընէ կամ անպարկեշտ կ'ըլլայ, ծնողքը տըհաճութիւն կը ցուցընեն, եւ եթէ շարունակէ, կը պատժըվի, բայց երբոր բարերար՝ երախտագէտ եւ համեստ կ'ըլլայ, ծնողքը միշտ կը հաճին ու աղէկ հատուցում կ'ընեն: Աւ զիցուք թէ կը գտնէ ալ որ իր ծնողքը քանի մը մի-

ջոցներով այնպէս հնարեր են որ բարի գործք մը բոլոր ընտանիքին միշտ երջանկութիւն կը պատճառէ, ու չար գործք մը՝ ապերջանկութիւն: Արդ՝ ըսենք թէ բոլոր այս բաները միշտ կը պատահին անանկ որ տղայն ստուգապէս կը սորվի ծնողացը կամքը, այսինքն, ընտանեացը օրինաց ինչ ըլլալը որպէս թէ կը լսէր, ու խօսքով իրեն կը պատուիրէին:

Ղիշտ այսպէս է բնական կրօնքին կամ լուսոյ ալ. որով մեր առ Աստուած եւ առ մարդիկ ունեցած պարտականութեանց վրայ անանկ գաղափարներ կ'ունենանք զորոնք առանց Աստուածաշունչ Վրոց կրնանք սորվիլ:

Աստուած նոյն կերպով կը գործէ առ մարդ, ինչպէս որ այնպէս ծնողք մը անանկ զաւկի մը: Աստուած գործքերուն ոմանց երջանկութիւն եւ ոմանց թշուառութիւն յօգեց՝ եթէ մինչեւ անգամ գործքին միայն մեզի վերաբերեալ մասը խորհելու ըլլանք: Ինչպէս երբոր այս ինչ գործքերը ըսենք խղճի տրտմութիւն կ'զգացրնէ մեզի, եւ երբոր այն ինչ գործքերը ըսենք՝ երջանկութիւն: Ասկէց զատ այնպէս հնարեր է որ զանազան

գործքեր ցաւ եւ նեղութիւն կը պատճա-
 ռեն, եւ զանազան գործքեր ալ՝ հաճու-
 թիւն, ինչպէս որ մտքին՝ անանկ ալ
 մարմնոյ: Ամէնուն յայտնի է որ չափէ
 դուրս ուտելը հիւանդութիւն կը պատճա-
 ռէ. եւ թէ արբեցութիւնը մարդս թշ-
 ուտ կ'ընէ. եւ թէ ստախօսը ամէնուն
 անարգելի է եւ զղուելի: Ասեւ Աստ-
 ուած անանկ կարգադրեց այս աշխարհիս
 բաները որ չար գործքերը միշտ անհան-
 գրատութիւն եւ ապերջանկութիւն կը
 պատճառեն եւ եթէ ընդհանուր գործած-
 վին մարդկային ընկերութիւնը ի միասին
 չկրնար կենալ: Խորհէ քիչ մը թէ
 տղաք՝ սուտ խօսելով, պիղծ խօսքեր գոր-
 ծածելով, իրարու հետ կռուելով եւ ան-
 հնազանդութիւն ընելով որչափ ապեր-
 ջանիկ են եւ որչափ ապերջանիկ կ'ընեն
 իրենց ծնողքը: Հարցուր ինքզինքիդ թէ
 մարդիկ ինչպէս կրնան միարան բնակիլ
 եթէ ամէնը ստախօս, արբեցող եւ գող
 ըլլան, եւ քանզի Աստուած բոլոր այս-
 պէս գործերուն այսպէս գէշ հետեւ-
 անքներ զուգեց, ուրեմն շատ յայտնի է
 թէ չուզեր որ այս բաները ընենք՝ որպէս
 թէ երկինքէն ձայնով խօսած ու պատ-

ուիրած ըլլար: Աւ քանզի բարի գործ-
 քերուն այսպէս հետեւանքներ սահմա-
 նեց, յայտնի է թէ կ'ուզէ որ բարի
 գործքեր ընենք միշտ: Աւտի մարդիկ այս
 հետեւութիւնները տեսնելով կրնան ի-
 մանալ թէ, Աստուած որ բաները կ'ու-
 զէ որ ընենք, եւ որ բաները կ'ուզէ որ
 չընենք: Այսպէս կանոնները կ'ըսվին բը-
 նական կրօնքին օրէնքներ:

Զայտնի է թէ այս կերպով մեր պար-
 տուցը վրայ շատ տեղեկութիւն կ'ունե-
 նանք. եւ արդէն ըսվածներէն յայտնի է
 թէ բոլոր այս բազմապատիկ հմտութեանց
 պատճառաւ մարդս եւս առաւել պատաս-
 խանտու է. որովհետեւ Աստուծ ինք եւ
 իցէ հրամանը կոտրելու յանցանքը՝ յայտ-
 նութեան լուսաւորութեան աստիճանին
 համեմատ է: Այս մանաւանդ՝ բնական
 լոյսը չէ թէ միայն կրկնապատիկ պայծառու-
 թեամբ մեր գործոց հետեւութիւնները
 ցուցընելով՝ բարոյական օրէնքը կ'իմա-
 ցընէ մեզի. հապա մէկ կողմանէ ալ մեր
 պարտքերը կատարելու կրկնապատիկ շար-
 ժառիթներ կուտայ: Աւ որովհետեւ չա-
 րի կամ բարւոյ ունեցած հակամտու-
 թիւննիս մեր հետամուտ եղած ընթաց-

քին մէջ յաղթած արգելքներովը կը հասկըցվի, վասնորոյ եթէ այս աւելցած շարժառիթներուն վրայ ալ շարութիւն գործենք, Աստուծոյ առջեւը իրաւամբ եւս առաւել յանցաւոր կը սեպվինք :

Սակայն թէպէտեւ բնական լոյսը կամ օրէնքը այսպէս լոյս կ'ընծայէ մեզի, այլ մեր ներկայ վիճակին մէջ թերի եւ անբաւական է մարդս առաքինութեան եւ երջանկութեան առաջնորդելու : Ասիկայ աղէկ կը հասկընանք, նախ՝ այս բանէն թէ, մարդկային ազգը ուր որ առանց Աստուածաշնչի բնակեցաւ, միշտ խիստ մոլի եղաւ : Արկրորդ՝ այս բանը ոչ ալ գիտոսո՞՞եան պակասութեան կը արվի, ինչու որ որքան որ գիտութեան մէջ առաջ գացին, այնքան չարացան : Արրորդ՝ մարդոց բնութեան լուսէն հանած շնորհքները ներգործութիւն մը չունեցան զանոնք ի լաւ անդր փոխելու :

Սնանաւանդ՝ բնական լոյսը այն գլխաւոր ճշմարտութիւնները չ'ճանուցաներ, որոնք երանելի անմահութեան հաստատուն յոյս մը կուտան եւ կրօնասէր բընաւորութիւն մը կ'առթեն : Օրրորինակ, բնական լոյսը ապառնի վիճակին գոյու-

թեան ու տեւողութեան վրայ տեղեկու-
 թիւն չ'տար, եւ չ'պատմեր թէ մահէն
 ետքը արդեօք պիտի ապրի՞նք. կամ ո՞ր-
 քան: Ապառնի վիճակին վրայօք բան մը
 չ'իմացընէր: Անոր մեղանշական ըլլալնիս
 շատ կերպով կ'իմացընէ, բայց մեղքը
 ինչ կերպով կը թողվի՞ անոր վրայ բան
 մը չըսեր: Մանաւանդ՝ որ Վրիստոսով
 եղած քաւութեանը, եւ անոր արժանա-
 ւորութեամբը եղած փրկութեան եղա-
 նակին ու բարոյական կատարելութեան
 համար բնաւ բան մը չ'իմացընէր: Աւս-
 տի՝ որովհետեւ անոնք մեր գիտնալու ա-
 մէնէն պիտանացու եւ հարկաւոր բա-
 ներն են, եւ բնական օրէնքով անոնցմէ
 մէկը չ'յայտնըվիր եւ չ'կրնար ալ յայտ-
 նըվիլ, յայտնի է թէ՛ եթէ ուրիշ ա-
 ռաջնորդ չունենայինք, յետին տգիտու-
 թեան մէջ պիտի մնայինք եւ այն բա-
 ները, որ իբրեւ բարոյական եւ անմահ
 էակներ շատ կարօտ ենք սորվիլ, երբէք
 կարող պիտի չըլլայինք սորվելու: Այս
 խաւարը ցրուելու եւայս վիճակին մէջ մե-
 զի պէտք եղած բարոյական բաներուն վը-
 րայ բոլոր տեղեկութիւնները տալու համար
 էր որ՝ Աստուած Սուրբ Վիրքը մեզի տուաւ:

Հարցախոնար :

1. Առանց Սուրբ Գրոց ի՞նչպէս կը գիտնան թէ Աստուած որ բաները կ'ուզէ որ ընենք եւ որ բաները չուզեր :

2. Ի՞նչէն կ'իմանանք թէ Աստուած արբեցութիւն, գողութիւն եւ կռիւ ընենինս չուզեր :

3. Ի՞նչպէս պիտի գիտնաս թէ Աստուած կ'ուզէ որ տղաք իրարու բարերար եւ իրենց ծնողացը հնազանդ ըլլան :

4. Այս կերպ սորվիլը մարդիկ բարի ընելու բաւական է : Արդացածէ՞ր բան մը կը յիշես այս բանին վրայ :

5. Ազդեմի յունաց եւ հռովմայեցւոց բարոյական բնաւորութիւննին ի՞նչ էր :

6. Հեթանոսներունը ընդհանրապէս ի՞նչպէս է :

7. Գալու աշխարհք մը ի՞նչպէս կ'իմանաս եթէ Աստուած չ'ձանուցանէ :

8. Ինչպէս լուսէն ուրիշ բան կը սորվե՞նք բաց ի Աստուծոյ քանի մը հրամաններէն կամ պատուէրներէն :

9. Աստուծոյ օրէնքները կոտրելու ըլլանք նէ, բնական օրէնքը քառութեան ճամբայ կը սորվեցընէ՞ մեզի :

10. Աթէ մարդիկ Աստուածաշունչ չունենան, Աստուած զանոնք ի՞նչ օրէնքով պիտի դատէ :

ԳՂՈՒԽ • Լ :

Ս—ԵՔ Գեբ :

Սուրբ Գեբը կը պարունակի շին եւ Վոբ Ատակարաններուն մէջ եւ իւր գլխաւոր նպատակը՝ Աստուծոյ օրէնքը կամ կառքը, եւ Յիսուս Քրիստոսի ըրած քաւութեամբը եղած փրկութիւնը մարդոց յայտնել է :

Շին Ատակարան կը պարունակէ Վախ՝ աշխարհիս արարչագործութիւնը՝ մարդուս ստեղծվելը եւ անկումը՝ հանդերձ մարդկային սեռին վրայ մինչեւ ջրհեղեղ եղած պատմութեամբ : Արկրորդ՝ Աստուծոյ Արրահամին ընտանիքը ընտրելը, հը-

րէից ազգին սկիզբը եւ իրենց սկիզբէն
 մինչեւ բարեւոնի գերութենէ դառնալին՝
 1500 տարուան միջոց : Արրորդ՝ բարո-
 յական, քաղաքական եւ արարողական օ-
 րինաց գրութիւնը, որ Մատուած այն
 ժողովուրդին կառավարութեանը համար
 հաստատեց, մանաւանդ՝ ապագայ տնտե-
 սութիւնը անոնց առջեւը պատկերացը-
 նելու համար տնօրինեց եւ կարգադ-
 րեց : Չորրորդ՝ անոնց պատմութեան մե-
 ջի զանազան դիպուածները, իրենց ներ-
 շնչեալ ուսուցիչներուն խօսքերը, բա-
 րեպաշտ անձանց աղօթքները եւ երգե-
 րը, ապառնի դիպուածներուն գուշակու-
 թիւնները, մանաւանդ Մեսիային գալուն,
 եւ անոր թագաւորութեանը փառքին, օ-
 գուտներուն եւ բնութեանը վրայ կատա-
 րեալ եւ մանրամասն մարգարէութիւն-
 ներ : Արոնցմով Հին Ատակարանը լեցուն
 է : Մ.յս ամէն բաներուն վրայ՝ կը ցու-
 ցընէ թէ ամենէն յարմար պարագանե-
 րուն տակը անգամ ամենեւին օրինակ մը
 բաւական չէ մարդուս բարոյական նորո-
 գութեանը :

*Նոր Ատակարանին դիտաւորութիւնը
 այն է որ, Մատուածոյ օրէնքը առաջին ան-

գամ յայտնուածէն պայծառ կերպով
 յայտնէ. եւ մանաւանդ՝ Հիսուս Վրիս-
 տոսի Մեծտարանով եղած փրկութեան
 ճամբան մարդոց սորվեցընէ: Մ.Յս նպա-
 տակը ունենալուն համար, կը պարունակէ
 նախ՝ Հիսուսի կենացը, մահուան, յա-
 բուցման եւ համբարձմանը վրայ պատ-
 ժութիւն մը. Այսկ մը որուն մէջ Մատուա-
 ծային եւ մարդկային բնութիւնները գաղտ-
 նի եւ անխմանալի կերպով մը միա-
 ցած են: Աշխարհք եկաւ որ առ Մատ-
 ուած ունեցած պարտքերնուս վրայ որչափ
 որ պէտք է տեղեկութիւն տայ եւ իւր
 հնազանդութեամբը, չարչարանքներովը,
 մահուամբը, յարութիւնովը եւ համբառ-
 նալովը, ու միջնորդութիւնովը՝ քաւո-
 թեան եւ փրկութեան ճամբայ մը պատ-
 րաստէ: Արկրորդ՝ Վրիստոսի համբառ-
 նալէն մինչեւ քանի մը տարի ետքը քը-
 ռիստոնէութեան յառաջադիմութեանը վը-
 րայ համառօտ պատմութիւն մը: Արրորդ՝
 թուղթերը՝ որ առաքեալները իրենց ժա-
 մանակի մարդոցը տուին Մատուծոյ ներ-
 շնչութեամբը անոնց պիտանի խրատներ
 տալու համար: Մ.Յս բոլոր գիրքը մէկ տեղ
 մեր փափաքածին շափ տեղեկութիւն կու-

տայ մեզի, առ Վստուած ունեցած պարտ-
 քերնուս, ապառնի վիճակին եւ քառու-
 թեան ու երկնաւոր հօր ընդունելի ըլլա-
 լու համար: Այլ ուստի կը հաւատանք թէ
 Վստուած ինչ որ յայտնեց եւ կ'ուզէ
 յայտնել իր կամացը վրայօք Հին եւ՝ Աոր
 կտակարանը ամբողջ կը պարունակեն: Մի
 միայն ասոր մէջ գրուած բաները մար-
 դուս խղիւճմտանքը կը պարտաւորէ եւ ա-
 մէն գրուածք եւ աւանդութիւն մարդոց
 խօսքն է: Աւստի կը տեսնենք թէ Վստ-
 ուած ինչ միջոցներ տուաւ դէպ ի իրեն
 եւ առ ընկեր ունեցած պարտքերնիս ճանչ-
 նալու համար: Ա. Խղճմտանք մը տուաւ
 մեզի որ մեր պարտքերը մեզի կ'իմացընէ
 եւ մեզ կը խրատէ որ ընենք այն պարտ-
 քերը: Բ. Բոլոր մեր շուրջի բաները այն-
 պէս կարգադրեց, որ երբոր իւր կամքը
 ընենք՝ երջանկութիւն կը վայելենք, եւ
 երբոր եղճանենք՝ տրտմութիւն կը կրենք:
 Աւստի եթէ միայն քննենք թէ գործք մը
 մեր աւ ուրիշներուն վրայ ինչ ներգոր-
 ծութիւններ ունի, կը սորվինք թէ Վստ-
 ուած ի՞նչպէս կ'ուզէ որ գործենք: Այր-
 րորդ՝ երբոր բուն մեր շարութեամբը մեր
 խիղճը անկատար եղաւ բնութեան շուսէն

մեր պարտքերը սորվելէն զաղրեցանք, ան
ատենը զրուած օրէնք մը տուաւ, որով
մեր վրայ ունեցած կամքը կ'իմացընէ:
Չորրորդ՝ երբոր սա ալ բաւական չե-
ղաւ մարդիկ մոլութենէն առաքինութեան
դարձընելու, ժամանակին լրանալուն Մստ-
ուած իր որդին խրկեց մեր պարտքերը
սորվեցընելու, ու մեր մեղքերուն հա-
մար քառութիւն ընելու եւ ան ա-
մէնուն՝ որ Յիսուս Վրիստոսի կը հա-
ւատան ու կը զղջան, թողութիւն մեղաց
ու յաւիտենական կեանք ընծայելու:

Աթէ այս այսպէս է, յայտնի է թէ
մեր պատասխանատուութիւնը կ'աճի՝ բա-
րոյական լուսոյ էփելնալովը: Աւ եթէ ան
որ բնութեան օրէնքով Մստուծոյ կամ-
քին անհնազանդ է, անպատասխանի է,
ո՞րքան ահեղ պիտի ըլլայ անոնց դատա-
պարտութիւնը, որ Մետաբանին յստակ
եւ պայծառ լուսոյ տակը եւ այս նոր տը-
նօրէնութեան գթած պատրաստութիւն-
ներուն դէմ, անխորհուրդ անհնազան-
դութեան ընթացք մը բռներ են դէպ ի
Մստուած ու ուրիշ աշխարհի մը հա-
մար ապրելու փոխանակ՝ այս աշխարհին
համար կ'ապրին:

Լ՛րդ՝ պատանիները կը կարծեն թէ այս բոլոր բաները ուրիշներուն համար է ու չէ թէ իրենց համար: Բայց այսպէս չէ: Չէ՛ որ պատանիներուն խիղճն ալ զիւրենք կը խրատէ: Պատանիները չեն միտեսներ իրենց եւ ուրիշներուն մէջ չարութիւնով յառաջ եկած թշուառութիւնը: Չեն մի կարգար Սուրբ Վիրքին մէջ Լստուծոյ եւ մեր օրհնեալ Փրկչին մեղքի դէմ ունեցած ատելութիւնը եւ բարկութիւնը: Եւ թէ այս այսպէս է, ամէն պատանի այնպէս պատասխանատու է Լստուծոյ իր ունեցած տեղեկութեանը համար, որպէս թէ ծեր ըլլայ: Մենք ամէնքս ալ թէ ծեր եւ թէ պատանի, պէտք է որ զղջանք, Լստուծոյ հնազանդինք, ու օրհնեալ Փրկչին հաւատանք:

Եւ թէ պատանիները այս ըսված բաները աղէկ չեն հասկընար, իրենց ծնողացը կամ ուսուցիչներուն եւ կամ երէցներուն հարցունեն:

Հարցմանք:

1. Լստուածաշունչին մէջ որ գիրքին

մէջն է մարդկային առաջին ցեղին պատմութիւնը :

2. Ո՞ր գիրքին մէջ կը գտնուի, հրէից պատմութիւնը՝ Ագիպոսէն ելլելէն մինչեւ բաբելոնի գերութիւնը :

3. Սոլսիսական օրէնքը ո՞ր գիրքերուն մէջ կը պարունակվի :

4. Նարոյական, քաղաքական, եւ արարողական օրէնքներուն մէջ ի՞նչ տարբերութիւն կայ :

5. Նարեպաշտ մարդոց աղօթքներովը եւ փառաբանութիւններովը ո՞ր գիրքը լեցուած է :

6. Քրիստոսի գալստեանը, բնութեանը եւ անոր կենացը վրայ որոշ եւ մանրամասն մարգարէութիւնները ո՞ր գիրքը կը պարունակէ :

7. Աոր Ատակարանին մէջ ո՞ր գիրքերը Քրիստոսի կենացը պատմութիւնը կը պարունակէ :

8. Ընոր համբառնալէն ետքը Քրիստոնէութեան յառաջագիմութիւնը ո՞ր գիրքին մէջ կը պարունակվի :

9. Նացադէ Լստուծոյ տուած այն կերպը, որով մեր պարտքերը կը ճանչնանք :

10. Ինչո՞ւ համար Սուրբ Գիրք լսող-

ներէն Մատուծոյ անհնազանդ եղողները
 հեթանոսներուն մէջ անհնազանդ եղող-
 ներէն չար են :

11. Պատանի մը որ Մատուծոյ անհնա-
 զանդ է՝ ծերէ մը պակաս յանցաւոր է :

ՄՎՍՆ · Բ :

Սարգսան և Լստուած է և ընկեր
անկեցած պարտերը :

Մինչեւ հիմայ ջանացինք մարդուս բարոյականին ինչ ըլլալը բացատրել, եւ իր բարոյական լոյսը բղխած աղբիւրը ցուցնել : Եւ հիմայ ալ պիտի ձեռնարկեմ մարդկային պարտուցը վրայ համառօտ բացադրութիւն մը ընել, որքան որ կը սորվելի կամ բնական լուսէն կամ Լստուածային յայտնութենէն : Սուրբ Վիրքը կը սորվեցընէ թէ մարդուս բոլոր պարտքը միայն սէր բառին վրայ կը կայանայ :

“Սիրէ քու Տէր Լստուածդ քու բոլոր սրտէդ եւ սիրէ քու ընկերդ քու անձիդ պէս” : Ուստի մարդուս պարտքերը երկու ընդհանուր բաժանում ունին : Լուսաջինը՝ Սէր առ Լստուած կամ աստուածպաշտութիւն, Երկրորդը՝ սէր առ

մարդ, կամ առաքինութիւն: Արոնց վը-
րայ պիտի խօսիմ:

Սէր առ Մատուած, կամ Ֆարե-
պաշտութիւն:

ԳՆՈՒԽՈՒՄ . Ա:

ՉՄԱՐԻՆԻՍ ԵՒՆԵՆԻՍ ԿԱՐԱՅԻՆԻՍ ԳՐԱՅ:

Մեն մարդ այս բանին վրայ խորհա-
ծին պէս կը գիտնայ թէ զՄատուած սի-
րել ու անոր հնազանդիլ պարտական է:
Բայց մարդիկ ընդհանրապէս այս բանե-
րուն նշանակութեանը վրայ անորոշ գա-
ղափար ունին:

Քանի որ կը խոստովանին թէ պէտք է
զՄատուած սիրել ու անոր հնազանդիլ,
ճիշտ իւր կամքին դէմ կ'ընեն, ու չեն
խորհիր թէ իրենց պարտքերը զանց կառ-
նեն կոր: Արեմն մեր առ Մատուած ու-
նեցած պարտուցը բնութիւնը կրցածնուս

չափ բացատրելու համար երկար խօսիլ արժան է : Ամէն բարեկիրթ զաւակներ գիտեն թէ ծնողաց հնազանդ ըլլալու են եւ զանոնք սիրելու են : Այս պարտքը կ'զգան, ինչու որ իրենց ծնողքն են . այսինքն, թէպէտեւ ուրիշ անձինք նոյնպէս իմաստուն եւ բարի են, սակայն առաւել պարտական կը ճանչնան անձերնին իրենց ծնողացը՝ քան թէ ուրիշ անձանց :

Ո՛վ չ'սարսափիր երբոր չար եւ անըզգամ պատանիներուն՝ իրենց ամէնէն լաւ երկրային բարեկամներուն այսինքն ծնողացը վրայ խօսելու եղանակը կը գիտէ : Քննեցի՞ր մի երբէք թէ ասանկ պատանիները ընդհանրապէս անկիրթ, մոլի, եւ անհաճոյ ընկեր են : Բ. Վիցուք թէ մեր ծնողքը շատ իմաստուն, առաքինի, եւ մարդասէր անձինք են, մեր պարտքերը եւս առաւել կ'աճին եւ անատենը չէ թէ միայն ծնողքնիս ըլլալնուն համար պիտի սիրենք, հապա առաքինի ըլլալնուն համար ալ : Ի՞նչ պիտի խորհինք անանրի տղու մը վրայ, որ թէպէտեւ այսպէս բազ ծնողք ունի, իր վարքովը կը ցուցնէ թէ զանոնք բանի տեղ չ'զնեւ, ոչ անոնց

խրատը մտիկ կ'ընէ, ոչ ալ անոնց հետ կենցաղավարութիւն կ'ընէ՝ խիստ կարեւոր ժամանակներէն ի զատ, այլ դատարկակեաց, մոլի, եւ զլուելի ընկերներու հետ կը կենակցի :

Գ. Ասեւ ըսենք թէ ասանկ տղայ մը շատ հիւանդ էր, կամ կոյր ու խուլ էր եւ իր ծնողացը այս ազնիւ առաքինութիւնները միշտ անոր աղէկութեանը համար դորձած վեցան, եւ քանի մը տարի երբոր մահուան չափ հիւանդ էր, իւր մայրը անկողինին քովը զինքը կը հսկէր, զինքը կը քաջալերէր, եւ վերջապէս գերեզման իջնալէն ազատեց : Այլ իր հայրը գիրկը կ'առնէր կը պտըացունէր երբոր դուրս ելլելու կարող էր, եւ երբոր կարողութիւն չունենար դուրս ելլելու, միշտ ընկերներ կը բերէր անոր քով եւ ամէն պէտք եղած բաները կ'ընէր զանիկայ տանը մէջ երջանիկ ընելու համար : Անանկ գիցուք թէ իր ծնողքը հարուստ էին ու հոյակապ պալատ մը շինեցին իրենց անօգնական զաւակը երջանիկ ընելու համար : Ասանկ տղի մը վրայ ի՞նչ պիտի խորհինք եթէ կուրութեանը մէջ անգամ կամք ընէր իւր ծնողքէն փախ-

չիլ, ու անոնց արգիլած տեղերը երթալ,
 եւ շարունակ ինքզինքը եւ ուրիշները վը-
 նասէր բոլոր անոնց բաղմահոգութեան փո-
 խարէն: Ա՞նչ պիտի մտածենք անանկ
 տղին վրայ որ բոլոր այս բարերարու-
 թիւններուն ամենեւին երախտագիտու-
 թիւն չ'ցուցըներ եւ ունակաբար չէ թէ
 միայն կը վշտացընէ ծնողքը, հապա վար-
 քովն ալ կը ցուցընէ թէ անոնցմէ առա-
 ւել կը սիրէ մոլի մարդիկը:

Ա՞մէն մարդ կը խոստովանի թէ այսպէս
 տղայ մը չէ թէ միայն յիմար է, այլ շար
 ալ է: Ալ ընդհակառակն, դիցուք թէ
 տղայ մը այսպէս պարագաներուն մէջ
 բարի եւ յարմար զգացումներ ունենայ
 դէպ ի իւր ծնողացը: Ա՞նոնք իւր ծնողքը
 ըլլալնուն համար պիտի պատուէ, յար-
 դէ, ու հնազանդի անոնց. եւ շատ ի-
 մաստուն եւ առաքինի անձինք ըլլալնուն
 համար՝ ուրիշ մարդոց տուած խրատէն
 ու խորհուրդէն եւս առաւել անոնցը ընտ-
 ոէ, եւ անոնց հետ ընկերանալը բոլոր ու-
 ռիշ մարդոց ընկերութենէն աւելի յարգի
 սեպէ: Ար երջանկութեանը յառաջա-
 դիմութեան համար ամէն միջոցը գործա-
 ծելնուն երախտագէտ կ'ըլլայ անոնց, եւ

ձեռքէն եկած ամէն բանը կ'ընէ զանոնք
 հաճեցընելու համար՝ ինքզինքը եւ ուրիշ-
 ները հաճեցընելէն առաւել : Հիմայ կար-
 ծեմ թէ ամէն մարդ թէ ծեր եւ թէ պա-
 տանի կը տեսնեն թէ ճիշտ այս է կերպը՝
 որով այնպէս տղայ մը այնպէս ծնողաց
 հետ վարվիլ պարտական է :

Արդ՝ այս խօսքերը դարձընենք մեր առ
 Աստուած ունեցած առնչութիւններուն,
 եւ ամէն մարդ պիտի տեսնայ թէ մեր բո-
 լոր ուրիշ էակներուն ունեցած պարտքե-
 րէն անհուն չափով առաւել պարտական
 ենք զանիկայ սիրելու եւ անոր հնազան-
 դելու :

Ա. Սեր արարիչ եւ պաշտպանողն է :
 Ան ստեղծեց մեզ ոչինչէն մեր բոլոր ու-
 նեցած կարողութիւններովը, եւ ամէն
 վայրկեան մեզ կը պահէ : Առանց իւր զօ-
 րութեանը ոչ կրնանք տեսնել, ոչ լսել,
 սչ ճաշակել, ոչ ալ զգալ, ոչ կրնանք
 խորհիլ, ոչ յիշել, ոչ հաճութիւն եւ
 ոչ ալ տհաճութիւն կրնանք զգալ, ոչ
 կրնանք սիրել, ոչ ալ կրնանք սիրվիլ :
 Ի՞նչ որ ունեցածնիս իրն է, եւ ինչ որ ը-
 նենք, միայն իւր կամօքը յոչնչէ արգիւ-
 նաւորած է :

Եւրդ՝ այն Լշակը՝ որ ասանկ մասնաւոր կերպով մեր Տէրն է, մեր յարգութեանը արժան է, այն որ ամէն վայրկեան մեզ կը պաշտպանէ, պարտիմք միշտ անոր ներկայութիւնը յիշել եւ անոր վրայ խորհիլ:

Բ. Եսկէց ի զատ խորհէ Եստուծոյ ըստորոգելեացը վրայ եւ մտածէ թէ ի՞նչ կեպով անոր վրայ խորհել պէտք է՝ եթէ միշտ խորհիլ պարտական ենք: Ենչունապէս Խմաստուն, Հաւատարիմ, Եւրդար, Սուրբ, ու Գթած է այն:

Եթէ մեր բարոյական բնութեամբը պարտական ենք այս յատկութիւնները սիրել ու յարգել, եւ եթէ մասնաւորապէս պարտական ենք մեր ծնողացը քով գտնուած յատկութիւնները սիրելու ու յարգելու, որքան եւս առաւել մեր երկնային Հօրը քով եղածները, որոնք ուրիշ էակի մը ունեցածէն այնչափ պատուական եւ տարբեր են, որչափ որ արարիչը իւր արարածներէն գերազանց եւ մեծ է:

Գ. Եւ մանաւանդ, արարչին այս բոլոր ստորոգելիքները ի սկզբանէ հետէ մեր երջանկութեանը համար գործածվեցան: Եպագային վրայ այնքան տղէտ ենք, որքան որ կոյր մը իւր շուրջի առարկանե-

բուն վրոյ տգէտ է. սակայն Մատուած
ամէն բան պատրաստեց մեզի համար:
Մէն վայրկեան խիստ վտանգաւոր հի-
ւանդի չտի մահուան ենթակայ ենք, սա-
կայն Մատուած մեզ մինչեւ այս ժամս
պահեց: Բան մը ստեղծելու զօրութիւն
չունինք, սակայն Մատուած այս աշխարհս
բարիքով լեցուն ստեղծեց, եւ մեր մաս-
նաւոր երջանկութեանը համար պատրաս-
տեց: Վիշ ժամանակէն մենինք պիտի,
բայց զինքը սիրողներուն անանկ փառա-
ւոր եւ գերագոյն երջանկութեան աշ-
խարհք մը ստեղծեց, որ բնաւ մեր մտքին
տակը չիյնար: Արբոր ամէնքս ալ մեղա-
ւոր էինք, եւ իր արդար բարկութեանը
ենթակայ, ինքը այնպէս սիրեց զաշխար-
հը, որ մէկ հատիկ սիրելի որդին հոս
խրկեց, որ ո՛վ որ անոր հաւատայ, պիտի
չ'կորսըլի, հապա յաւիտենական կեանք
պիտի ժառանգէ: Արդարեւ բոլոր այս
բաները երախտագիտութեան ու սիրոյ
արժան են: Աւ եթէ սէրը ու երախտա-
գիտութիւնը բարերարին բնաւորութեա-
նը, ու բնծայած պարգեւներուն համե-
մատ պիտի ըլլայ, ուրեմն մեր երկնային
ձայրը ստուգապէս բալոր ուրիշ բանե-

քնն անչափելի համեմատութեամբ եւս առաւել սիրելու ենք ու երախտագէտ ըլլալու ենք : Արիշ խօսքով՝ բոլոր սրտով սիրելու ենք , այսինքն , գերագոյն եւ վըսեմ կերպով :

Արրորդ՝ զնենք թէ իրօք յարգութեան , սիրոյ , երախտագիտութեան ըզգացումները ունինք առ Մատուած , որոնց ինքն արժանի է , բայց զանոնք ի՞նչպէս ցուցնելու ենք : Յայտնի է . Արովհետեւ ամէն բան Մատուծոյ գործքն է եւ զՄատուած միշտ մեր յիշողութեան մէջ պահելու դիտաւորութեամբ եղած են՝ վասնորոյ ամէն բան մեր միտքը կը բերեն զանիկա : Ա . Աթէ անոր վրայ խորհինք , իւր ստորագելիքները մեզ սիրով , ու երախտագիտութեամբ եւ զարմանքով կը լեցունեն : Աւ որովհետեւ այս ամէն բաները մեզի համար եղան , իր ձեռքէն եկած ամէն շնորհքը երախտագիտութեան եւ երկրպագութեան կը յորդորեն զմեզ : Բոլորը այս չէ , որովհետեւ Մատուածութեան մէջ եղած ամէն երկրպագելի ստորագելիքները անհուն եւ անչափ գերազանց եւ պատուականագոյն են երկրիս վրայ ընդունված որ եւ իցէ բարութենէն :

Այլ որովհետեւ բոլոր էակներուն մեզի
ունեցած յարաբերութիւններէն խիստ դե-
րազանց յարաբերութիւններ ունի մեզի,
անոր համար այս զգացումները չէ թէ
միայն շարունակ ըլլալու են, այլ որքան
որ գէպ ի բոլոր ուրիշ էակներուն ու-
նինք, գէպ ի անոր անհունաբար առաւել
ունենալու ենք: Բ. Վիցուք թէ ճիշտ
ասանկ ընենք. յոյսնի է թէ այսպէս ըզ-
գացում մը մեր վարուցը վրոյ շատ ներ-
գործութիւն պիտի ընէ. ասանկ արդար,
գթած ու սուրբ էակ մը սիրելով՝ մենք
արդարութեամբ, գթութեամբ, ու սրբու-
թեամբ պիտի գործենք, եւ զինքը ա-
նանկ երախտագիտութեամբ սիրելովնիս
ամէն բանէն առաւել պիտի փափաքինք
որ ան ալ մեզ սիրէ, վասն զի սիրոյ բը-
նութիւնը ճիշտ աս է. ուստի պարտինք
որ ամէն բան անոր հաճելի գործենք եւ
ամէն բանէն աւելի իր կամքը գիտնանք
ու ընենք: Այլ եթէ այս կերպով գոր-
ծենք առ Վստուած՝ բնաւ բան մը անկէջ
ընտիր պիտի չսեպենք:

Վոչոր հաճութեանց եւ օգտից ու կրից
թէլադրութիւններուն գէմ այս բաւական
պատասխան է թէ, այս մեծ շարութիւ-

նը ի՞նչպէս կրնանք համարձակիլ գործել լու եւ Աստուծոյ դէմ մեղանշելու :

Գ. Այլ թէ որ մեր գերագոյն փառաքը անոր հաճելի ըլլալ էր, ուրեմն պատրաստութեամբ, ուրախութեամբ, եւ յօժարութեամբ աշխատէինք պիտի որ՝ թէ բընական լուսով եւ թէ Սուրբ Գրքով յայտնըված իր կամքը սորվինք : Բերկրութիւնով քննելու էինք թէ ինչ կերպով վարվեցաւ աղգաց եւ անհատից հետ, որ մենք ալ սորվինք ան կանոնները, որով մեզ կը կառավարէ : Մանաւանդ մեծ ջանքով իւր գրուած խօսքերը կարդալու էինք, որ աս աշխարհիս մէջ եղած ժամանակնիս մեր վրայ ունեցած կամքը եւ ապառնիին համար ըրած պատրաստութիւնները սորվէինք : Այլ այս կամքը անգամ մը սորվելէն ետքը մեր սրտերուն առաջին եւ ամենէն զօրաւոր ստիպումն անոր հնազանդելու համար ըլլալու է, հոգ չէ ինչ կամ քանի եւ կամ ո՛րքան ստիպումներ ըլլան անոր դէմ :

Գ. Այլ եթէ այնպէս ըլլայ, որովհետեւ Աստուծոյ ստեղծած ամէն բաները մեզի իր ստորագելիքները կը սորվեցընեն եւ ի հարկէ այն դիտաւորութեամբ եղած են

որ մեր խորհուրդները առ Աստուած ուղ-
ղեն, անոր համար շատ մեծ ջանք պի-
տի ընենք գիտութիւն ստանալ որ ա-
սանկով կարող ըլլանք արարչին գործ-
քերուն եւ զինչութեան վրայ եւս առա-
ւել տեղեկութիւն ունենալ: Աւ որով-
հետեւ ասիկայ ամէնէն զօրաւոր գրգիռ
մը պիտի ըլլայ մեզի՝ գիտութեան մէջ
յառաջանալու, ուրեմն բոլոր մեր գիտու-
թիւնները հարկաւ այս վախճանը կամ
նպատակը պիտի ունենան: Նօխաճանին
գոյները, վարդին հօտը, փոթորիկին ա-
հեղութիւնը, կարկաչասահանքներուն գո-
չումը, ինչպէս որ գեղեցկութեան կամ
ահեղութեան զգացումն կը զարթուցանեն,
Աստուածպաշտութեան զգացումներն ալ
պիտի զարթուցանեն յանկարծ:

Ասանկով այս բերկրալի բանը միշտ
միտքերնիս պիտի պահենք թէ Աստուծոյ
մէջ կը բնակինք եւ անով կեամք եւ կը-
շարժինք եւ ենք:

Ե. Աւ դարձեալ, որովհետեւ Աստուած
զիջաւ ինքզինքը աւելի կատարեալ յայտ-
նել գրաւոր պատգամով, եւ իր բնու-
թեանը վրայ առաւել փառաւոր տեղեկու-
թիւն տուաւ, եւ մեր լեզուովը մեզի հետ

խօսելու հաճեցաւ, եւ մանաւանդ մեր վարուցը Մատուածային օրինակ մը տուաւ, եւ մեզի իմացուց թէ կ'ուզէ որ իրեն հետ խօսինք աղօթքով, միջնորդով եւ իր հետ հաղորդակցութիւն ունենանք Մատուածապաշտ հոգւոյ բոլոր զգացումներուն բառբառովը, վասնորոյ յայտնի է թէ մեր արտօնութիւններուն խիստ ընտիրներն են անոնք, եւ մեզի բնական ըլլալու են բարեկամի կենցաղավարութեան պէս, կամ զաւկի մը իր սիրելի եւ ազնիւ ծնողացը հետ ունեցած կենակցութեանը պէս: Թէ մարդուս առ Մատուած ունենալու յարմար զգացումները ասանկ ըլլալու են՝ կարծեմ թէ այնքան յայտնի է որ փաստ չուզեր: Հոս երկարագոյն պիտի չ'քննեմ թէ մարդոց գործքերուն եւ վարուցը մէջ այս զգացումները ո՞րքան կը տեսնուին: Արծեմ թէ մէկէն ի մէկ ամէն մարդ կը խոստովանի թէ, աշխարհս այսպէս բարոյական բնաւորութեանց ընդհանրութեանը քիչ վկայութիւն ունի: Մէն դար եւ ամէն ազգ վրկայութիւն կուտայ թէ մարդս մեղանչական է եւ առ Մատուած իւր բարոյական զգացումները շատ տարբեր են այն զգա-

ցումներէն, որոնք իր մեծ պարտքն է դէպ ի այսպէս Մ. քարիչ մը ունենալու: Այլ թէ այսպէս է, վերջապէս վայելուչ է հարցընել թէ մեղաւոր ըլլալնուս ետքը առ Մ. ստուած գործածելու յարմար բնաւորութիւննիս որո՞նք են: Ա. Յայտնի է թէ, թէպէտ եւ մենք փոխված ենք, սակայն Մ. ստուած նոյն է եւ անփոփոխ: Իւր ստորոգելիքները նոյն են, եւ նոյնպէս սիրելի են, եւ դէպ ի մեզ ունեցած վարմունքները առջի պէս արդար եւ բարի են: Աւստի ճիշտ նոյնպէս պարտական ենք զանիկա սիրելու, անոր հնազանդելու. եւ նոյն բարոյական կատարելութիւնը կրկին ձեռք ձգել ջանալու ենք, որպէս թէ բնաւ չ'մեղանչեցինք:

Բ. Այլ թէ Մ. ստուած միշտ բարի եւ արդար եւ սուրբ է, մեր անոր դէմ մեղքերը խիստ չար են: Աւրեմն մեզի կը վայելէ որ այս բանը խոստովանինք եւ ինչպէս որ ինքզինքնիս կը դատապարտենք անանկ ալ զանիկա արդարացընենք: Թէպէտեւ պետք է որ անցած յանցանքներնուս համար անկեղծ տրամութեամբ հնչ որ անոր անհաճոյ է անկէց քաշվինք, եւ ինչպէս որ ի սկզբանէ մեր պարտքն է,

անկեղծ, որդիական՝ եւ ամէն բանի մէջ
հնազանդութիւն ցուցրնենք:

Մ.Յս է ինչ որ Մատուածաշունչը զըղ-
ջումն բառով կ'իմացրնէ:

Գ. Վա մանաւանդ, եթէ մեր երկ-
նաւոր Հայրը քառութեան ճանբայ մը
պատրաստեց, ճանբայ մը՝ որ միայն անով
պիտի ընդունէ մեզ մեղանշականներս, մե-
զի կը վայելէ որ սիրով եւ փափաքով
փնտռենք թէ ինչ է այն ճանբան, եւ ան
իմաստուն եւ գթած պայմաններուն հը-
նազանդինք որ մեր փրկութեանը համար
սահմանեց: Աթէ ասիկայ զանց առնենք,
յանցաւոր ենք չէ թէ միայն Մատուծոյ
դէմ գործած մեղքերնուս համար, այլ
մեղքի մէջ շարունակելնուս համար ալ,
թէպէտեւ մեր Մբարիչը անկէց ազատե-
լու միջոց մը պատրաստեց, ու քառութեան
ճանբայ մը հնարեց՝ կատարեալ եւ ամէ-
նայարմար եւ գթած պայմաններով: Մ-
սանկ վարուց չար ընթացքին վրայ Սուրբ
Վիրքը յայտնի խօսքով կը խօսի: «Մ.Յս
է գատապարտութիւնը, որ լոյսը աշ-
խարհք եկաւ, եւ մարդիկ խաւարը լուսէն
առաւել սիրեցին, ինչու որ իրենց գործ-
քերը չար էին»: Սուրբ ըսածներէս յայտ-

նի է թէ առ Մատուած ունեցած յարաբերութիւննիս հետեւեալ պարտուց տակը կը դնեն զմեզ :

Ա . Մէն բանէն աւելի զինքը պարտինք սիրել : Բ . Մէն բանի մէջ կատարելապէս հնազանդելու ենք անոր , թէպէտեւ մեր բաղձանաց կրից եւ կամաց դէմ ըլլան , եւ թէպէտեւ տիեզերքին մէջ բոլոր բաները մեզի հակառակ ըլլան :

Գ . Սեր անցեալ եւ ներկայ բազմաթիւ մեղքերուն համար ունակաբար ապաշաւեալ եւ կոտրած սիրտ մը ունենալու ենք :

Դ . Մնոր սահմանած պայմաններով պատրաստըված ողորմութիւնը ընդունելու ենք կամ բարեպաշտ զղջացեալ եւ Մատուածապաշտ կեանք մը վարելու ենք : Մեզ հակառակն առ Մատուած ունեցած պարտքերնիս կարգիլեն՝

Ա . կռապաշտութիւնը , կամ որ եւ իցէ բան սիրել , որ անոր հակառակ է կամ զանիկա սիրելու արգելք է : Ասեւ կ'արգիլեն ոչ երկինքին մէջ ոչ երկրիս վրայ թէ տեսանելի եւ թէ անտեսանելի բանի մը կամ էակի մը երկրպագութիւն ընելէն , բայց միայն իրեն : Բ . Մնոր պատուիրանաց դէմ եղած մեր կամ այլոց փափաքները կատարելը :

Գ. Անգեղջ ապրիլը կամ անոր դէմ գործած մեղքերնուս վրայ զղջում չընելը :

Դ. Իւր փրկութեան համար պատրաստած ճամբան զանց առնելով ապրելը :
 Կամ առ Աստուած ունեցած պարտքերնիս կ'արգիլեն անհոգութիւնը, հեշտասիրութիւնը, անառակութիւնը, եւ անկրօնութիւնը ինչ անուամբ որ կոչվին կամ ինչ պատրուակի տակ որ քողարկըվին :

Եւ վերջապէս որովհետեւ ամէն գործքերնիս կամ Աստուծոյ կամացը համեմատ է կամ հակառակ, վասնորոյ առ մարդ եղած պարտքերը, առ Աստուած ալ պարտք են. ըսել է որ մեր առ մարդ ունեցած յարաբերութեան պատճառաւ ինչ պարտք որ ունինք, առ Աստուած ունեցած յարաբերութեանց համար ալ պարտք է. ինչու որ Աստուած կը պահանջէ զանոնք մեզմէ :

Աստի կը տեսնենք թէ տարբերութիւն կայ պարզապէս մեր առ Աստուած ունեցած պարտուց եւ այն պարտուց մէջ՝ որ եւ առ մարդ եւ առ Աստուած ունինք : Առաջինը մարդկային օրինաց իշխանութենէն եւ բռնութենէն ազատ է : Իսկ Երկրորդը իշխանութեան տակ է եւ ով

որ զանց կ'առնէ ու չ'կատարեր իրաւամբ կը պատժուի: Սակայն մարդիկ կը պատժեն յանցաւորը՝ չէ թէ իր գործքերը Մատուծոյ անհաճոյ ըլլալուն համար, այլ իր առ մարդ ունեցած պարտքերը զանց առնելնուն համար:

Հարցումներ:

1. Օ՛ր, ստուած սիրելը ու անոր հնազանդիլը քու պարտքդ ըլլալը կ'զգաս մի, ինչպէս որ կ'զգաս թէ ծնողքներդ սիրելու ես եւ անոնց հնազանդելու ես:

2. Չար եւ անհնազանդ զաւակ մը իւր բարերար եւ բարի ծնողաց հետ ի՞նչպէս կը վարվի:

3. Բարի եւ հնազանդ զաւակ մը ի՞նչպէս պիտի վարվի:

4. Ղշմարտապէս մեր ծնողքը Ո՞րն է, Մատուած, թէ մեր հայրն ու մայրը:

5. Ո՞րն է ամենիմաստ եւ սմենարարի գեպ ի մեզի, Մատուած, կամ հայրն ու մայրը:

6. Ո՞րը մեծագոյն պարտք է, զՄատուած սիրելը, թէ մեր ծնողքը:

7. Մատուծոյ հետ ի՞նչպէս կը վարվինք,

սիրելի ու երախտագէտ զաւակներ՝ ու պէս,
 թէ ապերախտ ու անհնազանդ զաւակներ
 րու նման :

8. Բայց քանի մը պատճառներ որոնց
 համար պարտական եմք զՄ. ստուած սի-
 րել եւ անոր հնազանդիլ :

9. զՄ. ստուած ճշմարտապէս սիրող ու ա-
 նոր ծառայող անձ մը, ի՞նչպէս կը վարվի :

10. Եթէ իրօք Մ. ստուած կը սիրենք, մեր
 բոլոր գործքերուն մէջ մեր փափաքը ի՞նչ
 ըլլալու է :

11. Սեր մեղաւոր ըլլալը զՄ. ստուած սի-
 րելու եւ անոր հնազանդելու պարտքէն
 ազատ կ'ընէ՞ զմեզ :

12. Եթէ մեղաւոր եմք, եւ զՄ. ստուած
 սիրելու նոյն պարտուց տակն եմք, ուրիշ
 պարտուց տակ ալ չենք մի, եւ ի՞նչ են
 անոնք :

13. Մ. ստուած իւր Արդին մեզի համար
 մեռնելու տալովը ի՞նչ պարտուց տակ ին-
 կանք :

14. Գիցուք թէ մեր մեղքերուն վրայ
 չեմք զղջար, ու Բ. ըրիստոսի չեմք հաւա-
 տար, աւելի աղէկ վիճակի՞ մէջ պիտի
 ըլլանք, քան թէ պիտի ըլլայինք եթէ
 փրկիչ սահմանված չըլլար :

15. Մասնկով առաւել գէշ վիճակի մէջ պիտի ըլլամք: Աւ ինչո՞ւ:
16. Սուրբ Վիլբրը ի՞նչ տարբերութիւն կը դնէ հեթանոսաց Մետարանը լսողաց յանցանաց մէջ:
17. Արդաւ ըսէ առ Մատուած ունեցած պարտքերնիս:
18. Ի՞նչ է կռապաշտութիւնը:
19. Սարգ մը որ ոչ կուռքի, ոչ ալ պատկերի երկրպագութիւն կ'ընէ, կըրնայ՞ կռապաշտ ըլլալ տակաւին:
20. Արբոր այս ինչ բանը ընելու շատ կը ցանկանք այս բաւական պատճառ է այն բանը ընելու: Ինչո՞ւ: Ի՞նչ բան տիրելու է մեր փափաքանացը:
21. ՂՄատուած կրնանք մի սիրել եթէ անհոգութեամբ եւ առանց նկատման աւնոր դէմ մեղանչենք: Ի՞նչ զգացումն ունենալու ենք երբոր անոր դէմ մեղանչենք:
22. ՂՄատուած կրնանք մի սիրել, եթէ սուտ խօսինք, ծնողաց անհնազանդ ըլլանք, գէշ խօսքեր խօսինք եւ անոր աւնունը պարապ տեղը գործածենք:
23. () ինակ մը տուր որ միայն առ Մատուած պարտք է՝ եւ ուրիշ օրինակ մը որ եւ առ մարդ եւ առ Մատուած պարտք է:

24. Սարգիկ լոկ առ Աստուած եղած պարտքը բռնութեամբ կատարել տալու իրաւունք ունին :

ԳԼՈՒԽ . Բ :

Աղօթք :

ՅՕԴՈՒԱԾ . Ա :

Ի՞նչ է Աղօթք :

Արուհետեւ առ Աստուած եղած ջերմեռանդ կիրքերը եւ զգացումները բարի բնաւորութեան շատ մեծ օգուտ ունին, անոր համար Աստուած հաճեցաւ զանոնք մշակելու համար մասնաւոր միջոցներ սահմանել : Ասոնք են Աղօթք, Սուրբ Օրայսինքն Աիւրակին : Այս գլխուն մէջ աղօթքի վրայ պիտի խօսիմ : 'Ասիս' Աղօթքին բնութեանը վրայ : Արկրորդ՝ հար-

կաւորութեան վրայ : Արրորդ՝ օգտին վը-
րայ :

Աղօթքը մեր հոգիներուն՝ հոգեղէն եւ
անտեսանելի արարչին հետ հաղորդակ-
ցութիւնն է : « Աստուած հոգի է, եւ ա-
նոնք որ երկրպագութիւն կ'ընեն, պէտք
է որ հոգւով եւ ճշմարտութիւնով ընեն » :

Ինչպէս որ հլու եւ սիրելի զաւակ մը
բոլոր իր հոգերը, տրտմութիւնները, եւ
պակասութիւնները, իր իմաստուն եւ ա-
ռաքինի ու սիրելի ծնողաց կը բանայ կը-
յայտնէ եւ իւր սխալմունքները կը խոս-
տովանի, սասնկ ալ մենք ամէնքս հրա-
ւիրեալ եմք մեր երկնաւոր Հօրը մօտե-
նալու եւ անոր հետ հաղորդակցելու ա-
ղօթքով եւ աղաչանքով :

Այսինքն՝ աղօթքն է Աստուծոյ երկր-
պագութիւն ընել . պարտքերնիս խոստո-
վանիլ . շնորհակալութիւն մատուցանել .
մեղքերնիս խոստովանիլ . մեր վարքերը
նորոգելու դիտաւորութիւննիս նորոգել
զօրացընել . ժամանակաւոր եւ հոգեւոր
շնորհաց եւ պարգեւաց համար աղաչանք
ընել : Ասոնք ամէնը յարմար եւ վայելուչ
զգացումներով ըլլալու են : Ասոնք կը պա-
հանջեն որ Աստուծոյ բնութեան եւ ստո-

բողեւեացը, եւ անոր առ մեզ ունեցած յարաբերութեանց վրայ հաւատք, եւ մեր գէպ ի անոր ունեցած յարաբերութեանց եւ պարտուց վրայ ներքին զգացումն ունենանք: Այն մեղանշական, անօգնական եւ թշուառ ըլլալը խոստովանիմք, անկէց ընդունած բոլոր շնորհաց համար անկեղծ երախտագիտութիւն մատուցանեմք. Ասեւ բոլոր իր պատուիրանքները պահելու համար հաստատուն եւ անփոփոխ գիտաւորութիւն, իւր կամացը կատարեալ հնազանդութիւն, իւր ճշմարտախօսութեան վրայ կատարեալ վստահութիւն, հոգեւոր օրհնութիւններուն համար ըրած ազօթքնիս կատարելու զօրաւոր բողձանք եւ բոլոր մարդոց հետ խաղաղութեան հոգի մը ունենանք:

Չենք պնդեր թէ աս ամէն զգացումները միշտ եւ մի եւ նոյն ժամանակ ի գործ դնելու ենք, այլ միայն զանոնք՝ որ մեր աղաչանացը եւ խնդրուածւցը արժան եւ պէտք է: Աւ նայելու ենք որ այս ըզգացումներուն հակառակ բան մը չընենք: Այս է հոգիով ազօթքը որ Աստուած խոստացաւ պատասխանելու այսինքն ընդունելու:

Աղօթքը կը բաժանի յառանձին յընտանեկան եւ յընկերական կամ ի միաբանական :

Նախ՝ Առանձին աղօթք : Արովհետեւ առանձին աղօթելու ժամանակնիս մեր նըպատակը Աստուծոյ հետ անձամբ հաղորդակցութիւն ունենալ է, անոր համար պատուիրւած է մեզի որ անանկ ժամանակներ մեր խուցը մտնենք ու դուռը գոցենք ու մեր շօրը ի ծածուկ աղօթենք, մեր կարօտութիւնները եւ խնդրուածքները պէտք է որ պատշաճ կերպով ցուցնենք՝ բայց ազատաբար եւ մասնաւորաբար : Աւ որովհետեւ Աստուծոյ հետ հաղորդակցութիւն կ'ընենք որ տեսանելի եւ ժամանակաւոր բաներուն շարունակ արգելքին դէմ դնելու մեծ միջոց մը ըլլայ մեզի, վասնորոյ ստէպ եւ ունակաբար ըլլալու է այս հաղորդակցութիւնը : Ինչպէս Վաւիթ կ'ըսէ « Աստու, կէս օր եւ երեկոյ քեզի կը կանչեմ » :

Նրկրորդ՝ Բնտանեկան աղօթք : Արովհետեւ, կնկան ու երկան ծնողաց եւ որդւոց եղբոր եւ քրոջ առնչութիւնները կամ կապակցութիւնները երկրին վրայ ունեցած ամէն բանէն մտերիմ եւ սիրելի է

եւ որովհետեւ առնչութեանց պատճառաւ
գրեթէ բոլոր ուրախութիւնները, ու արա-
մութիւնները, որ ամէն անհատ կ'ունե-
նայ՝ իր հետ կենակցողներուն կը հաղոր-
դին, վասնորոյ մեծապէս վայելուչ է որ
ամէնքս ի միասին մեր պակասութիւնները,
կարօտութիւնները Աստուծոյ յայանենք,
եւ անոր շնորհակալութիւն մատուցանենք:
Այս բանին՝ ծնողաց ու որդւոց վրայ ըրած
բարոյական ներգործութիւնը այս է որ,
ամէն խոհուն ծնողաց վրայ պարտք մը կը-
դնէ:

Արրորդ՝. Ընկերական աղօթք: Արով-
հետեւ մի եւ նոյն ընկերութեան անդամ-
ները շարունակ ընկերական շնորհքներ
կ'ընդունին իրենց Աբարչէն, անոր համար
վայելուչ է որ ընկերութեամբ ալ խոս-
տովանին ընդունածնին:

Աստուածապաշտութիւնը ըստ մասին ըն-
կերական սկզբունք մըն է, մարդիկ կը մի-
ացընէ իրարու աղէկութիւն ընելու ջան-
քով. անոր համար Աստուածապաշտութ-
իւնը բարեպաշտ ընկերութեանց մէկ տեղ
ժողովրդավր կը մշակվի եւ կը զարգանայ:
Աւ ասիկա ժողովրդոց բարոյականը յա-
ռաջ տանելու այնչափ օգտակար է, որ ա-

ուանց անոր բնաւ տեղ մը մարդուս յա-
ռաջադիմութեան համար յաջող ջանք մը
չեղաւ : Ինկերական աղօթքին օգտին վը-
րայ արդարեւ ասկէց աւելի բան մը ըսել
պէտք չէ :

Հարցումներ :

1. Ի՞նչ պատճառաւ Մատուած մեզմէ
աղօթք ընել կը պահանջէ :

2. Ի՞նչ է աղօթքը :

3. Մ. յլոց հետ հասարակ կենցաղավա-
րութեան մէջ ի՞նչ բան կայ, որ աղօթ-
քի կը նմանի :

4. Ի՞նչ ըսել կուզես Մատուծոյ մեզի
հետ՝ եւ մեր անոր հետ ունեցած առնչու-
թիւնները ըսելով :

5. Մեր մեղանչական ըլլալը խոստովա-
նել ըսելով ի՞նչ ըսել կուզես :

6. Մատուծմէ ի՞նչ շնորհքներ կ'ընդու-
նինք, ըսէ ոմանք :

7. Մատուծոյ ճշմարտախօսութեան վրայ
կատարեալ վստահութիւն ըսելով ի՞նչ
կ'իմանանք :

8. Մատուծոյ կամացը հնազանդելու է
ըսելը ի՞նչ ըսել է :

9. Ամէն մարդոց հետ խաղաղութիւն ունենալ ի՞նչ ըսել է :

10. Ո՞ւր գրուած է թէ՛ եթէ մենք մարդոց յանցանաց թողութիւն չ'տանք, մեր երկնաւոր Հայրն ալ մեզի թողութիւն պիտի չ'տայ :

11. Գիցուք թէ աղօթք ընելու ժամանակ մէկուն բարկացած ենք կամ մէկուն վրեժխնդիր եղած ենք, Աստուած պիտի ընդունէ՞ մեր աղօթքը :

12. Բացադրէ նայիմ աղօթք ընելու ժամանակ ի՞նչ զգացումներ ունենալու ենք :

13. Պատանիները ի՞նչ կերպով վարվելու են ընտանիքին մէջ երբոր իրենց ծընողքը աղօթք կ'ընեն :

14. Ամէն ծնողք պարտակա՞ն է իւր զաւկընեցուն հետ աղօթք ընել :

ՅՕԴՈՒԱԾ . Բ :

Յողովո՞ւ պարտո՞ւց Աղօթից :

Ասիկայ մեր առ Աստուած ունեցած յարաբերութիւններէն յայտնի է :

Նախ՝ մենք բողբոջվին անզօր ենք, եւ

Գալիքին ալ բոլորովին տղէտ, եւ բուն
 մեր գոյացութեան եւ անոր հարկաւոր
 պարգեւաց համար էապէս Մատուծմէ կա-
 խում ունինք: Արքան յարմար եւ վա-
 յելուչ է որ մեր ամէն վայրկեան կարօտ
 եղած պարգեւաց համար երկնաւոր Հօրը
 աղաչենք, եւ ամէն վայրկեան առանց մեր
 իրաւանց ընդունած պարգեւնիս խոնար-
 հութեամբ եւ շնորհակալութեամբ խոս-
 տովանինք:

Արկրորդ՝ մանաւանդ այս կերպով ը-
 նելու ենք՝ երբոր կը յիշենք թէ մեղաւոր
 ենք, եւ պարգեւ ընդունելու բոլոր իրա-
 ւունքնիս կորսնցուցինք, եւ Մատուծոյ
 բարկութեանը արժանի ենք, եւ թէ ամէն
 աւուր յանցանքներնուս համար թողու-
 թեան եւ Սուրբ Հօգւոյն մաքրիչ զօրու-
 թեանը կարօտ ենք՝ որ մեր մեղանչական
 բնութիւնը մաքրէ եւ սուրբ ու երջանիկ
 անմահութեան համար պատրաստէ զմեզ:

Արրորդ՝ Մատուծոյ վրայ ապաւինելու
 այսպէս բնաւորութիւն ունենալը այս կեն-
 ցաղիս երջանկութեանը համար հարկա-
 ւոր է:

Չորրորդ՝ ան զգացումները՝ որ աղօ-
 թելու ժամանակ պետք են, առաքինու-

Թեան մէջ յառաջ երթալու համար շատ հարկաւոր են:

Աղօթքի պարտականութիւնը Սուրբ Վրոց մէջ շատ տեղ կը յիշվի:

Նախ՝ շատ անգամ յայտնի խօսքերով հրամայված է. ինչպէս «Անդադար աղօթէ»: Բ. Թ. Ես. 17: «Ամէն իժիր ամէն բանի համար գոհութիւն տուէք շօրը ու Աստուծոյ՝ մեր Տէր Յիսուս Վրիստոսի անունովը»: Ե. 20:

«Իան մը մի հոգար. հապա ամէն աղօթքով ու խնդրուածքով՝ գոհութիւնով ձեր խնդրուածքը Աստուծոյ յայտնի ըլլայ»: Փիլիպ. Գ. 6: «Ուստի կաղաչեմ ամէն բանէն առաջ՝ աղօթք ընել, խրնդրուած, աղաչանք, գոհութիւն ամէն մարդոց համար»: Բ. Տ. Բ. 1.

Երկրորդ՝ Աստուած Սուրբ Վրոց մէջ կ'իմացընէ մեզի թէ, այս պայմանաւ պարգեւ պիտի ընծայէ. այսինքն խնդրելու ենք՝ ընդունելու համար: «Հապա թէ որ ձեզմէ մէկը իմաստութենէ պակասած ըլլայ, թող խնդրէ Աստուծմէ՝ որ ամէնուն առատապէս կուտայ՝ ու չ'նախատեր, եւ պիտի տրուի իրեն»: Յով. Ե. 5:

«Խնդրեցէք՝ եւ պիտի տրվի ձեզի, փրն-

տրուեցէք՝ եւ պիտի գտնաք, չալեցէք՝ եւ պիտի բացվի ձեզի” : Սուրբ . Է . 7 :

Երրորդ՝ Սուրբ Գիորգը կ'ըսէ թէ աղօթքի սովորութիւնը արդարը չարէն կ'որոշէ : “ Ե՛մէնակարողը ի՞նչ է որ անոր պիտի ծառայենք, եւ ի՞նչ պիտի շահինք թէ որ անոր աղօթենք ” : Յոբ . ԻԱ . 15 :

“ Ե՛մբարիշտը իր երեսի բարկութեանը համար Ե՛ստուած չ'փնտրուեր, բռնորովին իր մտքին մէջ Ե՛ստուած չ'կայ ” : Սուրբ . Ժ . 4 :

Չորրորդ՝ Սուրբ Գրոց մէջ շատ օրինակներ կան, որ զանազան պարագայներու մէջ աղօթքը մասնաւոր կերպով ընդունված ու կատարված է : Տես Երբահամին աղօթքը Սողոմին համար : Խորայելացոց աղօթքը՝ երբոր եգիպտոսի մէջ գերութեան մէջ էին : Սոփսէսին աղօթքը՝ անապատին իսրայելացոց համար : Եղիային աղօթքը՝ երաշտութեան եւ անձրեւի համար : Աեկմիային աղօթքը՝ հրէից վերադարձին համար : Գանիէլի աղօթքը՝ նոյն բանին համար, եւ Ե՛ստուածոյ գիտաւորութեանց վրայ Ե՛ստուածային բացադրութեան համար : Ի՛նչ բան որ Ե՛ստուած այնքան կը համոզէ մեզ որ ընենք, ոչ միայն պարտք է՝ հապա խիստ

յարգի եւ անպատմելի արտօնութիւն մըն է :

Սէկ խօսքով՝ կոյր, մեղանշական եւ անօգնական մարդուն ընծայված պատեհութեանը նման առատ արտօնութիւն մըն ալ ի՞նչ բան կայ որ բոլոր իւր կարօտութիւններովը եւ տրտմութիւններովը երթայ ամենիմաստ, մարդասէր եւ կարեկից Արարչին՝ այն վստահութեամբը թէ ան որ կուգայ՝ բնաւ դուրս պիտի չ'ձգվի, եւ ինչ որ վայելչապէս կը խնդրէ, պիտի ընդունէ՝ եթէ իրեն յարմար եւ պիտանի է. եւ թէ Աստուած պիտի հատուցանէ միայն այն կերպով իրեն երթալուն համար անգամ :

Հարցումներ :

1. Բացատրէ ինչո՞ւ ստեղծուած ըլլալնու համար աղօթք ընելու ենք Աստուծոյ :
2. Ի՞նչ մեղաւոր ըլլալնու համար ի՞նչ աղօթք ընելու ենք :
3. Աղօթքի պահանջած ներքին զգացումները ի՞նչ օգուտ ունին :
4. Այս զգացումները ունեցող ու չունեցող մարդոց մէջի տարբերութիւնը ի՞նչ է :
5. Ի՞նչ էր այն առակը, որով մեր Փրօ-

կիչը սորվեցուց մարդոց միշտ աղօթել ու
բնաւ չ'ձանձրանալ : Արկնէ տեսնեմ :

6. Սուրբ Գիորքը աղօթելու համար ի՞նչ
քաջալերութիւններ կուտայ :

7. Աղօթքը գէշ մարդը բարի մարդէն
ի՞նչ պէս կ'որոշէ :

8. Աբրահամին աղօթքէն ի՞նչ քաջա-
լերութիւն կ'առնենք :

9. Աստուած ի՞նչ կ'ըսէ Սոփսէսին եւ
գիպտոսի մէջ եղած Խորայելի որդւոցը
համար ըրած աղօթքին վրայօք :

10. Յակոբոս առաքեալը ի՞նչ կ'ըսէ
Լիլիային աղօթքին համար :

11. Աեւմիայի Խորայելին դարձին հա-
մար ըրած աղօթքը ո՞ւր տեղ գրուած է,
եւ այս աղօթքը ի՞նչպէս կատարվեցաւ :

12. Դանիէլին Աստուածային լուսաւո-
րութեան համար ըրած աղօթքը ի՞նչ-
պէս կատարվեցաւ :

13. Դանիէլ աղէ՛կ բան ըրաւ Աստուծոյ
աղօթելովը, երբոր թագաւորին օրէնքը
կ'արգիլէր աղօթք ընելը :

14. Ասկէց ի՞նչ սորվելու ենք :

15. Շատ բաներու կարօտ պիտի չըլլանք, եւ
թէ ծնողքէդ բնաւ բան մը չ'խնդրես եւ ըն-
դունած բանիդ համար շնորհակալ չըլլասնէ :

16. Մարդիկ շատ բաներէն զուրկ չեն մի ըլլար թէ որ բնաւ չ'խնդրեն Մատուծմէ, ու ընդունած բաներնուն համար շնորհակալ չըլլան :

ՅՕԴՈՒԱԾ . Գ :

Աւելեց օգոստոս :

Բսածներնուս վրայ միայն այս կ'աւելցնենմ թէ, աղօթից օգուար կ'երեւի, Ա. ան զգացումներէն, որ աղօթքը կը պահանջէ, ինչպէս որ առաջ ալ ըսինք : Մէն մարդ կը խոստովանի թէ այս զգացումներէն ինչ որ յառաջ կուգայ, բարոյական եւ սպտասխանատու էակի մը մեծ օգուտ ունի : Բ. Մտուած պայման զըբաւ, որ միայն աղօթքով պիտանացու պարգեւները կարենանք ընդունել : Ըէ թէ բնաւ չ'խնդրած պարգեւնիս չենք առնել, բայց Մտուած ամենեւին խոստմունք չըներ ուրիշ պայմանով պարգեւնձայելու, եւ կ'ըսէ թէ աղօթողներուն պարգեւներ պիտի շնորհէ. իսկ չընողներուն պիտի չ'շնորհէ. եւ ասիկա շատ ի-

բաւացի է: Օ՛նողք մը իւր տղոցը պէտք եղած հոգը կը տանի, անոնց հարկաւոր կերակուրը ու հանդերձը կուտայ, բայց արդարեւ շատ անիմաստ եւ անարդար ծընողք մը կ'ըլլայ, եթէ իւր տղոցը բնաւորութեանը յարմար չ'վարովի, այսինքն, եթէ երախտադէտ եւ հնազանդ զաւկըներուն հաճութիւն, եւ ապերախտ ու անհնազանդներուն տհաճութիւն չ'ցուցընեն:

Ըսել չեմ ուզեր թէ մարդ մը իւր խնդիրքը ամէն անգամ եւ բոլորը ու խընդրած կերպովը կ'առնէ: Սակայն կը հաստատենք թէ ան որ վայելուչ կերպով մը կը խնդրէ բոլոր իր գործքերը ճշմարիտ հընազանդութեամբ ամէնիմաստ եւ կարեկից ու հաւատարիմ Ըստուծոյ կը յանձնէ, վստահ է որ Ըստուած հոգ պիտի տանի իւր գործքերուն եւ իր աղէկութեանը համար ի գործ պիտի դնէ: Բանական եւ բարեպաշտ անձ մը ասկէց աւելի բան չուզեր: Ընոր համար որ եւ իցէ ժամանակաւոր պարգևի համար բրած աղօթքնիս միշտ չ'կատարովի, այլ միայն մեր օգտին համար ըլլայ նէ:

Բայց որովհետեւ հոգեւոր պարգևները, այսինքն, բարոյական յառաջադիմու-

Թիւնը մեր օգտին համար են, անոր համար թէ որ խնդրենք հարկաւ բուն մեր բարի գործոց մէջ աղօթքնիս կատարւած պիտի տեսնենք :

Ալ որովհետեւ բոլոր մարդոց առ Աստուած ունեցած յարաբերութիւնները տիրապէս նոյն են, վասնորոյ բոլոր մարդիկ աղօթք ընելու պարտական են. եւ բոլորն ալ միօրինակ պիտի կորնչին եթէ առանց աղօթից անցունեն իրենց կեանքը :

Աստի բոլոր մարդիկ թէ պատանի եւ թէ ծեր, թէ իմաստուն եւ թէ տգէտ աղօթք ընելու պարտական են : Աչ ուրիշ գործոց եւ ոչ պարտականութեանց ծանրութիւնը աղօթից զանցառութեանը պատճառ կամ պատճառանք կրնան ըլլալ, վասն զի որչափ որ բազմաթիւ եւ երեւելի են մեր պարտքերը, այնչափ մեծ է մեր պատասխանատուութիւնը եւ այնչափ Աստուածային օգնութեանը կարօտ ենք : Մանկութիւնն ալ աղօթից զանցառութեան սպտճառ մը չէ՝ եթէ տգէտ տկար կամ անօգնական չենք, որ օգնութիւն խնդրելու համար այն Աչակին չ'զիմենք, որուն քովն է այնչափ իմաստութեան եւ յաւիտենական զրուութեան անսպառ գանձը :

Հարցախոնար :

1. Մեռնելու ժամանակ պիտի չուզե՞ս որ, աղօթքի համար պէտք եղած զգացումները մշակած ըլլայիր :

2. Եթէ աղօթք չընես պատճառ մը ունի՞ս հաւատալու թէ մեղքերդ պիտի թողվին, ու երկնից համար պատրաստութիւն պիտի տեսնես : Ինչո՞ւ :

3. Երժան չէ մի, որ Եստուած աղօթք ընողներուն պարգեւ ընծայէ ու չընողներուն չընծայէ :

4. Երբոր Եստուած կըխօստանայ թէ մեր աղօթքները պիտի կատարէ, ըսել կ'ուզէ թէ ամէն խնդրած բաներնիս պիտի տայ :

5. Հապա ի՞նչ ըսել կ'ուզէ :

6. Ի՞նչ պարգեւներ են, որ ինքը կըխօստանայ տալ՝ եթէ խնդրենք իրմէ :

7. Պատանիներն ալ ծերերուն պէս աղօթք ընելու պարտակա՞ն են մի :

8. Օքաղանքը կամ գործքը աղօթք չընելու պատճա՞ռ է : Ինչո՞ւ :

9. Ուսմունքը պատճա՞ռ է :

10. Խաղը պատճա՞ռ է :

11. Ըղօթելու կամք չունենալնիս աղօթք չընելու պատճառ է :

12. Ուրեմն քանի որ այս ընթացքը բըռնենք աղօթք չընելու համար, մեր բարոյական բնութեան վրայ գաղափար կըրնանք մի ունենալ :

13. Գիցուք թէ առանց զգացումներու աղօթք կ'ընենք մեզի օգուտ մը պիտի ընէ :

14. Սարգ մը կայ որ աղօթք ընելու պարտքէն ազատ ըլլայ :

ԳՎՍԻՆՍ . Գ .

Յարգարդս պահպանութեան Շահարդար :

Թէպէտեւ Շարաթը դրական օրէնք մըն է եւ զանիկա պահելը պարտք մը ըլլալուն Սուրբ Գրոց մէջ վկայութիւններ կը գտնուին, սակայն փորձառութիւնն ալ կը սորվեցընէ որ ժամանակին մէկ մասը հանգստութեան տալու է : Ըն կենդանիները եւ այն մարդիկ՝ որ եօթը աւուրց մէկը աշխատութենէ կը հանգչին դժուարութեան աւելի դէմ կը դնեն, եւ մէկ տարուան մէջ շարունակ ամէն օր աշխատողներէն առաւել գործք կը կատարեն : Ըյս գլխուն մէջ Ըստուածաշունչին այս բանին վրայ տուած խրատները պիտի քննենք . 'Նախ' օրուան դրութիւնը, Արկորորդ՝ պահելու կերպը :

ՅՕԴՈԱԾ . Ա :

Յապագայ գրքի լեզուի լեզու :

Շարաթի վերաբերեալ խօսք . 'Աստուծոյ կրօնը ընդ Սուրբ . Բ . 1-3 : " Ու Նոր-կինքը ու երկիրը եւ անոնց ամէն զարգը կատարվեցան ու Աստուած իր ըրած գործքերը վեցերորդ օրը կատարելով՝ եօթներորդ օրը իր ըրած ամէն գործքերէն հանգչեցաւ :

Հիմայ այս պարբերութեանը վրայ կը խօսիմ թէ , Ա . Աստուած հաստատեց շարաթը եւ օրհնեց ան օրը : Բ . 2-է թէ միայն նախածնողաց տրուեցաւ , այլ՝ բոլոր մարդկային ազգին :

Գ . Աստուած օրհնեց , այսինքն , մարդու մասնաւոր օրհնութեան համար օր մը ըրաւ զանիկա : Արբեց զանիկա , այսինքն , հասարակ օրերէն զատեց սրբազան գործածութեան համար :

Դ . Օրէնքին բնութիւնը ընդհանուր է : Աստուած սրբեց օրը : Վորձքը մասնաւոր ժողովուրդի մը չ'վերաբերիր , այլ բուն իսկ օրվան :

Ե. Օրը ընտրովելուն նպատակն ալ ընդհանուր է: Հանգստութեան համար է նէ, բոլոր մարդիկ հանգստութեան կարօտ են: Վարոյսական կրթութեան համար կամ կրօնական գործոց գործածութեան համար է նէ, բոլոր մարդոց առ հասարակ հարկ է:

Վագոցոյցներ կան որ օրէնքը դրուելէն առաջ ալ շարաթ օրը Սուրբ կը պահուէր: Ա. Օննիդ “Նւ եղև յետ աւուրց երբեր կայեն”, յետ աւուրց՝ ընդհանրապէս շարաթ օրվան կը վերաբերի, այսինքն, շարթը վան վերջին օրը:

Բ. Կերեւի թէ. ‘Նոյ ալ շարաթներու բաժանումն կը նայէր: Վսիկա յայտնի է աղաւնին խրկած ժամանակին միջոցէն: Օննիդ. Ը. 10-12: ‘Նաեւ ‘Նոյ ջրհեղեղէն եօթը օր առաջ մտաւ տապանին մէջ: Նւ եօթը օրէն ետքը քառասուն օր եւ քառասուն դիշեր անձրեւ պիտի խրկեմ աշխարհիս վրայ, ու իմ ստեղծած ամեն բաներս պիտի ջնջեմ աշխարհիս երեսէն: Ու Տէր Վստուած ինչ որ պատուիրեց ‘Նոյին, բոլորը կատարեց ‘Նոյ: ‘Նոյ վեց հարիւր տարեկան էր՝ երբոր ջրհեղեղ եղաւ աշխարհիս վրայ: Ու ջրհեղեղին հա-

մար 'Այ տապանը մտաւ, ու իրեն հետը մտան իր տղաքը, կինը, ու տղոցը կնիկները: Աւ ամէն սուրբ եւ անսուրբ անասուններ՝ ու սուրբ եւ անսուրբ թռչուններ՝ ու գետնի վրայ սողացող ամէն սողուններ՝ զոյգ զոյգ մտան 'Ային հետ տապանը՝ արու եւ էգ՝ ինտոր որ պատուիրեր էր Աստուած: Աւ եօթը օրէն ետքը ջրհեղեղ եղաւ աշխարհիս վրայ:

Շարաթին երկրորդ յիշատակութիւնը եղաւ Խարայելացւոց եգիպտացւոց երկրէն ելելէն քիչ ժամանակ ետքը: Աւ վեցերորդ օրը պէտք եղածին կրկնապատիկը ժողվեցին՝ ամէն մէկը երկերկու շափով, ու ժողովուրդին բոլոր իշխանները Սոփսէսին քովը եկան, ու պատմեցին անոր: Սոփսէս ալ ըսաւ անոնց Տէր Աստուծոյ խօսքը աս է որ՝ վաղը Տէր Աստուծոյ սուրբ Շարաթն է:

Այս պարբերութեան վրայ կը ծանուցանեմ: 'Ասխ՝ որովհետեւ այս բանը օրէնքը դրուելէն առաջ ալ կար, վասնորոյ օրէնքէն դուրս պարտք մըն է:

Երկրորդ՝ Սոփսէս անանկ դրութեան մը պէս կը խօսի շարաթին վրայ, որ իրենք գիտցած ըլլալու էին, եւ այն օրը

այն դիպուածը որ եղաւ, ակնունելու էին
 Արշանդիմանէ զանոնք չ'գիտցող ըւ-
 լայնուն համար, թէպէտեւ առաջուց բան
 մը չեր խօսեր շաբաթին վրայօք :

Ժամանակը եօթը օրերու բաժանելը
 ամէն հին աղգաց մէջ ընդհանուր է : Այս
 կը ցուցընէ թէ բոլորը մի եւ նոյն աղբիւ-
 րէն ընդունեցին այս դրութիւնը, թէ-
 պէտեւ զանիկա կրօնաւոր կերպով պա-
 հելը կամաց կամաց զանց առնուած է :
 Բոլոր այս բաներէն կրնանք մակարերել
 թէ շաբաթը ի սկզբան տրուած է մարդ-
 կային աղգին, եւ թէ Աբրայեցիք օրինաց
 դրութենէն առաջ շաբաթը իբրեւ Սուրբ
 օր կը պահէին եւ թէ նախկին դարերուն
 մէջ այս կանոնը ընդհանուր էր :

Սննդաւորութիւն

Օրէնքին դրութեանը ժամանակը՝ շա-
 բաթը պահելու համար պատուէրը այս
 խօսքերովն էր : « Յիշէ շաբաթ օրը, զա-
 նիկա սրբելու համար : Ա կց օր պիտի աշ-
 խատիս ու բոլոր քու գործքերդ պիտի ը-
 նես, բայց եօթներորդ օրը Տերօջը քու
 Ատուծոյդ շաբաթն է :

Ըն օրը պիտի չաշխատիս ոչ դուն,
 ոչ քու որդիդ, ոչ ալ դուստրդ, ոչ ա-
 րու ծառայդ, ոչ աղախինդ, ոչ արջառ-
 ներդ, ոչ ալ քու դուռդ եղող օտարա-
 կանը, վասնզի վեց աւուր մէջ Տէրը եր-
 կինքը եւ երկիրը ծովը եւ բոլոր անոր մէ-
 ջի եղածները ստեղծեց եւ եօթներորդ
 օրը հանգչեցաւ: Աւտի Տէրը եօթնե-
 րորդ օրը սրբեց եւ օրհնեց զանիկա:

“Յիշէ շաբաթ օրը՝ որ սուրբ պահես
 զանիկա: Ա եց օր գործէ, ու քու ամէն
 գործքերդ ըրէ: Եօթներորդ օրը՝ քու
 Տէր Ըստուծոյդ շաբաթ օրը, գործք չը-
 գործես դուն ալ՝ քու տղադ ալ՝ ու աղ-
 ջիկդ ալ՝ ծառայդ՝ ու աղախինդ՝ եզդ ու
 էջդ, ու քու ամէն անասուններդ, քու
 հիւրդ՝ ու քովդ կեցող պանդուխտը: Ա ա-
 սրն զի վեց օրը ստեղծեց Ըստուած եր-
 կինքը՝ ու երկիրը՝ ու ծովը՝ ու անոնց մէ-
 ջի ամէն բաները, ու եօթներորդ օրը
 հանգչեցաւ: Ընոր համար Տէրը օրհնեց
 եօթներորդ օրը, ու սրբեց զանիկա՝:
 Շաբաթը իբրեւ հանգստեան օր մը ըլ-
 լալէն զատ, կրօնական գործքեր ընելու ալ
 մասնաւոր օր մըն է: Եօթներորդ օրը
 հանգստեան: “Ա եց օր գործէ Տէր Ըս-

տուժոյ հանգիստը ըսված եօթներորդ
Սուրբ օրը շարաթ՝ ամենեւին դորժ մը չը-
գործէք ձեր ամէն կեցած տեղերը, վասն
զի Տէր Աստուծոյ հանգիստն է՝: Վէ-
թ. 3:

Հրէայք այսպէս կը բռնէին շարաթը
Առաքելոց օրը: «Ինչու որ Սոփսէս ալ
առջի նախնիքներէն հետէ ամէն քաղա-
քի մէջ զինքը քարոզողներ ունի՝ եւ ժո-
ղովարաններու մէջ ամէն շարաթ օր կը
կարդացվի»: Վէթ. ԺԵ. 21:

Արդ որովհետեւ նախ՝ այս կանոնը ստ-
ար պատուիրանաց օրինաց կը վերաբերի.
որոնք ամէնը առ հասարակ պարտաւորիչ
են: Արկրորդ՝ որովհետեւ տուած պատ-
ճառները առաջին դրութեան համար ե-
ղած պատճառներուն հետ նոյն է: Աւեր-
րորդ՝ որովհետեւ մարդարեւութեանց մէջ
իրբեւ Աստուծոյ բարոյական օրինաց մէ-
կը նշանակված է, վասնորոյ կը մակարե-
րենք թէ անսխալօրէն պարտք մըն է շա-
րաթի պահպանութիւնը:

Տողա՞ն Վրէտոնեան Շքաւո-
նի Արարիչի:

Աթէ բոլոր մարդիկ պարտական են շա-

բաթը սուրբ պահելու, միայն սա հարցու-
մը կը մնայ ընել թէ Վրիստոնեայք ին-
չու եօթներորդ օրուան տեղը շաբթուն
առաջին օրը սուրբ կը պահեն: Վսիկա ա-
ռաքելոց եւ նախնի Վրիստոնէից օրինակ-
ներէն կը սորվինք:

Վառքելոց գրուածքներէն կ'իմա-
նանք թէ նախկին քրիստոնեայք սովորու-
թիւն ունէին՝ Վստուծոյ երկիրպագութիւն
մատուցանելու եւ Տէրօջը ընթրիքը տօ-
նախմբելու համար ժողովուրդու: «Սւստի
գուք մէկ տեղ կը ժողովուրդ Տէրօջը տու-
նը ձեզի հաց ուտելու տեղ չէ»: Ա կորն
ԺԱ. 20: Եւ այս ժողովքը շաբաթին առ-
ջի օրը կ'ըլլար: «Վմէն մէկշաբաթի օրերը
ձեզմէ ամէն մէկերնիդ իր քովը թող դի-
ղէ ինչ որ յաջողի»: Ա կորն ԺԶ. 2:

Հայտնութեան գրուած ատենը այս օրը
արդէն ան անունը առած էր, որով ան-
կէց հետէ կ'որոշվի: «Եւ կիրակի օրը այս-
ինքն տէրօջը օրը հոգին իմ վրաս եղաւ»:
Հայտ Ա. 10:

Ուրեմն Սուրբ Գիորգէն հաստատ վկայ-
ութիւն ունինք թէ Վառքելոց ժամանա-
կի Վրիստոնէից՝ առ Վստուած երկիր-
պագութեան եւ աղօթից օրը՝ կիրա-

կի օրն է, չէ թէ հրէից շարաթը :

Սուրբ Հոգիէն ներշնչեալ Մաքեալ մը այս օրը տէրոջը օրը կը կոչէ, այսինքն չէ թէ մերն է, այլ Մատուծոյ. եւ պէտք չէ որ մեր հասարակ գործքերնուս տանք զանիկա, այլ Մնոր՝ որ իր առաքելոց ձեռօքը օրը փոխեց եւ մեզմէ կը պահանջէ որ զանիկա Սուրբ պահենք: Աւրիշ վկայութիւն փնտռելու կարօտ չենք՝ թէպէտեւ այս ժամանակէն հետէ բոլոր նախնի քրիստոնէից մէջ այս աւուր համար շատ ծանօթութիւններ կան: Նախնի քրիստոնեայք շատ բան խօսեցան առաջին օրը իբրեւ Տէրոջը յարութեան օրը ըլլալուն: Մ. յս օրը իբրեւ կրօնական երկիրպագութիւն ընելու օր այնպէս ընդհանուր կը պահվէր, որ հռովմայի դատաւորները անգամ ծանօթ էին, եւ մէկ մարդու մը քրիստոնեայ ըլլալը յայտնելու մէկ գլխաւոր միջոցն էր: Մ.րդ ներշնչեալ անձանց օրինակը բաւական է ցուցընել թէ այս օրը սուրբ պահելը Մատուծոյ ընդունելի է:

Մանաւանդ՝ որովհետեւ Մաքեալները եւ նախնի քրիստոնեայք սուրբ կը պահէին, վասնորոյ անոնց օրինակին հետեւելու բարոյական պարտականութեան տակ ենք:

յատկապէս այն ժամանակը՝ երբոր եօթներորդ օրուան տեղը առաջին օրը բռնելով՝ կանոնը դրուելուն նպատակին եւս առաւել աղէկ կը հասնինք :

Հարցումներ :

1. Ի՞նչ ըսել կուզես շաբաթը դրական օրէնք մըն է ըսելով :
2. Նախ ի՞նչ խօսքի մէջ յիշված է շաբաթ բառը :
3. Ի՞նչու կը կարծենք թէ բոլոր մարդկային սեռին դրուած է :
4. Շաբաթը սրբել ըսելով ի՞նչ կ'իմանանք :
5. Ի՞նչ պատճառներ ունինք շաբաթը Սուրբսէսէն առաջ ալ պահուելուն :
6. Շաբաթը անապատին մէջ առաջին յիշվելու կերպէն ի՞նչ կը սորվիս :
7. Արկնէ օրինաց մէջի պատուէրը որ կը հրամայէ շաբաթ օրը սուրբ պահելու :
8. Իբրեւ հանգստեան օրէն զատ, ի՞նչպէս կը պահէին հրէայք :
9. Սուրբ Մ. Բարեւոյց՝ այն օրը սուրբ պահելուն կոչմանէ ի՞նչ օրինակ ունինք :
10. Նախնի եւ այնուհետէ եղած քր-

բիստոնէից օրինակները ի՞նչպէս են :
 11. Եթէ ազատութիւն ունենանք կամ
 առաջին օրը կամ եօթներորդ օրը պահել-
 լու, իբրեւ քրիստոնեայ՝ ո՞ր օրը պահել
 պիտի ուզենք :

ՅՕԴՈՒԱԾ . Բ՝

Կերպէն այսինքն Տէրուհայտն օրը
 պահելու եղանակը :

Ընտանիքս՝ Կիրակին սուրբ պահելու օ-
 րէնքը բոլոր մարմնաւոր եւ մտաւոր աշ-
 խատանքները կ'արգիլէ : « Ա եց օր պիտի
 աշխատիս ու բոլոր քու գործքերդ պիտի
 ընես, բայց եօթներորդ օրը քու տէր Ըս-
 տուծոյդ շաբաթն է, ան օրը գործ մը պի-
 տի չ'գործես » : Այսինքն այն բացառու-
 թիւնները ունի այս օրէնքը, որ մեր Տէ-
 րը ըրաւ, այսինքն կարեւոր ողորմութեան
 գործքեր : Պէտք է որ թէ մարմնաւոր եւ
 թէ մտաւոր սովորական գործքերու ետե-
 ւէ չըլլանք. ոչ ալ ճանբորդութիւն ընելու
 ենք ան օրը. Ըստուած զանիկա իրեն Տա-
 մար ընտրեց՝ զատեց :

Արկրորդ՝ այս օրէնքը նաեւ կ'արգիլէ

բոլոր ծառաներուն եւ տղոցը աշխատանքը՝ մէկ խօսքով ձեր խնամքին յանձնըվածներուն բոլորին աշխատանքը թէ տըղայ թէ ծեր թէ ծառայ եւ թէ տէր: Ամենքս ալ նոյն յարաբերութիւնները ունինք առ Աստուած: Այլ իրաւունք չունինք այն ժամանակը մեզի սեպհականել, որ Աստուած արդէն իրեն սեպհականած է:

Սանաւանդ՝ ան որ ընտանեաց գլուխ է, պարտական է նայիլ՝ որ բոլոր իր խնամքին տակը եղողները աշխատանքէ դադարին ու սյն օրը սուրբ պահեն:

Արրորդ՝ կ'արգիլէ նաեւ կենդանեաց աշխատանքը: Անոնք ալ մեզի հետ նոյն իրաւունքը ունին այն աւուր հանգստեան:

Չորրորդ՝ պատուէրը հանգստեան համար է: Աւստի ինչպէս որ հարստութեան համար ժամանակ անցընելը կ'արգիլէ, անանկ ալ զբօսանքի համար ժամանակ անցընելը կ'արգիլէ: Ինչպէս որ սյդ ժամանակը աշխատութեամբ անցընելը կ'իրակին սուրբ չ'պահել է, անանկալ տեսութեան երթալը, ճանբորգութիւնը, կամ կառք, կամ ձի, կամ նաւ հեծնալը կամ որ եւ իցէ ըզբօսանքով անցընելը կ'իրակին պղծել է:

Ինդ հակառակն՝ ()րէնքը կը հրամայէ

որ այն օրը Սուրբ պահենք, այսինքն չէ
թէ միայն հանգիստ ընենք, այլ զանիկա
սրբենք եւ կրօնական գործքերով զբա-
ղինք :

Ընտանիք՝ Սուրբ Վիրք կարդալ, մտա-
ծութիւն, ու առանձին աղօթք :

Երկրորդ՝ պատանիներուն եւ մեզի
յանձնըվածներուն մասնաւոր կրթութիւն
տալ կրօնագիտութեան մէջ : Աւստի մեր
ընտանեացը մէջ այս պարտականութեան
վայելուչ կարգ կանոն դնելու ենք :

Երրորդ՝ ընկերական երկրպագութիւն,
որ Սովսիսական եւ միանգամայն քրիստո-
նէութեան տնտեսութեան տակը՝ այս ա-
ւուր պարտուց երեւելի մասը սեպված է :
Կիրակին շաբթուն մէկ եօթներորդն է,
այսինքն, ամբողջ օր մը : Աւստի բոլոր օրը
Ըստուծոյ նուիրելու ենք : Ըն աւուր որ
եւ իցէ մասը աշխատանաց կամ զբօսանաց
մէջ անցընել, կամ ոչինչ ու աշխարհա-
յին խօսակցութիւններ ընելը կամ կար-
գալը Ըստուծոյ այս պատուէրը եղծել է :
Եկեղեցին սկսելուն ու վերջանալուն հետ
չ'սկսվիր ու վերջանար կիրակին, հապա
բոլոր օրը կրտուէ :

Վարձեալ՝ բոլոր մարդկային ազգին հա-

Մար ընտրելիք է: Թէ քաղաքական պաշտօնատարները եւ թէ օրէնսդիրները, թէ հասարակ ժողովուրդը՝ թէ հարուստը եւ թէ աղքատը, թէ ազատը եւ թէ գերին միօրինակ այս պարտքին տակն են:

Սանաւանդ՝ եկեղեցականները՝ որոնց պարտքն է ոչ միայն աւետարանը քարոզել, այլ անոր պատուիրանացը հնազանդութեան օրինակ մը տալ. Տէրոջը օրը սուրբ պահելով: Ասել իրենց մասնաւոր պարտքն է Տէրոջը օրվան օգուտները ցուցնել. եւ զանիկա սուրբ պահել ստիպելու են եւ յանդիմանելու են զանիկա արողները՝ թէ հարուստը լլայ թէ աղքատ, թէ երեւելի եւ թէ նուաստ: Այս օրը Սուրբ պահելը ազգիմը մէջ առ հասարակ զանցանը միլը յայտնի մկայութիւն է թէ ան ազգին մէջ քրիստոնէութիւնը առ հասարակ ապականած է, եւ մոլութիւնը տիրած է:

Մէկը չ'կայ որ այս պարտականութենէ ազատ ըլլայ. տղոց ալ նոյն պատուէրը կայ: Ինչպէս որ չափահաս մարդիկ կիրակի օրը Սուրբ չ'պահելով՝ Աստուծոյ դէմ կը մեղանչեն, այնպէս ալ տղաքը խաղալով կամ որ եւ իցէ կերպով՝ Աստուծոյ դէմ կը գործեն: Պատանեաց մտքե-

բուն վրայ տպաւորել կ'ուզեմ մասնաւորապէս սյս խօսքերը: Ա՛նկ պատանի մը մոլի ըլլալուն առաջին ապացոյցը կիրակին չ'պատուելն ու կրօնական պարտքերը զանց առնելն է: Վիչ կը գտնըվի որ կիրակին չ'պահող պատանի մը անառակ ու մոլի մարդ մը չըլլայ: Աւրեմն թող պատանիները որ եւ իցէ պարագայներու տակ կիրակին Սուրբ պահեն ու արիութեամբ հրաժարին անանկ ընկերութենէ, որ Սուրբ օրը պղծել կը յօժարին:

Հարցումք:

1. Կիրակի օրը ի՞նչ գործք գործելու ենք:
2. Վիցուք թէ հարկաւոր գործք մը շարածու մէջ զանց առինք, կիրակի օրը կրնա՞նք ընել այդ գործը: Ինչո՞ւ:
3. Վիցուք թէ կիրակի օրը ուրիշը աշխատցընեմ. յանցանքը որի՞ է, իմս՝ թէ անոր:
4. Կիրակի օրը ուրիշ օրերուն չափ հոգ տանելո՞ւ ենք խոհակերութեան համար: Ինչո՞ւ:
5. Կենդանիները ի՞նչ բանի կրնանք գործածել կիրակի օրը:
6. Կենդանիները կրօնքը շնն գիտեր,

ուրեմն ինչո՞ւ կիրակի օրը աշխատելու չեն :

7. Ինչո՞ւ կիրակի օրը զբօսանք պիտի չընենք, որովհետեւ ան ալ տեսակ մը հանգիստ է, ու մտաց ալ կաղզուրիչ :

8. Ըստուած ի՞նչ մեծ դիտաւորութիւնով տուաւ կիրակին մարդոց :

9. Կիրակի աւուր պարտքերը ի՞նչպէս բաժանելու ենք :

10. Պատանիներն ալ ծերերուն պէս պարտակա՞ն են կիրակին սուրբ պահելու :

11. Ըղէ՞կ բան է որ պատանիները կիրակի օրը խաղան կամ իրենց զբօսանացը վրայ խօսին կամ անոտի գրքեր կարդան կամ ասդին անդին շրջին : Ինչո՞ւ :

12. Ինչո՞ւ համար եկեղեցւոյ մէջ չեղած ժամանակնիս կամ ծնողքնիս մեղ չ'տեսած ժամանակն ալ պիտի չընենք այս անվայելուչ բաները :

13. () օրէնսդիրներուն արժան է կիրակի օրը ժողովիլ ու օրէնք դնել :

14. Վիցուք թէ ընկերներէդ մէկը որ գիտէ Սուրբ օրվան պարտականութիւնները ու տակաւին զանց կ'ընէ, ի՞նչ համարում կ'ունենաս անոր վրայ :

15. Ինչաւ տեսած ես բարի տղայ մը կամ աղջիկ մը որ կիրակին չ'պահէ :

16. Պատմէ՛ . կիրակին ի՞նչպէս պիտի ան-
ցընես , առաւօտէն սկսելով մինչեւ երեկոյ՛ :

ԳՒԼՈՒԽ . Ա :

Սուրբո՞ւս առ Աստուած ունեցած պար-
տոցը զ՛րոյ խօսելէն ետեւ , հիմայ պէտի խօ-
սինք ան պարտոցը զ՛րոյ որ հարզ՝ առ հարզ
ունի : Այս պարտելը երկուսի կը բաժանի ,
Ա . պարտախանութիւն զ՛նխադարձութեան :
Բ . պարտախանութիւն բարեխերութեան :

Սէր առ մարդ :

Փոխադարձութեան պարտոց զ՛րոյ :

Այս պարտականութիւնը զանազան խոր-
հրդածութեամբ կը բացատրուի :

Ա . Արբոր Աստուծոյ մարդկային ազգին
ընծայած պարգեւներուն վրայ կը նայինք ,
Անոր պարգեւած երջանկութեան միջոցնե-
րուն մէջ շատ զանազանութիւն կը տեսնենք :

Մէկ մարդ մը մէկալէն առաւել զորաւոր է կամ միւսէն տեղքով է. որը կիրթ ախորժակ ունի, որն ալ կենդանի երեւակայութեան տէր է: Այս այս ինչ մարդը շատ հարստութիւն ունի. եւ ասոնց նման բազմութիւ: Արեւմտայս կողմանէ մարդոց մէջ հաւասարութիւն չ'կայ:

Ասոց ուրիշ կողմանէ բոլորն ալ հաւասար են. որովհետեւ Աստուած իր ուղածին պէս այս պարգեւները ամէնուն բաժաներ է, եւ ամէնուն իրաւունք տուեր է, որ որչափ որ կրնան նէ անոնցմէ երջանկութիւն հանեն, միայն թէ իրենց ընկերին երջանկութեանը արգելք չըլան: Այս կողմանէ, այսինքն մարդ առանց ուրիշին երջանկութիւնը խափանելու իր երջանկութեան իրաւունքը գործածելու կողմանէ, բոլոր մարդիկ միօրինակ հաւասար են:

Այս բանը ընտանի օրինակով մը բացատրենք: Անցուք թէ իմաստուն եւ պարգեւատու ծնողք մը իւր տղոցը բնաւորութիւնները աղէկ գիտնալով անոնց սովորութեանցը եւ բնաւորութեանցը համեմատ զանազան պարգեւներ կուտայ: Մէկուն տուն, երկրորդին երկիր, երրորդին ստակ եւ միւսին դաստիարակութիւն: Իւր

դիտաւորութիւնը յայտնապէս այս է, որ ամէն մէկը իւր ընդունածէն իւր մասնաւոր երջանկութիւնը հանէ :

Տայց պարգեւներուն զանազանութիւնը բնաւ մէկուն իրաւունք մը չ'տար որ, իւր եղբօրը ունեցածին խստնըլի կամ անոր երջանկութեան միջոցը խանգարէ : Նաեւ եթէ հայրը մէկուն շատ տայ ու մէկային քիչ, սյս ալ պատճառ մը չէ՝ որ ան որ շատ պարգեւ ընդունեց բնութեամբ եւ հարստահարութեամբ իր պարգեւները եւս առաւել շատցընէ :

Ըրդ՝ փոխադարձութեան կանոնը մեզի կը սորվեցընէ որ բոլոր մեր վարմունքներուն եւ ընթացքներուն մէջ այս որոշումը ընենք : Ըստ օրէնքը կը պատուիրէ որ՝ ինչպէս որ մենք Մատուծոյ մեզի պարգեւած երջանկութիւնը առանց արգելքի վայելել կ'ուզենք, անանկ ալ թողունք որ ուրիշներն ալ Մատուծմէ ընդունած երջանկութիւնը առանց արգելքի վայելեն : Սեր զգայարանքները, անդամները, խորհուրդները, ստացուածքը, համբաւը ու զածնուս պէս գործածելու իրաւունքը կրնանք պահանջել, եթէ ուրիշին մնաս չըհասցընենք : Ալ պարտական ենք, որ ու-

բիշները իրենց իրաւունքը դործածելէն չ'խափանենք: Աթէ ընդ հակառակը գործելու ըլլանք, թէ որ մեր երջանկութիւնը յառաջ տանելու համար, մեր դրացիին իրաւունքը խափանենք որ Աստուծմէ ընդուներ է, փոխադարձութեան կանոնը կաւրենք: Այս պարտականութիւնը սուրբ Վրոց մէջ այս պատուիրանքով կը պարտաւորէ զմեզ, «Վու ընկերդ քու անձիդ պես սիրէ»:

Անր տէրը բարի սամարացիին առակովը կը սորվեցընէ մեզի, թէ ընկեր ըսելով ո՛վ պիտի իմանանք. թէ օտար ազգէ, թէ անձանօթ, այսինքն, որ եւ իցէ մարդ ինչ եւ իցէ պարագաներու տակ որ ըլլայ՝ մեր ընկերն է:

Եւ այց, «Անր ընկերը մեր անձին պէս սիրել խօսքէն ի՞նչ կ'իմացվի: Աթէ հարցըվի թէ մեր անձը ի՞նչպէս կը սիրենք: Ար պատասխանենք թէ ամէն մարդ կ'ուզէ որ Աստուծմէ ընդունած երջանկութիւնը աւանց նեղութեան վայելէ, եւ եթէ այս իրաւունքը խափանվի շատ կը վշտանայ: Այս կերպով կը սիրէ մարդ իւր անձը, եւ այս նոյն կերպով պարտական է իւր ընկերը սիրել. այսինքն, նոյն փափաքը ունենա-

լու է որ իւր ընկերը անխափան եւ անվը-
նաս նախախնամութեան ընծայած պար-
գելը վայելէ, ինչպէս որ ինքը կը վայելէ :
Եւ ինչպէս որ իւր իրաւունքին խափան-
մանը վրայ կը ցաւի, նոյնպէս ցաւելու է
ընկերին իրաւունքին խափանմանը վրայ :

Մասնկով ինչպէս որ իւր իրաւունքը
կորսնցընել շուզեր, ճիշտ նոյնպէս ալ ըն-
կերին իրաւունքին կորուստը ուզելու չէ :
Իւր ընկերին իրաւունքը՝ բուն իւր իրա-
ւունքին պէս սեպելու է, այսինքն, իւր
ընկերը իր անձին պէս սիրելու է :

Նոյն կանոնը ուրիշ տեղ ալ ուրիշ կեր-
պով գործածուած կամ գրուած է : « Աւս-
տի տմէն բան՝ որ կ'ուզէք թէ մարդիկ ձե-
զի ընեն, դուք ալ անոնց անանկ ըրէք » :
Մատթ. է. 12 : Ըսել է որ, դիտնալու ենք
թէ ուրիշներուն իրաւունքին վրայ ունե-
ցած նկատումնիս որքան փափուկ է, եւ
ասկէց կրնանք որոշել, հարցընելով թէ,
որքան փափուկ եւ նուրբ է ան նկատումը
որ կ'ուզենք որ ուրիշները դէպ ի մեր ի-
րաւունքին ունենան : Բայց այս կանոնը
եւս յառաջ կերթայ : Ար պարտաւոր է որ
ամէն մարդ այսպէս վարք մը սկսէ առանց
ուրիշին դէպ ի իրեն ցըցուցած վարքը նը-

կատելով : Աթէ գանգատ ընենք թէ դէպ
ի մեզի ունեցած փոխադարձութեան կա-
նոնը աւրեց մեր ընկերը , այս կանոնը կը-
հրամայէ , որ այդ փնասին հաաուցումը պա-
հանջելէն առաջ , մենք դէպ ի անոր փոխա-
դարձութեան սկզբունքին վրայ գործենք :
Ա՛մէն մարդ յայտնի կը տեսնէ թէ , եթէ
այս պատուէրին հնազանդին , վրէժխնդ-
րութիւնը պիտի դադրի . եւ բոլոր անիրա-
ւութիւնները դիմացնին վրայ թողելով՝
անոր առջին շարունակ արդարութեան օ-
րինակ դնելով՝ անիկա ինքզինքը արդա-
րացընելու պատճառ պիտի չունենայ : Ա-
սանկով՝ ասանկ ընթացք մը երկրէն բոլո-
րովին կը հրաժարեցընէ յանցանքը ու բըռ-
նութիւնը :

Բոլոր ըսածներէս յայտնի կ'իմացվի
թէ այս կանոնը ընդհանուր է . բոլոր մար-
դիկ կը պարտաւորէ որ եւ իցէ պարագա-
ներու տակ որ ըլլան : Հօրին ու տկարին
հարուստին ու աղքատին , պատանիին եւ
ծերին միօրինակ կը վերաբերի . որքան որ
Աստուած շատ պարգեւ կուտայ մեզի
այնքան մեծ պատճառ կայ որ մեր վիճա-
կին գոհ ըլլանք եւ ուրիշներուն օգուտ
ները յառաջ տանելու ջանանք :

Աթէ Մստուած առատ է, արդարեւ այս պատճառ մը չէ որ աղքատը զրկենք, անոր հետ այնքան առատօրէն չ'վարվելուն համար: Ալ ասիկա ինչպէս որ մարդոց անանկ ալ տղոց կը վերաբերի:

Տղայ մը որ ընկերին ձեռքէն խաղալիք մը կամ ինչ եւ իցէ բան մը կ'առնէ՝ անկէց զօրաւոր ըլլալուն համար, կամ խաբէութեամբ կորսայ այն բանը անոր ձեռքէն անկէց մեծ եւ խելացի ըլլալուն համար, այս կանոնը կ'եղծէ, ինչպէս որ մարդ մը տուն կողոպտելով կամ ձի մը յափշտակելով:

Նաեւ այս կանոնը ինչպէս որ անհասից անանկ ալ ամբողջ ազգերու կը վերաբերի. այսինքն, այս կանոնը մարդոց տրքաված է իրրեւ մարդ, որ եւ իցէ պարագայներու մէջ:

Ազգերը պարտական են ուրիշ ազգաց իրաւունքները սիրել իրենց իրաւունքներուն պէս, եւ անոնցմէ՝ իրենց անոնց ցուցրցած վարմունքէն առաւել բան պահանջել իրաւունք չունին:

Թէ որ ամբողջ ազգ մը հարստահարութիւն ընէ, սուտ խօսի, կամ խաբէութիւն ընէ եւս առաւել շարութիւն է:

ինչու որ շատ փնաս կ'ընեն եւ մեծապէս կ'ապականեն մարդոց բարոյական վարմունքը : Այսպիսի շարութեանց համար ժողովուրդը եւ միանգամայն իշխանները Մատուծոյ դատաստանին առջեւը պատասխանատու պիտի ըլլան :

Ա երջապէս, որովհետեւ ամէնքս ալ Մատուծոյ ստեղծածներն ենք, եւ ամէնքս ալ միօրինակ անոր պաշտպանութեանը տակն ենք, անոր համար՝ ան որ փոխադարձութեան կանոնը կաւրէ, ոչ միայն մարդոց առջեւը՝ այլ Մատուծոյ առջեւն ալ յանցաւոր է :

Ս'եր ընկերին արդարութիւն ընելու պարտական ենք՝ ոչ միայն մեր ընկերը ըլլալուն համար, այլ Մատուծոյ արարածը ըլլալուն համար ալ, եւ Մատուած այսպէս պատուիրելուն համար :

Աւրեմն, անարդար գործք մը ընողը թէ պատանի ըլլայ եւ թէ ծեր, թէ մէկ մարդ մը թէ ազգ մը, մեծ յանցանք է, որովհետեւ առ Մատուած ունեցած պարտականութիւնը խանգարել է, եւ Մ'ն պիտի մեզի հատուցանէ կամ այս աշխարհիս մէջ կամ գալու աշխարհին մէջ :

Հարցումներ :

1. Աստուծոյ զանազան մարդոց ընծայած պարգեւաց մէջի տարբերութիւնը գիտցած բաներէդ քանի մը օրինակ տուր :

2. Այս տարբերութիւնը իրաւունք մը կուտայ մեկուն որ ուրիշը զըկէ՝ Աստուծմէ առած պարգեւէն : Նացատրէ՝ օրինակով մը :

3. Նացատրէ՝ այս կերպ օրինակներով, ինչպէս՝ մէկը ուրիշէ մը մեծ երկիր ունի, կամ մէկը ուրիշէն զօրաւոր է, կամ տղայ մը ուրիշ տղէ մը պատուական խաղալիք ունի :

4. Ո՞վ է մեր հայրը եւ ո՞վ կուտայ մեզի բոլոր բաները իւր ուզածին պէս : Ասկէց ի՞նչ մակարբերութիւն պիտի ընենք :

5. Նացատրէ՝ ի՞նչ ըսել կ'ուզես փոխադարձութեան կանոն ըսելով : Աւ ցըցուր օրինակով թէ՛ նթէ անոր հնազանդ ըլլաս նէ ի՞նչ կերպով կը գործես :

6. Նարի Սամարացիին օրինակը կրկնէ :

7. Արբոր այս հարցմանը վրայ կըխորհինք, որուն այս առակը ըսվեցաւ, եւ հոն տեղ Տէրոջը ըրած պատուէրին վրայ,

Վրիստոս մեզի ի՞նչ սորվեցընել ուզեց
կը կարծենք :

8. Ինկերդ անձիդ պէս սիրելու օրինակ
մը տո՛ւր :

9. Իացատրէ՛ օրինակով մը թէ ի՞նչ
կը հասկընաս ան պատուէրովը որ կ'ըսէ,
« Թէ ինչպէս որ կ'ուզէք որ մարդիկ ձե-
զի ընեն, նոյնպէս դուք ալ անոնց այն-
պէս ըրէք » :

10. Դիցուք թէ մէկը քեզի հետ գէշ
կերպով վարվեցաւ, դուն ի՞նչպէս վար-
վելու ես անոր հետ երբոր կ'ուզես որ դի-
մացինդ վառքը ուղղէ՛ :

11. Ազգաս որ ուրիշներուն քեզի հետ
վարվիլը գէշ է, այս զգացումը քեզի ի՞նչ
կը սորվեցընէ ուրիշին հետ վարվելու վը-
րայօք :

12. Եթէ Մատուած քեզի ուրիշներէն ա-
ռաւել մեծ զօրութիւն եւ հարստութիւն
ու զիտութիւն տուեր է, այս բանը քու
վրայ ի՞նչ պարտականութիւն կը դնէ որ
ուրիշ անձանց ընես :

13. Մէկ ազգ մը որ ուրիշ ազգերէն զօ-
րաւոր եւ իմաստուն է, Մատուծոյ անոնց
տուած շնորհքները խափանելու իրաւունք
մը ունի՞ մի : Ինչո՞ւ :

14. Գիցուք թէ փոխադարձութեան պարտականութիւնը զանց առնենք. Մատուցողէմ մե՞ղք է մի, ինչո՞ւ: Նացատրէ՛ տեսնեմ:

ԳՆՈՒԽ • Բ:

Մեխակուն ազատութիւնն էւ զանկէս խափանելու է զանտէր:

Բսի թէ ամէն մարդ Մատուցող իրեն ընծայած երջանկութիւնը ուղածին պէս վայելելու իրաւունք ունի, միայն թէ անանկ գործածէ որ իր ընկերին իրաւունքին վրնաս չ'տայ: Մ.յս պարգեւներուն մէջ են մեր անդամները, մտաւոր կարողութիւնները, եւ խղճմտանքը: Մ.յսինքն մենք ամէնքս ալ իրաւունք ունինք մեր մարմիններուն, մտաց եւ խղճմտանքին բոլոր կարողութիւնները գործածել մեր ուղածին պէս՝ միայն թէ ուրիշին արգելք չըլանք՝

իր ունեցածները գործածելու իրաւունքը
խափանելով: Ա՛մէն մարդ իրաւունք ունի
իր աչքը, ձեռքերը եւ ոտքերը գործա-
ծելու իր երջանկութիւնը յառաջացրնելու
համար՝ եթէ ուրիշներուն փնաս մը չընէ:

Ա՛մէն մարդ իրաւունք ունի իւր ուղածը
սորվելու եւ ճշմարիտ սեպածը խօսելու,
եւ յարմար ու վայելուչ սեպած եղանա-
կաւ երկրպագութիւն ընելու Ա՛ստուծոյ,
միայն թէ այս բաները առանց ընկերին ի-
րաւունքները խափանելու ընէ:

Ա՛յս բանին բացառութիւնը միայն ա-
սոնք՝ են որ ծնողաց եւ որդւոյն յարաբե-
րութենէ կ'ելլեն: 'Ա,ախ՝ ծնողքը պարտա-
կան է իւր տղան հոգալու, եւ անոր գործ-
քերուն համար պատասխանատու է. անոր
համար անոր գործքերուն տիրելու իրա-
ւունք ունենալու է: Համար պիտի տայ
Ա՛ստուծոյ՝ իւր տղին բարոյական եւ իմա-
ցական կրթութեան համար, վասն որոյ ի-
րաւունք ունի տղին ցուցրնել թէ ինչ կար-
դալու է եւ ինչ կրօնական կրթութիւններ
ունենալու է:

Ա՛րկրորդ՝ ծնողքը իրաւունք ունի իրեն
համար աշխատցրնել միեւեւ որ չսփսհաս
ըլլայ, եւ ինքզինքը պաշտպանելու կարող:

Օ՛նողքը այս իրաւունքը կրնայ ուրիշի մը յանձնել, ինչպէս աշակերտութեան միջակի մէջ : Եւ այց որովհետեւ ծնողքը իր իրաւունքը, իշխանութիւնը ուրիշին կրնար տալ միայն այնքան ժամանակ, որքան ժամանակ որ իւր իշխանութիւնը կը տեսէ, այսինքն մինչեւ չափահաս ըլլայ տղան :

Օ՛նողաց՝ տղին վրայ ունեցած այս իրաւունքը կը դադրի երբոր տղան չափահաս կ'ըլլայ, եւ ապա երկուքն ալ՝ որքան որ բնական օրէնքը կը սորվեցընէ իրրեւմարդ հաւաստր իրաւունքով իրարու հետ կը վարվին :

Եւ ճնական իրաւունքը կը խանգարվի նախ՝ անհատով, երկրորդ՝ ընկերութեամբ :

ՅՕԴՈՒԱԾ • Ա :

Եւ նմախան տղուսու-լէտան անհատով էղած խափանու-նի կամ արգելլը :

Եւ յս խտրանման ամէնէն սովորական կերպը ընտանեկան ծառայութիւնն է :

Եւ նտանեկան ծառայութիւնը այն կարծեացքը վրայ հիմնւիլած է, թէ մարդ մը մէ-

կուն դրամ վճարելով իրաւունք կ'ունենայ Փիղիգուկան եւ մտաւորական կարողութիւնները գործածել, եւ բարոյական կարողութեանցը տիրել: Այս կը ցուցնէ թէ մէկ մարդ մը իրաւունք չունի իր անդամները խելքը եւ ուրիշ զօրութիւնները գործածել՝ իւր երջանկութեան յառաջագիմութեանը համար, հապա միայն ուրիշին երջանկութիւնը յառաջ տանելու համար: Ասեւ կը ցուցնէ թէ Տէրը՝ այս իրաւունքը չէ թէ միայն մէկու մը վրայ ունի՝ հապա այնքան մարդոց վրայ որքան որ կրնայ գնել:

Աւետարանին պատուէրը այս է թէ «Վու ընկերդ քու անձիդ պէս պիտի սիրես»: Այս կանոնին միտքը արդէն ցըցուցինք: Թէ՛ Աւետարանին եւ թէ բընական կրօնքին կանոնները միօրինակ այս տեսակ ծառայութեան դէմ են:

Արդ այս կանոնը յայտնապէս ծառայութեան դէմ է, եթէ չենք կրնար ցըցունել թէ ան որ ծառայ է մեր ընկերը չէ:

Ամէն մարդ կ'ընդունի թէ՛ եթէ այս կանոնը բռնըվի ծառայութիւնը վայրկեան մը չ'կենար տիրապէս, թէպէտեւ երեւոյթով ժամանակ մը կը տեսէ:

Աթէ ըսվի թէ Հին Ատակարանը ծառայութիւնը կը ծանչնար, կը պատասխանենք թէ ան ժամանակը հիմակվան հետ բաղդատելով խաւար էր. անոր համար չենք կրնար Մ.ւետարանին պայծառ լոյսը թողուլ ու Հին Ատակարանին երթալ՝ սյսբանը բացատրելու համար: Հին Ատակարանը կիին արձակելն ալ կը ներէր, բայց Մ.ւետարանը կ'արգիլէ:

Աթէ ըսվի թէ 'Աոր Ատակարանը չարգիլեր ծառայութիւնը, կը պատասխանենք թէ Մ.ւետարանին սուաջին կանոնը անգամ եթէ ըննրվի, ծառայութիւնը ալ չ'կրնար կենալ: Մ.ւետարանը՝ սյսբանը բնաջինջ ընելու մեր ուղած մասնաւոր կերպով չըխօսելուն համար՝ չարգիլեր կոր ըսելը անիրաւութիւն է:

Թէպէտեւ բնական կամ յայտնեալ կըրօնքը պսպէս է, սակայն վայելուչ է ցուցնել թէ տէրանց եւ ծառայից կամ գերիններուն պարտքը ի՞նչ ըլլալու է, ծառայ գնելը կամ գերի առնելը տեղ տեղ հաստատված ըլլալուն համար:

Տէրոջը պարտքն է որ ծառային ունեցած շնորհքներուն իրաւունքը ծանչնայ, զորս Մ.ստուած իրենն ու անոր հաւատա-

բայէս շնորհած է : Աւստի եթէ ծառայն կարող է ինքզինքը հոգալու , տէրը պարտական է կամ անմիջապէս ազատ ընել զանիկա . կամ անանկ վարձք մը տալ , որ ժամանակէ մը ետքը ծառայն կարող ըլլայ ինքզինքը ազատել իւր փրկանաց գինը հատուցանելով տէրոջը :

Մ.յս կերպերուն որը իրաւացի ըլլալը , երկու կողմի պարագաներուն վրայ խորհելով որոշելու է : Թէ որ ծառայն կարող չէ ինքզինքը հոգալու , անատենը տէրոջը պարտքն է ծառային օգնել ու զանիկա կրթել : Այս պէս ընելէն յետոյ՝ տէրոջը պարտքը վերոյ յիշեալ կերպովն է :

Ընդ հակառակն ծառային պարտքն է հպատակութիւն եւ հնազանդութիւն ընել Մատուծոյ հրամանին դէմ չեղած ամէն բանի մէջ :

Տէրոջը ապօրինաւոր իշխանութիւն գործածելը , ծառային վրէժ առնելու ազատութիւն չ'տար . եւ ասիկա ծառաներուն պատուէր մըն է՝ այն հիման վրայ , թէ վրնասի տակ հնազանդութիւնը հեղութիւնը եւ համբերութիւնը Մատուծոյ հաճելի է , եւ թէ Մատուած ամէն մարդոց իրենց գործքերուն պէս կը հատուցանէ : Սա մտ-

Նաւանդ՝ մեր խօսքերուն մտիկ ընել ուղղա-
ամէն մարդոց պարտական ենք գիտցընել
ինչ որ իրենց պարտք կը սեպենք առ Մատ-
ուած : Մ. յս ընելէն ետքը այս բանին վը-
րայ ունեցած պատասխանատուութիւննիս
կը դադրի :

Աթէ մտիկ ընել չեն ուզեր մեզի, իրենց
ընթացքին պատասխանատուութիւնը ի-
րենց վրայ կը մնայ : Սակայն ազատութիւն
չունինք բարկացունող խօսքեր գործածել
կամ մարդիկ պատերազմի կամ արիւն՝ ե-
ղութեան գրգռել : Մ. ետարանին կանոն-
ները կը սորվեցընեն մեզի, որ երկու կող-
մին բարի ընելով մէկ կողմին բարութիւն
ընելու ենք. թէ որ ուրիշ կերպով բա-
րութիւն մը ընել ջանանք Մ. ետարանին
այս կանոնին կողմանէ ինքզինքնիս չենք
կրնար արդարացընել :

Հարցումներ :

1. Դիցուք թէ մէկ մարդ մը՝ ուրիշ մը
իբր տանը մէջ բանտը դնէ, փոխադարձու-
թեան օրէնքը ինչ կերպով կ'աւրէ :
2. Դիցուք թէ մէկը միւսը չ'ըսողու որ իբր

երկրէն երթայ, այս ի՞նչ տեսակ բռնութիւն է :

3. Մատայութիւնը անձնական ալատութիւնը ի՞նչ կերպով կը խափանէ :

4. Մատայութիւնը կրնայ կենալ եթէ ամէն մարդ հաւասար իրաւունք ունենայ իր մարմնոյն եւ մտքին վրայ :

5. Գերութիւնը կը տեւէ՞ մի, եթէ ամէն մարդ հասկընայ եւ իւր ընկերին իրաւունքը իրենին պէս սիրէ :

6. Գերի առնելը իրաւո՞ւնք է մի :

7. Գիցուք թէ գերութիւնը չի՞ն Արտակարանին մէջ ներված է, մեզի օրինաւո՞ր է : Ի՞նչու :

8. Գիցուք թէ տէր ես, եւ իմացար թէ Մատուծոյ օրէնքին դէմ է գերի ունենալը, ի՞նչ ընել պարտական ես :

9. Գիցուք թէ ծառայն այնպէս տգէտ է եւ իր վրայ հոգ տանել չ'գիտեր, որ եթէ ազատ ըլլայ ինքզինքը չ'կրնար պաշտպանել, ի՞նչ ընելու ես :

10. Գիցուք թէ անիկայ առիտ իր օգտին համար, եւ փոխադարձութեան օրէնքը կատարելու համար, գերութեան յանցաւոր պիտի ըլլան մի : Ի՞նչու :

11. Գիցուք թէ գերի ես, քու պարտքդ

ի՞նչ պիտի ըլլայ, գէպ ի տէրօջդ եւ առ
Լստուած :

12. Գիցուք թէ գերութիւնը չար բան է,
այս մեզի պատճառ է մի, որ գերի առնող-
ներուն նախատական խօսքեր գործածենք :

Ի՞նչու :

13. Գիցուք թէ գերութիւնը չար բան է,
այս իրաւօ՞ւնք է մի, որ գէշ խօսքեր գոր-
ծածենք կամ որ եւ իցէ բան ընենք, որ
տէրը եւ ծառայն իրարու թշնամութեան
կը գրգռեն :

ՅՕԴՈՒԱԾ . Բ :

Ընհալան աղապար-լէւան ընկերո-լէւա՛ք ե-
ղած աբգէլ :

Ընկերութիւնը անհատներէ բաղկացած
բազմութիւն մըն է՝ որ մէկ տեղ կուգան
ու այս ինչ օրէնքներով կառավարելու
կը միարանին : Ինչպէս, ընտանիք մը ըն-
կերութիւն մըն է՝ ծնողաց դրած զանա-
զան օրէնքներով կառավարւած : Սարգիկ
ընկերութիւններ կ'ընեն, ինչպէս փիլի-
սոփսյական կամ մարդասիրական ընկե-

քու թիւններ զանազան դիտաւորութիւններ
 հաստատելու եւ կատարելու համար : Ազ-
 գերն ալ ընկերութիւններէն՝ անհատնե-
 րէ բաղկացած , ու այս ինչ օրէնքներուն
 սակը մտած՝ այս ինչ կամ այն ինչ դի-
 տաւորութիւնները կատարելու համար :

Արդէն ըսինք թէ Աստուած ուզածին
 պէս ամէն մարդու երջանկութեան միջոց-
 ներ տուաւ , եւ ամէնուն ալ միօրինակ ի-
 բաւունք տուաւ որ ուզածնուն պէս գոր-
 ծածեն զանոնք՝ միայն թէ իր ընկերին եր-
 ջանկութեանը վնաս չ'հասցընէ : Անոր հա-
 մար՝ որքան ժամանակ որ անմեղութեամբ
 կը գործածեն , ամենեւին պատասխանատու
 չեն . եւ եթէ մէկը այս անմեղ գործածու-
 թեանը խափան կ'ըլլայ , բռնաւորութիւն
 եւ հարստահարութիւն է : Բայց յայտնի
 է թէ ընկերութիւն մըն ալ անհատի մը
 նման խափան կամ արգելք կրնայ ըլլալ :
 Ինչպէս ընտանիք մը կամ որ եւ իցէ միա-
 բանութիւն մը կրնան միարանիլ մէկուն
 դէմ՝ զանիկա հարստահարելու : Ասանկ ալ
 ազգ մը որ առաւել մեծ ընկերութիւն մըն
 է , միարանութիւն կ'ընէ մէկ կամ քանի մը
 մարդ վնասելու : Այսինքն անանկ օրէնք-
 ներ կը դնեն որ , զիմացիներն անմեղ եր-

ջանկութիւնը կը խափանեն, ու սասանկով
հարստահարութեան մեղք կը գործեն :

Երբոր մարդիկ կը միանան ու ազգ մը
կը ձեւանան, այս ինչ մարդիկը կը սահմա-
նեն որ օրէնք դնեն, ու վճիռ կը տրեն : Ե-
սոնք կ'ըսվին ան ազգին կառավարութիւ-
նը : Ե.յս անձինքը օրէնսդիր են . եւ եր-
բոր ի միասին կը ժողովին կ'ըսվին Վառ-
լամենթ, ժողով, կամ օրէնսդրութիւն .
եւ անոնք որ վճիռ կուտան կ'ըսվին Վա-
տաւոր եւ այլն : Աստի տէրութիւնները
ընդհանրապէս կը դատապարտեն բռնաւո-
րութիւնը, թէպէտեւ իրօք չեն կրնար, ա-
ռանց ժողովուրդին հաճութեանը :

Սակայն երբեմն ժողովուրդները բռնա-
ւորութիւն կ'ընեն մինչեւ անգամ տէրու-
թեան . սյսպէս կ'ըլլայ երբոր խուժան
ժողովուրդը կը միաբանի անհատները վը-
նասելու ու նեղելու, եւ ասիկա ամենէն
ատելի եւ զզուելի բռնաւորութիւն եւ
հարստահարութիւն է :

Վասի՛ ընկերութեամբ անհատից անձ-
նական ազատութիւնը կը խափանվի զա-
նազան կերպերով : Ա. Երբոր մէկ մարդ
մը բանար կը դրվի առանց յանցան-
քի . կամ իր յանցանքին վրայ առանց

պէտք եղած կարծիքները ունենալու :
 Բ . Արբոր մէկը առանց յարմար եւ ա-
 նաչառ քննութեան պատժուի, թէպէտ-
 եւ կրնայ ըլլալ որ ինքը իրօք յանցաւոր
 ըլլայ : Վանի որ յանցանքը ստուգված
 չէ, կարծիքէն ուրիշ բան չ'կայ այն անձին
 դէմ : Աւ եթէ կարծիքով պատժուին
 մարդիկ, անմեղները ու յանցաւորները
 միօրինակ դատապարտութիւն կը կրեն, որ
 ըսել է արդարութեան վախճանը հասած է :
 Գ . Արբոր մէկը արգիլվի ուղած տեղը եր-
 թալէն եւ ուղած գործը ընելէն՝ առանց
 ուրիշին վնաս մը տալու : Վ. յսպէս է եր-
 բոր մէկը կ'արգիլվի երկիրը ձգել երթա-
 լէն, կամ այս ինչ երկրին մէջ վաճառա-
 կանութիւն ընելու : Վ. զատութեան բոլոր
 այս խափանումները Աւրոպայի եւ Վսիայի
 շատ ազգերուն մէջ կը գտնուվին :

Արկրորդ՝ ընկերութիւնը անհատին մը-
 տաց ազատութեանն ալ արգելք կ'ըլ-
 լայ : Ա . Արբոր իր ուղած բանը սորվել
 չ'թողելով . ինչպէս, Պապական երկիր-
 ներուն մէջ արգիլված է Վստուածաշունչ
 Վիրքը եւ շատ ուրիշ կրօնական գիրքեր
 կարգալը :

Բ . Արբոր մէկը կ'արգիլվի իր կարծիքն-

ըը հրատարակելէն՝ սուանց ուրիշին իրա-
ւունքներուն դպչելու : Այսպէս եղաւ եր-
րոր Հոովմայ եկեղեցին չէր թողուր որ
Վալիլէոս իր աստեղաբաշխութեան միայ
ունեցած կարծիքները հրատարակէ : Այ-
սպէս ալ շատ մարդիկ՝ Սուրբ Վիլքը եւ
կրօնական գիրքեր հրատարակելէն կ'ար-
գիլվին : Սակայն երբոր մարդիկ անանկ
գիրքեր կը հրատարակեն՝ որ մարդոց շար
կիրքերը կը գրգռեն եւ զանոնք անիրաւու-
թեան կ'առաջնորդեն, կամ իրենց ընկե-
րին համբաւը վար զայնելու բաներ կը հը-
րատարակեն, ընկերութեան պարտքն է
քննել ու այն յանցանքին տէրը պատժել :
Սակայն պէտք է՝ որ վայելուչ եւ անաչառ
կերպով ըլլայ :

Արբորդ՝ ընկերութիւնը անհատին կրօ-
նական աղատութեանն ալ կը խառնըվի եւ
կը դպչի : Արովհետեւ մարդուս բարոյական
մշակութիւնը իր երջանկութեան մէկ մի-
ջոցն է, ամէն մարդ աղատ է իր ուղած
կերպով մշակել զանիկա՝ միայն թէ իր
ընկերին մեաս չ'տայ :

Ընկերութիւնը սյս իրաւունքը կը խա-
փանէ, Ա. Արբոր Աստուծոյ երկիրպա-
գութիւն ընելու կերպը կ'արդիլէ, որ

ուրիշներուն բնաւ վնաս չունի: Բ. Ար-
բոր կը հրամայէ թէ այս ինչ եղանակաւ
երկիրպագութիւն ընելու է, եւ այն հրա-
մանին տակը եղողին կ'երեւի թէ՛ այն
կերպով երկիրպագութիւն ընելը Աստու-
ծոյ կամացը դէմ է: Գ. Սարգիկը պատ-
ժելով եւ զանոնք իրենց իրաւունքներէն
զրկելով՝ մէկ կրօնքը միւսէն յարգի սե-
պելնուն պատճառաւ:

Չորրորդ՝ ընկերութիւնը ազատութեան
իրաւունքը կը խափանէ որ եւ իցէ կեր-
պով՝ որով բարեպաշտ անձինք իրենց եր-
ջանկութեանը հետեւելու միջոցներէն կը-
զրկուին:

Այժմէ կրօնքը սրտի վերաբերեալ բան
մըն է, ընկերութիւնը իրաւունք չունի
խառնելու՝ միայն թէ մարդ ինչ բան որ
առ Աստուած պարտք սեպեր է, անանկ
կերպով մը կատարելու է որ՝ առ մարդ ու-
նեցած պարտականութեանցը խափան չըլ-
լայ: Այլ եթէ ընկերութիւնը այս բանին
արգելք ըլլայ նէ, հարցընելու չէ՛ թէ ար-
դեօք այս կրօնքը բարի՞ կամ չար կրօնք
մըն է, այլ պարտի հարցընել թէ մարդոց
իրաւունքներուն դէմ է:

Արօնական ազատութիւնը կաւրըլի Պա-

պահան ընկերութիւններուն մէջ ուր միայն մէկ կրօնքի մը աղատութիւն կայ: Ասեւ Ռոթէսթանդ երկիրներուն մէջ, ուր որ օրէնքը մասնաւոր տեսակ կրօնք մը կը հաստատէ, եւ այս պատճառաւ ուրիշ կրօնք ընդունողները կը զրկուին իրենց արգար իրաւունքներէն:

Հարցումք:

1. Վիցուք թէ ընկերութիւն մը ձեւացրնել կուզես, ի՞նչպէս պիտի ընես:
2. Վիցուք թէ հարիւր անձինք ամայի կղզիի մը վրայ ինկան նաւարեկութեամբ, եւ կ'ուզեն որ ընկերութիւն մը հաստատեն, ի՞նչ ընթացք բռնելու են:
3. Ի՞նչ ընդհանուր կանոններ դնելու են՝ իբրեւ իրենց բոլոր օրէնքներուն հիմք:
4. Ժողովուրդներն ալ կառավարութեան նման հարստահարութեան յանցաւոր կրնան ըլլալ: ()րինակ մը տուր:
5. Քանի մը երկիրներուն մէջ, թագաւորները երբոր մէկուն կը բարկանան, բոլոր կենացը մէջ բանտը կը դնեն: Ասիկա աղէկ բան է մի: Ինչո՞ւ:
6. Վիցուք թէ մէկուն վրայ կասկած կայ

որ մարդասպան է, բայց փաստ մը չ'կայ ստոյգ ըլլալուն. զանիկա բանտը դնել ու պատժելը իրաւո՞ւնք է: Ինչո՞ւ:

7. Կան երկիրներ որոնց մէջ մարդիկ արգիլեալ են ուրիշ տեղ երթալու՝ որ թէ որ երթան մեծ օգուտ կը քաղեն: Ըստ իրաւո՞ւնք է: Ինչո՞ւ:

8. Ինչո՞ւ համար կառավարութիւնը ցուցընելու չէ ժողովուրդին, թէ ի՞նչ գրքեր կարդալու են:

9. Պետրոս եւ Յովհաննէս հրեայներէն ծեծ կերան Յիսուս Ս'եսիան է ըսելնուն համար: Ըստ ինչո՞ւ համար չար բան էր:

10. 'Իիցուք թէ մէկը գիրք մը հրատարակէ՝ մարդիկը համոզելու որ իրենց ընկերները կողոպտեն եւ սպաննեն. ներկելո՞ւ է մի այս գործքը: Ինչո՞ւ:

11. 'Իիցուք թէ կռապաշտ ազգերը երթան քրիստոնեայ ազգերուն երկիրը տաճար շինեն ու իրենց գիրքերը հրատարակեն ու իրենց սուտ երկիրպագութիւնը ընեն: Թողելո՞ւ են մի այս բաներուն:

12. Ըմեն մարդ Ըստուծոյ երկիրպագութիւն ընելու պարտական չէ՞ մի, ուրեմն պէտք չէ՞ մի որ զանոնք ստիպենք որ Ըստուծոյ երկիրպագութիւն ընեն: Աթէ եր-

կիրպագութիւն ընելու մեր կերպը շիտակ է, պարտական չե՞նք անոնց մեր եղանակաւը երկիրպագութիւն ընել տալու :

13. Կան երկիրներ որոնց մէջ մարդիկ ապրուստ չեն կրնար գտնել եթէ այն երկրին սովորութեանը պէս երկիրպագութիւն չընեն Մատուճոյ . աղէ՞կ բան է ասիկա : Ի՞նչու :

14. ()րէնսդիրները երբեմն արգիլեցին մարդիկ կրօնական բաներու համար ստակ տալը : Բարի՞ բան է : Ի՞նչու :

15. Մարդիկ իրենց կրօնքին վրայ ունեցած կարծեացը համար աքսորելը իրաւունք եւ բարի՞ է մի : Ի՞նչու :

ԳՎ ՈՒԽ • Գ •

Ստացուածքի վրայ :

ՅՕԴ ՈՒԱԾ • Ա :

Ստացուածքի իրաւունքին չի կարող տրուել
նախնական :

Ստացուածքի իրաւունքը՝ բան մը ուղա-
ծիս պէս գործածելն է, միայն թէ ընկե-
րիս իրաւունքներուն արդելք չըլլամ : Ինչ-
պէս, եթէ ձի մը ունենայ մարդ մը, իրա-
ւունք ունի ուղածին պէս գործածելու, եւ
մէկը իրաւունք չունի անոր իրաւունքին
խառնելու, թէ որ մնաս չ'տայ մարդու :
Իայց մարդ մը իրաւունք չունի իր ձին՝ իր
ընկերին վարսակովը կերակրելու, ձին
իրեն ըլլալը եւ ուղածին պէս գործածելու
իրաւունք ունենալը ինքզինքը չարդարա-
ցընելու : Զիմայ անկերպերուն վրայ պիտի

խօսինք, որով ստացուածքին իրաւունքը
ձեռք կուգայ:

Նախ՝ ուղղապէս:

Ա. Մտուածոյ անմիջապէս պարզելովը:

Երբոր Մտուած ինծի բաղձանք մը տու-
աւ որ եւ իցէ առարկայի համար, եւ այն
առարկան իմ շուրջս դրաւ. եւ ուրիշ բա-
նական էակ մը չ'կայ որ իմ պահանջմանս
հակառակի, կրնամ առնել եւ ուղածիս պէս
գործածել՝ միայն թէ առ Մտուած եւ
առ ընկերս ունեցած պարտականութիւն-
ներնուս սահմանէն դուրս չելլեմ:

Մյս սկզբունքին վրայ հիմնելով եւ ա-
մայի եւ անմշակ երկիրներ մտնալու, վայ-
րենի որսեր որսալու, վայրենի պտուղ քա-
ղելու, գետերուն կամ օվկիանոսին մէջ ձուկ
բռնելու, կամ որ եւ իցէ այս տեսակ բա-
ներ ընելու իրաւունքը:

Բ. Չեռաց աշխատութեամբ:

Եթէ կտոր մը երկիր ունենամ եւ իմ
աշխատութեամբս ցորեն հասցընեմ, ան
իմ աշխատութեամբս եղած ցորենը իմն է:
Սակայն եթէ երկիրը ուրիշին ըլլայ, ու ես
այլ մէջը աշխատիմ, ան ատենը որչափ որ
դաշինք ըրինք՝ այնչափ առնելու իրաւունք
ունիմ: Մն իր երկրին գործածութեանը

բաժինին իրաւունք ունի, ես ալ իմ աշխատութեանս : Այս է վարձքին բընութիւնը :

Երկրորդ՝ անուղղապէս :

Ա. փոխադրութեամբ :

Եթէ բան մը ունենամ, զանիկա անմեղութեամբ ուղածիս պէս գործածելու իրաւունք ունիմ, եւ եթէ յարմար սեպեմ, ուրիշ բանի մը հետ կը փոխադրեմ, եւ որովհետեւ իմ ընկերս ալ նոյն իրաւունքը ունի, մենք մեր ունեցածը կրնանք փոխադրել՝ եթէ երկու կողմէն հաճինք :

Բ. Բնծայով :

Ինչպէս որ իրաւամբ կրնամ տալ եւ ուրիշն ալ անոր փոխարէն մը տալով իրաւամբ կ'ընդունէ իմ ստացուածքս, այսպէս ալ եթէ ուզեմ առանց հատուցման կուտամ. սյսինքն, մարդասիրութեամբ, սիրով կամ երախտագիտութեամբ : Այս ալ ստացուածքին հաստատուն իրաւունք կուտայ :

Գ. Կտակաւ :

Ինչպէս որ կենդանութեան ժամանակ իրաւունք ունիմ ստացուածքիս վրայ, ուզեմ կը փոխադրեմ, ուզեմ առանց փոխարէնի կուտամ. ասանկ ալ ուրիշին կրնամ

տալ այն դաշինքովը, որ մեռնելէս ետքը
ստացուածքիս տէր ըլլայ :

Գ. Երանգութեամբ :

Ուրիշեալու մարդիկ շատ անգամ առանց
կտակ ընելու կը մեռնին, անոր համար կերպ
մը գտնել կ'ըջանան որ իրենց ստացուածքը
կարգի մտնէ : Կնչպէս կանամբի մարդ մը
կ'ուզէ որ իր ստացուածքը իր կնոջը ու
տղոջը մէջ բաշխուի. կամ եթէ մէկը կին
եւ զաւակներ չունի 'նէ' իր ամենէն մեր-
ձաւոր ազգականներուն մէջ : Ենոր համար
այս սկզբունքներուն վրայ Երանգութեան
օրէնքներ հաստատուած են : Ե, Ես ալ հաս-
տատուն իրաւունք մը կուտայ ստացուածքի :

Ե. Ստանալով :

Եթէ մէկը առանց իրաւունքի ստաց-
ուածք ունի, բայց եթէ ոչ մէկը անկէց
աղէկ իրաւունք չ'կրնայ ցուցընել, ան մար-
դը անվնաս մնալու է : Ե, Ես ինքնին յայտ-
նի է. վասն զի ան որ կ'առնէ այն ստաց-
ուածքը ան մարդէն առանց լաւագոյն ի-
րաւունքի, ուրիշն ալ զինքը անկէց շու-
տով պիտի զրկէ. եւ այսպէս շարունակ
հակառակութիւն պիտի ելլէ, ու յաւի-
տեանս պիտի տեսէ առանց օգտակար հե-
տեւանքի մը : Եսածնիս ամփոփելով՝ ըս-

տացուածքին իրաւունքը մէկ մը ձեռք կը-
 ձգենք կամ Աստուծոյ անմիջապէս պար-
 զեւովը կամ մեր ձեռքին աշխատութեամբ
 բը: Այլ մէկ մըն ալ կամ փոխադրութեամբ՝
 կամ բնծայով՝ կամ կտակով՝ կամ օրէն-
 քով հաստատուած ժառանգութեամբ:

Բայց ստացուածքին տէրը փոխելու բո-
 լոր կերպերուն մէջ ալ տէրօջը հաճու-
 թիւնը հարկաւոր է, որ աս փոխադրու-
 թիւնը բարոյապէս ուղիղ ըլլայ:

Այլ վերջապէս թէպէտեւ մէկը ունեցած
 ստացուածքին հաստատ իրաւունք չունի,
 սակայն սյսպէս դիպուածի մը մէջ լոկ բս-
 տացումն ալ բաւական փաստ է, եւ մէկը
 չ'կրնար առնել անկէց եթէ անկէ աղէկ
 իրաւունք չ'ցուցընէ:

Հարցմաներ:

1. Ի՞նչ իրաւունքով անասուններուն մէ-
 ջէն եղջերու կը բռնես կամ ուրիշ կենդա-
 նի կ'ըսպաննես:

2. Ի՞նչ իրաւունքով քու գտած կղզի
 քեզի կը գրաւես ու կը մշակես:

3. Բու յառաջ բերած առջառններդ ի՞նչ

իրաւունքով իրրեւ քու ստացուածքդ կըսեպես :

4. Փոխադրութեամբ եղած ստացուածոց իրաւունքը բացադրէ, ու օրինակով մը ցըցուր :

5. Ինչո՞ւ համար մարդիկ իրաւունք ունին իրենց ստացուածոց՝ իրենց մահէն ետքը ինչ ըլլալը կարգադրելու :

6. Դիցուք թէ մէկը ձի մը ունի, ու իւրենը չէ՝ բայց շեմ գիտեր ալ թէ իր ճըշմարիտ տէրը ո՞վ է. կրնամ առնել ձին անկէց : Ինչո՞ւ :

7. Համրէ զանազան կերպեր, եւ օրինակներ տուր, որոնցմով արդարապէս եւ իրաւամբ ստացուածքի տէր կ'ըլլովի :

ՅՕԴՈՒԱԾ . Բ :

Ստացուածոց իրաւունքը էպծանող իմ տունը կերպէր :

Ստացուածքին իրաւունքը ինչպէս որ ըսինք մէկ բան մը ուղածնուս պէս գործածելու իրաւունքն է՝ առանց ուրիշին իրաւունքը խափանելու :

Այս իրաւունքը ազատ եւ հաստատուն է: Միայն թէ մարդ իր ստացուածքը այս պայմաններով գործածէ, մէկը իրաւունք չունի անոր խառնրվելու: Այս այս իրաւունքը բոլոր ստացուածքին կը վերաբերի: Ինչպէս որ բոլորը առնելու իրաւունք չունի, անանկ ալ մէկ մասը առնելու իրաւունք չունի: Ինձոր մը յափշտակելն ալ, ձի մը յափշտակելն ալ, հասարակաց վերաբերեալը՝ կամ մէկ մարդու վերաբերեալը առնելը՝ միեւնոյն կերպով իրաւունքի դէմ է:

Վարձեալ՝ ըսինք թէ առանց տէրոջը յօժար հաճութեանը ստացուածքին տէրը փոխվիլը իրաւունք չէ: Այս հաճութիւնը իրօք իրաւունքով եղած չըլլար՝ եթէ զանազան շարժառիթներով ներգործրվի կամ ստիպվի տէրը: Աթէ ինձի ստակ չըտալուն համար մահ սպառնամ մէկուն, առաւել ստակ տալ կը հաճի քան թէ մեռնիլ: Իսոյց աս արդարութիւն չէ: Աթէ սխալ պատմութիւն մը ընեմ ու ասանկով խաբեմ զանիկա, անարդարութիւն է. մէկը յափշտակութիւն է, միւսը խաբէութիւն:

Այս ընդհանրապէս ստացուածքին տէրը փոխվիլը բարոյականապէս սխալ կ'ըլլայ՝

Երբոր առնողը տէրոջը կամքը կ'որսայ ան-
 արժան եւ անխայելուչ միջոցով : Աւստի
 ստացուածոց իրաւունքը կ'եղծի . նախ՝ ա-
 ռանց տէրոջը գիտնալու առնելով , կամ
 գողութեամբ : Յանցանքը չ'թեթեւնար
 տէրը ասոր վրայ հոգ չունի , կամ թէ ա-
 նոր վնաս մը չըլլար , կամ հակառակութիւն
 պիտի չընէ ըսելով : Պարզ հարցումը այս
 է՝ թէ տէրը հաճութիւն ունի՞ մի . եթէ
 չունի՞ գողութիւն է : Արկրորդ՝ ստացուած-
 քը առնելով բռնի հաճութեամբ կամ յա-
 փշտակութեամբ : Կան երկիրներ որոնց
 մէջ մարդոց վրայ կը տիրեն ու կը հարբս-
 տահարեն , ու կ'առաջարկեն որ կամ վը-
 նասը կամ մահը ընտրեն կամ ստացուածք
 փան :

Արովհետեւ այս բանը իրաւունքի շա-
 փաղանց աւերմունք մըն է եւ կեանքը միշտ
 վտանգի մէջ կը ձգէ , շատ երկիրներու մէջ
 յետին չարութիւն սեպվելով սաստիկ պա-
 տիժ կուտան : Արբորդ՝ խաբէական կեր-
 պերով հաճութիւն որսալով , սյսիւքն
 խաբէութիւնով : Բ՞սիկա երկու տեսակ է :
 Մէկ մը երբոր փոխարէն մը չըլլայ . ինչ-
 պէս երբոր մուրացկան մը սուտ պատճառ-
 ներով ստակ կ'առնէ :

Մէկ մըն ալ երբոր եղած փոխարէնը արժան եղածէն տարբեր է, կամ երբոր ստացուածք անողը տէրօջը կամքը կ'որսայ խարէական դործքերով :

Եւ որովհետեւ այս կերպով ստացուածքին օրէնքները կ'աւրրվին, եւ ասանկով շատ ուրիշ փնասներ յառաջ կուգան, վասնորոյ ըստ բաւականին պիտի խօսինք ասոր վրայ :

Եւ երեք մասերու պիտի բաժնենք : Ա. Երբոր հատուցումը նիւթական եւ փոխադրութիւնը տեւողական է : Բ. Երբոր փոխարէնը նիւթական է եւ փոխադրութիւնը սահմանեալ ժամանակաւ : Գ. Երբոր փոխարէնը աննիւթ է :

Հարցումներ :

1. Ունեցածիդ ո՞րքանը կրնաս ժառանգել :

2. Ստացուածքիդ ո՞րքանը կրնայ առնել մէկը առանց քու հաճութեանդ :

3. Գու՞ն ո՞րքան կրնաս առնել ուրիշէն առանց իրեն հաճութեանը :

4. Բազմութեան կամ անհատի ստաց-

ուածքը առանց հաճութեան առնելը տարբերութիւն կ'ընէ :

5. Թէ որ մէկը սպառնալիքով մը կ'ըստիպեմ որ ինծի ստակ տայ, այս ի՞նչ տեսակ մեղք է :

6. Սուտ խօսելով ստակ առնեմ նէ, ի՞նչ մեղք գործած կ'ըլլամ :

7. Տէրը բնաւ չիմանար ըսելը՝ բաւական պատճառ է պարտէղի մէջէն անցնելու ատենդ պտուղ փրցընել : Ո՞վ պիտի իմանայ :

8. Աթէ մէկը քեզմէ իր ստացուածքը առնէ նէ, ընդդիմութիւն ընելո՞ւ ես մի :

9. Իրաւունք ունի՞ս ըսելու թէ՛ ուրիշ անձ մը ընդդիմութիւն չընէր իր ստացուածքը առած ատենս :

10. Մեծ եղբայրը պզտիկէն բռնութեամբ ինծոր մը առնելու ըլլայ նէ, ի՞նչ գործք կը գործէ :

11. Տղայ մը ուրիշ տղի մը թռուցիկը առնէ փախչի նէ, ի՞նչ գործք կը գործէ :

12. Ըղբիկ մը ուրիշի ասղանոցէն ասեղ մը առնէ նէ առանց անոր իմանալուն, ի՞նչ գործք կը գործէ :

13. Աթէ մէկը ընտանիքս հիւանդ է ըսելով գեղի համար դրամ առնէ ու ընտանիքը հիւանդ չըլլայ, ի՞նչ մեղք կը գործէ :

14. Ղիցուք թէ մէկուն զմէլին ծախես ազէկ է ըսելով, որ գիտես թէ առաջին անգամ գործածելուն պիտի կոտրի: Ի՞նչ գործք կը գործես:

ՅՕԴՈՒԱԾ . Գ:

Ստուգուածոց օրէնք՝ երբոր ժողովուրդն ինքնապէս է ինքնագործարար զէնքովան. իմ գնողն աւ ծախողն օրէնք:

Եւս բանին մէջ օրինաց բնութիւնը կը հասկցվի երկու կողմի իրարու ունեցած վերարեբութեան վրայ խորհելէն: Են որ գաւաթ մը չայ կ'ուզէ կամ կանգուն մը կը տաւ, չ'կրնար շինաստան կամ գործատունը երթալ ու գնել: Ենոր համար իրեն օգուտ է, որ մէկուն տայ ստակը, որ երթայ իրեն համար այսպէս գնէ, ու պատրաստ պահէ որ՝ երբոր կամ որչափ ուզէ նէ, երթայ պատրաստ առնէ անկէց:

Եւս բանը վաճառականը յանձը կ'առնէ ընելու. անոր համար շատ տեսակ ապրանքներու կը տեղեկանայ ու իր ստակը ու ժամանակը զանոնք գնելու ծախելու կ'ան-

ցրնէ : Աւ ասիկա երկու կողմին օգտակար է : Ա՛ւ՛ աճառականը պէտք է որ ուշիմ ըլլայ ու շատ խելք գործածէ իր յաճախորդներուն աղէկութեան համար, եւ յաճախորդը պարտական է վաճառականին ժամանակին խելքին ու ծախքին համար վայելուչ փոխարէն մը տալ :

Աւստի նախ՝ վաճառականը պարտական է որ ամէն ապրանք իր արժէքովը վաճառէ : Ա՛նկէց բան մը առնելու ժամանակ՝ իր ճարպիկութեանը համար փոխարէն մը տալու է, եւ եթէ ինքը ճարպիկ չէ, յանցանքը իրն է եւ պարտական է որ հետեւած վնասները քաշէ : Ա՛թէ վար ապրանք մը առաւ եւ խարվեցաւ, իրաւունք չունի որ աղէկի գնով կամ շուկայի սովորական գրնոյ վրոյ ծախէ սուղ առի ըսելով :

Ա՛թէ աժան ապրանք մը գնեց նէ, իրաւունք ունի իր ուշիմութեանը օգուտը քաղելու՝ սովորական գնովը ծախելով : Ա՛ւ եթէ ուշիմ չէ, պէտք է որ վնասը քաշէ՝ չէթէ սովորական գնովը ծախելով, հապա աժան գնով ծախելով :

Ա՛յս բանին միայն մէկ բացառութիւն մը կայ. գնողը ապրանքը կ'առնէ՝ վնասը յանձրն առնելով : Ա՛նչպէս աճուրդը (մէզաթը)

ձի մը կը ծախսվի աղէկութեանը կամ գէշութեանը համար խօսք մը չընելով: Նայցան ատենն ալ կը հասկըցվի թէ, ամէն մարդ կը քննէ եւ կ'որոշէ, ու անանկ կը մտնէ անոր սակարկութեանը մէջ:

Արկրորդ՝ վաճառականը չէ թէ միայն ծախելու պարտական է, հապաստվորական գնովը ծախելու ազատ է: Աւ այս կերպով ծախելու պարտական ըլլալը անկէց յայտնի է որ՝ կը ջանայ ամէն մարդ համոզել թէ այնպէս կը վաճառէ: Աւ ստվորական գնով ծախելու ազատութիւնն ալ անկէց յայտնի է որ, եթէ իր ձեռքի ապրանքներուն գինը իջնայ, հարկ կ'ըլլայ որ ուրիշներուն պէս վար գնով ծախէ, չէ նէ մէկը իրմէ առեւտուր չըներ: Արեմն եթէ վար գնով ծախելով վնասը կը քաշէ, անանկ ալ բարձր գնով կրնայ ծախել՝ եթէ գինը վեր ելլէ: Աթէ տակառ մը ալիւրը հինգ տալէոի առնեմ, ու ալիւրին գինը չորս տալէոի իջնայ, չորս ծախելու եմ:

Աւ եթէ եօթը տալէոի ելլէ, եօթնի ծախելու եմ՝ առանց նայելու ինծի քանիի գալը:

Արրորդ՝ սակայն ծախողը իրաւունք չունի որ գնողին կամքը որսայ զանազան ան-

վայելուչ շարժառիթներով : Իրաւունք չունի որ գնողին ըսէ թէ ի՞նչ երկչոտ ես կամ անվտանգ ես, կամ ազահ ես : Այլ իրաւունք չունի որ վաճառելու ապրանքին առատութեանը կամ սակաւութեանը վրայ սուտ պատմութիւններ յառաջ բերէ՝ ըսելով թէ հիմայ այս ապրանքը քիչ է : Այլ եւ իրաւունք չունի գնողին շափահաս ջրլալէն, անվարժ կամ փառասէր ըլլալէն օգուտ հանէ իրեն, ու թելադրէ որ շատ առնէ . կամ թանկ գնով ծախէ, եւ անանկ ընթացքներ բռնէ որ ընդհանրապէս ընտիր վաճառականները կը գործածեն :

Չորրորդ՝ այս յիշեալ խօսքերը անխորտիր նոյն արդարութեամբ եւ նոյն զօրութեամբ գնողին ալ կը վերաբերին : Այրկուկողմէն ալ հաւասար պարտականութեանց տակ են : Անողը պարտական է ծախողին վայելուչ փոխարէն մը տալ՝ անոր աշխատութեանը, ժամանակին, օգտին եւ վտանգին համար : Արգիլեալ է ծախողին միտքը որսալու սուտ ծանօթութիւններով կամ անանկ բաներով, որ անոնցմով մարդիկ շատ անգամ իրենց գնելու ապրանքներուն արժէքը վար իջեցընել կ'ուզեն :

Անայն է այս խօսքերուն դէմ պատաս-

խանել, թէ որ մարդիկ այս կերպով գործեն, իրենց ընտանիքը չեն կրնար ապրիլ: Աղէկ է աղքատը լլալ քան թէ անիրաւութեամբ գործել եւ Աստուծոյ անհնազանդ գտնելիլ:

Ասկէց ի զատ՝ յայտնի չէ թէ՛ թէ որ երկու կողմէն ալ մի եւ նոյն կերպով գործեն, իրար խաբելով յաջողելէն եւս լաւագոյն պիտի չ'յաջողին երկուքն ալ: Այլ դարձեալ եթէ մէկը կը ջանայ զիս խաբել, ասիկա անոր հետ առեւտուր չընելու պատճառն է, ոչ թէ զանիկա խաբելու:

Ե. Սակարկութեանը կատարված կ'ըլլայ, երբոր երկո կողմէն ալ փոխադրութիւն ընել կը հաճին եւ խօսք կը կտրեն: Այնուհետեւ բոլոր վնասն ալ շահն ալ փոխադրված է, թէ եւ ապրանքը տեղէն չ'շարժի: Աւստի՝ եթէ բան մը վնասվի ծախվե էն վերջը ու՛ր տեղէն չ'տարած, անողին է վնասը՝ եթէ տանելու դաշինք չընեն, որ անատենը բոլոր վնասը թէ որ ապրանքը չ'տարած կը պատահի՝ ծախողը կը քաշէ: Այլ թէ նաև մը ամուխ առնեմ, ու ալիքները զարնեն ծովը թափեն, ամուխին կորուստը իմն է: Այց եթէ ամուխը առնեմ տուն խրկելու դաշինքով, եւ ամու-

խը ճամբան վնասվի նէ, վնասը ծախողը
կը քաշէ :

Զ. Վնողը պարտական է ծախողին ի-
մացընել իր ապրանքին գնոյն բարձրանա-
լը . եթէ առանց իմացընելու կը գնէ, խա-
բէութիւն կ'ընէ : Աստուծոյ նախախնա-
մութեամբը եթէ գրացինիս ապրանքին
գինը բարձրանայ՝ քանի որ իր ձեռքն է,
օգուտը իրն է, ինչպէս որ ստացուածքը
իրն է : Ինչպէս որ զինքը ստացուածքէն
զրկելու իրաւունք չունիմ՝ նոյնպէս ալ ա-
նոր օգուտէն :

Յաւալի բան է որ առեւտրոյ մէջ այս
սկզբունքները բոլորովին զանց կ'առնուին :
Արխանգարենն այս սկզբունքները՝ երբոր
մարդիկ գէշ ապրանքը աղէկ է ըսելով կը-
ծախեն . ինչպէս գինեւոյ մէջ ջուր խառնե-
լով կամ սովորական ծանրութիւնը կամ
չափը պակսեցընելով, կամ բամպակ կը-
տաւը ազնիւ կըտաւի տեղ ծախելով : Անօ-
գուտ է այս չարութիւնները ընդհանուր է
ըսելով ծածկել ջանալը՝ իբր թէ ընդհա-
նուր չարութիւնը՝ մոլութիւնը առաքինու-
թեան կը դարձընէ :

Աստուծոյ օրէնքն է որ պիտի չ'ցանկաս,
եւ հոգ չէ ով կամ քանի հոգի այդ օրի-

նաց անհնազանդ է . Մատուած ամէն մարդ
իր գործքին պէս պիտի դատէ :

Հարցումներ :

1. Խանութ մը բանալու ըլլաս նէ , ի՞նչ
յոյս ըլլալու է վրադ :

2. Ս՛ աճառական մը ընկերութեան ի՞նչ
օգուտներ կ'ընէ : Բացատրէ :

3. Քանի՞ կ'առնես ասեղները : Բայց
եթէ Մնգղիա երթաս անոնք գնելու հա-
մար քանի՞ կ'ըլլայ քեզի :

4. Եթէ քիչ մը շուխայ առնես ու վը-
նասված ըլլայ , աղէկ է ըսելով ծախելու
իրաւունք ունի՞ս : Ինչո՞ւ :

5. Բսենք թէ աճուրդէն ապրանք առիր
վնասված կարծելով ու տեսար օր աղէկ է ,
վնասվածի գին ծախելու պարտակա՞ն ես
մի : Ի՞նչու :

6. Վիցուք թէ մէկը խանութդ գայ ու
ապրանքիդ գինը չ'գիտնայ , ուզած գինդ
կրնա՞ս պահանջել : Ի՞նչու :

7. Բսենք թէ մէկը խանութդ գայ բան
մը գնելու , իրաւունք ունի՞ս մի որ կեղծես
թէ հիմայ այս ապրանքը քիչ է , աղէկ
կ'ըլլայ որ շատ առնես ըսելով :

8. Ղիցուք թէ այս ինչ քաղաքը վաճառականի մը կը գրեմ որ ինծի ցորենն խրկէ, եւ ճամբանն նաւը կորսըվի, մնասը ո՞վ պիտի քաշէ: Իսայց Ղիցուք թէ դաշինք ընեմ որ խրկելը վաճառականին վրայ պիտի ըլլայ. անատենը ո՞վ կը քաշէ մնասը: Ի՛նչու:

9. Ի՞նչք թէ լսեմ որ պատերազմ պիտի ըլլայ, եւ գիտեմ որ ալիւրին գինը երկու անգամ պիտի բարձրանայ, իրաւունք ունի՞մ երթալ ալիւր առնել առաջի գնոյն վրայ՝ այս լուրը չ'լսած մարդէ մը:

10. Արդիկ շուտո՞վ թէ կամաց կամաց հարուստ պիտի ըլլան, եթէ արդարութեամբ գործեն:

ՅՕՒՈՒԱԾ . Դ :

Արացուածոց Ժամանակաւոր փոխադրութիւնն
իւմ փոխադրութիւնն:

Արդ շատ անգամ ուրիշին ստացուածքը գործածելու կը կարօտի: Այս Ժամանակաւոր գործածութեան համար իրաւացի փոխարէն մը ընելու պարտական է:

Պարամին գործածութեան համար վճար-
վածը՝ կ'ըսվի շահ, եւ ուրիշ ստացուածքի
գործածութեան համար վճարվածը՝ կ'ըս-
վի վարձք:

Մ. 10 հատուցումներուն գլխաւոր կա-
նոնները հետեւեալներն են: Փոխ առնողը
կը վճարէ նախ՝ գործածութեան համար,
երկրորդ՝ վտանգի համար:

Նախ՝ գործածութեան համար: Ամանք
ստացուածք աւելի օգտակար են: Մ. 10-
ինքն, առաւել օգուտ յառաջ բերելու
յարմար են քան թէ ուրիշները: Մէկ եր-
կիր մը ուրիշէ մը առատ հունձք յառաջ
կը բերէ, եւ մի եւ նոյն ստացուածքը մէկ
ժամանակը ուրիշ ժամանակէ մը առա-
ւել յարգ կ'ունենայ: Արբոր շատ մար-
դիկ կ'ուզեն վարձքով երկիր բռնել, ան-
ատենը վարձքը իրաւամբ շատ կ'ըլլայ, իսկ
երբոր քիչ գտնըվի երկիր բռնող եւ շատ
երկիրներ անմշակ մնան, անատենը հար-
կաւ վարձքն ալ քիչ կ'ըլլայ:

Արկրորդ՝ վտանգին համար: Արբոր մէ-
կը իր ստացուածքը ուրիշին կ'ուտայ, շատ
յայտնի է որ սյս ինչ պարագաներու մէջ իր
ստացուածքը անվնաս կ'ընդունէ, քան թէ
ուրիշ պարագաներու մէջ:

Արկիր մը վարձու տալը՝ նաև մը վարձու տալէն քիչ վտանգաւոր է : Ալ որքան որ այս վտանգը կը պակսի կամ կ'աւելնայ, նոյն համեմատութեամբ ալ հատուցումը իրաւամբ կ'եզելնայ եւ կը պակսի : Աւտի փոխադրութիւնը միշտ այս երկու բաներուն նայելով կ'ըլլայ : Փոխադրութիւնը երկու տեսակ կ'ըլլայ, օտակ եւ ուրիշ ըստացուածք : Ատկի փոխադրութիւն : Ա. փոխատուն պարտական է իր ստկին գործածութեանը եւ կարելի վտանգներուն համար յարմար եւ վայելուչ հատուցումէն առաւել չ'պահանջել :

Բ. Պարտական է փոխատուին միտքը չորսալ : Փոխատուութեան կանոններն ալ առեւտրոյ կանոնաց վրայ կ'երթան :

Գ. Փոխ առնողը պարտական է իրաւացի հատուցում մը ընել՝ ինչպէս որ վերը ըսի, եւ ինքն ալ արգիլեալ է փոխատուին միտքը կամ կամքը որսալ՝ անվայելուչ եւ ապօրինաւոր միջոցներ բանեցընելով :

Դ. Ատացուածքին վտանգին համար ալ փոխարէն կ'առնէ աէրը : Փոխատուն փոխ առած բանը դաշինքին մէջ չեղած վտանգներու մէջ ձգելու իրաւունք չունի : Աւտի՝ իրաւունք չունի վտանգաւոր եւ ան-

փորձ առեւտրոյ մէջ գործածել առած դըրամը : եթէ գործածէ, առանց փոխարինելու գործածած կ'ըլլայ :

Նաեւ իր ստակին ինչ հոգ կը տանինէ, նոյնպէս հոգալու է չ'կորսնցընելու համար, եւ իր գործքերուն մէջ նոյն ուշիմութիւնը գործածելու է :

Ե . Փոխառուն պարտական է ըստ դաշնագրութեան ճիշտ ժամանակին ետ տալ : Եթէ կը պահանջէ որ ճիշտ խոստացած ըստակը հատուցանէ, եւ ճիշտ խոստացած ժամանակին վճարէ, չէ նէ դաշինքը կ'աւրի :

Շատ անգամ խնդիր եղած է թէ պարտապան մը թէ որ անկար է, բարոյականապէս ազատ չէ՞ մի չ'վճարելու : Արթեմ չէ . եթէ ապագայ ժամանակ վճարելու միջոց մը ունենայ նէ : Արելի է ըսվի թէ ասիկա պարտապանը նեղել եւ բռնադատել է : Եւսոյց կը հարցընեմ թէ ասոր հակառակ սկզբունքը պարտատէրօջը ընել չէ՞ մի . մէկ կողմի իրաւունքը միւս կողմի իրաւանց հաւասար ըլլալու չէ՞ն մի :

Փոխառութիւն, կամ ի վարձու քուլ :

Ըսոր սկզբունքներն ալ արդէն պատմածնուս նման են :

Ա. Փոխատուն պարտական է որքան որ կը հասկընայ փոխառուին զիտաւորութեան յարմար բան տայ : Ըստինքն, եթէ փոխ տուած բանը ներքին կամ փոխառուին չ'գիտցած պակասութիւնը ունի նէ, իմացունելու պարտական է :

Եթէ ձի մը վարձու տամ որը քառասուն մղոն ճամբորդելու համար, եւ գիտեմ որ իմ ձիս միայն երեսուն մղոն կրնայ երթալ, խարէութիւն ըրած կ'ըլլամ :

Եթէ տուն մը վարձու տամ եւ գիտեմ թէ մօտերը փնասակար տեղ մը կայ կամ որ եւ իցէ պակասութիւն մը ունի, ու չեմ իմացընէր, խարէութիւն է : Արովհետեւ ստացուածքին արժէքին կորուստը իմս է, անոր համար իրաւունք չունիմ ան կորուստը ուրիշին հետ փոխադրելու :

Բ. Փոխատուն իրաւունք ունի որ փոխ տուած բանին գործածութեան վտանգին եւ սակաւութեան կամ յարգութեան պատճառաւ եւ անոնց համեմատ վարձք

առնէ, եւ այս ալ արդէն բացատրուած սկզբանց վրայ կ'երթայ:

Գ. փոխառուն պարտական է ուրիշին ստացուածքին վրայ ոյնպէս հոգ տանել որպէս թէ իրն է, եւ դաշնադրութեան մէջ յիշված վտանգներէն ուրիշ վտանգի մէջ չ'ձգէ: Այլ վերոյիշեալ սկզբունքին վրայ արժէքը տալու պարտական է: Արկու կողմէն ալ իրաւունք չունին մէկզմէկ որսալ զանազան շարժառիթներով:

Դ. փոխառուն պարտական է փոխ առած բանը սահմանված ժամանակին եւ պայմանադրեալ կերպովը հատուցանել:

Այժմ տուն մը վարձքով բռնեմ տարուան մը համար եւ անկէց ելլելէս առաջ անանկ փնասեմ որ՝ տանը կէս գինը պէտք ըլլայ նորոշելու, մեծ խարէութիւն ըրած կ'ըլլամ: Ասիկա բոլորը հատուցանել, եւ ետքը կէսը գողնալ է:

Այս հարկաւոր հարցումը կայ թէ՛ եթէ փոխառուին ձեռքը եղած ժամանակը ըստացուածքին փնաս մը պատահելու ըլլայ նէ, փնասը որի՞ կ'իյնայ: Այս բանը այս սկզբունքին վրայ կ'երթայ:

Ա. Այժմ ստացուածքը սահմանված վտանգներուն մէջ գործածված ժամանակը

Ֆնասի, ֆնասը փոխատուին կ'իյնայ, ինչու որ անանկ սեպելու է թէ՛ կանխատես եղաւ այն ֆնասին, եւ վտանգին համար փոխարէն մը ընդունեց :

Բ. Աթէ սահմանված վտանգներէն գուրս վտանգի մը պատահի պէտք է որ փոխառուն քաշէ ֆնասը : Աթէ ձի մը բաղմահոգութեամբ եւ վճարված վտանգին մէջ մեռնի, ֆնասը փոխատուին է, եւ էթէ անհոգ եւ անխնայ վարելովս մեռնի, իմ է ֆնասը : Ան պարտական է որ ազէկ ձի մը տայ, եւ ես ալ պարտական եմ որ օրինաւոր կերպով գործածեմ :

Գ. Այն սկզբունքները կը պահվի եթէ անակնկալ շահ մը ելլէ : Աթէ սյս շահը գաշինքին մէջ կայ նէ, փոխատուին է, եւ եթէ չ'կայ նէ, իրաւունք չունի ան շահը ինքը առնելու :

Աթէ երկիր մը բռնեմ, թէ ցօրինին գինը բարձրանալէն եւ թէ երկրագործութեան մէջ ունեցած վարպետութենէս ելած օգուտներուն իրաւունք ունիմ՝ առանց ուրիշ հատուցում մը ընելու :

Եւայց եթէ ածուխի հանգ մը ելլէ, իրաւունք չունիմ անկէց գործածելու, ինչու որ այն միտքով չ'բռնեցի երկիրը :

Մարտիրոսի Բնիկի Երկեր :

Միշտ ենթակայ են ստացուածքները կորստւելու կամ հրդեհով կամ փոթորիկով, որ կ'ըսվի վտանգ :

Այսպէս մէկը միւսին համար ապահովութիւն կ'ընէ, դաշինք կ'ընէ որ այսինչ գումար ստակի համար վտանգը իր վրան առնէ : Ինչպէս, իմ տունս այրելու ենթակայ է. իմ դրացինս կ'ըսէ թէ, եթէ տարին քսան տալէս տալու ըլլաս, տանը արժէքը կուտամ եթէ այրի : Աթէ Չինաստան կամ ուրիշ տեղ մը նաև մը խրկելու ըլլամ, Ապահովագրողին ստակ կուտամ, եւ ան ալ դաշինք կ'ընէ որ եթէ նաւը վնասվի կամ կորստվի, նաւին արժէքը պիտի տայ :

Այս կ'ըսվի ապահովագրութիւն : Մարդիկ որ կը միաբանին տուները եւ նաւերը ապահովագրելու, կ'ըսվին ապահովագրութեան ընկերութիւն : Այլ ան որ ուրիշին ստացուածքը կ'ապահովագրէ, կ'ըսվի Ապահովագրող :

Այլ այս բանին մէջ կանոնը պարզ եւ յստակ է :

Ստացուածքը ապահովութեան տուողը

պարտական է գիտցած ամէն պարագաները՝ որ դաշնադրեալ վտանգին կը վերաբերի, ապահովագրողին իմացընել: Այսինքն, ստացուածքը՝ որքան որ տեղեակ է, ըսածին կամ ծանուցածին պէս ըլլայ. եւ վտանգներն ալ ըսած վտանգներէն ուրիշ պիտի չըլլայ:

Աթէ ուրիշ վտանգներու տայ ստացուածքը, Ապահովագրողը անպարտ է. եւ եթէ ստացուածքը կորսըլի՝ արժէքը չ'հատուցաներ, միայն թէ ապահովագրութեան համար առած ստակը ետ կուտայ: Աթէ վնասը դաշնադրեալ պայմանով պատահի, Ապահովագրողը պարտական է դաշնադրութեան խոստացածին պէս՝ ճիշտ եւ կատարեալ հատուցում մը ընել:

Ապահովագրութեան գնոյ վըսոյ բան մը ըսել հարկ չէ:

Վտանգները բաղմամբիւ եւ պարագայները անթիւ եւ, վասնորոյ ամէն վտանգի եւ ամէն պարագայներու համար՝ երկու կողմէն յատուկ դաշնադրութիւն ընելու են:

Հարցումներ:

1. Ե՞տհ ըսելով ի՞նչ ըսել կ'ուզես:
() քինակ մը տուր:

2. () րինակով ցըցուր նախ՝ ի՞նչ ըսել է գործածութեան համար վճարել, երկրորդ, վտանգին համար վճարել :

3. Վիցուք թէ երկու տուն ունիս եւ մէկը մարդ բնակելու համար վարձու կուտաս, միւսն ալ վառօթ դնելու համար, ո՞րուն համար շատ վարձք կ'առնես: Ինչո՞ւ :

4. Վիցուք թէ մարդ մը ստրկի շատ կարօտութիւն ունի, ինչո՞ւ համար սովորականէն երկու անգամ էվէլ վարձք չես առներ:

5. Ետ ստակ շահելու համար ինչո՞ւ օտար պատերազմի մը լուր հրատարակելու չենք՝ որ ստրկին շահը բարձրանայ :

6. Վիցուք թէ տուն շինելու դաշինքով ստակ առի այս ինչ շահը վճարելով, ինչո՞ւ նաւ մը չեմ կրնար շինել այն ստակովը :

7. Մէկէն ստակ առնեմ վաղը վճարելու խոստմունքով, եւ եթէ հետեւեալ օրը ճիշտ վճարեմ նէ, հաւատարմութի՞ւն է մի :

8. Եթէ մէկուն ստակ պարտական եմ, եւ օրէնքը չ'պարտաւորեր զիս որ հատուցանեմ, այսու ամենայնիւ տալու պարտական եմ թէ չէ :

9. Ըսենք թէ անանկ կառք մը վարձու տուի որ՝ ճանքան պիտի կտորի, այս արդարութի՞ւն է մի: Ինչո՞ւ :

10. Եթէ ձի մը բռնեմ ու անանկ անհոգութեամբ վարեմ զանիկա՝ որ վնասվի, այս արդարութիւն է մի: Ենչո՞ւ:

11. Մարդիկ այնչափ հոգ կը տանին վարձով բռնած ստացուածքին վրայ՝ որչափ որ իրենց ստացուածքին վրայ կը տանին: Բարդարութիւն է մի ասիկա:

12. Հինգ մղոն երթալու համար ձի մը բռնեմ ու տասը մղոն քըշեմ եւ վնասվի, վնասը ո՞վ կը քաշէ:

13. Չի մը բռնեմ կառքի լծելու համար, ու արօքի լծեմ կենդանին, եւ վնասվի նէ, վնասը ո՞վ կը քաշէ:

14. Եթէ տուն մը բռնեմ տարուան մը համար, եւ տարին չ'լմնցած մէկ նոր փողոց մը բացուի՝ որ տանը արժէքը կրկնապատիկ բարձրանայ, պարտակա՞ն եմ առաւել վարձք տալու:

15. Ըսենք թէ կ'ուզես որ տունդ ապահովութեան գրեթէ ի՞նչ ընելու ես:

16. Ըսենք թէ գիտես որ տունդ կայծակով զարնըվելու ենթակայ է, յիշելու պարտակա՞ն ես երբոր ապահովութեան գրել կ'ուզես:

17. Ընդհանրութեան գրելէդ ետքը եթէ այրելուն հոգ չտանիս նէ, իրաւո՞ւնք է: Ենչո՞ւ:

ՅՕԴՈՒԱԾ : Ե :

Փոխադրութիւն, երբոր փոխարէնը նիւթա-
խան չէ :

Հոս քննելու բաներնիս սպասաւորի եւ
տէրօջ վրայ է :

Մարդս շատ անգամ ուրիշին սպասաւո-
րութեանը կը կարօտի . երբեմն ընտանե-
կան, երբեմն առեւտրոյ գործոց մէջ : Փո-
խադրութիւնը այս է . մէկ կողմէն սահ-
մանված ծառայութիւն, եւ միւս կողմէն
սահմանեալ ստակ : Մնարդարութիւն է եթէ
կամ մէկը անիրաւ փոխարէն մը պահանջէ,
կամ միւսը դաշինք ընելէն ետքը իւր
պարտքը չ'կատարէ :

Ա . Տէրը պարտական է իւր սպասաւո-
րին արժան հատուցում մը տալ : Սակայն
այս սկզբունքը շատ կը փոփոխի, անոր հա-
մար երկու կողմէն առաջուց դաշինք ընե-
լու են :

Մ. յս բանին մէջ ինչպէս որ ուրիշ որ ի-
ցէ փոխադրութեան կամ առեւտրոյ մէջ,
երկու կողմէն ալ արգիլեալ են զանազան

շարժառիթներով եւ անվայել միջոցներով իրար որսալէն կամ խարելէն :

Տէրը ինչ որ դաշինք-բռաւ, տալու պարտական է ամբողջ, եւ ճիշտ ժամանակին :
Խեղճ աշխատաւորներուն վարձքը ուշացրնելէն առաւել անիրաւութիւն չ'կայ, ինչու որ օրէնքով առնելու միջոց չունին :

Լ. յսպէս կ'ըսէ Սուրբ Վերքը. Յով. Ե 9. 1. 4 : “ Լ. հաբանվորներուն վարձքը՝ որ ձեր արտերը բանեցան, ձեր քովն են. ձեզմէ զրկւածը կը պօռակոր, ու հնձողներուն աղաղակը զօրութիւններուն Տէրօջը ականջներուն հասաւ ” : Այլ վերջապէս տէրը պարտական է որ գաշնադրութիւնով եղածէն աւելի սպասաւորութիւն չ'պահանջէ սպասաւորէն, եւ մարմնական առողջութեանը եւ բարոյական պակասութիւններուն հոգ տանի :

Չարութիւն է մարդիկ իրենց Ֆիզիզական կարողութենէ էվել աշխատեցրնելը, որով մտաւոր եւ կրօնական յառաջագիմութեան միջոցներէն կը զրկւիին : Սակայն այս գիտնալու է որ, երբոր այսպէս դաշինքներ կ'ըլլան, շատ անգամ ինչպէս աշխատեցրնողին անանկալ աշխատողին ազահութենէ յառաջ կուգան : Ասանկ դիպուածի մէջ

յանցանքը անոնց մէջ բաժնւնելու է :
 Բ. Ընդ հակառակն սպասաւորը պարտա-
 կան է դաշինքին պէս կատարել սպասա-
 ւորութիւնը : Այժմէ ուրիշի օգտին համար
 գործածելու դաշինք ըրած ժամանակը ծու-
 լութեամբ, անպիտան խօսակցութեամբ,
 կամ իր պարտքը շեղած որ եւ իցէ կերպով
 անցընէ նէ, գողութեան չափ յանցանք կ'ը-
 նէ :

Արքան որ խարէութիւն է աշխատաւոր-
 ին իրաւացի վարձքը չ'հատուցանելն, այն-
 քան խարէութիւն է ստակ առնել չըրած
 բանին համար :

Աւ դարձեալ, որովհետեւ տէրը չէ թէ
 սպասաւորին մարմինը կը զբաղեցընէ, հա-
 պա միտքը եւ բանականութիւնը, ունոր հա-
 մար սպասաւորը պարտական է իր ամենէն
 աղէկ ջանքը ընել իր տէրօջը շահին յա-
 ռաջագիծութեան համար : Այժմէ այս հոգը
 չունենալով ստացուածքը վնասվի, սպասա-
 ւորը կըրնելու է վնասը : Առկարդարութեան
 նայելով դաշնագրութիւն ընելու սկզբունք-
 ները ասոնք են :

Սակայն Աւետարանին բարեսիրութիւ-
 նը եւս առաւել կը սորվեցընէ : Արկու կող-
 մին ալ կը սորվեցընէ որ իրենց վիճակը

մասնաւոր պատեհութիւն մը սեպեն իրարու բարի գործելու : Այս բանը կը յորդորէ զտէրը , սպասաւորին վիճակը կը ցածին չտի երջանիկ ընել՝ առանց դաշինքը նկատելու . եւ սպասաւորը կը պարտաւորէ իրեն յանձնըված պաշտօնին այնպէս հոգ տանիլ , որ դաշնադրութեան մէջ բառով չ'կրնար ծանուցիլ : Ասանկով երկու կողմէն ալ շարունակ երախտագիտութիւն եւ բարեբարութիւն եւ հաճութիւն պիտի ըլլայ իրարու , որով երկու կողմին ալ մեծ օգուտ կ'ըլլայ . եւ երջանկութիւննին աստիճանաւ յառաջ կ'երթայ :

Ամէն երկրի մէջ տէր եւ ծառայ բառերուն անպիտան տհաճութիւն մը կը ցուցնեն մարդիկ : Անոր մը ինչ աստիճանաւ որ ուրիշը վարձու կը բռնէ , այնքան տէր եւ իշխան է . եւ մէկը ինչ վիճակի մէջ որ ուրիշի ծառայութիւն կամ սպասաւորութիւն կ'ընէ , այնքան ծառայ կամ սպասաւոր է :

Ուստի ամէն մարդ զանազան բաներու մէջ միանգամայն ծառայ եւ տէր է : Ուրեմն ինչո՞ւ այս յարաբերութիւնները ցըցունող բառերը ատելի պիտի ըլլան : Պատիւը եւ անարգութիւնը ծառայ կամ տէր ըլլալը եւ չըլլալը չէ , հապա մէջը գտնելը

վաճ վիճակին պարտականութիւնը յարմար կերպով ի գործ դնելն է :

Հարցումներ :

1. Ինչո՞ւ մարդ երբեմն սպասուորի կը կարօտի :
2. 'Կաշինք ընելու ժամանակ ի՞նչ սկզբունք պիտի բռնեն երկու կողմէն :
3. Ընթացողի հետ ունեցած գործքերնուս հարուստի հետ ունեցածներնուս առաւել բազմահոգ ըլլալու ենք թէ անհոգ :
4. 'Կիցուք թէ մարդ մը կ'աշխատցընէ վարձկան մը օրը տասն եւ ութը ժամ, եւ վարձկանը կը հանապաղօրդէ իր աշխատանքը . յանցանքը որո՞ւնն է :
5. Բսենք թէ բանվոր մը օրը վեց ժամ կ'աշխատի, տասը ժամո՞ւ վարձք առնելու իրաւունք ունի՞ մի :
6. Եթէ վարձքով տեղ մը երթա՞ս եւ փողոցները կայնիս ու խօսիս, արդարութիւնն է մի :
7. Եթէ ժամանակդ դատարկ անցընես ի՞նչ պիտի ըլլայ քու վարձքդ :
8. Եթէ սեղան մը շինես ուրիշի մը, եւ անհոգութեամբ եւ զանցառութեամբ վնասի, վնասը ո՞վ պիտի քաշէ :

9. Գաշինքէն դուրս ուրիշ սկզբունքներ
մտնալո՞ւ է մի տէրոջ ու սպասաւորի մէջ :

10. Տէր ըլլալը պատիւ եւ ծառայ ըլլալը
անարգութի՞ւն է :

11. Ի՞նչ բանի նայելով համարումն ու
նենալու ենք մարդոց վրայ :

ԳՎ ՈՒՅԻՆ . Գ .

Որպիսո՞ւթի՞ն է համ Գինչո՞ւթի՞ն :

Արբոր հարցը վի թէ ի՞նչ է այն ինչ մարդուն որպիսութիւնը, իր ներկայ վիճակին վրայ ունեցած կարծիքնիս կը զրուցենք . այսինքն, իր մտացը, հմտութեանցը, հանձարին, բարոյական սկզբանցը որպիսութիւնը : Մարդուս որպիսութիւնը իմացունելու համար, կ'ըսենք թէ սասանկ կամ անանկ տաղանդ, կամ այնպէս յատկութիւններ կամ պակասութիւններ կամ աղէկութիւններ ունի :

Արդ՝ յայտնի է որ լաւ որպիսութիւնը ամէն ստացուածքէ յարգի է : Մեր ներկայ վիճակին երջանկութեան աղբիւրն է, եւ ապառնի վիճակի երջանկութեան համար ալ ունեցած իրաւացի յոյսերնուս միակ հիմը :

Ուստի բանականութիւնը մեզի կը սորվեցընէ թէ՛ ամենէն մեծ օգուտը որ ուրիշին կրնանք ընել, անոր բարոյականը յա-

աւջացընելն է . այսինքն զանիկա լաւագոյն
ընել : Այլ ամենէն մեծ վնասը որ կրնանք
հասցընել մէկուն՝ անոր բարոյականը խան-
գարելն է . այսինքն չար ընել զանիկա :

Փոխադարձութեան օրէնքը կ'արգիլէ
զմեզ՝ որ եւ իցէ պատճառաւ կամ որ եւ ի-
ցէ կերպով ուրիշին թէ բարոյական եւ թէ
մտաւոր յատկութիւնները վնասել . ըսել
է թէ զանիկա չար ընելու չենք : Սուրբ
Վրոց մէջ շատ ահարկու սպառնալիքներ
կան անոնց դէմ՝ որ այլոց բարքը կ'ապա-
կանեն : « Ավ որ այս սրտուիրանքներուն
պինտ պղտիկը զանց կ'ընէ ու անանկ կը-
սորվեցընէ մարդոց , երկնից արքայութեան
մէջ պղտիկ պիտի կոչվի » :

Հին Ատակարանին մէջ (Յերոբոսիւմ մեծ
չարագործ կը կոչվի , վասն զի Քարայէլին
մեղք գործել տուաւ : Աստուած իւր ա-
հարկու բարկութիւնը Քարելոնի վրայ
թափեց , ինչու որ իւր շարութեամբը եր-
կիրը ապականեց .

Տէր Յիսուսի փառիսեցւոց տուած վայր
այս էր : « Ինչու որ դուք ծով ու ցամաք
կը շրջիք նորահաւատ մը ընելու համար ,
եւ երբոր կ'ընեք , ձեզմէ տասը անգամ ա-
ռաւել դժոխքի օրդի կ'ընէք » :

Մարդուս բարոյական բնութիւնը զանազան կերպով կրնանք փնասել : Ա . Իրենց բարոյական արգելքները տկարացրնելով : Արօնական սկզբունքը մոլութեան դէմ ամենէն մեծ արգելք է : Ըն որ կրօնական սկզբունքներուն զօրութիւնը պակսեցրնելու բաներ կ'ընէ, կամ կրօնքին վարայ հարեւանցի խօսելով, անառակութեամբ Սուրբ օրը չ'պահելով, Սուրբ Վիրքը կամ ուրիշ վարդապետութիւնները ծաղր ընելով, կամ ծնողաց դէմ անհնազանդութիւն գրգռելով, միշտ այս մեղաց տէրն է : Բ . Մարդոյ չար կիրքերը շարժելով : Ըն մարդն ալ այս մեղքը գործած կ'ըլլայ՝ որ փնասակար գիրքեր եւ անառակ պատկերներ կը հրատարակէ, կամ չար եւ պիղծ խօսակցութեամբ ուրիշներուն միտքը չար խորհուրդներով կը լնցրնէ :

Նոյն մեղքը կ'ընէ այն՝ որ ուրիշները կը նախատէ, անոնց բարկութիւնը կը գրգռէ, կամ շարութեան կամ վրէժխնդրութեան կը թելադրէ . վասն զի այս կերպով ալ ուրիշները գէշ բնաւորութեան տէր եւ մոլի կ'ընենք : Գ . Ըն մեղքը գործելուն ուրիշ կերպն ալ ան է որ՝ մարդոց չար խորժակներուն կ'օգնենք : Ըն յանցան-

քին տէրը անձնք են, որ ոգեղէն ըմպելիքներ խմել կը սորվեցընեն կամ խմելու կը թելադրեն, կամ կը խմցունեն :

Յաւալի բան մըն է որ շատերը իրենց ապրուստը պաճարեր են՝ պատանիները սյս շարութեան առաջնորդելով, եւ անանկ սովորութիւններ մշակելով, որ վերջապէս անառակութեան եւ մոլութեան կը տանին :

Ուրեմն միշտ յիշելու ենք թէ, ոչ խօսք կամ գործք կամ վարք կամ գրութիւն, կամ զբաղմունք անմեղ կրնայ ըլլալ, որուն բնական հակամտութիւնը ուրիշները չար ընել է, սյսինքն ուրիշներուն բարոյականը մնասել է :

Հարցումներ :

1. Մարդուս որպիսութիւնը ըսելով ի՞նչ ըսել կ'ուզես :
2. Նարոյական ունակութեան օգուտը ի՞նչ է, մնասը ի՞նչ է :
3. Ի՞նչ ներգործութիւն կրնանք ընել ուրիշին բարոյական բնութեանը, եւ ի՞նչ կերպով կրնանք ընել :
4. Ի՞նչ ներգործութիւն ընել պարտա-

կան ենք ուրիշներուն բարոյական ունակութեանը. օրինակ մը տուր :

5. Ուրիշներուն ըրած բաներնուօ համար Վստուած մեզ պատասխանատու պիտի սեպէ՞ մի :

6. Բսենք թէ տղայ մը ուրիշը կը թելագորէ որ կիրակին չ'ընէ, ի՞նչ մեղքի տէր կ'ըլլայ :

7. Աթէ մէկը ուրիշին սորվեցընէ ծնողաց վրայ անարգութեամբ խօսիլ, ի՞նչ մեղքի տէր կ'ըլլայ :

8. Աթէ տղայ մը ուրիշ տղի մը յիշոցքընել սորվեցընէ, ի՞նչ մեղք գործած կ'ըլլայ :

9. Բսենք թէ տղայ մը ուրիշը կը նեղէ եւ կը տանջէ բարկացընելու համար. ի՞նչ մեղք գործած կ'ըլլայ :

10. Բսենք թէ տղայ մը գինովցուցիր կատակի համար. ի՞նչ մեղք գործած կ'ըլլաս :

11. Դիցուք թէ մէկը օրինակով կամ խօսակցութիւնով կ'առաջնորդէ զուրիշը որ չարութիւն ընէ, ի՞նչ մեղք գործած կ'ըլլայ :

12. Ի՞նչպէս գիտես թէ Վստուած անուանները սաստիկ պիտի պատժէ :

13. Աթէ գտնենք որ մեր ընկերները մեզ

չարութեան կ'առաջնորդեն, ինչ ընելու
ենք :

14. Սեր ամենէն չար թշնամիները որո՞նք
են :

ԳԼՈՒԽ • Ե՛

Համբաւ իմ Լեւոն :

Նախնիքաց գլխուն մէջ որպիսութեան
կամ զինչութեան վրայ խօսեցայ : Յայտնի
է թէ որպիսութիւնը որ կողմանէ ըլլայ նէ,
մարդոց մէջ մեր վրայ այս ինչ ընդհանուր
կարծիքը յառաջ կը բերէ բնականապէս :

Ինչպէս՝ եթէ մարդ մը միշտ ճշմարիտ
կը խօսի, մարդիկ պիտի համարեն թէ ճշ-
մարտախօս է, այսինքն ճշմարտախօսու-
թեան համբաւ կ'ունենայ. կամ եթէ միշտ
արդար ըլլայ, մարդիկ նմանապէս համա-
րում մը կ'ունենան. այսինքն արդարու-
թեան համբաւ կ'առնէ. նոյնպէս սլ ուրիշ
բաներու մէջ :

Ըրդ՝ այս համարումը որ մէկը ստացած է, շատ յարգի եւ մեծագին ստացուածք ձեռք ձգած է: Ըմէն մարդու ապառնի վիճակը իր վրայ եղած համարումէն կախում ունի: Ո՛վ պիտի գործածէ անանկ մարդ մը, որ ստախօս եւ գող ձանչըրված է:

Ուստի ուրիշին անունը կոտրելը, անոր ամէնէն մեծ անիրաւութիւն ընել եւ անբժշկելի վնաս մը հասցընել է: Ինչպէս որ ուրիշի դրամը յափշտակելու իրաւունք չունինք, անանկ ոչ ուրիշին համբաւը կոտրելու իրաւունք չունինք: Մինչեւ անգամ եթէ ունեցած համբաւին արժանի չէ, իր համբաւը կորսնցունելու իրաւունք չունինք:

Իսկնք թէ մէկը անիրաւութեամբ ստակ շահեցաւ, այս բանը մեզի իրաւունք չ'տար որ ստակը իրմէ յափշտակենք, կամ որ եւ իցէ կերպով մը անոր խառնըվինք՝ եթէ օրէնքով իշխանութիւն չունինք: Ըսանկալ իրաւունք չունինք ուրիշին համբաւը կոտրելու, մինչեւ անգամ արժանի եղածէն առաւել ունենայ՝ եթէ որոշ եւ արդար պատճառ մը չունենանք ընելու:

Ըյս բանին վրայ Սուրբ Գրոց տուած կանոնները այսպէս են: Սուրբ . է Գ. 1. 1-2:
 «Մի դատէք՝ որ չ'դատուիք: Ինչու որ՝ ինչ

գատաստանով դատէք, անով պիտի դատ-
վիք. եւ ինչ չափով չափէք, պիտի չափ-
վի ձեզի: Ինչո՞ւ կը նայիս եղբօրդ աչքին
մէջի շուղին, ու քու աչքիդ մէջի գերանը
չես տեսներ”: (Յակ. Գ. Գ. 11: “Սէկ-
ըղմէկ մի բամբասէք եղբայրներ. ան որ իր
եղբայրը կը բամբասէ՝ կամ իր եղբայրը կը-
դատէ, օրէնքը կը բամբասէ՝ ու օրէնքը կը-
դատէ. հասկա թէ որ օրէնքը դատես, ալ
դուն օրէնքը ընող չես՝ հասկա դատաւոր”:

Արդ՝ նախ պիտի խօսինք թէ ո՞ր պարա-
գայներու մէջ արգիլեալ ենք. երկրորդ՝
թէ որ պարագայներուն մէջ արգիլեալ չենք
ինասակար ճշմարտութիւններ խօսելու:
Այստեղ ինասակար ստախօսութեան կեր-
պերուն վրայ պիտի չ'խօսինք՝ ինչու որ սը-
տախօսութեան վրայ պիտի խօսինք զրպար-
տութեան վրայ խօսած ատեննիս:

Ա. Արգիլեալ ենք մարդոց չար գործքե-
րը հրատարակելու առանց հարկաւոր պատ-
ճառի: Առանց իրաւացի պատճառի ըրած
կըլլանք, երբոր ուրիշներուն չար գործ-
քերը կը հրատարակենք կամ կը պատմենք
առանց պատճառի՝ կամ դատարկ հետա-
քննութիւն ընելու կամ խօսել սիրելու
կամ նախանձութեան կամ չարութեան

կամ վրէժխընդրութեան պատճառաւ :

Բ. Արգիլեալ ենք մարդոց գործքէն ընդ-
հանուր հետեւութիւններ հանել, որո՞ք
այս ինչ չար գործքերէն կ'ելեն : Վ՞ի կ'ու-
զէ որ մէկ գործքով իր անունը կոտորի :
Մէկ կծծի գործքը բաւական չէ այս մար-
դը ազատ է ըսել տալու . ինչպէս որ գործք
մը առատածեռնութեան փաստ չէ՝ գործո-
ղը մարդասէր սեպելու չափ : Աւրեմն ո՞ր-
քան անիրաւութիւն է մէկուն անունը հա-
նել իրրեւ բոլոր առաքինութենէ զուրկ՝
առաքինութեան դէմ գործք մը կատարե-
լովը :

Գ. Արգիլեալ ենք դատելու, այսինքն
առանց բաւական պատճառի ուրիշին գործ-
քերուն չար շարժառիթ տալու : Առանց
բաւական պատճառի կ'ըսեմ, ինչու որ՝ կան
անանկ գործքեր՝ ուսկէց անկարելի է բա-
րի շարժառիթ մը հանել : Մ'ինչեւ անգամ
այսպէս դիպուածքի մէջ աշէկ է միայն
գործքը պատմել, ու եթէ հարկաւոր չէ
յայտնել, թողելու է որ ամէն մարդ ինքը
խորհի շարժառիթին վրայ :

Այս կանոնը կը սորվեցը՝ է մեզի նախ՝
անվայելուչ շարժառիթ մը չ'հանել, ուր
որ կարծիք կրնայ ըլլալ թէ գործքը ան մէկ

չարժատիժէն յառաջ եկած է : Արկրորդ՝
բարի սեպած գործք մը բնաւ չար շարժա-
տիժով եղած սեպելու շէնք՝ թէ որ բաւա-
կան կամ յայտնի ապացոյց չունինք :

Եւ յս բանին արդար եւ արժան ըլլալը
յայտնի կ'ըլլայ երբոր բանը բուն մեզի
գարձընենք : Այն մի ուրիշ կանոն մը որով
կ'ուզենք որ գործքերնիս քննելին :

Դ. Արգիլեալ ենք ուրիշներուն համա-
բուժը պակսեցընել խեղկատակութեամբ
ծաղբարանութեամբ անուններ կանչելով,
նախատական անականներ տալով, կամ որ
եւ իցէ միջոցով՝ որով անոնց նախատինք
կուգայ :

Տատագովութիւն մը չէ այսպէս ընե-
լովս մնաս մը ընել չեմ ուզեր կոր ըսելը :
Վիտենք որ մնաս կ'ընէ, եւ այս բաւական
է մեզ յանցաւոր ընելու : Օերերն ալ,
պատանիներն ալ շատ տարբեր պիտի խո-
սին երբոր Սուրբ Վրոց ըսածները յիշեն :
Սնար. ժԲ Գ. 37. « Ինչու որ՝ քու խօս-
քերէդ պատի արդարանաս, եւ քու խօս-
քերէդ պիտի դատապարտվիս » :

Աղէկ ըսաւ. Հայրապետ մը թէ բնաւ հա-
ճութեամբ մտիկ ընելու չենք, եւ բնաւ
կրկնելու չենք անանկ բաները, որ Ղ. ստ-

ուած անպատիւ կ'ընեն, մեր բարքը կը-
խանգարեն կամ մեր ընկերը կը վնասեն:

Հիմայ խօսինք թէ՛ ո՞ր բաներուն մէջ
վնասակար ճշմարտութիւններ խօսելու ար-
գիլեալ չենք: Ասոնք են:

Ա. Հասարակաց արդարութիւնը պաշտ-
պանելու եւ յառաջացընելու համար: Ան
որ ընկերութեան գէմ եղած յանցանքը
կը ծածկէ, ինքն ալ հաղորդ կ'ըլլայ ան յան-
ցանքին: Ասանկ դիպուածի մէջ պարտա-
կան ենք զանիկա քաղաքական պաշտօնա-
տարին իմացընել՝ որ յանցաւորը քննըվի
ու պատժըվի:

Բ. Անմեղները պաշտպանելու համար:

Արբոր գիտեմ թէ այս մարդը ան մար-
դուն վնաս մը պիտի հասցունէ, եւ եթէ
վնասվելու մարդուն իմացընելովս վնասէ
կ'ազատի, պարտականութիւնս է որ իմա-
ցընեմ: Աայց միայն այս կերպով, թէ ինչ
որ գիտեմ զայն հաստատեմ եւ միայն այն,
եւ ան ալ անմեղը պաշտպանելու միտքով:

Գ. Բուն յանցաւորին օգտին համար:

Արբոր ուրիշին շատ գործքերը գիտենք,
եւ ուրիշ մէկը կայ որ չ'գիտեր այս բանե-
րը, ինչպէս՝ ծնողք մը կամ ինամակալու
մը, որ եթէ գիտնան նէ, կամ իշխանու-

Թեամբ կամ խրատով կ'արդիլեն այն շար գործքերը, պարտական ենք հարկաւոր եղած ծանօթութիւնները տալ անոնց: Այրկու կողմին ալ մեծ բարերարութիւն ընել է ասիկա. եւ անանկ բարերարութիւն մը, որ առանց անոր շատ տղայք կ'ապականին կոր: Օնողք մը շատ շնորհակալ կ'ըլլայ ան բարեկամին, որ զաւակներուն օգտակար բաները իրեն կ'իմացընէ:

Գ. Թէպէտեւ ազատութիւն չունինք որ ուրիշներուն շար գործքերը հրատարակենք, այլ պարտականութիւն չունինք որ անոնց հետ անմեղներու պէս վարվինք: Այն է Մատուծոյ նախախնամութիւնը այս տեղեկութիւնը մեզի տուաւ, պարտական ենք զանիկա գործածելու. կրնանք եւ պարտական ենք շար ընկերէ փախչիլ իր յանցանքները միայն մենք գիտնալով:

Հարցումներ:

1. Որպիսութեան եւ համբաւոյն մէջ տեղի տարբերութիւնը ի՞նչ է: ()րինակ մը տուր:

2. ()րինակ մը տուր բարի համբաւին յարգը եւ վատ համբաւին վնասը ցըցունելու համար:

3. Ինչո՞ւ մարդուս համբաւը իբրեւ իր ստացուածքը՝ իրենն է:

4. Ինչո՞ւ երկու ընկեր մէկ տեղ նստելու եւ ուրիշներուն վրայ գիտցած չարութիւններուն վրայ խօսելու չեն:

5. Աթէ անգամ մը մէկը բարկացած տեսնեմ, իրաւունք ունի՞մ միշտ բարկացող է ըսել:

6. Իրաւունք ունի՞մ մի հրատարակել թէ անիկա բարկացող է, եւ իրաւունք ունի՞մ մի անոր աղէկ յատկութիւնները ծածկելու՝ թող ըլլայ որ բարկացող է:

7. Աթէ մէկը առատաձեռն ըլլայ, իրաւունք ունի՞մ մի պարծանքի համար կ'ընէ կոր ըսելու:

8. Իսենք թէ մէկը ինծի ողորմութիւն ընել չուզեր, իրաւունք ունի՞մ մի ազատ է ըսելու:

9. Ի՞նչ փնաս կ'ելլէ մէկը ծաղը ընելէն եւ անոր նախատական անուններ կանչելէն՝ թէ ներկայ եղեր է թէ հեռի:

10. Իսենք թէ գիտենք որ մէկը ձի մը գողցաւ, տէրոջը իմացընելու պարտական ենք մի:

11. Աթէ գիտնամ որ մէկը ընկերութեան երեւելի օրէնքին մէկը կը կոտորէ, պարտական եմ ծածուկ պահել:

12. Աթէ ըսելու պարտական ըլլամ, որո՞ւն ըսել պէտք է:

13. Վիցուք թէ անիրաւ մարդ մը բարեկամիս մէկը խաբել կ'ուզէ, իմ պարտականութիւնս ի՞նչ է:

14. Բնէք թէ բարեկամիս ըսենք, ամէն մարդու ըսելու պարտական են:

15. Օրպարտութենէն ի՞նչ տարբերութիւն ունի ասանկ բան մը:

16. Աթէ տղայ մը կամ յիշոցք ընէ կամ սուտ խօսի կամ գողութիւն ընէ կամ գէշ խօսքեր գործածէ, ծնողացը իմացընեմ նէ զրպարտութիւն ըրած կ'ըլլամ:

17. Վայելո՞ւչ է ուրիշներուն հրատարակել:

18. Արբար ուրիշներուն չար գործքերը ծանուցանենք, ի՞նչ շարժառիթով ընելու ենք, որ մեր գործը անմեղ ըլլայ:

19. Բնէք թէ գիտենք որ այս մարդը չար է, թէպէտեւ անոր վրայ պիտի չ'խօսինք, ուրիշ բան մը ընելո՞ւ ենք:

ԳՎ ՈՒՒՍ . Ջ :

Ճշմարտութեան խոսուիլն :

Ճշմարտախօսութիւնը ճշմարիտ խօսելն է նոյն դիտաւորութիւնով ,

Ճշմարտախօսութիւնը անցեալ կամ հերկայ ժամանակի կը վերաբերի . ինչպէս նը հաստատեմ թէ երէկ անձրեւեց կամ կիմայ կ'անձրեւէ կոր : Այսպէս ժամանակի ալ կը վերաբերի . ինչպէս , երբոր կը խոստանամ թէ մէկուն սյսչափ ստակ պիտի տամ :

Արբոր մէկ խօսքի մը բարոյական յանցանքը կամ անմեղութիւնը քննենք , միշտ խօսողին դիտաւորութիւնը նայելու ենք :

Աթէ մէկը իրօք ճշմարիտը ըսել կ'ուզէ , ստախօսութեան յանցանքէն ազատ է թէպէտեւ սխալմունքի մէջ կ'իյնայ :

Աթէ իր միտքը խաբել է , յանցաւոր է , թէպէտեւ կրնայ ըլլալ որ իր խօսքը ճշմարիտ ելլէ : Ուստի ճշմարտախօսութիւնը

երկու կը բաժանի. Ա. Հաստատութիւն,
Բ. խոստմունք:

ՅՕԴՈՒԱԾ . Ա՛

Հաստատութիւն:

Ճշմարտախօսութեան օրէնքը այս բանին մէջ կը պահանջէ թէ՛ երբոր բան մը կը հաստատենք՝ ուրիշ անձին նոյն գաղափարը կուտանք, որ մեր մտքին մէջն էր. ուրիշ խօսքով, թէ կը ծանուցանենք իրը, ճիշտ ինչպէս որ կը հաւատանք թէ եղաւ:

Ե. յո բանին վրայօք Սուրբ Գրքին խօսքերը այսպէս են: Սող. ԼԴ. 13: «Եղուդ պահէ չարութենէն, ու պահունքներդ նենգութիւն խօսելէն»:

Յով. Ը. 44: «Գուք ձեր հօրմէն ստանայէն էք, ու ձեր հօրը բաղձանքը կուղէք ընել. որ ինքը սկիզբէն հետէ մարդասպան էր, եւ ճշմարտութեան մէջ չ'կեցաւ, ինչու որ՝ անոր ներսի դին ճշմարտութիւն չ'կայ. երբոր անիկա սուտ մը կը խօսի, բուն իրեններէն կը խօսի. պատճառն որ ինքը սուտ է՝ եւ անոր հայրը»:

Արրորդ՝ ճշմարտութիւնը անանկ կերպով մը կամ այնպէս պարագաներով յայտնել կամ պատմել՝ որով ուրիշին սըխալ խորհուրդ մը կ'իմացընենք: Ա. սիկազանազան կերպով կրնանք ընել: Ա. Պարագաներէն ոմանք չափազանցելով: Բ. Պարագաներէն ոմանք պակսեցընելով: Գ. Պարագաներէն ոմանք չափազանցելով եւ ոմանք պակսեցընելով: Դ. Նանը եղածին պէս պատմելով, բայց անանկ ձեւով՝ որ ունկնդիրը ուղիղը չ'հասկընայ, ու սըխալ կարծիք ունենայ: Աթէ ըսեմ թէ պարոն Ա. Է պարոն Ա. Ն սենեակը մտաւ եւ գուրս ելածին պէս Ա. Է նայեցաւ որ ժամացոյցը սենեակէն գողցեր են, ես բնականապէս անանկ կարծիք մը կ'ուտամ թէ Ա. Է գող էր: Աթէ ասիկա սուտ կարծիք մը տալու դիտաւորութեամբ պատմեմ, սըտախօսութեան յանցաւոր եմ, թէպէտեւ ուրիշ բան մը չ'հաստատեցի, այլ միայն եղած դիպուածքը պատմեցի: Ե. Որովհետեւ ստութիւնը դիտամամբ ուրիշին սուտ խորհուրդ տալն է, եթէ խօսքերու կամ բաներու տեղ ձայնի եղանակներով, նայուածքով կամ մարմնոյ շարժմունքով ուրիշին սուտ կարծիք տանք նէ, ստախօսութիւն է:

Աթէ ճամբորդ մը ինծի հարցընէ թէ այս ինչ քաղաքը ո՞ր կողմէն կ'երթան, եւ ես ալ մատով սխալ ճամբայ մը ցուցընեմ, իբրեւ խօսքով եղած ստախօսութիւն է: Զ. Այս օրէնքը մեր առ մարդիկ ունեցած յարաբերութեամբ եղած կենակցութեան կը վերաբերի: Արդիւ ճնողքը իրենց տղոցը սուտ խօսելէն. ուսուցիչները իրենց աշակերտներուն, եւ աշակերտները՝ իրենց ուսուցիչներուն: Անքան որ զգտիկին, պզտիկը՝ մեծին եւ իրարու գնողը՝ ծախողին եւ ծախողը՝ գնողին. օրէնսդ իրենքը՝ իր կողմէն եւ հակառակ կողմին. մէկ խօսքով՝ պարտականութիւնը ընդհանուր է, եւ մարդ մէկ դի չ'կրնար ձրգել թէ բնական եւ թէ օրինօք յարաբերութեանց մէջ, որ մարդիկ մէկզմէկու ունին:

Ան մարդը՝ որուն կը խօսինք, ճշմարիտը իմանալու իրաւունք չունենալը պատճառ է որ բանը չ'իմացընենք, բայց պատճառ չէ որ սուտ խօսինք:

Աթէ մէկը անիրաւ պահանջմունք մը կընէ մեզմէ, իրաւունք ունինք խնդիրքը չեկատարելու, բայց զինքը խարելու բնաւ իրաւունք եւ պատճառ չունինք:

Ճշմարտութեան քաջ նկատումն ունենալու սովորութեան հարկաւորութիւնը անճառելի է :

Ուստի՝ կատակի մէջ, զբօսանքի համար, եւ պատմութեան զօրութիւն տալու համար դիպուածքները չափազանցելու համար սուտ խօսելէն շատ գէշութիւն կ'ելլէ :

Ան որ կատակի մէջ սուտ կը խօսի, շուտով ուրիշ ժամանակն ալ պիտի խօսի, եւ վերջապէս սովորութեամբ ստախօս կ'ըլլայ: Ա՛մէն մարդ ամենէն շնչին բաներու մէջ անգամ թող ճիշտ եւ անվրէպ ճշմարտախօսութիւն պահէ եւ շուտով պիտի իմանայ որ ասկէց զատ ոչ մէկ առաքինութեան մշակութիւնը եւս առաւել իշխանութիւն կրնայ ունենալ՝ թէ իր անձին վերայ եւ թէ գործքերուն վրայ :

Ա՛թէ այս այսպէս է, ո՞րչափ չարութիւն է ուրիշներուն ստախօսութիւն սորվեցընելը: Անողք եւ մանկակալները (պէսլէմէ) երբեմն ժամանակաւոր եւ շնչին բաներու համար առասպել պատմութիւններով վախցունելով . ոմանք ալ տղոց կամ սպարաւորաց կը պատուիրեն թէ՛ տեսութեան եկողներուն ըսեն որ տունը չեն, քանի որ տունը նստած են: Ա՛յնպէս ալ վաճառա-

կանները սպասաւորաց կը պատուիրեն որ
 առեւտրոյ մէջ սուտ խօսին : Ա՛սանկ անձ-
 ինք Ա՛ստուծոյ ի՞նչպէս պատասխանատու
 պիտի ըլլան ան մեասներուն համար, որ
 կը հասցունեն իրենց խնամքին յանձնը-
 վածներուն : Ա՛սանկ անձինք ի՞նչպէս վըս-
 տահ են թէ անոնք՝ որոնց բուն իրենք ըզ-
 գուշութեամբ ստախօսութիւն կը սորվե-
 ցունեն, զիրենք ալ պիտի չխարեն :

Հարցումներ :

1. Ղշմարիտ խօսելու է ըսելով ի՞նչ ը-
 սել կ'ուզես, օրինակ մը տուր :
2. () օրինակ մը տուր որ մէկը ճշմարիտը
 չխօսիր, ու տակաւին ստախօս չ'սեպվիր :
3. () օրինակ մը տուր որ մէկը ճշմարիտը
 կը խօսի, ու ստախօս է :
4. Ղշմարտախօսութիւնը ի՞նչու հաս-
 տատուժեան եւ խոստման կը բաժանի :
5. Արբոր բան մը կը հաստատենք, ի՞նչ-
 պէս գիտենք թէ ստախօսութեան յանցա-
 ւոր չենք :
6. Վեկզիին օրինակը կրկնէ :
7. Անանխային եւ սափիրային գիպուած-
 ները պատմէ :
8. Անոնցմէ ի՞նչ կը սորվինք :

9. Դիտմամբ կրնանք խաբել ուրիշը՝ առանց ստախօսութեան յանցաւոր ըլլալու :
10. Ղշմարիտ ըլլալը չ'գիտցած բաներնիս զրուցելը ինչո՞ւ ստախօսութիւն է :
11. Չափազանցութիւնով եղած ստութեան օրինակ մը տո՛ւր :
12. Պակսեցընելով եղած ստութեան օրինակ մը տո՛ւր :
13. Լըկուքը մէկէն եղած ստութեան օրինակ մը տո՛ւր :
14. () օրինակ տո՛ւր միայն եղածին պէս պատմըված բան մը, բայց անանկ ձեւով մը որ՝ սուտ խորհուրդ ունենայ մտիկ ընողը :
15. Ընկալալի խօսքի եղած ստութեան օրինակ մը տո՛ւր :
16. Թէ որ քանի մը աշակերտներ վարժապետը խաբել միաբանին, այնչափ չա՛ր է՝ որքան որ է եթէ վարժապետը աշակերտները խաբէ :
17. () անցանքը կը քիչնայ մարդ սուտ խօսելու սովորութիւն ունենալուն համար :
18. Կատակի մէջ սուտ խօսիլը վնաս ունի՞ մի :
19. Ըսենք թէ մէկը քեզի կը հրամայէ որ սուտ մը ըսես, ընելու պարտական ես մի :
20. Ըսենք թէ մէկը կը հրամայէ որ սուտ

խօսիս եւ դուն ալ հնազանդիս, ուրիշին
հրամանը Վստուծոյ առջեւ քեզ կ'արդա-
րացրնէ՞ մի :

ՅՕԴՈՒԱԾ . Բ :

Խոստմանս է գաշնադրութիւն :

Ա . Խոստմունք : Խոստմունքը մեր դի-
տաւորութեան ցոյցքն է անանկ կերպով
մը, որ կամաւ ուրիշին ակնկալութիւն կու-
տանք : Շճմարտախօսութեան օրէնքը կը-
պահանջէ որ մեր դիտաւորութիւնը ճիշտ
եղածին պէս իմացընենք . մենք գիտենք թէ
իրօք այս ինչ դիտաւորութիւնը ունինք կամ
չունինք . եւ ինչպէս որ՝ որ եւ իցէ բանի հա-
մար սուտ զրուցելու ազատութիւն չունինք,
անանկ ալ այս բանին մէջ :

Մեր դիտաւորութիւնը այսպէս յայտ-
նելով ուրիշին ակնկալութիւն տալէն ետ-
քը պէտք է որ կատարենք : Արիշ խօսքով՝
խոստացողը պարտական է իր խոստմունքը
կատարել անանկ կերպով՝ որ գիտէ թէ
խոստմունք ընդունողը հասկըցաւ . այսին-
քըն պարտական եմք կամաւ ուրիշին տո-
ւած ակնկալութիւննիս կատարելու : Արե-

մըն խոստամունքը ոչ խոստացողին իմացընել ուզածին պէս է, վասն զի կրնայ ըլլալ որ ուրիշ բան ըսէ, եւ ուրիշ բան մը իմացընէ . ոչ ալ խոստամունք ընդունողին հասկըցածին պէս է, վասն զի մարդոց ակնկալութեանը սահմանն չ'կայ: Ա՛յլ պարտականութիւնը ինչպէս որ ըսի, կամաւ ուրիշին տուած ակնկալութիւնը կատարել է:

Աստի խոստման մէջ ալ, ինչպէս որ խօսքով, անանկ ալ դործքով, շարժմունքով եւ դէմքով կը խոստանանք: Ա՛ճրդի մէջ թէ որ մէկը նշանացի խօսի, բերնով խօսածի պէս է, ու պարտական է խոստամունքը կատարել:

Յարմար կը սեպենք որ հոս տեղս քանի մը կերպ յիշենք, որոնց մէջ խոստամունքները չեն պարտաւորեր:

Ա. Այբոր խոստամունքին կատարումն անկարելի է: Անք կարողութիւններէն բոլորովին վեր եղած խոստամունքները կատարելու պարտական չենք: Բայց թէ որ այս անկարելութիւնը առաջուց գիտենք, խաբերայ եւ ստախօս ենք, եւ պարտական ենք մեր խոստամունքը չ'կատարելէն եղած վնասը հատուցանելու:

Բ. Այբոր կատարումը ապօրինաւոր է:

Պարտական չենք ուրիշ հակառակ պարտականութեամբ արդիւլած բանը կատարելու : Իսկ թէ որ խոստմունք չըրած ապօրինաւոր ըլլալը գիտենք կամ կրնանք գիտնալ, եւ խոստմունք ընողը չ'գիտեր, խաբէութիւն կ'ընենք եւ պարտական ենք որ խոստմունք ընդունողին փնասը քաշենք : Եւ թէ որ գործքին ապօրինաւոր ըլլալը գիտէ, ալ պարտականութեան տակ չենք :

Եթէ գաշինք ընեմ ուրիշի հետ յափշտակութիւն ընելու, պարտական եմ իմ խոստմունքս ետ առնել . բայց իրաւամբ պարտական չեմ որ այն մեղքովը շահելու ստակը վճարեմ :

Գ. Խոստմունքը չ'պարտաւորեր երբոր եղած ակնկալութիւնը խոստմունք տուողը կամաւ պատճառած չէ :

Եթէ Մ. Ս. ինչ ըսէ թէ, Գ. ինչ ձի մը պիտի բաշխէ, միտք չունենալով որ Ս. ը իմացընէ անոր, եւ եթէ Ս. ը իմացընելու ըլլայ առանց Մ. ինչ գիտնալուն, Մ. ը պարտական չէ ձին տալու :

Եթէ Մ. ը ուզէ որ Ս. ը իմացընէ Գ. ինչ, Մ. ը անատենը պարտական է որպէս թէ իր բերանովը ըսած է :

Գ. Խոստմունքը չ'պարտաւորեր, երբոր

խոստմունքին պատճառը վերջապէս սուտ ելլէ: Այժմէ մուրացկանիմը իր վիճակին պատմութիւնը ստոյգ սեպելով՝ ստակ խոստանամ, եւ թէ որ իմանամ որ իր խօսքը սուտ է, պարտական չեմ խոստմունքս կատարելու:

Ասոնք են գլխաւոր օրինակները որոնց մէջ խոստմունքը չ'պարտաւորեր: Արտոմունքը կատարելէն եղած անյարմարութիւնները չ'կատարելու պատճառ չեն: Աստի խոստմունք ընելու շատ զգոյշ ըլլալու ենք, եւ բնաւ խոստմունք ընելու չենք առանց բաւական խորհելու: Այլ կը հաւատամ որ ընդհանրապէս պիտի գտնուի թէ՛ անոնք որ շատ զգոյշ են խոստմունք ընելու, իրենց խոստմունքը կատարելու շատ ճիշտ են:

Բ. Վաշինգտոնի թիւն: Վաշինքը փոփոխակի խոստմունք է. զորօրինակ, մենք կը խոստանանք ընել մէկ բան մը ան պայմանով, որ ուրիշները ուրիշ բան մը ընեն: Վաշինքի մը կանոնները, անոր պարտաւորիչ ըլլալուն պատճառը, եւ բացառութեան կերպերը նոյն են խոստման մէջ եղածներուն հետ. տարրերութիւնը միայն այս է թէ, ասոր մէջ մէկ մասնաւոր գաշինք մը յաւելցած է, որով երկու կողմի

պարտականութիւնները սահմանված եւ որոշված են: Աւտի դաշինքը ըլլալէն ետքը քանի որ մէկ կողմը կը կատարէ իր պարտքը, միւս կողմն ալ պարտական է կատարելու: Մայց թէ որ մէկ կողմը կը դադարի միւս կողմն ալ ազատ է՝ դաշինքին հարկաւոր պայմանը պակսելուն համար: Ան մանաւանդ ան կողմը որ կը դադրի իր դաշինքը կատարելէն, պէտք է որ իր դադարելովը եղած վնասները քաշէ:

ՎՅ ընդհանուր կանոն մըն է: Սակայն մէկ բացառութիւն մը կայ՝ որ քննելու արժանի է: Քանի մը դաշինքներ կան, որոնք ընելու կերպը մեր արարչին օրէնքով հաստատված են: Վժ ուսնութեան եւ քաղաքական դաշինքները: Վժ սոնց մէջ մէկ կողմի զանցառութեամբը միւսը ազատ չէ, եթէ Վժ ստուծոյ ցուցրցած պատճառները չ'պատահին: Վժ ճշմարտութիւն եղած պարտականութիւնը՝ թէ անհատից մէջ եւ ընկերութեանց մէջ նոյն է: Վնկերութիւն թիւնը եւ անհատները նոյն պարտականութիւնը ունին իրենց խոստումնքը կատարելու: Քաղաքավար ժողովուրդ մը իր ինչ պարտականութիւն որ ունի դաշնագրութեամբը դէպ ի քաղաքավար ժողովուրդի

մը, նոյն պարտականութիւնը ունի անքաղաքավար եւ անկիրթ ժողովուրդի մը. կամ թէ անհատ մը որքան որ իր դաշինքովը պարտական է անհատի մը :

Ամէն սխալ ընթացք ինչ պատրուակի տակ ծածկելոված ըլլայ կամ ինչ իշխանութեամբ ըլլայ՝ թող ըլլայ, ինչպէս որ ամօթալից եւ չար է, անանկ ալ անարդ եւ նախատելի է :

Հարցումներ :

1. Խոստմունքի օրինակ մը տուր եւ բացատրէ թէ ի՞նչ կը պարունակէ :

2. Խոստմունքը կատարելու պարտական ենք ըսելով ի՞նչ կ'իմանաս :

3. Օջրապետ մը քաղաք մը պաշարելով խոստացաւ որ եթէ անձնատուր ըլլան արիւն պիտի չ'թափէ : Անոնք ալ անձնատուր եղան, եւ զօրապետը զանոնք բոլորը ողջ ողջ թաղեց. իր խոստմունքը պահե՞ց մի : Ինչո՞ւ :

4. Հերովդէս Հերովդիային աղջիկանը խոստացաւ որ ինչ որ ուզէ նէ տայ. իր խոստմունքովը պարտական էր Յովհաննէս մկրտչին գլուխը տալ : Ինչո՞ւ :

5. Բսենք թէ տղի մը, որ ուրիշի զմեզին առեր է, հարցունեմ թէ արդեօք առաւ թէ չէ, եւ անիկա իր գլուխովը չէ ըսէ նէ, սո՛ւտ է: Ինչո՞ւ:

6. Գիցուք թէ մէկը տեսու թիւն երթալու խօսք տայ ժամանակը չ'հասած դժբաղդու թեամբ ոտքը կոտրի, չերթալուն համար ստախօ՞ս կ'ըլլայ: Ինչո՞ւ:

7. Գիցուք թէ շերովգէս իրօք շովհաննէս մկրտչին գլուխը տալու խօսք տայ. պարտական է մի խոստմունքը կատարելու:

8. Գիցուք թէ քանի մը անձինք միացան ապօրինաւոր բան մը ընելու՝ միաբանելին զիրենք կը պարտաւորէ՞ գործքը կատարելու: Ինչո՞ւ:

9. Եթէ մէկը քեզի առանց հօրդ գիտնալուն ըսէ թէ հայրդ տալեռ մը պիտի տայ քեզի, հայրդ պարտական է տալու:

10. Եթէ բժիշկ մը խօսք տայ որ հիւանդի երթայ, խոստմունքէն ազատ պիտի ըլլայ փոթորիկի կամ բարեկամներէ հրաւիրեալ ըլլալուն պատճառաւ:

11. Որո՞նք շատ կը կոտորեն իրենց խոստմունքը:

12. Գաշինքի օրինակ մը տուր:

13. Գիցուք թէ քեզի խօսք կուտամ որ

վաղը ժամը վեցին կառքով կը պտըտցը-
նեմ եթէ պատրաստ ըլլաս, պարտակա՞ն
եմ խոստմունքս կատարելու՝ եթէ այն ժա-
մանակը քառօրդ մը անցնելէն ետքը պատ-
րաստ ըլլաս :

14. Բսենք թէ Տէրութիւնը Անդղիացւոց
հետ եւ պարսկաց հետ դաշնագրութիւն
կ'ընէ, ո՞ր դաշինքը կատարելու առաւել
պարտական է :

15. Վիցուք թէ երկու դաշինք ըրի, մէ-
կը իմ դրացինիս հետ եւ միւսն ալ տէր-
ութեան հետ : Ա՞րը շատ պարտաւորիչ է :

ԳԼՈՒԽ • Լ ։

Պարտք է իրաւունք ծնողաց ։

Նոողական յարաբերութեանց նպատակը դիւրաւ կը հասկըցվի քանի մը յայտնի բաներէ ։ Ա . Տղայն աշխարհք կուգայ բոլորովին անպատրաստ իր պարտականութեանց համար , զորս ապագայ կենացը մէջ պիտի կատարէ ։ Վ . անի մը տարիէն ինքզինքը պաշտպանելու է . վասնորոյ մարմնական զօրութիւն պէտք է . բայց ինքը բոլորովին տկար է ։ Մ . նանկ պարգեւներ կը վայելէ , որոնք ձեռք ձգելու համար շատ խելք եւ միտք հոգնեցընելու է ։ Ն . քը բոլորովին փորձութիւններով պաշարվի պիտի , որոնց միայն բարոյական մշակութեամբ դէմ կը դրվի , բայց իր բարոյական սկզբունքը տակաւին կազմըված չէ ։

Մտոնք բոլորը մէկ օրինակով բացատրելու համար , արհեստ մը կամ գիտութիւն մը առ եւ խորհէ թէ մէկ շարթըվան կամ մէկ տարեկան մանուկ մը ինչպէս կրնայ

կատարել, կամ զանիկա բանեցընելով սո-
վամահ ըլլալէն ինքզինքը ի՞նչպէս կրնայ
պաշտպանել :

Արեմն յայտնի է թէ մանուկը մանկու-
թեան ժամանակ օգնութեան եւ մտքի մը-
շակութեան կը կարօտի, որով ապագայ կե-
նացը պարտականութեանցը պատրաստ
կ'ըլլայ : Ամէնքնիս այս պաշտպանութիւնը
եւ օգնութիւնը վայելեցինք, եթէ ոչ՝ ողջ
չէինք մնար : Ասանորոյ մերն ալ պարտքն
է մեզմէ ետքը եկողներուննոյն հոգը տանիլ :

Արդ՝ ծնողաց եւ զաւակին վիճակը այս
է. ծնողքը ունի զօրութիւն, իմաստութիւն,
փորձառութիւն եւ զանոնք տղին բարեկե-
ցութեան, մանաւանդ՝ դաստիարակու-
թեան համար ի գործ դնելու բնաւորու-
թիւն եւ յօժարութիւն. եւ տղայն է տը-
կար, տգէտ, անփորձ. եւ բնութիւնն ալ
այնպէս կարգադրեր է՝ որ ծնողաց ուղղու-
թեան ապաւինի եւ վստահի : Աստի ծը-
նողաց բոլոր պարտականութիւնները մինակ
դաստիարակութիւն բառին տակը կ'ըլլայ .
եւ ամէն բանի մէջ իրաւունք ունին, որ՝ որ եւ
իցէ կերպով այս պարտականութեան կա-
տարմանը հարկաւոր է : Ծնողաց պարտակ-
անութիւնը հետեւեալ բաները կը պարու-

նակէ. Ա. Կերակուր եւ պաշտպանութիւն :

Օնողքը պարտական է իր տղայն կերակրելու ու անոր հանդերձը հոգալ՝ մինչեւ որ տարիքը առնէ, ու կարող ըլլայ ինքզինքը հոգալ վայելուչ ջանքով : Այս ծախքին որքանութեան վրայ ալ ծնողքը խորհելու կ'են : Օնողաց վայելուչ չէ արժանէն վար կամ վեր ծախքով պահել տղայն : Օնողքը նաեւ բնական պաշտպանն է տղին՝ պարտքն է զանիկա մնասէն պաշտպանել եւ նեղութենէ ապահով ընել :

Բ. Մարմնաւոր կրթութիւն :

Մինչեւ մօտերս քիչերը գիտէին առողջ եւ զօրաւոր մարմնոյ կազմութեան օգուտը : Այսպէս կազմութիւն մը միայն կրթութեամբ, բարեխառնութեամբ եւ մանկութեան ժամանակը հոգ տանելով կ'ըլլայ :

Օնողաց պարտականութիւնն է մարմնոյ կրթութեան սյնակէս ընթացք մը բռնել, որ տղին մարմնաւոր բոլոր զօրութիւնները յառաջանան, դժուարութեան կրթութրվին եւ աշխատութեան համբերել սորվին : Այս ասոր հարկաւոր հսկողութիւնը ամէն մարդէն առաւել ծնողքը պիտի ընէ :

Գ. Մտաւորական կրթութիւն :

Րսել հարկ չէ՝ թէ մտաւոր էակի մը երջանկութիւնը որքան կախում ունի մտաւորական կրթութենէ. եւ յայտնի է որ բոլոր սասնկ կրթութեան հիմը մանկութեան ժամանակ դրուելու է. ինչու որ երբոր այս ժամանակը կ'անցնի, ալ մանուկը բուն իրեն համար հոգ տանելու ժամանակին կը հասնի:

Մ. յս գլխուն մէջ պիտի ցուցընեմ, Ա. թէ ծնողքը պարտականութեան տակ է կրթցածին չափ զուկին անանկ կրթութիւն մը տալ, որ իր մասնաւոր բնաւորութեանց եւ կարողութեանցը յարմար են:

Բ. Հարմար եւ կարող դաստիարակ կամ մարդիչ ընտրել:

Գ. Այնքալ թէ ուսուցիչը իր պարտականութիւնները կը կատարէ կոր. եւ տրդան քաջալերել իր ուսման մէջի օգուտները ցուցընելով, որ վայելուչ ջանքերընելու գրգռելի:

Դ. Աթէ ծնողաց պարտականութիւնը այսպէս է, այս բանը ընելու ժամանակ ծախելու պարտական է: Հիշելու է թէ ամէն մարդ իր պարտականութիւնը ընելու ժամանակ ունի: Ան ժամանակները որ Աստուած ծնողական պարտքեր կատարելու հա-

մար զատեր է, պէտք չէ որ գործքի զբօսանքի տան :

Այս ալ կ'ըսեմ որ ծնողաց մէջ մէկ զարմանալի ոչտութիւն մը կը տիրէ այս բանին համար : Անձերնին կ'ուրանան իրենց զաւակներուն ստացուածք դիզելու համար, եւ նոյն ժամանակին այն կրթութիւնը ստանալու համար մանր մունր ծախքերու համար տրտունջ կ'ընեն, որ առանց անոնց տղոց ստացուածքները կամ ժառանգութիւնը անկատար պարգեւ մըն է : Հատանձինք կը սեպեն թէ կրթութեան համար ամէն տեղ միօրինակ է. եւ միայն կը նային թէ ո՞րը քանի մը դահեկան աժան է : Այլ շատ անգամ տղին մտաւորական մշակութիւնը եւ վարժութիւնը ծախքին նայելով կ'ընեն :

Ե . Բարոյական կրթութիւն :

Սարգուս բարոյական բնաւորութիւնը եւ հարկաւ յաւիտենական վիճակը շատ կախում ունի իր զաւակին բարոյական կրթութեանէն : Այս բարոյական կրթութիւնը խրատով եւ օրինակով պէտք է որ տղան ծնողացը ձեռքէն ընդունէ. վասնզի ծնողքը պտտասխան պիտի տայ Աստուծոյ իր զաւակին բարոյական պարտքերին չ կեր-

պով սորվեցընելուն համար, վասնորոյ ծնողքը պարտական է.

Ա. Սորվեցընել տղին իր առ Մտուած եւ առ մարդիկ ունեցած պարտքերը, եւ անոր մտաց մէջ տպաւորել իրեն բարոյական պատասխանատուութիւնը: Մտիկայ պէտք է որ մասնաւորապէս տղին մտացը վրայ՝ Սուրբ Վրքէն սկզբունքներ, կանոններ, եւ խրատներ տպաւորելով ըլլայ:

Բ. Արքան որ կարելի է տղին մտքէն մոլի բնութիւնները արտաքսել: Պէտք է որ հսկէ հպարտութեան, յամառութեան, շարագործութեան, նախանձութեան, վրէժխնդրութեան, անգթութեան, բարկութեան, ստախոսութեան, եւ անոնց ազգական մոլութեանց առաջի երեւոյթներուն դէմը առնելու, եւ ջանայ բնաջինջ ընել զանոնք ժամանակաւ եւ դործածութեամբ չ'հաստատուած:

Գ. Տղին առջին անանկ օրինակներ դրնելու է, որ անոր կրթութեանց շատ օգտակար ըլլայ: Մն ծնողքը՝ որուն օրինակը տուած կանոններուն եւ խրատներուն հակառակ է, թող գիտնայ որ զաւակը իր խրատները զանց կ'առնէ եւ օրինակին կրհետելի:

Դ. Արովհեստեւ բոլոր այս ջանքերը, ինչպէս որ ուրիշ բաներու մէջ, անանկ ալ այս բանին մէջ անպտուղ կ'ըլլայ՝ առանց Մատուծոյ օրհնութեանը, ծնողքը պարտական է որ աղօթքով Մատուծմէ օգնականութիւն խնդրելով ընէ: Պէտք է որ իր տղոցը հետ եւ անոնց համար աղօթք ընէ:

Ե. Արովհեստեւ տղին ընաւորութիւնը իր ընկերներէն մեծապէս կախում ունի, ծնողքը պէտք է որ անդադար հոգ տանի: Թողելու չէ որ անանկ ընկերներու մէջ եւ անանկ տեղեր գտնուի, որով բարոյականը կ'ապականի:

Զ. Արովհեստեւ ծնողքը իր ամէն զաւակներուն նոյն յարաբերութիւնը ունի, պարտական է անոնց բոլորին հետ արդարութեամբ եւ անաչառութեամբ վարվիլ:

Օ՛նողաց իրաւունքը:

Օ՛նողաց իրաւունքները իրենց պարտականութեանց հաւասար են. ինչպէս որ իրենց տղոցը մարմնաւոր, մտաւորական եւ բարոյական կրթութեանցը համար պատասխանատու են, անանկ ալ այս պարտականութեան կատարման համար հարկաւոր եղած մարմնաւոր, մտաւորական եւ բարոյակ-

ան բոլոր իրաւունքները ունին անոնց վրայ :

Հարկաւ ծնողքը իրաւունք ունի կարգադրել տղուն մարմնաւոր գործքերը եւ ծախքը՝ անոր դաստիարակութեան կերպը եւ տեղը, բարոյական կրթութեան տեսակը, ունենալու ընկերները, եւ իրաւունք ալ ունի բոլոր իրաւացի միջոցները գործածելու՝ որ տղին սրտին մէջ իրեն կամացը հնազանդութիւն մը յառաջ բերէ : Եւ ծնողք պարտական է քաջ խորհելով եւ ջանքով այս իշխանութիւնը տղին բարելաւութեանը համար գործածել :

Եւ այց թէ որ սխալի՝ ուղղութեանը ճարձկայ, քանզի իր իշխանութիւնը ամենէն գերագոյն է՝ քանի որ կը տեսէ : Ասկայն այս պարտականութիւնները եւ իրաւունքները մշտնջենաւոր չեն : Տղան ժամանակէ մը ետքը կարող կ'ըլլայ ինքզինքը պաշտպանելու, իր իմացական հետամտութիւնները ուղղելու, իրեն համար եղած բարոյական եւ ուրիշ պարտականութիւնները որոշելու : Արբոր այս կ'ըլլայ, ծնողքին եւ զաւկին յարաբերութիւնը կը դադրի՝ որչափ որ ծնողաց պատասխանատուութեան կը վերաբերի :

Արովհետեւ ծնողաց պարտքերը եւ իրաւ-

ունքները տղին մանկութեան ժամանակը բացարձակ եւ անկասկէն, եւ չափահաս վիճակին մէջ բոլորովին կը դադարին, վասն որոյ բնականապէս կը հետեւեցընենք թէ այս իրաւունքները եւ պարտքերը այս երկու ծայրերուն միջոցին մէջ կը փոփոխին. այսինքն, որքան որ տղան կը մեծնայ, ծնողաց պատասխանատուութիւնը կը պակսի եւ իրաւունքները կը տկարանան: Արթւամտ զոյգը դաստիարակութիւնը այս սկզբունքին վրայ պիտի կարգադրովի. սակայն որ կերպով ընելը ծնողքը պիտի որոշէ:

Ասուցչին իշխանութիւնը ծնողաց ձեռքը կարգած իշխանութիւն մըն է, ինչու որ ծնողքին պատասխանատու է ուսուցիչը, չէ թէ տղին: Արեւմն ուսուցիչին ու աշակերտին մէջ տեղի յարաբերութիւնը ճիշտ ծնողքի ու զակի յարաբերութիւն է: Ասուցիչն է գերագոյն եւ աշակերտն է նուաստագոյն:

Ասուցիչը ծնողքին հետ ինչ դաշինք որ ընէ նոյն պարտականութիւնը ունի եւ իր իրաւունքները հաւասար է իր պարտուցը, այսինքն, իշխանութիւն ունի գործքը իրեն յանձնըված կերպով կատարելու: Այս պայմանաւ իրաւունք ունի հրամայելու

ու աշակերտին պարտքն է հնազանդիլ :

Հարցումն :

1. Ր՞ոք տեսնեմ ինչո՞ւ է որ տղայ մը իր ծնողաց խնամքին եւ հոգին կարօտ է :

2. Ր՞ացատրէ այն պարագայները, որոնք ծնողաց լեցընել կուտան տղոց պակասութիւնները :

3. Օ՞նոգրքին պարտքը ի՞նչ է ընդհանրապէս :

4. Վիցուք թէ տղաքը մնասովին, կու՛վելու ու ծեծկրվելո՞ւ են : Ա՞թէ պաշտպանութեան կը կարօտին, ի՞նչ ընելու են :

5. Մ՞ղէ՞կ բան է որ ծնողք մը թողու իր տղան որ ծուլութեամբ մեծնայ, ուտէ խրմէ ինչ որ եւ որչափ որ կ'ուզէ, ու բնաւ բան մը չ'սորվեցընէ անոր՝ որ անով ինքզինքը պաշտպանէ : Հետեւութիւնը ի՞նչ կ'ըլլայ :

6. Մ՞ղէ՞կ բան է որ ծնողք մը իր տղան թողու՝ որ ուզէ երթայ ուզէ չերթայ դըպրատուն, կամ ուզէ սորվի՝ ուզէ չ'սորվի : Ինչո՞ւ :

7. Ի՞նչ կը խորհինք այն տղոցը վրայ՝ որոնք չեն հաճիր երբոր իրենց ծնողքը կըսեպեն որ աշխատին, ուսմունք սորվին :

8. Օ՞նոգրք մը իրաւունք ունի՞ գիտնալ

Թէ իր տղան ի՞նչպէս կը վարվի, եւ արդեօք ժիր եւ աշխատասէ՞ր է ուսման մէջ, Թէ չէ:

9. Գլխօք Թէ ուսուցիչը ասանկ ծանօթութիւնները ծնողքէն կը ծածկէ: Աղէ՞կ բան կ'ընէ:

10. Որը շատ յարգի է, աղէկ կըթուծիւնը՝ Թէ մեծ հարստութիւնը: Ինչո՞ւ:

11. Աթէ ծնողք մը իր տղան մեծցընէ առանց առ Աստուած ունեցած պարտականութիւնները սորվեցընելու, աղէ՞կ է: Ինչու:

12. Արբոր ծնողք մը իր տղոցը հետ կըխօսի այս բաներուն վրայ, ու անոնք անհանգիստ ըլլան ու չ'հաճին, ի՞նչ կըխորհինք անանկ տղոց վրայ:

13. Բարի՞ է այն ծնողքը՝ որ իր տղան կը մեծցընէ կոտրած ձեռքով, ու ջանք ջրներ որ բրժչկէ:

14. Որը մեծ վնաս է տղին, կոտրած բազը՞ւկը մի, Թէ մօլի եւ չար կամ ստախօսութեան եւ կամ գողութեան բնաւորութիւն ունենալը: Ինչո՞ւ:

15. Աղէ՞կ է մի որ ծնողք մը իր դաւակը թողու որ տարափոխիկ ախտ ունեցող տղոց մէջ երթայ: Ինչո՞ւ:

16. Որը առաւել գէշ է, տարափոխիկ

ախտ մը ստանալը, կամ գէշ ու չար ունակութիւններ ստանալը :

17. Աթէ ծնողք առ Մատուած պարտական են իրենց տղոցը վրայ այսպէս հոգ տանելու, եւ այնպէս իրաւունք ունին անոնց վրայ, տղոցը պարտականութիւնը ի՞նչ է :

18. Բսենք թէ տղայ մը իր ծնողքը շատ խիստ եւ դաժան կը սեպէ, այս պատճառ է որ անոր չ'հնազանդի : Ինչո՞ւ :

19. Պիցուք թէ ծնողքը ու զաւակը չեն միաբանիր, ո՞րը ուղիղ ըլլալ կը կարծըի : Այլ ո՞րը իրաւունք ունի :

20. Բսենք թէ մէկ եւթսուցը քսան տարեկան է, ու միւսը միայն չորս տարեկան, ո՞րը լաւագոյն գիտէ պղտիկին յարմար եղանակները :

21. Ուսուցչին աշակերտին վրայ ունեցած իշխանութիւնը բացատրէ :

ԳՂՈՒԽ • Բ •

Տղոց պարտականութիւնները եւ իրաւունքները:

Տղոց պարտականութիւնները են ասոնք:

Ա. Հնազանդութիւն: Ասով ըսել կ'ուզեմ թէ տղան պարտական է ծնողքին կամ մացը միաբանելու՝ մի միայն ծնողացը կամքը ըլլալուն համար, թող թէ ծնողքին ըսածը խիստ ազնիւ կ'երեւի տղին: Մէկ հատիկ սահմանն է խղճմտանքը: Տղայ մը ծնողաց հնազանդելէն առաւել, Աստուծոյ հնազանդելու է: Մինչեւ անգամ այս տեղ իրաւունք չունի ծնողացը դէմ գնելու. պէտք է որ Աստուծոյ հնազանդի, ու խոնարհութեամբ հետեւանքները կրէ:

Բ. Տղաքը պարտական են իրենց ծնողքը յարգել, կամ ինչպէս որ Սուրբ Գիրքը կ'ըսէ, պատուել իրենց ծնողքը: Յարգութիւն ըսելով ան վարմունքը ըսել կ'ուզեմ, որ նւաստէն առ բարձրագոյն կը վայլէ: Տղան պարտական է որ իր ծնողքը անանկ պատուէ, եւ դէպ ի անոնց անանկ ըզ-

գացումներ ունենայ, որ ուրիշ մէկուն բընաւ չընեն: Խորին զգացմամբ որդիական յարգութենէն պատուական աղնուագոյն եւ յարգի բան չ'կայ:

* Ատիուէոն իւր գերաստիճան զօրութեանը համար այնքան գովելի չէր, որքան որ իւր մայրը սիրելուն համար եղաւ: * Այն սկզբունքները մեզի կը սորվեցընեն որ ծերերուն ընդհանուր յարգութիւն ցուցընենք:

Գ. Արդիական սէր, կամ զաւկէ մը դէպ ի իր ծնողաց վայելուչ սէրը՝ ծնողք ըլլալուն պատճառաւ: Օնողաց սէր ցուցընելու ենք, ինչու որ մարդ են կամ բարի մարդ են, բայց ասկէց ի զատ մասնաւոր սէր ցուցընելու ենք՝ ինչու որ ծնողք են: Ասանկով պարտական ենք միշտ յարգութեամբ խօսիլ մեր ծնողացը վրայ, որքան որ կրնանք անոնց երջանկութեան միջոցները փնտրուել եւ կատարել անոնց վրայ սէր ունենալով՝ ինչու որ մեր ծնողքներն են:

Այս սէրը որ եւ իցէ պարագաներու մէջ այսպիսի գործքերը բեռն չընեն մեր վրայ, հապա հաճութեամբ կատարել կուտայ:

Գ. Տղին պարտականութիւնն է, երբ որ Աստուծոյ նախախնամութեամբը հաւկա-

և որ կ'ըլլայ իրեն ծնողքը պահել ծերութեան ժամանակ, ան մարդը որ իր ծեր եւ կարօտ ծնողացը պակասութեանցը համար իւր շուսյութիւնները եւ զբօսանքները ուրախութեամբ եւ հաճութեամբ մէկ դիշուծգեր, մեծ ապերախտ կը սեպվի: Այժմէ ծնողքը աղքատ չեն, բարեբարութեան քաղաքախարութեան զանազան գործքեր կան՝ (որոնք կատարելու կարող է տղան,) որոնք իրեն ծնողացը երջանկութիւնը մեծապէս կը յառաջացնեն, եւ ծերութեան դժուարութիւնները կը դիւրացնեն: Խոհուն, բարեսէր եւ հնազանդ զաւակ մը ուրախութեամբ կը փնտրուէ որդիական սէր ցուցնելու օգտակար միջոցները:

Սուրբ գրոց մէջ շատ են եւ ազդու այն պարտականութեան վրայ եղած կանոնները: Արոնց մէկ քանին հոս գնենք:

«Պատուէ քու հայրդ եւ մայրդ, որ քեզի բարի ըլլայ, եւ որ երկայն ապրիս բարութեան երկրին մէջ, զոր Տէր Աստուած քեզի պիտի տայ»: Լւնց Ի. 12: Լ. Գլ. 2. 1-3: «Արդիք ձեր ծնողացը հնազանդ եղիք Տէրով, որ ան է արժանը: Պատուէ քու հայրդ եւ մայրդ, (որ ան առջի պատուիրանքն է խոստմունքով,) որ քեզի աղէկ

րեւ կրօնական պարտականութիւն . եւ թէ ան որ զանց կ'առնէ՝ ինչպէս որ մարդոց առջեւը , անանկ ալ Մատուծոյ առջեւը յանցաւոր է : Սուրբ Գիորգը առ ծնողս անհնազանդութիւնը իբրեւ ան յանցանքներուն մէկը կը պատմէ , որոնց համար Մատուած շատ բարկացած է մարդոց հետ :

Արկրորդ՝ առ ծնողս հնազանդութիւնը նուաստութիւն եւ ծառայութիւն չէ , բայց ամէն կերպով յարգի եւ բերկրալի : Մէկ շնորհալի զարդ մըն է . սյսինքն , ինչ որ առաջուց սիրելի էր , գեղեցկութիւն ալ կ'աւելցընէ անոր վրայ :

Արրորդ՝ այս հրամանէն անցնողը մասնաւոր պատուհասներ պիտի ընդունէ . եւ բոլոր դարերուն փորձերը կը վկայեն այս բանին՝ թէ մանկութեան ժամանակ ծնողաց անհնազանդութիւնը՝ չափահասութեան եւ ծերութեան ժամանակի անարդութեան եւ թշուառութեան կարապետ է :

Տղան իրաւունք ունի ակնունել թէ ծընողքը պիտի կատարէ ան պարտականութիւնները՝ որոնց վրայ անցեալ գլխուն մէջ խօսեցանք , եւ թէ իր իշխանութիւնը կը բացածին չափ տղին օգտին համար պիտի գործածէ : Սակայն թէ որ ծնողքը չ'կատարէ

իր պարտքերը՝ պատճառ մը չէ որ տղան
անհնազանդութիւն ընէ իր ծնողքին: Տղին
իր ծնողքը սիրելու յարգելու եւ պատուե-
լու պարտականութիւնները նոյնը կը մնան,
որովհետեւ անոնք Աստուծմէ սահմանվե-
ցան անսխալօրէն:

Այն էրտանց է զարգացող սեռերը:

Տղայն պարտական է իր ծնողացը կատա-
րեալ հնազանդութիւն ընել, մինչդեռ մա-
նուկ է. այսինքն, որքան որ ծնողքը անոր
համար պատասխանատու է, եւ տղան ալ
իր ծնողքէն կախում ունի: Արբոր տղան
իր հոգը ինքը կը տանի, ան ատենը հնա-
զանդութիւնը կը գաղթի: Բայց ասկէց
ետքն ալ տղայն մէկը չ'կրնար գտնել՝ ո-
րուն խրատը սյնագէս յարգի եւ անշահա-
խնդիր, եւ ընդհանրապէս իմաստուն ըլ-
լայ, որչափ որ իր ծնողացն է: Յարգու-
թեան եւ սիրոյ պարտականութիւնները կե-
նացը մէկ կը շարունակեն եւ քանի երթոյ
առաւել եւս կ'աճին քան թէ կը պակսին:

Տղան քանի մեծնայ կարող կ'ըլլայ ա-
ռաւել վսեմ՝ յարգութիւն եւ կարեկից սէր
ցուցնել, եւ ծնողքը քանի որ կը ծերանայ

առաւել եւս խնամքի կարօտութիւն կ'ու-
նենայ եւ կը գտնայ թէ իր երջանկութիւ-
նը յայտնապէս զաւկէն կախում ունի: Աւ-
րեմն աս է ժամանակը երախտագիտութիւն
ցուցընելու ան բաներուն համար, որ մեր
ծնողքը մեր վրայ աստիճան մեր մանկութեան
ժամանակը, եւ մեր վարքովը ցուցընել՝ ան-
վայել եւ անխորհուրդ գործքերուն համար
ունեցած զղջումնիս, որոնցմով առաջուց
զանոնք վշտացուցինք:

Նոյնքալ գլխուն մէջ յիշեցի որ ուսուց-
չին առ աշակերտ ունեցած առնչութիւնը
ծնողական է: Հոս տեղ աս ալ կ'ըսեմ թէ
աշակերտին առ ուսուցիչ ունեցած առնչու-
թիւնը որդիական է. այսինքն, աշակերտը
պարտական է ուսուցչին հնազանդ ըլլալ
նոյն սկզբունքին վրայ, եւ նոյն պատճառաւ
որ իրեն ծնողքին կ'ընէ: Անոգքին կ'իյնայ
որոշել թէ այս առնչութիւնը որքան ժա-
մանակ պիտի տեւէ, բայց քանի որ կը կե-
նայ, աշակերտին պարտքն է հնազանդու-
թիւն, յարգութիւն, եւ սէր ցուցընել:

Հարցումներ:

1. Ի՞նչնք թէ ծնողքդ տեղ մը խրկէ քեզ

եւ ճամբան մէկը քեզի ըսէ որ չերթաս,
որո՞ւն խօսքին հնազանդելու ես: Ինչո՞ւ:

2. Իսենք թէ ծնողքիդ արգիլած բանը
ուրիշը ընել կը հրամայէ քեզի, որո՞ւն հը-
նազանդելու ես: Ինչո՞ւ:

3. Իսենք թէ ծնողք կը հրամայէ որ Մս-
տուծոյ չ'հնազանդիս, խօսքը մտիկ ընելո՞ւ
ես մի:

4. Ինաւ լսած ես, որ տղայք իրենց ծը-
նողացը վրայ անյարգութեամբ կը խօսին:
Մստուծոյ ո՞ր պատուիրանքը կը կոտորեն:

5. Վիցուք թէ տղայ մը ծնողացը ըսածը
կ'ընէ, ու իրօք չ'սիրեր եւ չ'յարգեր եւ չը-
բաղձար որ անոնց հաճելի ըլլայ, Մստուծոյ
պատուէրը կատարած կ'ըլլայ մի:

6. Եթէ տղայքը իրենց ծնողքը իրօք սի-
րեն, հնազանդելը դժուարութիւն կուտայ
մի անոնց:

7. Ի՞նչ պէս վարվելու ենք ծնողքներ-
նուս հետ՝ անոնց ձերութեան ժամանակ:

8. Սուրբ Վիլքը տղոց պարտուցը վրայ
ի՞նչ կ'ըսէ:

9. Իսենք թէ տղայ մը ծնողացը անհնա-
զանդ ըլլայ, քանի՞ մեղք կը գործէ: Ի՞նչ
են անոնք:

10. Որը աղէկ կը սեպես, ծնողաց հետ

յարդանօք կամ առանց յարդանօք վար-
վելը :

11. Գաւթին զակրներէն ո՞րը իր հօրը
անհնազանդ եւ անգութ էր :

12. Ի՞նչպէս պատժուիցաւ ան :

13. Սուրբ Գրոց մէջ յիշված բարի մարդ
մը կը յիշե՞ս, որ իր տղայքը աղէկ չ'կրթե-
լուն համար պատժուիցաւ :

14. Գիցուք թէ տղայ մը դժբաղդութեամբ
չար ծնողք մը ունենայ՝ որ բնաւ իրաւուն-
քը չ'ճանչնայ, տղայն ի՞նչ ընելու պար-
տական է սյսպէս ծնողքի մը :

15. Իացատրէ թէ աշակերտները իրենց
ուսուցիչներուն հետ ի՞նչ կերպով վար-
վելու են :

16. Արբոր կը տեսնանք թէ աշակերտնե-
րը սյսպէս կը վարվին, ի՞նչ զգացում
կ'ունենաս :

17. Աթէ տղայքը կ'ուզեն որ սիրելի եւ
յարգի ըլլան, իրենց ուսուցիչներուն եւ
ծնողացը հետ ի՞նչպէս վարվիլու են :

ԳՒՍՒԻՍ • Թ :

Քաղաքացւոց պարտք :

ՅՕԴՈՒԱԾ • Ա :

Կառավարութիւն :

Րսենք թէ քսան մարդ եւ կին իրենց ընտանիքովը անբնակ կղզի մը իյնան : Ասոնք շուտով կարօտութիւնէն տուններ կը շինեն, երկիր կը մշակեն, եւ գործածութեան համար ինչ եւ իցէ կենդանի կը բռնեն : Ասանկով իւրաքանչիւր ընտանիք ինչ որ շինէ եւ ինչ որ արդիւնաւորէ եւ ինչ որ բռնէ՝ բուն իրենք կը սեպվի. եւ ով որ իր ունեցածը ուրիշի հետ կը փոխադրէ, ան ալ իրենք կը սեպվի : Ուրիշ խօսքով՝ իւրաքանչիւր ընտանիք, ինչ որ արդիւնաւորէ իրենք կը սեպվի : Ասանկով երջանկութեամբ կրնան ապրիլ, եւ թէ որ ամէն մէկը վերոյ յիշեալ կերպով վարվի եւ գործէ, ոչ օրէնք եւ ոչ ալ կառա-

վարու թիւն հարկ կ'ըլլայ : Բայց ըսենք թէ
 սկսեն անկարգութեամբ երթալ . մէկը իր
 դրացնոյն ընտանիքը իրենց տունէն դուրս
 վնասէ , կամ անոնց հունձքը յափշտակէ ,
 ու իր շտեմարանը տանի , եւ զանոնք սո-
 վամաս մեոցընէ : Այլ ըսենք թէ ուրիշ մը
 տեսնէ որ անիկա դիւրին ճամբայ մըն է ,
 ինքն ալ նոյնպէս ընէ իրեն դրացինին . հե-
 տեւութիւնը այս է որ՝ մէկը իր աշխատու-
 թեան պտուղը չ'կրնար վայելել , եւ մէկը
 գործել եւ աշխատիլ պիտի չուզէ . եւ ա-
 սանկով կամ սովամահ պիտի կորնչին կամ
 թէ ամէն մէկ ընտանիք մէկ դի պիտի քաշ-
 վի եւ անհանգիստ եւ անօգնական՝ նեղու-
 թեամբ եւ առանձին՝ անապատին մէջ պի-
 տի ապրին : Կամ ուրիշ օրինակ մը առնենք :
 Բսենք թէ զրկեալը վրէժխնդրութիւն ը-
 նելու համար , զինքը վնասողին տունը կը-
 րակը տայ . անատենը երկու ընտանիք պի-
 տի գտնըվին առանց տան . եւ այն երկուքը
 նոյն կերպով երթան ուրիշ երկու ընտա-
 նիք իրենց տուներէն դուրս հանեն . եւ այս
 երկուքն ալ վրէժխնդիր ըլլալով զիրենք
 նեղողներուն տուները այրեն , եւ ասանկ
 պիտի շարունակեն մինչեւ որ բոլոր տու-
 ները եւ ստացուածքները կորնչին :

Արդ՝ յայտնի է թէ այս ամենեւին աղէկ ճամբոյ մը չէ, ասոր դէմը առնելու է, եւ ան ալ պէտք է որ սկիզբը ըլլայ: Բոլոր ժողովուրդը միաբանելու են առաջին յափշտակողին դէմ, եւ զինքը ստիպելու են որ գողցած կամ յափշտակած ստացուածքը տէրոջը դարձնէ, եւ գաշինք ընելու են ի միասին որ միշտ ասանկ ընեն սյն ամենուն՝ որ գողութիւն կ'ընեն: Այլ թէ որ այս կերպով չ'յաջողի, կրկին միաբանելու են գողը անանկ կերպով մը պատժելու, որ դրացնոյն ստացուածքները ետ տալու պարտաւորի: Այս կ'ըլլայ այն ժողովուրդեանը առաջին օրէնքը:

Այս օրէնքը գնելէն ետքը, հոգ տանին եւ նային որ մէկը իր դրացնոյն ստացուածքին եւ իրաւունքին չ'խառնըվի, յայտնի է որ մէկը վրէժխնդիր պիտի չըլլայ, ոչ ալ բռնութեամբ ետ կը պահանջէ իրմէ յափշտակած բանը:

Աստի ժողովուրդը դարձեալ կանոն դրնելու է որ՝ թէ որ մէկը վնասվի, վնասին փոխարէնը իրենց յանձնելու է, ոչ թէ ինքըն իր գլխոյն իրեն իրաւունքը փնտռելու է: Ասոր պատճառը յայտնի է, ինչու որ՝ անոնք իրմէ լաւագոյն դատաւորներ կրնան

ըլլալ՝ թէ ո՞րքան վնաս քաշած է, եւ ի՞նչ փոխարէն ըլլալու է: Ասա կերպ չէ որ ամէն մարդ իր դատաւորը ըլլայ, այս ալ ժողովրդոց երկրորդ օրէնք կ'ըլլայ:

Վ.յս երկու օրէնքները կ'ըլլան նախ՝ թէ մէկը իր ընկերին կամ դրացնոյն իրաւունքին պիտի չ'խառնըվի՝ որ եւ իցէ կերպով: Աս երկրորդ՝ թէ որ խառնըվի, վնաս կրող անձը ջանալու չէ որ իր վնասին փոխարէնը անձամբ հատուցանէ, կամ իր իրաւունքները պաշտպանէ, այլ բանը բոլոր ժողովրդոց ձգելու է՝ որ անոնք վճռեն:

Եւ ամանակ անցնելով այս երկու օրէնքները կրկին կը բաժանին՝ քանի որ վնասները բաղմանան: Մէկը իր դրացնոյն երկրին մէկ մասը իրեն կը գրաւէ, այն մէկ կերպ վճիռ կ'ուզէ: Մէկը ցօրեկը, եւ ուրիշը գիշերը գողութիւն կ'ընէ. մէկը բանութեամբ տուժ կը մտնէ, ուրիշ մը ձի կը գողնայ. ասոնց ամէն մէկը զանազան պատիժներ կ'ուզեն: 'Ասեւ՝ մէկը ուրիշին կը զարնէ կամ մէկը ուրիշին տուժը կ'այրէ. ասոնք ամէնը որոշելու են, եւ ամէն տեսակ յանցանքը սահմանվելու են, անանկ որ անմեղը յանցաւորէն որոշվի եւ յանցաւորները ըստ արժանոյն պատժըվին:

Երբոր ժողովուրդը բազմանայ, հարկ կ'ըլլայ որ օրէնքներն ալ շատնան. սեռ տենը անկարելի կ'ըլլայ որ ամէն դիպուածքի համար ժողովուրդը ի միասին ժողովի: Ասանորոյ՝ կը պարտաւորին որ քանի մը անձինք ընտրեն՝ որ իրենց տեղը անոնք այս գործքերուն համար ժողովին եւ հոգան:

Այժ կամ տասը անձինք մէկտեղ կու գան եւ խոհեմ եւ իմաստուն անձ մը կ'ընտրեն եւ դաշինք կ'ընեն որ անոր վճռոյն հաւանութիւն տան: Այս ընտրողները կ'ըսվին () օրէնսդիրք. ասանկ ժողովք մը կ'ըսվի օրէնսդրական ժողով:

() օրէնքները դրվելէն ետքը երբոր վընասները ստեպ կը պատահին, բոլոր ժողովուրդը չեն կրնար ժողովիլ եւ երկու մարդոց մէջ եղած խռովութեան դատը տեսնել: Ասանորոյ կը պարտաւորին որ քանի մը անձինք սահմանեն, որ անոնք դատերը լսեն եւ ըստ օրինաց դատեն: Ասանկով շատ ժամանակ կը շահվի եւ արդարութիւնըն ալ առաւել կը հաստատուի: Այս անձինքը կ'ըսվին Վատաւորք եւ իրենց ժողովը կ'ըսվի Վտեան:

Վսկէց ի դատ՝ ուղիղը որը ըլլալը, եւ չարագործին պատիժը որոշելէն ետքը,

մարդիկ պէտք են՝ որ վճիռը ի գործ դրնեն: Այս անձինքն ալ կ'ըսվին պաշտօնատարք:

Արդ բոլոր պաշտօնատարները, դատաւորները, օրէնսդիրները եւ այլն մէկտեղ կ'ըսվին երկրին կառավարութիւնը: Ասոնք ժողովուրդէն սահմանեալ անձինք են՝ որ օրէնքներ հաստատեն եւ զանոնք ի գործ գնել տան, անանկ որ մէկը իր ընկերին իրաւունքին չ'խառնըվի, եւ թէ որ խառնըվի պարտաւորի վնասը փոխարինելու, եւ իր յանցանքին պատիժը ընդունէ: Աստի մարդու մը պարտքերը իբրեւ քաղաքացի ասոնք են ընդհանրապէս:

1. Ինչպէս որ ինքը խօսք կը կապէ թէ մէկը իր իրաւունքներուն խառնըվելու չէ, անանկ ալ ինքը օրէնքին հնազանդելու է, այսինքն պարտական է բոլոր իր կենցաղավարութեան մէջ ուրիշին ազատութեանը, համբաւին, ստացուածքին եւ ընտանեացը կողմանէ փոխադարձութեան օրինաց հնազանդիլ, կամ թէ ուրիշներուն այնպէս ընելու է ինչպէս որ կ'ուզէ թէ ուրիշները իրեն ընեն:

2. Թէ որ ուրիշ մարդիկ այս օրինաց չըհնազանդին եւ զինքը վնասեն, պարտական

է անձամբ հատուցումն չընել, այլ ընկերութեան ձգել, այսինքն օրինաց ասեանին յանձնելու է՝ ինչպէս որ ինքը խօսք տուաւ :

3. Արովհետեւ խօսք կապեց թէ բոլոր օրէնքները օրէնսդիրներէն պիտի դրուին, վասնորոյ պարտական է որ իր անոնց ձեռքը տուած իշխանութեամբը եղած օրէնքներուն հնազանգի :

4. Արովհետեւ ինքն ալ ժողովրդոց անդամ է, եւ խոստացաւ ամէն անհատից պաշտպանութիւն ընել, վասնորոյ պարտական է ամէն կերպով այս պաշտպանութիւնը ընելու : Պարտական է իր ընկերին՝ թէ հարուստ, եւ թէ աղքատ, թէ աղնււական, եւ թէ նուաստ, բոլոր իրաւունքները պաշտպանելու ջանք ընել :

5. Կառավարութեան նպատակները կամ խորհուրդները առանց ստրկի յառաջ չեն կրնար երթալ, որովհետեւ կառավարիչներուն, դատաւորներուն եւ այլն ստակ հատուցանելու է՝ իրենց պաշտօնին փոխարէն. եւ որովհետեւ ամէն մարդ անոնց պաշտօններէն օգուտ ունի, վասնորոյ կամաւ իւրաքանչիւր ոք հարկ եղած ւտակը հատուցանելու է :

Բսված ծանօթութիւնները բացատրելու համար, ըսենք թէ մարդ մը քու ձիդ գողցաւ. ոչ օրէնք կայ, ոչ ալ կառավարութիւն: Ա' երթաս ձիդ կը պահանջես բայց անիկա չ'տար: Բսնք թէ ջանաս որ բռնութեամբ առնես, մարդը քեզի դէմ կը կենայ եւ թէ որ քեզմէ զօրաւոր է, քեզ կը վռնտէ, եւ կը վնասէ, կամ գուցէ մեռցունէ զքեզ՝ որ իրեն ներութիւն չ'տաս: Բսանկով ճարը չես կրնար գտնել, եւ հետեւեալ օրը կուգայ կովդ ալ կը յախշաակէ, կամ թէ քեզ տունէդ կ'արտաքսէ, բայց գուն զանիկա չես կրնար արգիլել:

Բայց ըսենք թէ կառավարութիւն եւ օրէնք կայ. խորհէ թէ ո՞րքան տարրեր կ'ըլլայ քու վիճակդ: Բ, յս կերպով օրէնք կ'ըլլայ մարդիկ գողութիւն ընելէն արգիլելու համար. եւ դատաւորներ կ'ըլլան որոշելու՝ թէ արդեօք այս մարդը գողութիւն ըրաւ թէ չէ. եւ պաշտօնատարներ՝ գողը պատժելու եւ գողօնը տէրօջը տալու համար:

Հիմայ ըսենք թէ ձիդ գողցուցաւ, գողին երթալուդ տեղը դատաւորաց մէկուն կ'երթաս, եւ անոր կ'իմացունես որ այս

ինչ մարդը ստացուածքդ գողցաւ : Ինքը
չուտով մարդ կըխրկէ գողին ետեւէն, եւ
բերել կուտայ : Ինտանը դուն քուկին
պատմութիւնդ կ'ընես եւ այն ալ իր պատ-
մութիւնը կ'ընէ : եւ թէ որ հաստատես թէ
ձին քուկդ է, դատաւորը կը վճռէ որ ձիդ
առնես, եւ գողը բանար կըխրկէ որ՝ գո-
ղութեան պատիժը ընդունէ :

Հարցմանք :

1. Գործիկ առանց օրինաց եւ կառավար-
ութեան ի միասին կրնա՞ն բնակիլ :
2. Ի՞նչ պարագաներու տակ կրնան այս-
պէս բնակիլ :
3. Ի՞նչ բան օրէնք եւ կառավարութիւն
հարկ կ'ընէ :
4. Իսենք թէ մարդիկ ամէնքն ալ անի-
րաւութիւն ընեն եւ օրէնք չըլլայ զանոնք
զսպելու, հետեւութիւնը ի՞նչ է :
5. () րէնքը առանց կառավարութեան
օգտակար պիտի ըլլայ : Ինչո՞ւ :
6. Ինչո՞ւ աղէկ չէ որ ամէն մարդ իր դա-
տաստանը տեսնէ :
7. Ինկերութեան երկու գլխաւոր օրէնք-
ները որո՞նք են :

8. () րէնսդրական ժողովք ի՞նչ ըսել է :

9. () րէնսդրական օրէնքը ի՞նչպէս կը-
սահմանվի :

10. Վատաւոր ի՞նչ ըսել է

11. Վատաւորները ի՞նչ օգուտ ունին :

12. Պաշտօնատարները ի՞նչ օգուտ կ'ընեն :

13. Թէ որ մէկը զիս փնասէ եւ անձամբ
զանիկա պատժեմ նէ, երկրիս օրէնքը աւ-
րած կ'ըլլամ մի : Ինչո՞ւ :

14. Իսենք թէ մէկը մեզք մը գործեց, ես
ալ խուռն քաղճու թիւն մը ժողովեմ եւ իր
տունը կործանեմ նէ, օրէնքը աւրած կ'ըլ-
լամ մի, Ինչո՞ւ :

15. Իսենք թէ օրէնք մը դրուեցաւ, եւ ես
այն օրէնքը անիրաւ կը սեպեմ, իրաւունք
ունի՞մ զանիկա աւրելու : Ինչո՞ւ :

16. Իսենք թէ տեսնեմ որ խուժադուժ
անձինք ժողովիր ու մէկուն վրայ կը յար-
ձակին, թէ որ կայնիմ անգորրու թեամբ
դիտեմ նէ, անմեղ կը սեպվի՞մ մի : Ի՞նչ
ընելու եմ :

17. Իսենք թէ չար անձինք փնաս մը ը-
րին, եւ ես կը գովեմ անոնց քաջութիւնը
եւ իրենց յանցանքը կը պաշտպանեմ, ան-
մե՞ղ եմ մի :

ՅՕԴՈՒԱԾ . Բ :

Կառավարութեան զանազան յէջ :

Ընցեալ յօդուածին մէջ խօսեցանք ընտրական կառավարութեան վրայ :

Ընտրական կառավարութիւնը ան է՝ որ բոլոր պաշտօնատարները ժողովրդէն կ'ընտրվին . այսինքն , բոլոր ընկերութենէն , կամ անոնցմէ՝ որ այսպէս ընտրեալ են :

Նայց ամէն կառավարութիւն ընտրական չէ : Ռմանք ժառանգական են . այսինքն , մարդ մը ժառանգութեամբ պաշտօնի կը հասնի : Այս տեսակ կառավարութեան մէջ , թէ որ արքայն մեռնի , իր որդին թագաւոր կ'ըլլայ իր տեղը . այսինքն , իւր պաշտօնը կը ժառանգէ՝ ինչպէս որ տուն մը կամ երկիր մը կը ժառանգէ : Այս թէ որ մէկը օրէնսդիր է , իր որդին զինքը կը յաջորդէ , երբ որ ինքը մեռնի : Վարձեալ կան կառավարութիւններ ալ որ ըստ մասին ժառանգական եւ ըստ մասին ընտրական են : Այս տեսակ կառավարութեան մէջ պաշտօնատարաց ոմանք ժառանգական են , ոմանք ալ ընտրական : Նայց ասոնցմէ զատ

ուրիշ ձեւ կառավարութիւններ կան : Կառավարութիւն մը կամ միապետական կամ ազնուապետական եւ կամ ասմկապետական կ'ըլլայ :

Միապետական կառավարութիւնը ան է՝ որ գլխաւոր իշխանութիւնը մէկ մարդու մը ձեռք արուած է, որ կը կոչվի (մ)ագաւոր : Ի՞նչ որ թագաւորը ընտրրված է, կ'ըսվի ընտրական միապետութիւն . կամ թէ որ ժառանգութեամբ իր պաշտօնին հասնի, կ'ըսվի ժառանգական միապետութիւն :

Կառավարութեանց ոմանց մէջ թագաւորը իշխանութիւն ունի ուղածին պէս օրէնք հաստատելու, եւ իր հպատակաց ըստացուածքին՝ կենացը՝ ուղածը ընելու . ասիկա կ'ըսվի բացարձակ միապետութիւն կամ տիրապետութիւն : Ոմանց մէջ ալ թագաւորը այս ինչ կանոններուն մէջ կապուած է, որ անոնցմէ չ'կրնար անցնիլ . կամ թէ օրէնք չ'հաստատված՝ ուրիշ անձանց հաճութիւնը կ'առնէ . ասիկա կ'ըսվի սահմանաւերայ միապետութիւն :

Ազնուապետութիւնը այն կառավարութիւնն է՝ որ բոլոր իշխանութիւնը քանի մը անձանց ձեռքն է : Ազնուապետութիւնը կամ ժառանգական է, կամ թէ նոյն

ինքն աղնու աղե տական անդամները կ'ընտրեն՝ թէ որ իրենց մէջէն մէկը պահօխ :

Ասակապետութիւնը ան կառավարութիւնն է՝ որ բոլոր պաշտօնատարները կամ ժողովրդէն կ'ընտրուին, կամ թէ ժողովրդէն ընտրուածներէն, ինչպէս որ ըսի :

Եւ յս ձեռն կառավարութիւնները երբեմն պարզ են եւ երբեմն բաղադրեալ :

1. Ինչպէս Աուսիայի կառավարութիւնը պարզ տիրապետութիւն մըն է՝ առանց սահմանափակումից : Այսպէս ժայնայն խորհրդականներէն օգնութիւն կ'առնէ՝ որ ինքը սահմանած է :

2. Սեծն Իրիտանիոյ կառավարութիւնը բաղադրեալ է երեք ճիւղերէ. Թագաւոր, Տեարք, եւ Հասարակութիւն :

Թագաւորին պաշտօնը ժառանգական է, եւ զլիաւոր օրէնսդիրը Թագաւորն է :

() րէնսդրութեան երկրորդ ճիւղը Տեարքն են. ասոնք ի սկզբան Թագաւորէն կ'ընտրուին, եւ սահմանադրութենէ ետքը իրենց յաջորդները ժառանգական են :

() րէնսդրութեան երրորդ ճիւղն է Հասարակութեան ժողովքը. ասոնք ժողովրդէն ընտրուած են՝ ինչպէս ասակապետութեան մէջ :

() րենք մը չ'կրնար հաստատուիլ մինչեւ որ այս երեք ճիւղերը հաճութիւն չ'տան, այսինքն (մ)ագաւորը, Տերանց եւ Հասարակութեան ժողովները:

Ըմէն այս կառավարութեանց մէջ (տաղութիւն, ապահովութիւն եւ երջանկութիւն կ'ըլլայ, թէ որ պաշտօնատարները եւայլն, առաքինի եւ ժողովրդեան բարեկեցութեան եւ երջանկութեանը ցանկացող ըլլան:

Հարցումներ:

1. Ընտրական եւ ժառանգական կառավարութեան տարբերութիւնը ցըցուր:
2. Սիտակետութեան, Ըղնուապետութեան եւ կառավարութեան մէջի տարբերութիւնը բացատրէ:
3. Ընտանիքն եւ սահմանաւոր միապետութեան տարբերութիւնը ցըցուր:
4. Սուսիայի եւ Ընգղիսայի կառավարութեան տարբերութիւնը ի՞նչ է:
5. կառավարութիւն մը ի՞նչպէս կը հարստահարէ ժողովուրդը:
6. Ժողովուրդը իրաւ ի՞նչպէս կը հարստահարեն:

7. Արբոր ժողովուրդը իրար հարստահարէ, մեասին ի՞նչ դարման կայ :

8. Կառավարութեան մը մէջ հարստահարութեան դէմ ամենէն ապահով կերպը ո՞րն է :

ԳՆՈՒԽ . Գ :

Բարեւոյրներն :

Մինչեւ հիմայ ան պարտուցը վրայ խօսեցանք, որ մարդ առ մարդ ունի փոխադարձութեան սկզբունքով, որոնցմով մարդիկ իրարու վրայ սրգար իրաւունք ունին :

Մտնք այն պարտականութիւններն են՝ որ թէպէտեւ կը թողուն որ մարդիկ իրենց ուզածին պէս իրենց երջանկութիւնը փրձտըռեն, սակայն բոլորովին կ'արգիլեն զորիչները իրենց երջանկութեան իրաւունքներէն զրկելէն :

Աթէ մարդիկ այս օրէնքին հետզանդին, աշխարհքը առաւել եւս երջանիկ կ'ըլլայ :

Աչ բռնութիւն, ոչ յափշտակութիւն, ոչ
 վրայարտութիւն, ոչ ալ որ եւ իցէ վնաս
 կ'ըլլայ, եւ ամէն մարդ խաղաղութեամբ ու
 անգորրութեամբ կ'ապրին. բայց աշխարհ-
 քը սյս երջանկութեան հասցընելու համար
 բան մըն ալ հարկաւոր է :

Բաւական չէ որ դրացիներուն եւ ըն-
 կերներուն վնաս չ'տանք, սլլ անոնց բարե-
 լաւութիւնը փնտրուելու ենք, եւ սյս օրէն-
 քը կ'ըսվի բարեսիրութեան օրէնք : Օր-
 օրինակ, մարդս հիւանդութեան ենթակայ
 է, եւ ամէն ժամանակ հիւանդ պակաս չէ :
 Հիւանդները գործելու եւ իրենց ապրուս-
 տը ճարելու անգամ կարող չեն : Եւ եթէ
 մէկը անոնց հոգ չ'տանի՝ կը կորնչին : Ա,ա-
 եւ մարդս ենթակայ է փորձանքի մէջ իյ-
 նալու, եւ եթէ օգնութիւն չ'ըլլայ՝ նեղու-
 թիւն կը քաշէ :

Արքան չար գործք մըն է, երբոր կը տես-
 նեմ որ մանուկ մը կառքին տակը պիտի մը-
 նայ ու մեռնի, ու չեմ վազեր մէկ դի առ-
 ներ՝ խորհելով թէ պարտականութիւն չու-
 նիմ սյսպէս բան մը ընելու, ու ձգեմ գործ-
 քիս երթամ : Ա՛մէն մարդ կ'զգայ թէ՛ թէ-
 պէտեւ առաջ բնաւ տեսած չեմ սյն մա-
 նուկը եւ կարելի է պիտի չ'տեսնամ ալ,

ասկայն իմ պարտքս է որ կրցածիս չափ աշխատիմ անոր օգնելու . այսինքն, ամէն մարդ կ'ըզայ, որ ես եւ բոլոր մարդ բարե-սիրութիւն ընելու պարտական ենք :

Ղարձեալ՝ ըսենք թէ մերձակայ գիւղի մը մէջ շատ մը տղայք կան՝ որ ոչ կարգալ գիտեն եւ ոչ ալ գրել . եւ ասանկով օգտակար գիրք, մանաւանդ Սուրբ Գիրք կարգալու բոլոր հաճութիւններէն զրկուած են : Եւ ըսենք թէ ան տեղուանքը երկու երիտասարդ գտնուին եւ անոնցմէ մէկը ըսէ թէ, տղոցը ամենեւին պարտականութիւն չունիմ, եւ իր գործքը նայի : Իսկ միւսը առանց ասանկ խորհրդածութեան դպրատուն մը բանայ, ու զանոնք հոն ժողովէ եւ կարգալ ու գրել սորվեցընէ՝ անանկ որ երջանիկ եւ օգտակար բլալու ճամբուն զրվին տղայքը : Եւս երկուքէն ո՞րը առաւել սիրելի է մեզի : Ո՞րը իր պարտքը կատարեց : Ո՞րը իր երկնաւոր Հօրը կամքին պէս գործեց :

Ղարձեալ՝ ըսենք թէ այս տղայքները խիստ չար են, ու պիղծ իօսքեր կ'ընեն, սուտ կը խօսին, ու գողութիւն կ'ընեն : Եւ թէ բարի մէկը տեսնէ ու լսէ, շատ կը վրձտանայ, եւ ինծի կուզայ թէ անոնց ամե-

նէն մեծը եւ ամենէն չարը պատժելու է :

Ի՞նչ որ մէկը ըսէ թէ տղացը քաղաքակից ըլլալովս պարտականութիւնս է որ ասանկ չարութիւն մը դադարեցընեմ եւ այս գողերը բռնեմ ու բանտը դնեմ, եւ անատենը իմ պարտքս կրկատարվի, եւ ես տլիմ գործքս նայելու եմ. եւ թէ որ անոնք կորնչին բանտին մէջ՝ յանցանքը իրենցն է :

Բաննք թէ ուրիշ մէկը երթայ անոնց մէջ եւ իրենց գործքին չարութիւնը ցուցնէ եւ քաղցրութեամբ խօսի անոնց հետ, եւ անոնց սորվեցընէ բարի եւ առաքինի ըլլալ, եւ զանոնք առաքինի եւ բարեպաշտ անձինք ընելու սշխատի : V, յս երկուքէն ո՞րը յարգելի է . ո՞րը իր պարտքը կատարած է . ո՞րը Սուրբ Գրոց հնազանդութեամբ դործած է : Բիշ մըն ալ յառաջ երթանք : Բաննք թէ այս տղայքը նախատեն եւ անարգեն զանիկայ, իւր ստացուածքը գողնան, եւ երբոր իրենց բարերարութիւն մը ընել երթայ, ծաղր ընեն եւ կրցածնուն չափ վընաս տան : Ինքն ալ ձգէ զանոնք եւ երթայ, ըսելով թէ իմ ծախքովս եկայ հոս առանց հատուցման, այս տղայը՝ երջանիկ եւ առաքինի ըլլալ սորվեցընելու. եւ բոլոր ընդունած հատուցումս վնաս, անար-

գանք, եւ յափշտակութիւն է. զանոնք պիտի ձգեմ երթամ, թող կորսովին. կամ ըսէ թէ հոգ չեմ ըներ ինչ կերպով որ կ'ուզեն անանկ թող վարվին ինծի հետ, ես պիտի շարունակեմ ձեռքէս եկած աղէկութիւնները անոնց ընելու: Որքան շարութիւն որ գործեն սյնքան յայտնի կը ցուցնեն թէ կրթութեան կարօտ են. եւ ես եւս առաւել պիտի ջանամ որ զանոնք առաքինի եւ երջանիկ ընեմ: Ենոնք որքան որ զիս ատեն, ես զանոնք սյնքան պիտի սիրեմ: Եւրդ՝ այս երկու կերպերուն ո՞րը գովելի եւ արժանապատիւ է: Այս կերպերուն ո՞րը լնող մարդը յարգելի է եւ սիրուն: Մըր ընենք նէ պարտականութիւննիս ըրած կ'ըլլանք: Մեր Տէրոջը օրինակը որ կերպին նման է:

Աթէ այս բաներուն վրայ խորհինք, պիտի տեսնենք որ մեծ պարտականութեանց տակ ենք՝ ապերջանկաց, շարերուն եւ մեղ մնասողներուն անգամ մարդասիրութիւն ցուցնելու: Այս այսպէս ըլլալը մեր Տէրոջը սորվեցուցածէն յայտնի է: Գործ. Գ. 32-36: «Այս թէ որ դուք ձեր սիրելիները սիրէք նէ՝ ինչ շնորհք կ'ունենաք, ինչու որ՝ մեղաւորներն ալ կը սիրեն իրենց

սիրելիները : Այլ թէ որ դուք ձեզի բարի ընողներուն բարի , նեք , ի՞նչ շնորհք կ'ուներնաք , ինչու որ մեղաւորներն ալ այն բանը կ'ընեն : Այլ թէ որ անանկ մարդիկներուն փոխ տաք՝ որոնցմէ յոյս ունիք առնենելու , ի՞նչ շնորհք ունիք . ինչու որ մեղաւորներն ալ մեղաւորներուն փոխ կուտան , որ ան չափովը ետ առնեն : Հապա սիրեցէք դուք ձեր թշնամիները ու ձեզ ատողներուն բարի ըրէք , եւ փոխ տուէք ուսկէց որ առնելու յոյս չունիք , որ ձեր վարձքը շատ ըլլայ , ու Ռարձրելոյն որդիքը ըլլաք . ինչու որ Անքը քաղցր է չարերուն եւ ապերախտներուն վրայ : Աւ գթած եղիք , ինչպէս որ ձեր Հայրն ալ գթած է” :

Ղարձեալ՝ Սաղմ. Ե Գ. 1. 43-48 : “ Ես սերէք աս ալ որ ըսվեցաւ , քու ընկերդ սիրես ու թշնամիդ ատես : Ռայց ես ձեզի կ'ըսեմ սիրեցէք ձեր թշնամիները . օրհնեցէք ձեզ անիծողները . բարի ըրէք անոնց՝ որ ձեզ կ'ատեն եւ աղօթք ըրէք անոնց վրայ , որ ձեզ կը չարչորկեն ու կը հալածեն . որ ձեր երկնաւոր Հօրը որդիքը ըլլաք , ինչու որ իր արեւը կը ծագեցընէ չարերուն ու բարիներուն վրայ , եւ անձրեւ կը խորկէ արդարներուն ու մեղաւորներուն

վրայ: Ասան զի թէ որ դուք ձեզ սիրողները սիրէք նէ՛ ինչ վարձք ունիք, չէ՞ որ մաքսաւորներն ալ նոյնը կ'ընեն: Այլ թէ որ ձեր բարեկամներուն միայն բարեւ տաք. ինչ աւելի կ'ընէք «բէշնէբէն». չէ՞ որ մաքսաւորները ու մեղաւորներն ալ նոյնը կ'ընեն: Աւրեմն դուք կատարեալ եղիք՝ ինչպէս որ ձեր երկնաւոր Հօյրն ալ կատարեալ է՝.

«Գլխած եղիք» խօսքին միտքը յայտնի է, այսինքն անանկներուն երջանկութիւնը յառաջացընել, որ փոխադարձութեան օրէնքով մեզմէ պահանջելու իրաւունք չունին եւ որոնցմէ հատուցում մը ընդունելու ակնկալութիւն չունինք: Անոր երկնաւոր Հօրը բարեսիրութիւնը օրինակ առնելու ենք մեր բարեօիրութեանը:

«Գլխած եղիք ինչպէս որ ձեր երկնաւոր Հօյրն ալ գլխած է» Ասիկա կը սորվեցընէ Ա. ինչպէս որ Աստուած բոլոր իր արարածներուն երջանկութեան անսպառ աղբիւր է, որ հարկեցուցիչ պարտականութեանց տակ չէ, պիտի տալ Աստուած մեզի հրամայեր է որ մեր տաղանդները, մարմնաւոր եւ մտաւորական ստացուածքները մեր ընկերներուն երջանկութեանը համար ի գործ դնելու ենք:

Ինչ որ մեզի տրուած է, չէ թէ բուն մեր երջանկութեանը համար տրուած է ուղղակի եւ գլխաւորապէս, հապա անուղղակի: Ըստինքն, մենք երջանիկ կ'ըլլանք ուրիշներուն երջանկութիւնը յառաջ տանելով: Բ. Ըստուած իր նախասնամութեան ընդհանուր պարգեւները կ'ընծայէ առանց նայելու ընդունողին ո՞վ կամ ինչ ըլլալը: « Իր արեւը կը ծագեցունէ չարերուն ու բարիներուն վրայ, եւ անձրեւ կը խորկէ արգարներուն ու մեղաւորներուն վրայ »: Սենք ալ նոյն օրինակին հետեւելու ենք: Թէպէտեւ մեր անձնական սէրը եւ մեր բարոյական յարգութիւնը արժանի եղողներուն մատուցանելու ենք, այլ մեր ողորմութիւնն ալ կարօտելոց շնորհելու ենք: Ուստի նեղեալները մխիթարելու ենք, տառապեալները գթալու ենք, կարօտելոց օգնելու ենք, հիւանդներուն տես երթալու ենք, տգէտները կրթելու ենք. հոգ չէ որքան անարժան որ ըլլան. կամ թէ բարքերնին որքան ատելի ըլլայ մեզի:

Գ. Նոյն օրինակէն կը սորվինք թէ մեր բարեսիրութիւնը ընդունողին դէպ ի մեզի ցըցուցած զգացումներուն նայելով պիտի չըլլայ: Ըստուած այնպէս սիրեց զմեզ, որ

քանի որ մեղաւոր էինք Վրիտոս մեռաւ մեզի համար: Արբոր թշնամի էինք, իր որդոյն մահուամբը Մատուծոյ հետ հաշտութեանք: Մ. յապէս մեր օրհնեալ Փրկիչը իր կեանքը իր ամենազառն թշնամիներուն բարի ընելով անցուց առանց նկատելու անոնց ամենաչար անիրաւութիւնը:

Մ. յապէս մեզի պատուիրեալ է մեզ անիծողները օրհնել, մեզ ասողներուն բարի ընել եւ մեզ չարչարողներուն եւ հալածողներուն վրայ աղօթք ընել:

Մատուծոյ օրինակէն զատ՝ զանազան պատճառներ կան, որոնք սյս պարտականութիւնը մեր վրայ կը դնեն, որոնց ոմանք հետեւեալներն են: Ա. Մատուած՝ մեր իրեն զէմ ըրած յանցանքներուն թողութեան պայման ըրաւ. «վասն զի թէ որ դուք ներէք մարդոց իրենց յանցանքները, ձեր երկնաւոր Հայրն ալ ձեզի կը ներէ»: Կարգա՝ երկու ծառաներուն առակը Մատուծոյ Գլ. 23-35: Մ. սոր համար երկնից թագաւորութիւնը թագաւորի մը նմանեցաւ, որ իր ծառաներէն հաշիւ առնել ուզեց: Աւ երբոր սկրսեց առնել, տասը հազար քանքարի պարտրկան մը բերվեցաւ իրեն: Արբոր բաւական չունեի վճարելու, իր տէ-

րը հրամանն ըրաւ ծախել անիկա, եւ անոր
 կինը՝ եւ որդիքը, եւ բոլոր անոր ունեցա-
 ծը, ու վճարել: Այլ ծառայն ինկաւ՝ եր-
 կրպագութիւն կ'ընէր անոր՝ ու կ'ըսէր,
 համբերէ ինձի՝ եւ ամէնը կը վճարեմ քե-
 ղի: Ան ծառային տէրը վրան խղճալով՝ ար-
 ձըկեց անիկա, ու պարտքը թողուց իրեն:
 Այլ նոյն ծառայն ելաւ իր ընկեր ծառանե-
 րէն մէկը գտաւ՝ իրեն հարիւր մարչիլ
 պարտք ուներ, ու բռնեց անիկա՝ կը խղճէր
 եւ կ'ըսէր, վճարէ ինձի ունեցած պարտքդ:
 Աստի ընկեր ծառայն ոտքը ինկաւ, կ'ա-
 ղաչէր անոր՝ եւ կ'ըսէր. համբերէ ինձի,
 ու քեզի կը վճարեմ: Այլ ինքը չէր ուզեր,
 հապա պնաց՝ բանտը դրաւ անիկա, մինչեւ
 որ պարտքը վճարէ: Այրբոր իրեն ընկեր
 ծառայները տեսան եղած բանը, խիստ
 տրտմեցան՝ եւ եկան հասկըցուցին իրենց
 տէրոջը բոլոր եղած բանը: Անատենը իրեն
 տէրը կանչեց անիկա՝ ու ըսաւ. չար ծա-
 ռայ՝ բոլոր ան պարտքը ես քեզի թողուցի,
 ինձի աղաչելուդ համար: Արեմն պէտքը
 չէր քեզի քու ընկեր ծառայիդ ողորմել,
 ինչպէս որ ես քեզի ողորմեցայ: Այլ բար-
 կանալով անոր տէրը դահիճներուն մատ-
 նեց անիկա, մինչեւ որ բոլոր պարտքը վը-

ճարէ : Ըսանկ իմ Հայրս ալ որ երկինքն է՝ պիտի ընէ ձեզի թէ որ դուք չէք թողուր ամէն մէկը իր եղբօրը ձեր սրտերէն իրենց յանցանքները” :

Բ . Ըն առաքինութիւնները՝ որոնք մեր ընկերներուն մեզի ըրած չարիքներուն փոխարէն կը գործածենք՝ շատ դերազանց են, եւ մեզ երկնից թագաւորութեանը յարմար ընող սրտի սեպհական : Ընչպէ՛ . հեղութիւն , համբերութիւն եւ ներողամտութիւն : Ըսպէս բարք ունեցողաց է , որ մասնաւոր օրհնութիւններ խոստացված է :

Ըն առաքինութիւնները՝ որոնց համար մարդոցմէ հատուցումն կ’առնենք , կրնայ ըլլալ որ մարդոց սէրէ եւ վախէ յառաջ դան : Ըսյց ան առաքինութիւնները՝ որոնց համար մարդոցմէ հատուցումն ակնկալութիւն չենք ըներ , անոնք են մեր առ Ըստուած ունեցած սիրոյ եւ հնազանդութեան յարմար եւ ճշմարիտ վկայութիւնը : Ըս առաքինութիւնները իբրեւ ճշմարիտ բարեպաշտութեան ապացոյց յայտնըված են : Տես Տէրօջը վերջին դատաստանին ստորագրութիւնը . Սոփ ԻԲ Գ. 1. 40 : “ Արովհետեւ այս եղբայրներուս պինտ պզտիկներէն մէկին ըրիք՝ ինծի ըրիք ” :

Մ. յս գիտնալու է թէ բարեսիրու թեան օրէնքը մարդոյ կը տրուի իբրեւ մարդ . այսինքն , առանց նկատելու մարդոց մէջ եղած վաղունցիկ յարաբերութիւնները : Ընդ չէ թէ ազգական եղբք եւ թէ օտարազգի , թէ քաղաքացի եւ թէ օտարական , թէ քրիստոնեայ եւ թէ անհաւատ . բաւական է որ մարդ է , եւ մարդ ըլլալով Մ. օտուծոյ օրէնքովը իրաւունք ունի բարեսիրութեան օգուտներ վայելելու : Մ. անառանգ՝ զանիկա մեղիկապող կապերը օրքան քիչ են նէ , բարի գործքը եւս փառասօք կ'ըլլայ՝ ինչու որ այսպիսի պարագայներու առկ է օր հատուցման յոյս չունենան ինչ կը յայտնուի եւ անշահախնդիր ըլլանաւ ալ յայտնի փորձ մըն է :

Ընդ վարդ մարդասէրը թէ օր միայն Մ. նդղիոյ բանտերուն տես ելլէր՝ իբրն մեծ ազնուականութիւն պիտի սեպվէր , հապա օրքան գերագոյն ազնուականութիւն մը եղաւ իբրն Վ. աղղիոյ բանտերուն ալ տես ելլելը : Թէ որ բարեսիրութեան պատճառաւ հայրենեացը մէջ անգամ մեռնիլը մեծ փառք

(1) Տես է Երեւանի Պէտանի Վ. Գեղեկաց 1845 թ. է - 56 . Վեպրվար :

էր իրեն, հասպա ո՞րքան առաւել փառք եղաւ հայրենիքէն հեռի երկրի մէջ՝ թաթարիստանի մէջ Աերսոն քաղաքը մեռնիլը, ուր հազիւ թէ իր անունը պիտի յիշվեր. բայց իր ողորմած գործքերը մանաւանդ իր վերջին բարեգործութիւնները իր յիշատակութիւնը մինչեւ յարութեան առաւօտ պիտի մնայ: Այժմէ այս հրամանը մարդոյ տրուած է, պատճառ մը չեմ տեսներ թէ ինչո՞ւ ազգերն ալ նոյն պարտականութեանց տակ պիտի չըլլան: Անոնք ալ իրրեւ անհատներ իրարու հետ բարեսիրութեան սկզբունքով վարվելու պարտական են: Այսինքն իրենց քաղաքավարութեան, կամ կենցաղավարութեան հիմնական եւ գլխաւոր սկզբունքը ընելու են իրարու ազէկութիւն ընելը այն ամէն միջոցով, որ Աստուած իրենց ձեռքը տուեր է:

Յաջորդ գլխուն մէջ դէպ ի ապերջանկաց, չարերուն, եւ վնասակարաց ընելու բարեսիրութեան վրայ պիտի խօսինք:

Հարցումք:

1. Այժմէ ուրիշները վնասելէն ետ կենանք նէ, մեր բոլոր պարտականութիւնները կա-

տարած կ'ըլլանք: () օրինակով մը բացատրէ:

2. Աթէ մինակ վնասելէն ետ կենանք, ի՞նչ պարտականութիւն ըրած կ'ըլլանք, եւ ի՞նչ պարտք զանց առած կ'ըլլանք:

3. Ի՞նչ զգացումն կ'ունենան անոնց վերայ որ ուրիշներուն համար բան մը չեն ընենք. բայց միայն վնասելէն ետ կը կենան:

4. Ի՞նչ զգացումն կ'ունենաս անոնց վերայ, որ ամենուն թէ թշնամի եղեր է թէ բարեկամ կրցածին չափ բարերարութիւն կ'ընեն:

5. Այս զգացումներէն ի՞նչ կը սորվիս:

6. Ս'եր օրհնեալ Ֆրկչին կանոնը ի՞նչ է այս բանին վրայ:

7. Ս'եր օրհնեալ Ֆրկչին օրինակը ի՞նչ էր:

8. Աստուծոյ դէպ ի մեզի ունեցած օրինակէն ի՞նչ կը սորվիս:

9. Թէ որ Աստուած մեզի պարգեւ չ'տար ու միայն ինչ բանի 'որ արժանի ենք՝ այն տար, մեր վիճակը ի՞նչ կ'ըլլայ:

10. Աստուծոյ մեզի ըրած շնորհացը օրոն իրօք արժանի ենք:

11. Աստուած մեր յանցանքներուն թողութիւն տալը ուրիշներուն յանցանքները թողելնուս հետ ի՞նչպէս կապեց:

12. Ո՞ր տեսակ առաքինութիւնը Մատու-
ծոյ խիստ հաճելի է, ա՞ն որ փոխադարձ կը-
գործենք, կամ ա՞ն որ բարեսիրութեամբ
կը գործենք:

13. Վա՛նի՞ պատճառ կրնաս տալ այ՞
բանին:

14. Բարեսիրութեան պարտականութիւն-
նիւ ո՞րքան կ'ընդարձակի:

15. Ի՞նչ կերպով ազգաց ալ կը վերա-
բերի բարեսիրութեան օրէնքը:

19. Թէ որ մարդիկ այս սկզբունքով վար-
վին իրարու հետ, պատերազմներուն վրայ
ի՞նչ ներգործութիւն կ'ըլլայ:

ԳՎՈՒԽ • Բ :

ՀԱՄԱՐ • Ա :

Կարօտելոց Բարեփոխիչն

Մարդ մը կարօտեալ կրնայ ըլլալ կամ աղքատութեան կամ հիւանդութեան կամ ծերութեան կամ տգիտութեան պատճառաւ : Ընդհանրապէս մինակ աղքատութիւնը մարդս ողորմութեան արժանի չընէր՝ թէ աշխատելու կարողութիւն ունի : Թէ որ մարդ մը ապրուստ ճարելու միջոցներ չունի, թող աշխատի որ գտնէ : Այսպիսի գիպուածներու մէջ ընդհանրապէս մեր պարտքն է որ անանկ մարդուն գործք գտնենք, որ իր ապրուստը ճարէ : Այլ զանիկա ծուլութեամբ պահելը բնաւ բարեսիրութիւն մը չէ, թէ անհատից եւ թէ ընկերութեանց : Այսպէս է Աստուծոյ բարեսիրութեան ընթացքն ալ : Աստուած մեր ապրուստը կուտայ՝ կերակուր եւ հունձք եւ այլն, բայց այս բաները կը շնորհէ իրբեւ

մեր աշխատութեանցը փոխարէն: Ասեալ
 Պօղոս առաքեալը կը սորվեցընէ թէ «Մն
 որ չաշխատիր, թող չուտէ»: Սակայն բա-
 ցառութիւններ կան: Արնայ ըլլալ որ ըն-
 տանիք մը Մատուծոյ նախախնամութիւնով
 աշխատութեան միջոցներէն զրկուի: Մ. յս-
 պիսի դիպուածները կը պատահին նաւա-
 բեկութենէ, հրկիզութենէ, երբեմն ալ
 գործքի պակասութենէ եւ այլն: Անհհան-
 րապէս թէ որ մարդ մը Մատուծոյ նախախ-
 նամութեամբը ոչ թէ իր ծուլութեամբը՝
 կարօտեալ կ'ըլլայ, անոր բարեսիրութիւն
 ընելու եմք՝ որպէս թէ Մատուծ զանիկա
 մեզի ցըցուց: Արիշ բացառութիւն մըն ալ
 այս է՝ որ ծնողաց աշխատանքը բաւական
 չըլլար իրենց տղոցը սնունդին: Անչպէս՝
 երբոր որբեւարիները քանի մը զակերնե-
 րով կը մնան, կամ եւս խղճալին, երբոր
 տղայք իրենց ոչ հայր եւ ոչ մայր կ'ու-
 նենան: Մասնկ դիպուածքի մէջ եթէ բա-
 քեսիրութեամբ օգնութիւն չընենք, ա-
 նոնցմէ ոմանք կամ բոլորը կը կորնչին:

2. Հիւանդութիւն: Հիւանդութեան ժա-
 մանակ Մատուծ մարդու ս աշխատելու կա-
 րողութիւնը իրմէն կը վերցունէ, եւ ինքը
 հիմայ ուրիշ ժամանակ իր աշխատութեամբ

վայելած էն էլիկ հանգստութեան կարօտ է : Ասանկ ժամանակ հարուստը առանց օգնութեան նեղութիւն կը կրէ, ուր մնաց աղքատը : Ասանկ ժամանակներ երբոր հարկ կ'ըլլայ որ ողորմութիւն ընենք, ոչ միայն ստակով, այլ անձամբ ալ օգնութիւն ընելու ենք :

3. Օտերութիւն : Թէպէտեւ ծերութիւնը միշտ հիւանդութիւն չ'ըրեր, բայց ընդհանրապէս անկար եւ անօգնական կ'ըլլան ծերերը : Ինչ որ կրնանք ընել իրենց ցաւերը մեղմելու եւ իրենց ծերութեան բեռները թեթեւցունելու համար, յայտնի է թէ բարեսիրութեան պարտք է, եւ մէկ կերպով ալ որդիական սէր : Ահա այս դիտուն մէջ պատմածներս են որ բարեսիրութիւն կամ ողորմութիւն կը պահանջեն մեզմէ : Այս անոնց կանոններն են ասոնք .

1. Անոնք որ կամ հիւանդութեամբ կամ ծերութեամբ աղքատ են եւ ամենեւին չեն կրնար աշխատիլ, ամենայնիւ օգնելու ենք անոնց :

2. Անոնք որ կամ հիւանդութեամբ կամ ծերութեամբ եւ կամ որբութեամբ ըստ մասին կրնան ինքզինքնին հոգալ, անոնք ալ օգնութեան կարօտ են բայց ըստ մասին :

Յ. Ընդհանրապէս որ կարող չեն անմիջապէս գործք գտնելու, պէտք է որ առ այժմ օգնելովին: Սէկու մը ամենէն մեծ բարերարութիւն ընելը, անոր գործ գտնելն է՝ որ ինքզինքը հոգայ:

4. Սե՛ծ բարերարութիւն մըն է անանկ միջոցներ պատրաստել ինչպէս գանձարան խնայութեան՝ եւ այլն, որոնցմով աղքատները կարող ըլլան իրենց սակաւիկ դրամնին պահելու եւ բազմապատկելու: Ըսանկ միջոցները աշխատասէրները անկարօտ եւ անկախ կ'ընեն, եւ ասանկով հաղարարները հարստութեան ճամբուն մտան:

Հիմայ բարեսիրութիւն ընողներուն վերայ խօսինք:

1. Թէ ամէն մարդ պարտական է բարեսիրութիւն ընելու: Ըստ մէն մարդ կարող չէ ուրիշներուն ստակով օգնութիւն ընելու, բայց որ եւ իցէ կերպով ներդաշնան օգնութիւն մը կրնայ ընել, եւ փնասվածներուն կարեկցութիւն ցուցնել: Ինչպէս որ մարդիկ եւ կանայք, անանկ ալ տղայքը կարող են բարեսէր ըլլալ: Աթէ խաղալիքի տուած ստրկին մէկ մասը հիւանդաց

օգնութիւն շնորհեն, կամ իրենց վայելած հանգստութիւններուն կամ բարիքներուն հաղորդ ընեն խեղճ ընկերնին, ինքզինքնին առաքինութեան մէջ յառաջացունելու ամենէն ընտիր բանը կ'ընեն:

2. Միշտ ան կերպ բարեսիրութիւնները արժանապատիւ սեպվելու է, որ բարերարը ինքն անձամբ օգնութիւն կ'ընէ, ոչ թէ ուրիշին ձեռքով: Թէպէտեւ անձամբ ողորմութիւն ընելն ուրիշներուն ձեռքովը ընելէն շատ աղէկ է, բայց ուրիշին ձեռքովը ընելը բնաւ ողորմութիւն չընելէն աղէկ է: Մեր ներդաշնակներուն անձամբ կարեկից ըլլալէն էվել բան մը չ'կայ՝ որ լաւագոյն ներգործութիւն ունենայ մեր սրտերուն վրայ, եւ մեր առ Վստուած երախտագիտութիւնը զարթուցանէ:

3. Ի վերջոյ, որովհետեւ ողորմութիւնն ալ իբրեւ աղօթք կրօնական պաշտօն մըն է, վասն որոյ որքան որ կարելի է առանձին ըլլալու է: Մեր ողորմութիւնը գաղտուկ ըլլալու է եւ մեր Հայրը որ գաղտուկը կրտեսնէ մեզի յայտնապէս հատուցումն պիտի ընէ:

Պատուհանները և լուսնը :

Ըստ մարդ յայտնի կը տեսնէ թէ որչափ դժբաղդութիւն է մեկուն որ կարդալ գրքել եւ հաշիւ ընել չ'գիտեր : Մարդ մը որ այսպէս տգէտ է, հազիւ թէ գիտութիւն սորվելու միջոց ունի, ոչ Վստուծոյ խօսքերը կրնայ կարդալ, ոչ ալ բարեկամէն եկած նամակը : Արեւմտեան Վստուծոյ ո՞րքան հաճելի գործք է, որ այս բաները գիտցողները տգէտներուն սորվեցունեն : Աստի Վստուծոյ առջին ի՞նչպէս ընդունելի գործք է, եւ գիտցողներուն ի՞նչ մեծ պարտականութիւն է որ կարդալ գրել եւ ուսմունք չ'գիտցողները մանաւանդ Սուրբ Վրոց տեղեկութիւն չունեցողները թէ տղայք եւ թէ մարդիկ, ժողովեն եւ անոնց սորվեցունեն : Ըն մարդը որ ասանկով տղայքը կամ մարդիկը տգիտութեան խաւարէն կը հանէ եւ մոլութենէն կ'ազատէ, իր բարերարութիւնը անպատմելի է :

Որքան հաճելի եւ ցանկալի է տեսնել որ պատանիները իրենց ընդունած պարգեւներուն համար զանոնք ուրիշներուն շնորհելովն երախտագիտութիւն կը ցուցնեն :

Հարցումներ :

1. Բսենք թէ զօրաւոր եւ առողջ մարդ մը ստակ կ'ուղէ, պարտակա՞ն եմ տալու ստակ չունենալուն համար : Ինչո՞ւ :
2. Ի՞նչ ընելու եմ անոր :
3. Գործք գործել տա՞լը աղէկ է թէ ձըրի ստակ տալը : Ինչո՞ւ :
4. Ի՞նչ օրինակով կրնաս արդարացընել այս ըսածդ :
5. Բսենք թէ իմացանք որ այս մարդուն տունը եւ բոլոր ունեցածը երէկ դիշեր այրեր է : Ի՞նչ ընելու պարտական եմ :
6. Բսենք թէ որբեւարի կին մը քանի մը որբեր ունի, եւ օրը տասը դահեկան պէտք է որ զանոնք պահէ, բայց ինքը միայն հինգ դահեկան կրնայ շահիլ, անոր օգնութիւն ընելո՞ւ ենք. եւ ո՞րքան :
7. Աեղեալներուն եւ հիւանդներուն ի՞նչ պարտականութիւն ունինք :
8. Վրիստոս ի՞նչ ընել կը սորվեցընէ մեզի, ո՞ւր տեղ գրուած է :
9. Ի՞ր կանոնը ստակ տալէն ուրիշ բան կը հրամայէ՞ :
10. Աղքատներն ալ պարտական են բա-

րեսէր ըլլալու, եւ ողորմութեան գործքեր գործելու :

11. Առանց ստակի ի՞նչպէս բարեսէր կրնան ըլլալ :

12. Ինչո՞ւ համար նեղեալին անձամբ օգնութիւն ընելը ուրիշին ձեռօքը ընելէն լաւագոյն է :

13. Ողորմութիւնը ինչո՞ւ գաղտուկ ըլլալու է :

14. Ուրիշներու դաստիարակութիւն տալով ալ ողորմութիւն կ'ըլլայ :

ՅՕԴՈՒԱԾ . Բ :

Բարեւիքս-Էլ-ն գեղ է շարաց :

Որքան որ խօսեցանք՝ դէպ ի ապերջանկաց ունեցած պարտքերնուս վրայ էր . բայց հիմայ չարերուն ունեցած պարտականութիւններնուս վրայ պիտի խօսիմք :

Տեսնանք թէ հիւանդութեամբ, ծերութեամբ կամ աղքատութեամբ ապերջանիկ եղողներուն օգնութիւն հասցունելու ենք . բայց չար մարդը խիստ ապերջանիկ է, քանզի մեղքի չափ թշուառութիւն չ'կայ : Տարափոխիկ ախտ ունեցող մարդուն նը-

ման է, որ իր շուրջը եղողներուն կը հաղորդէ: Վէշը ան է որ՝ այս կենաց ցաւերը մահուան ժամանակ կը վերջանան, բայց մեղաց ցաւերը մահուան ժամանակը խիստ կը զբանան, եւ անկէց ետքը յաւիտեանս անբժշկելի կը մնայ:

Մըդ՝ բոլոր այս խորհրդածութիւնները կը սորվեցունեն մեզի թէ չար մարդիկ ամէն ուրիշներէն աւելի խղճալի են: Աւրեմն մեր մասնաւոր պարտաւորութիւնն է զանոնք առաքինի ընելու ջանալ:

Շատերը կ'ըսեն թէ՛ թէ որ մէկը չար է զանիկա ձգելու եւ փախչելու ենք: Մտիկայ մէկ կերպով ուղիղ է. իրեն ընկեր ըլլալու չենք, եւ անոր չար սովորութիւնները սորվելու վտանքին մէջ մտնելու չենք, եւ թէ որ մէկը անառակ է անոր հետ ընկերանալու չենք, ասոնք բոլորը ուղիղ են: Բայց ասոնք պատճառ չեն որ արբեցողը իր արբեցութենէ, եւ անառակը իր անառակութենէ ետ չ'դարձունենք: Մ, Մ է մարդիկ մեր բարեկամները եւ ընկերները ընել, այլ է անոնց աղէկութիւն ընել ջանալ:

Չարերուն ունեցած պարտականութիւննիս հետեւեալներն են:

Ա. Լըբբոր ներդուծեան եւ վիշտի մէջ են ինչպէս որ ուրիշները նոյնպէս ալ ասոնք խղճալու ենք: Վուցէ անկարելի է որ անոնց օգնութիւն ըրած ժամանակնիս նոյն հաճութիւնը զգանք, որքան որ առաքինիներուն օգնելու ժամանակնիս զգանք: Վայց աս ալ չ'ցուցըներ թէ ասոնց բարեսիրութիւն ընելու պարտական չենք:

Բ. Վոլոր զօրութիւնով ամէն կերպով զանոնք մոլութենէ ետ դարձընելու ենք: Եւ ասիկա կ'ըլլայ:

Ա. ()րինակով. Մ'առաքինութեամբ դբրծելով՝ ամենաբարի եւ շատ անգամ խիստ ազդու յանդիմանութիւն կուտանք մոլիներուն: Վաստի թէ որ անոնց ընկերութեան մէջ գտնւիինք, միշտ անվհճերութեամբ ցուցընելու ենք, թէ առաքինութեան կողմանէ ենք եւ մոլութիւնը ատող: (Թէպէտ եւ կ'ըլլայ որ մեզ ծաղր ընեն եւ անարդեն, բայց դէպ ի անոնց ունեցած սէրերնիս կը սորվեցունէ որ համբերութեամբ տանինք իրենց լաութեանը համար:

Բ. Խրատով. Ս'այելուչ խօսակցութեամբ ջանալու ենք որ իրենց ընթացքին չարութիւնը իրենց իմացընենք եւ ստիպենք ու քաջալերենք զանոնք որ առաքի-

նութեան դառնան : Եւ տեսակ խրատնե-
րը ընդհանրապէս շատ ներգործութիւն
ունին թէ որ առանձին տրուին :

Գ. Արովհետեւ մարդիկը առաքինութեան դարձունող ամենէն ազդու միջոցը կը-
րօնից ճշմարտութիւններն են, վասնորոյ՝
զանոնք մարդոց մէջ տարածելուն ամէն
յարմար միջոցները բանեցունելու ենք՝ ոչ
միայն խօսակցութեամբ հապաւ կրօնական
գիրքեր, եւ մանաւանդ Սուրբ Գիրքը տա-
րածելով :

Դ. Եւ որովհետեւ բոլոր մարդիկ մեր
եղբայրներն են, եւ բոլորն ալ բարոյական
օգնութեան կարօտ են, վասնորոյ յայտ-
նապէս պարտքերնիս է չարերը որքան որ
կարելի է իրենց չարութենէ ետ դարձը-
նել : Եւ որովհետեւ մարդոց մեծ մասը փր-
կութեան ճամբուն վրայօք բոլորովին տգէտ
են, վասնորոյ Սուրբ Գիրքը անոնց մէջ
տարածելու պարտական ենք :

Ե. Մարդոց միտքը այսպէս խաւար է եւ
այնպէս յամառութեամբ հակած է չարու-
թիւն գործելու, որ այս տեսակ բարեսի-
րութեան մէջ յաջողութեան շատ քիչ
յոյս կրնանք ունենալ՝ առանց բարձրագոյն
զօրութեան մը օգնականութեան :

Ըստուած խոստացաւ այս օգնութիւնը շնորհել թէ որ իրմէն խնդրենք : Ուստի մեր մասնաւոր պարտքն է աղօթել՝ որ Ըստուածոյ Հոգւոյն զօրութիւնը մեր եւ մարդկային ազգին օգուտ ընողներուն աշխատութեանցը օգնէ :

Հարցումներ :

1. Չար մարդը ինչո՞ւ բարեսիրութեան կարօտ է :
2. Ինչո՞ւ մասնաւորապէս կարօտ է :
3. Թէ որ պարտական ենք չարերէն փախչել, ի՞նչպէս պարտականութիւննիս կ'ըլլայ անոնց ետեւէն ըլլալ եւ զանոնք ուղղեր :
4. Ըսենք թէ չար մարդ մը հիւանդ է կամ խեղճ, իր չարութիւնը պատճառ կրրնայ ըլլալ որ անոր բարերարութիւն չընենք :
5. Թէ որ մարդիկ չար են, անոնց օրինակին հետեւելո՞ւ ենք մի :
6. Իրենց չարութիւնը ի՞նչ պատճառ կուտայ՝ որ անոնց բարի օրինակ ըլլանք :
7. Մարդիկ առաքինի ըլլալու համոզելը բարերարութիւն է : Յրցո՞ւր թէ ի՞նչ կերպով բարերարութիւն կ'ըլլայ :
8. Մարդիկ լաւագոյն ընելու ամենէնազէկ

Եւ ազգու միջոցները որո՞նք են :

9. Բոլոր մարդիկ այս տեսակ բարերարութեան կարօ՞տ են :

10. Աղէկութիւն ընելու սահմանը որքան կ'ընդարձակի :

11. Պատճառ ունի՞նք յուսալու թէ Աստուած մասնաւոր կերպով մը մեր ջանքերուն պիտի օգնէ թէ որ իրմէն խնդրենք :

12. Ուրեմէ առ Աստուած կատարելու ի՞նչ պարտականութիւն ունինք :

Բարեւերութիւն տալու հասակըս :

Բսենք թէ մէկը մեաթակար է, այսինքն, չէ թէ միայն չար է, այլ մեզի ալ մեաս կը հասցընէ : Ս'եր պարտականութիւնը ի՞նչ է դէպ ի անոր :

1. Որովհետեւ գործքը չար է, մասնորոյ պէտք է բարոյականապէս ատենք այն գործքը եւ ամէն պարագայներու մէջ մոլու-թիւնը մերթեմք եւ առաքինութիւնը սիրենք :

2. Թէ որ բուն գործողը նայելու ըլլանք, որովհետեւ ինքը չար է, անշուշտ ապերջանիկ ալ է, մասնորոյ մեր պարտականու-

Թիւնն է զանիկայ խղճալ եւ թէ որ կարելի է ուղղել :

3. Այլ որովհետեւ փնասը դէպ ի մեզի է, վասնորոյ պարտական ենք ներել : Ասիկա մասնաւորապէս մեր օրհնեալ Վրկիչը մեզմէ կը պահանջէ, ըսելով, « (Թ)է որ դուք մարդոց ըրածները չ'ներէք, ձեր երկնաւոր Հայրն ալ ձեզի պիտի չ'ներէ » : Աւստի այս հրամանին չ'հնազանդողը իր փրկութիւնը կը կորսնցունէ :

4. Արովհետեւ փնասը մեզի է, վասնորոյ մեզ փնասող մարդուն աղէկութիւն ընելու մասնաւոր պատեհութիւն մը կուտայ մեզի՝ բարի օրինակ ըլլալով անոր : Աւստի պարտական ենք անոր իր չարութիւնը բարութեամբ յաղթել, այսինքն, մասնաւոր քաղցրութեամբ վարվիլ անոր հետ եւ իր երջանկութեանը յատուկ նկատում ցուցնելով :

Ս'եր օրհնեալ Վրկիչն ալ այսպէս կ'ըսէ, « ()րհնեցէք ձեզ անիծողները բարի ըրէք անոնց որ ձեզ կ'ատեն, եւ աղօթք ըրէք անոնց վրայ, որ ձեզ կը չարչրկեն ու կը հալածեն » :

Այս կերպով խոսվութիւնը դադրեցընելը վրէժխնդրութիւն ընելէն ո՞ղբան ա-

դէկ է եւ գերազանց : Այս կերպով երկու կողմինները լաւագոյն կ'ըլլան, բայց վրէժ-
խնդրութեամբ, չարագոյն կ'ըլլան : Այն կերպովը մնասը յաւիտեանս կը բազմանայ.
միւս կերպովը՝ մնասները անմիջապէս կը-
դադրին՝ միայն բարութիւն գործելով :

Սակայն ասիկա չ'արդիւեր մեզ՝ մեզի եւ
ընկերութեան դէմ գործող անձինքները
պատժելու յարմար միջոցները գործածե-
լէն : Յետոյ մարդ մը տունս մտնէ բռնու-
թեամբ, ըսածներէս չ'հետեւիր թէ զանի-
կա բռնել պատժել տալու միջոցները պի-
տի չ'բանեցընեմ, եթէ ոչ՝ բոլոր իր կեան-
քը գողութիւն յափշտակութիւն ընելով
պիտի անցընէ, որ իրեն միայնգամայն շատ
ուրիշներուն մեծ դժբաղդութիւն է : Այց
թէ որ ինձի դէմ ըրած յանցանքին կամ
մնասին կրնամ ներել, եւ ամէն միջոց եւ
հնարք բանեցընել զանիկա խրատելու, դէպ
ի անոր եւ դէպ ի ուրիշներուն ունեցած
պարտականութիւններս զիս կը պարտաւո-
րեն որ ամէն ջանք ընեմ զանիկա չարու-
թենէն ետ դարձունելու :

Այց ընդհակառակն՝ թէ որ մարդը
պատժըվի ալ, ընկերութեան պարտքն է,
այն չար անձը բարիի դարձընել, ուստի՝

բանտարգելոց հետ մարդկութեամբ վար-
վելու է միշտ, եւ հարկաւոր հանդերձը եւ
կերակուրը տալու է, եւ զանոնք առաքինի
ընելու ամէն միջոցը բանեցընելու է: Ա-
սանկով բանտերը բարոյական ուղղութեան
դպրոցներ ըլլալու են, եւ չարերուն միան-
գամայն ժողովրդոց ամենամեծ կարելի պար-
գեւ սեպվելու են:

Արիտասարդ կամ պատանի չարագոր-
ծաց համար շինված տեղերը (որ մենք Փրո-
կիչ կ'անուանենք) ժողովրդոց շատ յարգի
պարգեւ մըն է, եւ հարիւրաւոր պատանի-
ները կորուստէն կ'ազատեն, թէ որ աղէկ
հոգաբարձութիւն ըլլայ: Տուր բանտերը
այս ընթացքը եւ այս նպատակը ունե-
նալու են:

Հարցումներ:

1. Ա՛յ նասակար մարդ ըսելով ի՞նչ ըսել
կ'ուզես:
2. Ի՞նչ զգացումն ունենալու ենք դէպ ի
չար գործքի մը՝ որով փնասվեցանք:
3. Ի՞նչ զգացումն ունենալու ենք դէպ
ի բուն չարութիւն գործող անձին:
4. Բուն փնասվողը մենք ըլլալնուս հա-

մար ի՞նչ մասնաւոր պարտք ունինք ընելու :

5. Ս նասէ մը ի՞նչ աղէկութիւն կրնանք հանել :

6. Կայ անանկ առաքինութիւն որ առաւել մնասով քան թէ ուրիշ պատճառով կը պարտաւորինք ի գործ զնելու :

7. Ս ըէժխնդրութիւն ի՞նչ ըսել է :

8. Ս ըէժխնդրութեան եւ չարը բարիով յաղթելու օրինակներ տուր :

9. Ո՞րը ամենալաւ ազդեցութիւն ունի մնասակար անձին :

10. Ս նասը փոխարինելու լաւագոյն կերպը ո՞րն է :

11. Ըսիկա կ'արգիլէ՞ մեզ հասարակութեան օրէնքը աւրող անձը պատժելէն :

12. Չարագործը պատժելը բուն իր գործքին համար է թէ չէ :

13. Բանտերը ի՞նչ նպատակով շինվելու եւ կառավարվելու են :

ԳՂՈՒՒՍ Գ. :

Պարտախնայութիւնն որչափ է անասնոց :

Անասուններն ալ մեզի պէս զգայուն կենդանիներ են . այսինքն , անոնք ալ հաւանական է որ մեր զգացածին չափ հաճութիւն եւ ցաւ կ'զգան : Այլսաւորապէս բարոյական կարողութիւնով կը ասարբերինք անոնցմէ , վասն զի չարը եւ բարին չեն կրնար որոշել :

Սակայն մեզի հաւատար չեն , վասնորոյ փոխանակութեան իրաւունք չեն կրնար պահանջել : Ազատութիւն ունինք անոնց երջանկութեան միջոցները պակասցնելու կամ անոնց կեանքը մեր երջանկութեանը համար վերցընելու՝ թէ որ հարկաւոր ըլլայ , եւ մեր անմեղ հանգստութեանց համար ըլլայ :

Աստուած զանոնք մեզի տուաւ կերակուրի համար , վասնորոյ անոնց կեանքը մեր իշխանութեանը տակը դրաւ : Այց իրաւունք չունինք որ այս իշխանութիւնը

Ըստուժոյ սահմանածէն ուրիշ գիտաւորու-
թեամբ կամ կերպով գործածենք, ինչպէս.

1. Օւնոնք կրնանք զրկել իրենց կեան-
քէն կերակուրի համար թէ որ կարօտինք:
Եղ մը կրնանք մեռցընել կերակուրի հա-
մար, բայց զբօսանքի համար մեռցընելու
իրաւունք չունինք. մէկը կրնայ եղջերու մը
կամ որ եւ իցէ կենդանի մը պահել թէ որ
միսը կերակուր կամ մորթը հանդերձ չինելու
կը կարօտի, բայց իրաւունք չունի որ միայն
քաջ նշան առնել սորվելու համար զարնէ:
Ըսանկալ թռչուն մը իրաւամբ կրնանք զար-
նել կերակուրի համար, բայց զբօսանքի
համար իրաւունք չունինք:

2. Ըշխատցընելու համար կրնանք գոր-
ծածել, ինչպէս որ ձին կը գործածենք:

3. Բայց զանոնք գործածելու ժամանակ-
նիս պարտական ենք բարերարութեամբ
վարվիլ անոնց հետ եւ անպիտան աշխա-
տութեամբ եւ անհարկ ցաւերու մէջ ձը-
գելու չենք: Թէ որ խիստ հարկաւոր է որ
ձի մը սաստիկ վաղցընենք մեր կեանքը փըր-
կելու համար կամ երեւելի կամ հար-
կաւոր գործք մը կատարելու համար, ազա-
տութիւն ունինք ընելու: Բայց իրաւունք
չունինք որ հաճութեան եւ զբօսանքի հա-

մար կենդանին խիստ կերպով գործածենք:

4. Ուստի բոլոր զբօսանքները որ ձի վազ-
ցընելէն, ցուլերը մարտնչեցընելէն եւ ա-
գաղաղները կռուեցընելէն կը հանենք, լոկ
չարութիւններ են: Աստուած բնաւ այս-
պէս իրաւունք մը մեր ձեռքը չ'տուաւ: Ա-
ռաւել անագորոյն եւ անխեղճ տեսարան
չեմ կրնար ըմբռնել՝ քան թէ այն՝ որ բա-
նական էակներու բաղմութիւնները կը ժո-
ղովին եւ երկու անբան կենդանեաց իրարու
պատճառած թշուառութեամբ կ'ըզբօսնուն:

Արդարեւ մարդս չարագոյն ընելու հա-
մար անբան կենդանեաց գաղանթենէ ա-
ռաւել ուղղակի բան մը չ'կայ:

Հարցմոք:

1. Կենդանեաց եւ մարդոց տարբերու-
թիւնը ի՞նչ է:

2. Ի՞նչ բանով կենդանիները եւ մար-
դիկ իրարու նման են:

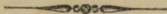
3. Ի՞նչ իրաւունք ունինք կենդանեաց
վրայ: () ինակ մը տուր:

4. Ուղիղ նշան առնելով ստուգելու հա-
մար՝ թուշունի մը զարնելը իրաւո՞ւնք է մի:

5. Ի՞նչ պարագայներու տակ թուչուն մը զարնելը անփնաս է :

6. Բսենք թէ բժիշկ մը կանչուվեցաւ որ շուտով հիւանդ մը նայի չէ նէ պիտի մեռնի : Իրաւունք ունի՞ր բժիշկը որ իր ձին մեռնելու չափ վազըընէ, հիւանդը փրկելու համար :

ՊԵՐՁ

ՅԵՆԿ

ՄՎՄՆ Լ.

Երէն

Գլ Լ	Բարոյական Օրէնք, Գործք Է- Գիտաւորութիւն :	1
Յօդ Բ	Բարոյական Գործք Է- Գի- տաւորութիւն :	7
Գլ Բ	Խղճութիւնք :	
Յօդ Լ	Թե ի՞նչ է խղճութիւնքը, Է- խղճութիւնքը Տեղ ինչպէս իր- երաւի իմ ի՞նչպէս շարունակ :	13
Յօդ Բ	Թե ի՞նչ է իրարմ յատարման լայ իմ ի՞նչպէս շարունակ : իմ լե- նչպէս ի՞նչպէս իմ ի՞նչպէս լայ իմ ի՞նչպէս շարունակ :	21
Յօդ Գ	Բարոյական զարոյ իմաննէր :	33
Գլ Գ	Մարտ զարտ է լե Բարե Գոր- ծեց՝ Երբոր խղճութիւնքը չյանդիմանէր :	40
Գլ Գ	Երջանիս-լիւն :	45
Գլ Ե	Խղճութիւնքին անխորտէլու- լիւնք :	52
Գլ Զ	Բնական լուսոյ Բնութիւնք Է- պահաս-լիւննէրը :	58

		Երեւ
ԳԼ	Օ, Բարեպետութիւն :	252
ԳԼ	Բ	
ՅԺԷ	Լ, Կարօտելաց Բարեպետութիւն :	267
ՅԺԷ	Բ, Բարեպետութիւն գեղ է շարաց :	274
ԳԼ	Գ, Գարբախտիւնութիւն գեղ է Կարսի :	284

Ս Ր Ի Պ Ը Կ

Երեւոյն	Տող	Սկզբնաւոր	Ուղղութիւն
5	11	Իմացութեւր	Իմացութեւր
11	7	Յոսիաայի յոգնութեան	Յոսիաայի յոգնութեան
11	11	Իւր անանիւնք	Իւր անանիւնք
„	15	Ի՛նչ լինի	Ի՛նչ լինի
„	22	Ունեւոր	Ունեւոր
19	19	Հնարանագիտ	Հնարանագիտ
23	21	Իւր զարգացում	Իւր զարգացում
25	26	Գրեթէ	Գրեթէ
26	3	Ընկեր	Ընկեր
30	9	Ի՛նչ եր	Ի՛նչ եր
34	16	Յգեւ	Յգեւ
51	6	Հոգեւ	Հոգեւ
„	9	Բող	Բող
61	15	Սոսիալական հարցեր	Սոսիալական հարցեր
75	23	Անանիւնք	Անանիւնք
„	24	Բող	Բող
82	25	Ընկեր յոգնութեան	Ընկեր յոգնութեան
85	7	Բող	Բող
104	4	Ընկեր	Ընկեր
„	23	Գրեթէ	Գրեթէ
120	6	Գրեթէ յոգնութեան	Գրեթէ յոգնութեան
„	16	Իւր անանիւնք	Իւր անանիւնք

Երկն	Տող	Սկսուլ	Ուղեւ
252	10	Գ.Լ.ՈՒԽ.Օ.	Գ.Լ.ՈՒԽ.Ը.
267	6	ՀԱՄԵՔ Ը.	Յօդոսմծ Ը.
"	15	Բէ	Բէ ոք
268	23	2	1
269	8	3	2
273	26	պարամխան	պարամխան
274	21	Տէսանք	Տէսանք
276	6	Կէանք	Կէանք
277	21	այողէն	այողէն
280	2	Է ուղղել	Է ուղղել
284	12	արբէրիք	արբէրիք
286	7	անկեղծ	անկեղծ
"	11	Բէմէլ	Բէմէլ
"	16	Հարցոսք	Հարցոսք

